

ANKARA
HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KÜRESELLEŞME ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE'DE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARININ DEĞİŞİMİ

Sinem İLİK

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Seçil Mine TÜRK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

TEMMUZ 2019

**KÜRESELLEŞME ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’DE SİNAİ MÜLKİYET
HAKLARININ DEĞİŞİMİ**

Sinem İLİK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

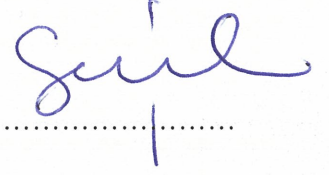
TEMMUZ 2019

Sinem İLİK tarafından hazırlanan “Küreselleşme Çerçevesinde Türkiye’de Sınai Mülkiyet Haklarının Değişimi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / ~~OY ÇOKLUĞU~~ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Kamu Yönetimi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Seçil Mine TÜRK

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Belma TOKUROĞLU (Başkan)

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

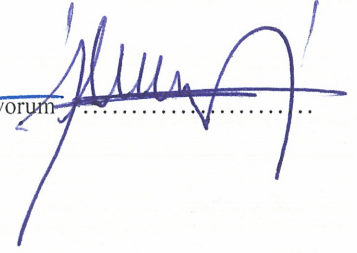
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Üye : Dr. Öğr. Üyesi İbrahim İRDEM

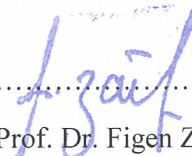
Polis Akademisi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~

Tez Savunma Tarihi: 31/07/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Figen ZALF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Sinem İLİK

31/07/2019

KÜRESELLEŞME ÇERÇEVESİNDE TÜRKİYE’DE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARININ DEĞİŞİMİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Sinem İLİK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Temmuz 2019

ÖZET

Küreselleşme sürecinde çokuluslu şirketler ve bu şirketlerin geliştirmiş oldukları küresel üretim teknikleri, ülkeler arasında yeni düzenlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte, özellikle uluslararası pazarda; sınır ötesi ticaret ve ucuz işgücünün artması, çokuluslu şirketler ve küresel üretim düzenlerinin gelişmesi, küresel mal ve sermaye piyasalarının serbestleşmesi, küreselleşme sürecinin ekonomik boyutunu ortaya çıkarmıştır. Gelişmiş ülkelerin şu anki konumlarında önemli payı olan fikri ve sınai mülkiyete yönelik ulusal nitelikli kurumsal ve hukuki düzenlemeler de, yine bu ülkelerin çıkarlarını korumak amacıyla bu hakların uluslararası bir nitelik kazanmasına ve küresel çapta güvence altına alınmasına yöneliktir. Çok uluslu şirketler ve küresel sermaye, küreselleşmenin görece daha çok etkilediği gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına devlet eliyle güçlendirilen sınai mülkiyet haklarını kullanarak girmektedir. Türkiye’de Türk Patent Ve Marka Kurumu tarafından sınai mülkiyet haklarının korunmasına dair etkin bir çalışma yürütülmektedir. Dünya Fikri ve Mülkiyet Örgütü (WIPO) ile yapılan işbirliğiyle hem yerli hem yabancı başvurular, sınai mülkiyet hakları çerçevesinde sıkı bir şekilde korunmaktadır.

Bilim Kodu : 111619
Anahtar Kelimeler : Sınai mülkiyet hakları, küreselleşme, TRIPS Anlaşması, Türkiye’de sınai mülkiyet hakları
Sayfa Adedi : 131
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Seçil Mine TÜRK

THE CHANGE OF INDUSTRIAL PROPERTY RIGHTS IN TURKEY IN THE
CONTENT OF GLOBALIZATION

(M.Sc. Thesis)

Sinem İLİK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

July 2019

ABSTRACT

In the process of globalization, multinational companies and their global production techniques have led to the emergence of new order among countries. With the acceleration of the globalization process, especially in the international market; the development of cross-border trade and cheap labor, the development of multinational corporations and global production processes, the liberalization of global commodity and capital markets, have revealed the economic dimension of the globalization process. National institutional and legal arrangements for intellectual and industrial property, which have a significant share in the current positions of developed countries, are also aimed at gaining an international quality and securing these rights on a global scale in order to protect the interests of these countries. Multinational corporations and global capital enter the markets of developing countries, which are relatively affected by globalization, by using state-owned industrial property rights. A study on the effective protection of industrial property rights in Turkey by the Turkish Patent and Trademark Agency are carried out. In cooperation with the World Intellectual Property Organization (WIPO), both domestic and foreign applications are strictly protected within the framework of industrial property rights.

Science Code : 111619
Key Words : Industrial property rights, globalization, TRIPS AGREEMENT,
Industrial property rights in Turkey.
Page Number : 131
Supervisor : Assist. Prof. Dr. Seçil Mine TÜRK

TEŞEKKÜR VE ÖNSÖZ

“Küreselleşme çerçevesinde Türkiye’de sınai mülkiyet haklarının değişimi” isimli bu çalışma; çok uluslu şirketlerin ve küresel sermayenin küreselleşmenin görece daha çok etkilediği gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına, devlet eliyle güçlendirilen sınai mülkiyet haklarını kullanarak girdiği tezini savunmaktadır.

Fikri mülkiyet koruması, fikri çalışma ve zekânın ürünlerini devlet otoritesiyle korumayı amaçlayan ve yaratıcılarına ortaya koydukları ürünlerini belirli bir süre tekelinde tutma ayrıcalığı tanıyan hakları içermektedir.

Küreselleşme süreciyle yabancı sermaye hareketleri, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma hedeflerini gerçekleştirmede en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Söz konusu yabancı sermaye hareketlerinden olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları günümüzde açık ve etkin bir ekonomik sistemin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir. Fikri ve sınai mülkiyet haklarının da uluslar üstü bir otorite eliyle güçlü kılınması da çok uluslu şirketlerin yerküre üzerindeki akışkanlığını şüphesiz kolaylaştırmaktadır. Çünkü doğrudan yabancı sermaye yatırımları diğer tüm yatırım türlerinden farklı olarak yatırımın yapıldığı ülkede yerli firmalara teknoloji transferi sağlama yönü olduğundan, sınai mülkiyet hakları kapsamında transfer edilen teknolojinin korunması yabancı sermayenin ulus pazarındaki güvenliğini arttırır.

Yapılan bu çalışmanın sınai mülkiyet hakları ile ilgili çalışan paydaşlara farklı bir bakış açısı verebilmesini diler, bu çalışmanın hazırlanmasında katkısı olan tez danışmanım Dr. Seçil Mine TÜRK’e ve Prof. Dr. A. Argun AKDOĞAN’a çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR VE ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KÜRESELLEŞME.....	3
2.1. Küreselleşmenin Genel Tanımı.....	3
2.1.1. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi.....	4
2.1.2. Küreselleşmeyi Tetikleyen Koşullar	6
2.1.2.1. Ekonomik koşullar	7
2.1.2.1.1. Sınır ötesi ticaret ve ucuz işgücü.....	7
2.1.2.1.2. Çokuluslu şirketler ve küresel üretim düzenleri.....	8
2.2. Küreselleşme Kavramı Üzerinde Yaklaşımlar	9
2.2.1. Aşırı Küreselleşmeciler	9
2.2.2. Kuşkucular.....	11
2.2.3. Dönüşümcüler.....	12
2.3. 1980 Öncesi ve Sonrasında Küreselleşme Sürecinde Gözlenen Gelişmeler	12
2.3.1. 1980 Öncesi Küreselleşme Dönemi	13
2.3.2. 1980 Sonrası Küreselleşme Dönemi.....	16
2.4. Finansal Küreselleşme Kavramı ve Gelişim Süreci.....	17
3. KÜRESELLEŞME VE SINAİ MÜLKİYET HAKLARI.....	21

3.1. Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihçesi	21
3.1.1. Endüstriyel Kapitalizmde Fikri Mülkiyet Hakları	24
3.1.1.1. 19.yüzyıl II. Dünya Savaşı arası fikri mülkiyet hakları	25
3.1.1.2. II. Dünya Savaşından neo liberal yapılanmaya kadar olan dönemde fikri mülkiyet hakları	26
3.1.2. Paris Sözleşmesinden TRIPS'e uzanan süreçte fikri mülkiyet hakları.....	32
3.1.3. Fikri ve Sınai Mülkiyetle ilişkili Uluslararası Anlaşmaların Oluşumu	33
3.1.3.1. TRIPS anlaşması	33
3.1.3.1.1. TRIPS anlaşmasının az gelişmiş ülkeler yönünden değerlendirilmesi	34
3.2. Sınai Mülkiyet Hakları	39
3.2.1. Patent Tarihçesi	40
3.2.2. Marka Tarihçesi	41
3.2.3. Sınai Mülkiyet Hakları Genel Tanımı	42
3.2.3.1. Patent tanımı.....	43
3.2.3.2. Patentin teknoloji politikası olarak koruma fonksiyonu	43
3.2.3.3. Marka tanımı	44
3.2.3.3.1. Markanın işlevleri	45
3.2.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tanımı ve Kapsamı.....	47
3.2.4.1. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ortaya koyduğu teknoloji akışkanlığı	50
3.2.4.2. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile fikri mülkiyet ilişkisi	50
4. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SINAI MÜLKİYET HAKLARININ YERİ.....	53
4.1. Türkiye'nin Dönemsel İktisadi Politikaları.....	53
4.1.1. Temel Politikalar ve Öncelikler	55
4.1.1.1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)	55
4.2. Türkiye'de Sınai Mülkiyet Koruması	55

4.2.1. Türkiye'nin Patent ve Faydalı Model Göstergeleri	58
4.2.1.1. Patentlere ait istatistikler	60
4.2.2. Türkiye'nin Marka Göstergeleri	78
4.2.2.1. Markalara ait istatistikler.....	83
4.2.3. Türkiye'nin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Göstergeleri	111
4.2.3.1. Türkiye'de Uluslararası Sermayeli Şirketler	114
4.3. Türkiye'nin Sınai Mülkiyet Alanında Yürüttüğü Uluslararası İlişkiler	117
4.3.1. Uluslararası Kuruluşlar ve Anlaşmalar Kapsamında Yürütülen Faaliyetler.....	118
4.3.2. Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO)	118
5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	119
KAYNAKLAR	125
ÖZGEÇMİŞ	131

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi	5
Çizelge 2.2. Küreselleşme Kavramı Yaklaşımları.....	10
Çizelge 3.1. Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarına İlişkin Önemli Uluslararası anlaşma ve Sözleşmelerin Kronolojisi (1883-2001)	32
Çizelge 4.1. Onuncu Kalkınma Planında Fikri Mülkiyet Haklarına Dair Maddeler	55
Çizelge 4.2. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı.....	60
Çizelge 4.3. Patent ve Faydalı Model Başvuru İstatistikleri	60
Çizelge 4.4. Patent Belgesi İstatistikleri	60
Çizelge 4.5. Faydalı Model Belgesi İstatistikleri.....	60
Çizelge 4.6. Patent ve Faydalı Model Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı	61
Çizelge 4.7. Patent Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı	66
Çizelge 4.8. Patent Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	68
Çizelge 4.9. Patent Başvurularının Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (1998-2005)	70
Çizelge 4.10. Patent Başvurularının Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)	71
Çizelge 4.11. Patent Başvurularının Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)	72
Çizelge 4.12. Patent Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	73
Çizelge 4.13. Patent Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	74
Çizelge 4.14. Patent Tescillerinin Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (1998-2005).....	76
Çizelge 4.15. Patent Tescillerinin Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013).....	77
Çizelge 4.16. Patent Tescillerinin Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017).....	78
Çizelge 4.17. Marka Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı.....	83
Çizelge 4.18. Marka Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı	84
Çizelge 4.19. Yerli Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı.....	85
Çizelge 4.20. Yabancı Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı.....	87

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.21. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı	89
Çizelge 4.22. Marka Tescillerinin Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı	91
Çizelge 4.23. Marka Tescillerinin İllere Göre Dağılımı	96
Çizelge 4.24. Marka Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı	98
Çizelge 4.25. Yerli Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı	99
Çizelge 4.26. Yabancı Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı	101
Çizelge 4.27. Marka Başvurularının Orijine Göre Dağılımı.....	103
Çizelge 4.28. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı	105
Çizelge 4.29. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı	107
Çizelge 4.30. Marka Başvurularının İllere Göre Dağılımı	109
Çizelge 4.31. Sektörlere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri 2007-2016 (Milyon ABD Doları)	113
Çizelge 4.32. Ükelere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri 2015-2016 (Milyon Dolar).....	113
Çizelge 4.33. Yıllar İtibariyle Kuruluş Türlerine Göre Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı	114

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 4.1. Yerli Yabancı Patent Başvuru Sayıları	59
Şekil 4.2. Farklı Sistemlerden yapılan Patent Başvuruları	59
Şekil 4.3. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı	61
Şekil 4.4. Patent ve Faydalı Model Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı	62
Şekil 4.5. Ulusal Patent Başvurularının Başvuru Biçimlerine göre Dağılımı.....	63
Şekil 4.6. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı	64
Şekil 4.7. Ulusal Patent Başvurularının Başvuru Biçimlerine Göre Dağılımı.....	65
Şekil 4.8. Patent Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı	67
Şekil 4.9. Patent Başvurularının Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	69
Şekil 4.10. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı	70
Şekil 4.11. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)	71
Şekil 4.12. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)	72
Şekil 4.13. Patent Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı.....	73
Şekil 4.14. Patent Tescillerinin Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	75
Şekil 4.15. Patent Tescillerinin IPC sınıflarına göre Dağılımı (1998-2005)	76
Şekil 4.16. Patent Tescillerinin İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013).....	77
Şekil 4.17. Patent Tescillerinin İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017).....	78
Şekil 4.18. Marka Başvurularının Sektörel Dağılımı	79
Şekil 4.19. Yerli Yabancı Marka Başvuru Sayıları.....	79
Şekil 4.20. Yerli Yabancı Marka Tescil Sayıları	80
Şekil 4.21. Yerli Marka Başvurularının Sınıfsal Bazda Dağılımı	80
Şekil 4.22. Yerli Yabancı Tasarım Başvuru Sayıları	81
Şekil 4.23. Dosya Bazlı Başvuru Sayıları	81
Şekil 4.24. Tasarım Bazlı Tescil Sayıları.....	82

Şekil	Sayfa
Şekil 4.25. Dosya Bazlı Tescil Sayıları	82
Şekil 4.26. Marka Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı.....	83
Şekil 4.27. Marka Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı	84
Şekil 4.28. Yerli Marka Tescillerinin Sınıflarına Göre Dağılımı	86
Şekil 4.29. Yabancı Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı.....	88
Şekil 4.30. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkere Göre Dağılımı	90
Şekil 4.31. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	92
Şekil 4.32. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	93
Şekil 4.33. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	94
Şekil 4.34. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	95
Şekil 4.35. Marka Tescillerinin İllere Göre Dağılımı	97
Şekil 4.36. Marka Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı	98
Şekil 4.37. Yerli Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı	100
Şekil 4.38. Yabancı Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı	102
Şekil 4.39. Marka Başvurularının Orijine Göre Dağılımı.....	104
Şekil 4.40. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	106
Şekil 4.41. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı	108
Şekil 4.42. Marka Başvurularının İllere Göre Dağılımı	110
Şekil 4.43. Yurt İçi Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı....	111
Şekil 4.44. Yurt Dışı Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı	111
Şekil 4.45. 1996-2016 Döneminde Türkiye'de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar.....	112
Şekil 4.46. Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişinin Sektörel Dağılımı.....	112

Şekil	Sayfa
Şekil 4.47. Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Devir	115
Şekil 4.48. Türk Yatırımcıdan Yabancı Yatırımcıya Devir	116
Şekil 4.49. Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Lisans Verme.....	117

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ÇUŞ	Çok Uluslu Şirketler
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması)
IMF	International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü)
TPE	Türk Patent Enstitüsü
TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması)
TÜRK PATENT	Türk Patent ve Marka Kurumu
WIPO	World Intellectual Property Organisation (Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü)

1. GİRİŞ

Küreselleşme sürecinde çokuluslu şirketler ve bu şirketlerin geliştirmiş oldukları küresel üretim teknikleri, ülkeler arasında yeni düzenlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu şirketlerin amaçları; global pazara yönelik global üretim faaliyetinde bulunmak; hammadde, ara malı, emek maliyeti ve dışsal maliyetlerden oluşan üretim maliyetlerini minimize edecek şekilde üretim sürecinin farklı aşamalarını, farklı ülkelerde gerçekleşmesini sağlamaktır.

Kapitalist ekonominin sürmesi için sermayenin genişlemesi ve kendisini yeniden üretmesi gerekmektedir. Bunun için insan emeğinin ürünü olan her şeyin meta haline getirilmesi eğilimi bulunmaktadır. Sınai mülkiyet hakları bu açıdan önemli bir rol oynamakta ve daha önce üretilmeyen ya da kamu alanı içerisinde bulunan mal ve hizmetlerin piyasa için üretilmesini sağlamaktadır. Bir anlamda, fikri mülkiyet hakları fikir ve sanat ürünlerinin üretimini, dağıtımını ve tüketimini belirlerken, sermayenin genişleme mantığı ile de uyum göstermektedir.

Küreselleşme olgusuna, gelişmekte olan ülkeler ve gelişmiş olan ülkeler yönünden farklı değerlendirilmesi noktasında bakan bu çalışma; teknoloji transfer akışının gelişmiş olan ülkeler yönünden gelişmekte olan ülkelere yönüne olduğu belirlendiğinde, gelişmiş ülkeler lehine olan sürecin, sınai mülkiyet hakları eli ile desteklenmesinin ortaya çıkardığı durumun analiz edilmesine katkı sunmak amaçındadır.

İçerik ve karşılaştırma analiz yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada; konu ile ilgili yazılmış kitap, dergi, makale, tez, Resmi Gazete, yönetmelik, kalkınma planları, faaliyet raporlarına başvurulmuştur.

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan Türkiye’de sınai mülkiyet tarihi incelenmiştir. Küresleşmenin gelişmiş ülkelere lehine olan durumunda, Türkiye’de sınai mülkiyet haklarının korunmasına yönelik pek çok düzenleme yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanına kadar uzanan sınai mülkiyet Türkiye’de sınai mülkiyet alanında, Avrupa ile benzer hukuki düzenlemeler, 1870’li yıllara kadar uzanmaktadır. 1871 tarihli "Eşya-i Ticariyeye Mahsus Alamet-i Farikalara Dair Nizamname" ve 1844 tarihli Fransız kanundan esinlenerek hazırlanmıştır. "İhtira Beratı Kanunu", 13 Mart 1879 yılında marka ve patent konularında yürürlüğe girmiş, sınai mülkiyet alanında ülkemizdeki yasal

korumanın temelini oluşturmaktadır. Bu düzenlemeler ile Türkiye, sınai mülkiyet haklarında koruma sağlayan ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında da sınai mülkiyet haklarının korunmasına önem mülkiyetin korunması için uluslararası bir birlik oluşturulması hakkındaki Paris Sözleşmesi'ne 1925 yılında katılım sağlanmıştır. 1965 yılında 551 sayılı "Marka Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve 1976 yılında "Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Kuruluş Anlaşması'na katılım, Türkiye'de sınai mülkiyet hakları koruması alanındaki önemli adımlar arasında yer almaktadır.

24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, idari ve mali özerkliğe sahip Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) kurulması, sınai mülkiyet hakları alanında bir dönüm noktası olmuştur. Daha sonra 1995 yılında kabul edilen 551 sayılı "Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile patentlerle ilgili yeni bir kanun düzenlemesi yapılmış ve bu düzenleme 'İhtira Beratı Kanunu' nun yerini almıştır. Bu kanun ile ihtira beratında patentlenebilir konular arasında olmayan ilaçlar ve üretim usulleri, koruma altına alınmıştır.

Küresel sermayenin herhangi bir engel ile karşılaşmadan yerküre üzerindeki akışkanlığını sağlamak için ulus devletlerce uygulanan ve devletler üstü bir otorite eliyle korunan sınai mülkiyet hakları, Türk Patent ve Marka Kurumu tarafından etkin bir biçimde yürütülen uygulamalarla Türkiye'de sıkı bir şekilde korunmaktadır.

2. KÜRESELLEŞME

Küreselleşme olgusu, hayatın her alanını etkileyen dinamik, çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Küreselleşme süreciyle birlikte, bir önceki yüzyılda dünya ekonomisinde yaşanan en önemli gelişmelerden birisi, hiç şüphesiz sermayenin küreselleşmesidir. Dünya genelinde kendini hissettiren küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan; gelişmekte olan ekonomilerin kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için dış finansal kaynaklara duydukları gereksinim, gelişmiş ekonomilerin kendi yatırımlarını daha karlı yatırım alanlarında değerlendirme istekleri ve finansal serbestleşmeye yönelik politikaların genel olarak benimsenmesi gibi gelişmeler uluslararası sermaye akımlarının hız kazanarak önemli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur.

2.1. Küreselleşmenin Genel Tanımı

Küreselleşme kavramının yaşandığı dünyada; bir ülkede yaşanan gelişmeler, diğer ülkeleri de etkisi altına almaya başlamıştır. Dolayısıyla finansal küreselleşme ve onun beraberinde gelen finansal serbestleşme politikaları, birçok ekonomide krizlerin yaşanmasına neden olmuştur.

Küreselleşme sürecinin en önemli özelliği, sermayenin serbest dolaşımını sağlamasıdır. Ülkeler, büyümenin temel öğelerinden olan sermayeyi kendilerine çekebilmek için rekabet etmek zorunda kalmışlar; Bunun da ötesinde küreselleşme süreciyle beraber hızlanan sermaye akımları, devletlerin ellerindeki gücü kullanma yeteneğini azaltmıştır. Küreselleşme bireylere, herhangi bir devletin garanti edemeyeceği derecede zenginlikler ve de özgürlükler vaat etmektedir.¹ Hangi açıdan ele alınırsa alınsın, teknolojik ve ekonomi gelişmeler küreselleşmenin ana etkenleri arasında sayılabilir. Bilişim teknolojilerinin ucuzlaması ve yaygınlaşması; bilgi akışını hızlandırmış, mekan ve mesafe algılamalarını değiştirmiş, kültürleşme sürecine ivme kazandırarak küresel değerlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır.² Sürekli kendini yenileyen bu süreç, dünyadaki bütün ülkeleri birbirlerine bağımlı hale getiren, üzerinde durulması gereken, önemli bir konu haline gelmiştir.³

¹ Balay, R. (2004). “Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), s.61-82.

² Balay, **a.g.m.**, s. 63.

³ Başkaya, 2002, Değişim Halindeki Dünya Sistemi, s.26.

2.1.1. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme kavramı, içinde bulunduğumuz dönemde çok sık kullanılmasına rağmen ortaya çıkış tarihi ile ilgili kesin veriler mevcut değildir. Küreselleşme tarihi, yazarlar ve bilim adamları arasında hararetli tartışmalara sebep olmuş, fakat küreselleşme tarihi hakkında net bir sonuca varılamamıştır. Bunun en önemli sebebi ise, küreselleşme kavramının hangi tarihi döneme ait olduğu konusunda ortak bir fikir birliğinin olmamasıdır. Bu durum daha çok küreselleşmenin siyasi, kültürel, hukuki ve ekonomik gibi çok boyutlu olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu sebeplerden dolayı, küreselleşmenin tarihi gelişimiyle beraber kapitalizmin tarihsel gelişimi üzerinde durmakta yarar vardır. Şaylan (1999)'ın belirttiği üzere “Küreselleşme kapitalizmin gelişmesinde bir aşamadır”. Çünkü kapitalizm Dünya sahnesine çıktığı andan itibaren küreselleşmiştir. Küreselleşme tarihini emperyalizm ve kapitalizme dayandırmaktadır.⁴

Bu noktadan yola çıkarak küreselleşme ve kapitalizmin tarihi gelişimi üç dönem olarak incelenebilir:

Birinci dönem; Fernondo de Magalhaes'in (Tanındığı adıyla Macellan) dünyanın çevresini dolaşma yolculuğunu, Filipinler'de; yarıda bırakması sonucu ve 1522'de İspanyol kaşif Sebastian Del Kano (1476-1526) tarafından tamamlanan yolculuk, insan faaliyetleri için dünyanın artık küresel bir sahne olduğunu kanıtlamış; bu dönemde başlayan keşifler dünyayı iyice küçültmüş; bu gelişmelerle 16. ve 17. yüzyıllardan itibaren artmaya başlayan ticaret ve sömürgeleştirme çabaları, küreselleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu tarihten itibaren batılı şövalyeler özellikle İspanya ve Portekiz'in üstün silah teknolojisinin yardımıyla, askeri işgali devreye sokarak, sömürgeleştirme politikalarına hız kazandırmışlardır.⁵ Birinci dönemi, kısaca özetlemek gerekirse; küreselleşme, bir yandan şiddete dayalı fetihler ile diğer yandan ise, sömürgeleştirme hareketlerinin etkisiyle, uluslararası sistemlerin gelişmesine zemin hazırlamıştır.

⁴ Hüseyin Çeken, Şevket Ökten ve Levent Ateşoğlu “Eşitliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk”, Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, C.9, S.2, 2008, (Çevrimiçi) <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/1736.pdf> , s. 83.

⁵ Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, **a.g.m.**, s. 84.

	Birinci Küreselleşme	İkinci Küreselleşme	Üçüncü Küreselleşme
İtici Güç	Denizcilikteki gelişmeler, Merkantilizm.	Sanayileşme ve doğurduğu gereksinimler	1) 1970'lerde Çokuluslu Şirketler, 2) 1980'lerde İletişim Devrimi, 3) SSCB'nin yıkılmasıyla 1990'larda Batı'nın rakibinin kalmaması.
Yöntem	Önce kâşifler, sonra askeri işgal.	Önce misyonerler, sonra kâşifler, sonra ticaret şirketleri, en sonra işgal.	Kültürel-ideolojik etki. Böylece ülkenin her yanı (ekonomik, siyasal, sosyal) kendiliğinden etkileniyor.
Hakkı Gösteriş	Putperestlere Tanrı'nın dinini göttirme.	"Beyaz Adamın Yüğü", "Uygarlaştırıcı Görev", ırkçı teoriler.	"En yüksek uygarlık düzeyi", "Uluslararası topluluğun iradesi", "Piyasanın gizli eli", "Küreselleşme herkesin ortak çıkarıdır".
Sonuç	Sömürgecilik	Emperyalizm	"Globalleşme"

Çizelge 2.1. Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Kaynak: Oran, 2000, s. 9.

İkinci dönem sanayi devriminden başlatılabilir; küreselleşme döneminin hızını değiştirecek yeni ve kapsamlı etken olarak, sanayi devrimi çağında kendini gösteren teknolojik gelişmeler yer almaktadır. Gelişen teknolojinin etkisiyle, Batı ile dünyanın diğer bölgeleri arasında çok büyük gelişim farklılıkları oluşmuş, bu dönemde ortaya çıkan sanayi devrimi, diğer ülkelerin küreselleşme sürecine girmesini zorunlu hale getirmiştir. Buharlı makinelerin ve içten yanmalı motorların sanayide kullanılmasıyla ortaya çıkan sanayi devrimi; emeğin üretkenliğini arttırmış, sermayenin ve üretimin yoğunlaşmasını sağlamış, böylece kapitalist toplumların gelişmesinde belirleyici bir rol üstlenmiştir. Bu durum hızlı üretime bağlı olarak, pazarların genişletilmesinin gerekliliği düşüncesini ve dünyanın geri kalan kısmının da sömürülmesini beraberinde getirmiştir. Bu dönemde uluslararası serbest ticaretin ve sermaye transferlerinin artması, hem emperyalist, hem de sömürge ülkelerde, özel mülkiyete dayalı piyasa mekanizmasının yerleşmesi sonucunda, birçok emperyalist yatırımcının ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak ikinci küreselleşme dönemi, emperyalizm sayesinde deniz aşırı topraklara güçlü bir şekilde yerleşerek, birinci küreselleşme döneminin (sömürgecilik) aksine, kendi altyapısını çok köklü bir biçimde değiştirmiştir. Yani çoğu feodal dönemi bile yaşamamış olan topraklarda, dünya kapitalist sistemi hakim olmuştur.

Küreselleşme sürecinin üçüncü dönemine bakıldığında, II. Dünya Savaşı'ndan sonra küreselleşme süreci hız kazanmıştır. Bunun temel sebebi ise emperyalizm başladığı ve geliştiği sanayi devrimiyle, I. Dünya Savaşı dönemleri arasındaki ekonomik ilişkilerin hızlı bir şekilde artmasıdır. Söz konusu dönemde ulaşım ve iletişim teknolojisinin gelişmesiyle; sömürgeci ülkelerin, sömürge ülkeler ile olan bağlarının kuvvetlendirmesi sonucu aralarındaki dış ticareti kolaylaştıran; kota, gümrük vergisi gibi kısıtlamaları da ortadan kaldırılması, III. dönem küreselleşme sürecini hızlandıran unsurlar arasında yer almaktadır.⁶

II. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) himayesinde kurulan Uluslararası Para Fonu, (İMF) Dünya Bankası, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Anlaşması, (GATT) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi uluslararası kuruluşların hayata geçirilmesi de küreselleşme sürecini hızlandıran unsurlar arasında gösterilebilir.

Öte yandan, 1950'li ve 1960'lı yıllarda global üretim ve bununla birlikte gelişen global ticaret; hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan birçok ekonomide küreselleşme sürecine hız kazandırmıştır.⁷ Daha sonra özellikle 1970'li yıllar küreselleşme açısından bir dönüm noktası durumundadır. Çünkü bu dönemde Bretton Woods Sistemi çökmüş; sabit kur sistemi, yerini dalgalı kur sistemine bırakmış ve başta gelişmiş ülkeler olmak üzere sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar kaldırılmış, böylece küreselleşmenin itici motoru olan sermaye hareketlerinin yayılması, küreselleşme sürecinin hızını arttırmıştır.⁸

2.1.2. Küreselleşmeyi Tetikleyen Koşullar

Dünyada küreselleşme olgusunu ortaya çıkaran faktörler ülkeden ülkeye farklı özellikler göstermesine rağmen, birbirleriyle aynı olan ortak özellikleri de kapsamaktadır. Bütün ülkeleri aynı düzeyde etkileyen koşullar ekonomik koşullar, sınır ötesi ticaret yapmak ve ucuz işgücüne erişim isteği, çok uluslu şirketlerin küresel üretim düzenine geçmesi şeklinde sayılabilir.

⁶ Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, **a.g.m.**, s. 85.

⁷ Coşkun Can Aktan ve Hüseyin Şen **Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye**, TOSYÖV Yayınları, Ankara, 1999, s. 11.

⁸ Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, **a.g.m.**, s. 85

2.1.2.1. Ekonomik koşullar

Küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte, özellikle uluslararası pazarda; sınır ötesi ticaret ve ucuz işgücünün artması, çokuluslu şirketler ve küresel üretim düzenlerinin gelişmesi, küresel mal ve sermaye piyasalarının serbestleşmesi, küreselleşme sürecinin ekonomik boyutunu ortaya çıkarmıştır. Nitekim dünya kapitalist ekonomilerinin endüstriyel üretim, sermaye birikimi ve uluslararası pazar ilişkileri açısından tek tip kapitalist dünya toplumuna doğru ilerlemeye başlamasıyla, dünya konjonktüründe yer alan ülkeler, rekabet edebilmek için ve gelişme kaydedilmek için bu ekonomik koşulları benimsemek zorunda kalmışlardır.⁹

Ekonomik koşullar, ana hatlarıyla uluslararası ticaret, doğrudan yabancı yatırım ve sermaye akımlarındaki hızlı genişlemeyi ifade etmektedir. Bu anlamda ekonomik koşulların niteliklerini şu şekilde sıralanabilir:

2.1.2.1.1. Sınır ötesi ticaret ve ucuz işgücü

Küreselleşme sürecinin, ticaretin işgücü akışları üzerindeki olası etkilerini anlayabilmek için uluslararası ticaretin, hangi yöne doğru gelişme gösterdiğinin analiz edilmesi gerekmektedir. Paul Krugman “Dünya Ticaretinin Büyümesi” adlı makalesinde dünya ticaretinin yeni yönlerle doğru geliştiğinin altını çizmektedir. Bu gelişmelerden birincisi, endüstri içi ticaretin artmasıdır. Örneğin; “Herhangi bir ülke 1900’lü yılların başlarında A sektörü mallarını ihraç ederken, B sektörü mallarını ithal ederdi, fakat günümüzde artık ülkeler aynı sektörün mallarını hem ihraç, hem de ithal etme şansına sahip olması, uluslararası ticaretin boyutu değiştirmiştir.” şeklinde ifade etmektedir.

İkinci gelişme ise ürünler artık tek bir ülkede üretilmeyerek; katma değerin en yüksek olduğu bölgelerde üretilmesi ve tüketim pazarlarına ulaştırılması, dünya ticaret hacminin artmasını sağlamıştır. Yani yeni sanayileşmekte olan ülkelere yapılan düşük ücrete dayalı ürün ticareti sayesinde ABD gibi gelişmiş ülkeler, yeni sanayileşmekte olan ülkelere ileri teknoloji ürünleri ihraç ederken, bu ülkelere ucuz iş gücüne dayalı malları ithal etme olanağına kavuşmuştur.¹⁰

⁹ Anadolu Üniversitesi, “Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme,” (Çevrimiçi) <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1269/unite04.pdf> , (Erişim Tarihi:01.06.2018), s. 77.

¹⁰ Anadolu Üniversitesi, “Yeni Dünya Düzeni Arayışları: Küreselleşme,” a.g.m., s. 78.

Bu gelişmelerin en önemli yönü, dünyanın daha fazla ve daha az gelişmiş bölgeleri arasında farklılaşmaları içeren küresel iş bölümünü genişletmesidir. Modern sanayinin esas olarak işbölümüne dayanması yalnızca mesleki görevler açısından değil, aynı zamanda sanayi tipine, becerilere ve hammadde üretimine göre, bölgesel uzmanlaşma açısından da, işbölümünde küresel bağımlılığın geniş yelpazeye yayılmasını sağlamıştır. Bu durum kimi ülkelerin sanayisizleşmesini, kimi ülkelerin ise “Yeni sanayileşmekte olan ülke” konumuna gelmesinde etkili olmuştur.

Sanayiciliğin küreselleşme üzerindeki etkisinin en önemli özelliklerinden birisi de makine teknolojisinin dünya çapında dağılmasıdır. Sanayiciliğin etkileri sadece üretim alanıyla sınırlı değildir. Hem gündelik hayatın pek çok yönünü, hem de insanların maddi çevreyle olan etkileşimini genel özellikleriyle değiştirmektedir.¹¹

Örneğin bir Amerikalı; General Motors’dan Pontiac Le Mans satın aldığı anda, farkında olmaksızın uluslararası işlemler bütününe girmiş olur. Araba için General Motors’a ödenen 20.000 \$’ın 6000 \$’ı gelişmiş parçaların temin edildiği Japonya’ya, 1500 \$’ı tasarım mühendisliği için Almanya’ya, 800 \$’ı küçük parçalar için Tayvan, Singapur ve Japonya’ya 500 \$’ı reklam için İngiltere’ye, 100 \$’ı bilgi işlem için İrlanda ve Bardos’a giderken; kalan 11.100 \$’da, Detroit’teki stratejistler, New York’taki bankerler avukatlar, Washington’daki lobi faaliyeti yürütenler, ülke genelinde sigortacı ve bakımcılar, çoğu ülke yaşayan hisse sahipleri tarafından paylaşılır. Görüldüğü gibi, küresel dağıtılan üretim faktörleri ile gerek düşük maliyetli, gerekse yüksek kaliteli ürünler üretilebilmektedir. Nitekim küresel şirketler ve gelişmiş ülkeler, iş gücü avantajı olan ülkelerde faaliyetlerini devam ettirerek maliyet avantajı elde etme olanağına sahip olmaları, ülkeler arasındaki ticaret ağlarının güçlenmesi sağlamış, bu gelişmeler sayesinde küreselleşme süreci daha hızlı bir şekilde gelişme kaydetmiştir.¹²

2.1.2.1.2. Çokuluslu şirketler ve küresel üretim düzenleri

Küreselleşme sürecinde çokuluslu şirketler ve bu şirketlerin geliştirmiş oldukları küresel üretim teknikleri, ülkeler arasında yeni düzenlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu kategorideki şirketlerin amaçları; global pazara yönelik global üretim faaliyetinde

¹¹ David Held ve Anthony McGrew, **Küresel Dönüşümler**, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008, s. 86.

¹² Hasan Tağraf, “Küreselleşme Süreci ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi”, **Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi** (Çevrimiçi) <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/146.pdf>, C.3, S.2, 2002, s. 43.

bulunmak; hammadde, ara malı, emek maliyeti ve dışsal maliyetlerden oluşan üretim maliyetlerini minimize edecek şekilde üretim sürecinin farklı aşamalarını, farklı ölkelerde gerçekleşmesini sağlamaktır. Üretim alanı olarak tüm dünyayı hedefleyen çokuluslu firmaların üretim faaliyetlerini maliyetlerinde avantaj sağlayacak şekilde sınır-ötesi ticari faaliyetlere dönüşümü sağlamak temel amaç olmuştur.

2.2. Küreselleşme Kavramı Üzerinde Yaklaşımlar

Küreselleşme, tek yanlı bir süreç değildir; zıt eğilimli düşünceleri de içermektedir. Zaman ve mekan kavramları eski anlamını yitirmekte, sınırlar ortadan kalkmaya başlamakta ve yeryüzündeki tüm insanların ve ölkelerin karşılıklı bağımlılıkları artmaktadır. Bu nedenle küreselleşmenin siyasi, kültürel ve ekonomik sonuçları yaygınlık kazandıkça tarafları kadar; karşı çıkanların sayısı da artmıştır. Çünkü küreselleşmede kazananlar olduğu kadar, kaybedenlerde vardır.¹³ Bu anlamda, günümüzde küreselleşmeye yaklaşımları Held, McGrew, Goldbalt ve Perration, tarafından “aşırı küreselleşmeciler” (hyperglobalist), “kuşkucular” (skeptical) ve “dönüşümcüler” (transformati analist) olmak üzere üçlü bir sınıflamaya tabi tutulmuştur.

2.2.1. Aşırı Küreselleşmeciler

Aşırı küreselleşmecilerin diğer bir adı da radikaller olarak geçmektedir. Bu görüşü savunanlara göre; endüstri uygarlığının bir ürünü olan ulus devlet, küreselleşme sürecine paralel olarak önemini yitirmiştir. Artık küresel piyasa, dünya politikalarının yerini almaktadır; çünkü piyasa mekanizması hükümetlerden daha rasyonel çalışmaktadır. Piyasa koşulları büyük bir oranda gerçekliklerden etkilenmektedir. Suni değişimler dahi, bir süre sonra etkilerini yitirerek gerçek koşullara ayak uydurmak zorunda kalmaktadırlar. Oysa, ulusal politikalar, bu rasyonel kararları doğrudan etkilemekte ve politikanın aktörlerini başta çıkar tartışmalarına sokarak, gerçeklerden uzaklaştırmaktadır. Politikacıların bazen kısır bir çekişme içerisinde olmaları, tamamen yerel kaygılar çerçevesinde tartışmaları, küresel ekonominin dinamiklerinden gittikçe uzaklaştıklarını göstermektedir. Bu anlamda aşırı küreselleşmecilere göre, dünya ölkelerinin çoğunda vatandaşların politikayla daha az

¹³ Temel alık ve Ferudun Sezgin, “Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim, ”**Kastamonu Eğitim Dergisi**”C.13, S.1, Mart 2005, (evrimii) <http://www.ksef.gazi.edu.tr/dergi/pdf/Cilt13-No12005Mart/temel.pdf> , (Erişim Tarihi:09.06.2018), s. 58.

ilgilenmeleri, ya da politikacıların vatandaşlar üzerinde daha çok hayal kırıklığı yaratıyor olmaları, küreselleşme sürecinin bir sorunu haline gelmiştir. ¹⁴

Esas bir ifade ile belirtmek gerekirse aşırı küreselleşmeciler, dünya toplumunun geleneksel ulus devletlerin yerini almakta olduğu ve yeni toplumsal örgütlenme şekilleri ortaya çıkacağı düşüncesindedir. Ancak bu grup içinde yer alan kişilerin homojen bir görünüm sergilemeleri gerekir. Ortak görüş, ideolojik yaklaşımlardaki farklılıklara rağmen, giderek artan bir biçimde bütünleşmiş küresel bir ekonominin mevcut olduğuna ilişkin düşüncedir. Aşırı küreselleşmeciler, bu sürecin küresel ekonomide kaybedenler olduğu kadar, kazananları da yarattığına inanmaktadırlar.

	HİPER KÜRESELÇİLER	KUŞKUCULAR	DÖNÜŞÜMCÜLER
Yeni Olan Ne?	Küresel bir çağ	Ticaret blokları geçmiş dönemlerden daha zayıf	Tarihsel olarak eş görülmedik düzeyde küresel karşılıklı bağıllık
Hakim Özellikler	Küresel kapitalizm yönetişimin küresel sivil toplum	Dünya 1980'lerde olduğundan daha az karşılıklı bağlı	Yoğun ve derin (thick) küreselleşme
Ulusal Hükümetlerin Gücü	Geriliyor ve aşınıyor	Güçleniyor ve çoğalıyor	Yeniden inşa ediliyor yeniden yapılıyor
Küreselleşmenin İtici Gücü	Kapitalizm ve teknoloji	Devlet ve piyasalar	Modernitenin birleştirici güçleri
Tabakalaşma Kalıpları	Eski hiyerarşilerin aşınması	Giderek artan bir şekilde Güney'in marjinalleşmesi	Dünya düzenin yeni mimarisi
Hakim Motif	Mc Donalds, Madonna, vs	Ulusal çıkar	Siyasal topluluğun transformasyonu
Küreselleşmenin Kavramlaştırılması	İnsani eylemin çevresinin yeniden düzenlenmesiyle	Uluslar arasılaşma ve bölgeselleşme	Belli bir mesafedeki eylemlerin ve bölgeler arası ilişkilerin yeniden düzenlenmesiyle
Tarihsel Yörünge	Küresel uygarlık	Bölgesel bloklar uygarlıklar çatışması	Karşılıklı bağımlılık küresel bütünleşme ve parçalanma
Özet	Ulus devletinin sonu	Uluslar arasılaşma devletinin kabulü ve desteğine bağlı	Küreselleşme devletinin gücünü ve dünya siyasetini dönüştürüyor.

Çizelge 2.2. Küreselleşme Kavramı Yaklaşımları

Kaynak: Bozkurt, 2003, s.86.

Aşırı küreselleşmeci bakış açısına göre, küresel ekonominin yükselişi radikal yeni düzenin bir delili olarak yorumlanabilir. Kültürel düzeyde kültürel karışım, küresel yayılma ve küresel yönetim kurumlarının doğuşu, köklü bir biçimde yeni dünya düzeninin delilleri ve ulus devletinin ölümü olarak görülmektedir. Artık ulusal hükümetler, sınırlarını kontrol

¹⁴ Necmi Emel Dilmen, "Bireyselleşen Küre" (Çevrimiçi)
<http://www.sertacogut.com/blog/wpcontent/uploads/2009/03/bireysellesen-kure.pdf>, s. 3-4.

etmekte zorluklar yaşamaktadır. Küresel hükümetler daha büyük roller talep ederken, devletin otonomisi ve egemenliği daha çok yıpranmaktadır. Bunun yanında ülkeler arasındaki uluslararası işbirliği kolaylaşmıştır. Aşırı küreselleşmeciler, artan kültürel iletişim altyapısı sayesinde değişik ülkelerin halkları ortak çıkarların farkına varmakta ve bunun sonucunda da küresel uygarlığın doğuşu için ortak zeminin oluştuğunu iddia etmektedirler.

15

2.2.2. Kuşkucular

Aşırı küreselleşmecilerin tam karşısında yer alan bu grup, şüpheciler olarak da anılmaktadır. Giddens'in ifadesiyle küreselleşmeye her konuda kuşkuyla yaklaşılmaktadır. Bu grup küreselleşmenin kesinlikle yeni bir süreç olmadığını, hatta 19. yüzyılda ciddi anlamda para ve mal hareketinin olduğunu, ayrıca aynı dönemde sınırsız seyahat hakkı olduğunu, pasaportun bile gerekli olmadığı bir dönemden, bugünkü ulusal sınır kontrollerinin değişimine kadar uzanan bir dönemden bahsetmektedir. Kuşkucular, dünya ekonomisinde duvarların kaldırılması yönündeki günümüzde yaşanan gelişmelerin, 100 yıl öncesine benzer bir duruma geri dönüşten başka bir şey olmadığını iddia etmektedir. Herkesin bu terimle bu kadar ilgili olmasını zamanın ideolojisi ve moda terimi olmasına bağlamaktadır. Onlar için küreselleşme, refah devletini yok edecek minimal devlet ve hükümeti amaçlayan çevrelerin kullandığı basit bir terimdir. Bu karşıt grup küreselleşmeyi, kapitalizm yeni yüzü olarak görmektedirler.¹⁶

Birçok ülke gelirlerinin ancak küçük bir miktarını dış ticaretten elde ettiğini ileri süren kuşkucular, ekonomik alışverişlerin önemli bir kısmının dünya çapında olmaktan ziyade, yakın bölgeler arasında gerçekleştirildiğini de savunmaktadırlar. Sözelimi Avrupa Birliği ülkeleri çoğunlukla kendi aralarında ticaret yapmakta olup, aynı durum Pasifik ya da Kuzey Amerika Bölgeleri gibi belli başlı ticaret blokları içinde geçerlidir.¹⁷

Bu grubun düşünürleri, küreselleşmeye bir alternatif olarak bölgeleşme hareketinin altını çizmektedirler. Dünya küresel bir uygarlık haline gelemeyeceğini; tam tersine yeni anlayışlar çerçevesinde bölünmeye doğru gittiğini savunmaktadırlar. Küreselleşme bir bütünleştirmeyi değil farklı kültürler, farklı uygarlıklar ya da bölgeler arasında yeni

¹⁵ Dilmen, "Bireyselleşen Küre" **a.g.m.**, s. 4.

¹⁶ Dilmen, "Bireyselleşen Küre" **a.g.m.**, s. 5.

¹⁷ Dilmen, "Bireyselleşen Küre" **a.g.m.**, s. 5.

çatışmaları getiren bir kavram olacaktır.¹⁸ Küreselleşme, küresel uygarlığın doğuşundan ziyade, etnik dini ve milliyetçi akımların doğmasına yol açılmaktadır. İnsanlık kültürel bir entegrasyona doğru değil, yeni bölümlenme şekline doğru sürüklendiğini iddia etmektedirler¹⁹

2.2.3. Dönüşümcüler

Dönüşümcüler, küreselleşmenin birçok bakımdan hem yeni, hem de devrimci bir yönü bulunduğunu; kuşkucuların da, aşırı küreselleşmecilerin de, küreselleşmeyi doğru algılamadıkları, fenomene yalnızca ekonomik açıdan yaklaştıklarını, halbuki küreselleşmenin ekonomik olduğu kadar, siyasi, teknolojik ve kültürel boyutlarının da bulunduğunu savunmaktadırlar.²⁰

Bu grup küreselleşmeyi, modern toplumları ve dünya düzenini yeniden şekillendiren hızlı sosyal, siyasi ve ekonomik değişmelerin arkasındaki ana siyasi güç olarak görmektedir. Onlara göre yaşadığımız dönem; yakın geçmişimizle kıyaslanamayacak kadar farklıdır. Farklılığın temel kaynağı ise yeni küresel üretim pazarının oluşması ve küreselleşmenin çok boyutlu bir dönüşüm süreci olduğu ve halen yaşanmakta olan bu karmaşık sürecin nasıl sonuçlanacağını şimdiden bilmenin mümkün olmadığını savunmaktadırlar.²¹

Bütün yaklaşımlar ışığı altında, dünyadaki soğuk savaşın ardından politik iklimde, sağ ve sol tanımlamaları giderek anlam kaybederken, bu ayrımın yerine küreselleşme taraftarları sürecin fırsatlarını savunurken; karşıtları ise sürecin tehditlerini savunma yoluna gitmektedir. Ama şu bir gerçektir ki; yaşanan süreç artıları ve eksileriyle bünyesinde taşıyarak hiçbir örgüt ya da bireyin kaçamayacağı ve de inkar edemeyeceği bir olgu haline gelmiştir.²²

2.3. 1980 Öncesi ve Sonrasında Küreselleşme Sürecinde Gözlenen Gelişmeler

Tarihsel süreç içerisinde küreselleşmenin ne zaman başladığı konusunda spesifik bir zaman belirlemek çok zordur. Bazıları küreselleşmenin insanlık tarihi kadar eskiye

¹⁸ Dilmen, “Bireyselleşen Küre” **a.g.m.**, s. 5.

¹⁹ Mehmet Akdel, **Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, Temmuz 2003, s.17.

²⁰ Akdel, **a.g.e.**, s. 19.

²¹ Dilmen, **a.g.m.**, s. 6.

²² Akdel, **a.g.e.**, ss. 20-21.

dayandığını, başlangıç tarihi olarak insanoğlunun sivilleşme çabaları göstermektedir; bazıları ise, küreselleşmenin ortaya çıkış yılı olarak modern çağın başlangıcı olan 1970’li yılları göstermektedir ²³

Batının ekonomik sistemini teşkil eden kapitalizm, küreselleşmenin gerçekleşmesinde önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalizm ortaya çıktığı ve gelişmeye başladığı 1870-1914 dönemleri arasında ülkeler arasındaki ilişkiler artmış, bu dönemde ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesiyle dünyanın farklı yerlerinde iletişim kurma imkanı ortaya çıkmış ve bunun doğal sonucu olarak ülkeler arasında dünya üretimi hızla artmıştır.²⁴

Ancak I. Dünya Savaşı’nın ardından 1929’da Büyük Buhran’ın yaşanmasıyla küreselleşme süreci yavaşlamış, II. Dünya Savaşı’ndan sonra küreselleşme tekrardan ivme kazanmıştır. Bu dönemde Bretton Woods konferansları ve bu konferans sonucu kurulmuş aktörlerden; İMF, Dünya Bankası, GATT, Dünya Ticaret Örgütü, OECD gibi ABD merkezli küresel kuruluşlar, özellikle gelişmekte olan ülkelerde küreselleşme hızını arttırmıştır. Daha sonra 1970’li yıllar küreselleşme açısından dönüm noktası olmuştur. Çünkü bu dönemde Bretton Woods Sistemi çökmüş ve sabit kur, yerini dalgalı kur sistemine bırakmıştır. Bu gelişmeler sermaye hareketlerinin artmasıyla küreselleşme kavramının hem ticaret alanında, hem de finansal alanda ortak kullanıma girmesini sağlamıştır. Ekonomik küreselleşme süreciyle birlikte küreselleşme kavramının ideolojik olarak da popüler olmaya başlaması, 1980’li yılların sonunda Sosyal Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin (SSCB) beklenmedik bir zamanda dağılmasıyla takriben zirveye çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı küreselleşme süreci, 1980 öncesi ve sonrası dünya genelinde başta ekonomik faktörler olmak üzere, siyasi ve hukuki ve kültürel olarak varlığını hissettirmeye başlamıştır.²⁵

2.3.1. 1980 Öncesi Küreselleşme Dönemi

Büyük Buhranın tecrübelerinin henüz taze olduğu 1940’lar ve 1950’lerde finansal piyasalar ile kurumlar üzerindeki kısıtlamaları kaldırmak, kimsenin pek de itibar etmediği bir düşünce olmuştur. Bu dönemde finansal sistem ağırlıklı olarak bankacılık sektörü etrafında organize olmuş ve bankacılık sektörü “üç-altı-üç” kuralına göre işlemiştir. Yani bir banka yöneticisinin yapması gereken işler; %3 faiz oranı ile merkez bankasından borçlanmak, %6 oranla kredi vermek ve saat 3’te golf oynamaktır. Keynesçi refah devleti

²³ Aktan ve Şen, **a.g.m.**, s. 9.

²⁴ Aktan ve Şen, **a.g.m.**, ss. 9-10.

²⁵ Çeken, Ökten ve Ateşoğlu, **a.g.m.**, ss. 85-86.

döneminde merkez bankasının faiz oranlarını düşük tutması ve petrol krizleri sonrasında hızla artan enflasyon, reel faizlerin eksiye inmesine sebep olmuş ve bu durum finansal sistem açısından sürdürülebilmesi imkansız bir hal almıştır. Bu dönemden sonra tüm dünya sarkaç bir liberalizme doğru ilerlemeye başlamıştır.²⁶ Ancak küreselleşmenin tarihsel gelişim sürecinde “1950’li yıllarda soğuk savaşın dünyayı ikiye bölmesi işleri güçleştirmiştir. Dünya üzerinde Doğu ve Batı olmak üzere iki bloklu bir yapılanma, ekonomik ve siyasal gelişmeler açısından oldukça belirleyici bir rol oynamıştır. Ayrıca II. Dünya Savaşı’nın çıkması uluslararası ticaretin oldukça azalmasına neden olmuştur. Dünya genelinde II. Dünya Savaşı’ndan, 1970’li yıllara kadar geçen zamanda uluslararası sermaye hareketlerinin önemli bölümünü; Dünya Bankası gibi resmi nitelikte kurumların desteklediği projelerin finansmanı için açılan krediler, ülkeden ülkeye sağlanan krediler ve çok uluslu şirketlerin yatırımlarının gerektirdiği sermaye hareketleri oluşturmuştur.²⁷ II. Dünya Savaşı’ndan sonra ABD’nin de öne çıktığı görülmektedir. Bu durumun en büyük sebebi, Avrupa’nın büyük ölçüde zayıflaması, ABD’nin ise II. Dünya Savaşı’ndan en az zararı görmesi gösterilebilir.²⁸ II. Dünya savaşı sonrasında dünyadaki güç dengeleri değişmiştir.²⁹

Nitekim Batı Bloğunu oluşturan kapitalist sistemin önde gelen temsilcileri 1944 yılında ABD’de Bretton Woods kasabasında bir araya gelmiş ve uluslararası ticaretin yeniden başlatılması ve yıkılan Avrupa’nın yeniden yapılanması için bir dizi kararlar almışlardır. Ticaretin önündeki engellerin kaldırılması için kur ve faiz riskinin olmadığı bir ortam ve bu ortamı kontrol edecek Uluslararası Para Fonu, bu toplantıyla oluşturulmuştur. Batı Bloğunda yer alan ülkeler, aralarında dayanışmayı arttırmayı, uzmanlaşmayı teşvik etmeye yönelik kurumlar oluşturmayı, genel dengenin kurulması ve korunmasına yönelik politikalar (Keynesgen Anlayış) benimsemişlerdir. Bu yöndeki yaklaşımlarla istikrarlı bir büyümenin yakalanması, işsizliğin azaltılması ve ortalama refahın artırılması öngörülmüştür.³⁰

²⁶ Gökçer Özgür ve Hüseyin Özel “Kapitalizm, Küreselleşme ve Yerelleşme: Sermayenin Gerçek Boyunduruğu”, (Çevrimiçi) www.econt.metu.edu.tr/Arsiv/KapitalizmKuresellesmeYerellesme.pdf, (Erişim:06.07.2018), s. 6.

²⁷ DPT, 2000, **a.g.e.**, s. 35.

²⁸ Nevzat Güldiken ve Mehmet Aslan, “Küreselleşme ve Ulusallığın Diyalektik Etkileşimi I”, **C.Ü İ.İ.B Dergisi**, C.7, S.2, (Çevrimiçi) www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/1337.pdf, (Erişim: Tarihi:06.06.2018) s. 187.

²⁹ Timur Kırız ve Sadi Uzunoğlu, “Küreselleşmenin Olumsuz Etkilerinden Korunmak İçin Avrasya’da Entegrasyon”, (Çevrimiçi) <http://sadiuzunoglu.trakya.edu.tr/dosyalar/entegrasyon.pdf>, (Erişim Tarihi:09.08.2018) s. 3,4.

³⁰ Kırız ve Uzunoğlu **a.g.m.**, s. 4.

Bretton Woods sisteminin sona ermesi ve petrol krizi ile başlayan 1970’li yıllar, uluslararası bankacılık faaliyetleri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bretton Woods sisteminin sona ermesi ile birlikte birçok ülke sabit kur rejiminden, esnek kur rejimine geçmesi ve kambiyo rejimlerini gözden geçirerek sermaye hareketlerini kısıtlayan düzenlemeleri yumuşatmıştır. Döviz piyasalarında kontrolsüz hareketler hızla artarken, belirsizlik nedeniyle hızla artan reel faizler, ülke ekonomilerindeki kurumların bilançolarını ciddi biçimde tahrip etmiştir. Bu sebeplerden dolayı ülkeler tarafından zorunlu olarak tercih edilen dalgalı kur sistemi, ilk yıllarında kargaşa içinde sürdürülmüştür. İşsizlik ve enflasyon global düzeyde arttığı, “Stagflasyonist” durgunluk eğilimi tüm Batı Bloğunu etkisi altına almıştır. Petrol fiyatlarındaki dört kata yaklaşan artış ise OPEC’in elinde çok önemli meblağlara ulaşan fonların birikmesine yol açmıştır. OPEC üyesi ülkeler atıl fonlarını özellikle sanayileşmiş ülkelerin bankalarına yöneltmişler ve söz konusu bankalar OPEC fonlarını uluslararası piyasalarda yeniden dağıtma işlevini üstlenmişlerdir. Öte yandan birçok ülkede mali piyasalarda etkinliği arttırmak amacıyla bankacılık faaliyetlerinde düzenlemelere gidilmiştir. Bütün bu gelişmeler, 1970’li yıllarda uluslararası finans piyasalarının hızla derinleşmesine katkıda bulunmuştur.³¹

Dünya kapitalizmin 1980 öncesinde içinde bulunduğu küreselleşme sürecine yön veren dinamikleri dört ana başlık altında toplayabiliriz bunlar:

Dünyadaki güç dengelerinin, Doğu Bloğu ve Batı Bloğu olarak ayrılması,

- Sabit kur rejiminin yerini, dalgalı kur rejimine bırakması,
- Finansal sistemin serbestleştirilmesi sonucu yükselen finansal sermaye ve spekülasyon birikim tercihlerinin sanayi yatırımlarının önüne geçmesi,
- Kapitalizmin altın çağı boyunca süren yüksek birikimin yarattığı aşırı üretime dayalı kriz,
- Uluslararası kapitalist rekabetin yoğunlaşması,
- Söz konusu dönemin sermaye/emek çelişkisine damgasını vuran Fordist endüstriyel ilişkilerin beslediği kar sıkışması şeklinde sıralanabilir.³²

Bu şartlar altında geçilen çağ, 1970’lerden itibaren iktisadi ve siyasi sınırlarına ulaşmıştır. Dünya kapitalizmi, lider ülkelerinin büyüme hızlarında ciddi düşüşler yaşamaya

³¹ DPT, 2000, **a.g.e.**, s. 35.

³² Erinç Yeldan, “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirme”, S.7 (Çevrimiçi) www.praksis.com.tr (Erişim:06.04.2017), s. 21.

başlamıştır. Sermaye akımlarıyla yeni yatırımlar gerçekleştirmek isteyen ülkeler, daha yüksek karları gerekli kılmak zorunda kalmışlardır.³³

2.3.2. 1980 Sonrası Küreselleşme Dönemi

Dünyada 1980’li yıllarda serbestleşme politikalarıyla kalkan gümrük duvarları ve artan finansal hareketlenme söz konusu dönemdeki küreselleşmenin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Özellikle ABD’nin yeni bir ekonomik düzen anlayışı adım adım dünyaya yayılmış ve bununla beraber Berlin Duvarının yıkılması ve SSCB’nin dağılması, dünyadaki güç dengelerinin tekrardan yapılanması, küreselleşme sürecinin boyutunu değiştirmiştir.³⁴ Fakat küreselleşme olgusunun en etkin ve bariz bir şekilde yaşandığı alanın finansal piyasalar olmasıyla birlikte sermaye daha yüksek risk ve daha yüksek kar amacıyla kendi sınırlarının ötesine çıkmakta tereddüt etmemiş ve kolayca yayılma olanağı bulmuştur.³⁵

Finansal kontrol sisteminden finansal liberalizasyon dönemine geçişte en güçlü finansal aktör olan ABD, uluslararası finansal sistemin dönüştürülmesinde oldukça önemli bir rol oynamıştır. Örneğin sermaye akışlarını sınırlayan mekanizma olan İnternational Equalization’in (İET) 1973 yılında, çalışma faaliyetlerine son verilmesi, Aralık 1981 tarihinde uluslararası bankacılık kolaylıkları mevzuatının uygulamaya koyulması ve 1984 yılında Euromarketlerde hazine tahvillerinin işlem görmesi, finansal piyasaların gelişmesine ilişkin önemli sonuçlar doğurmuştur. Finansal liberalizasyonun teşvik edilmesinde oldukça güçlü bir etki yaratan ABD, özellikle Bretton Woods uluslararası para rejimlerinin dönüştürülmesinde önemli bir paya sahiptir.³⁶

1986 yılında başlayan son aşama ise piyasaların birbirine olan bağımlılıklarının artma sürecini temsil etmektedir. 1990’lı yıllarda üçüncü dünya ülkeleri, özellikle “Gelişmekte Olan Ülkeler” borsa ve tahvil piyasalarını uluslararası piyasalara açmış ve finansal sistemlerini serbestleşmeye yönelmişlerdir. İMF’nin yapısal uyum programları bu süreçte finansal liberalizasyon girişimlerini hızlandırmada önemli bir işlevsel rol oynamış ve uluslararası ölçekte finansal küreselleşme eğilimleri güçlenmiştir.³⁷ Büyük ve güçlü finansal

³³ a.g.m.

³⁴ Güler Kazgan, **Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni ekonomik Düzen**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Ekim 2002, s. 33.

³⁵ Cansın Can, **Küreselleşme Rüzgarında Global Bir Köy: Türkiye**, (Çevrimiçi) www.iibf.ogu.edu.tr/contest/3.pdf, s. 67.

³⁶ MÜSİAD, **Çerçeve Dergisi**, S.49, Ocak 2009, (Çevrimiçi) www.musiad.com.tr

³⁷ MÜSİAD, 2009, **a.g.e.**, s.41.

piyasalar (ABD, İngiltere ve Japonya piyasaları gibi) 1970’li yılların sonunda sınırlayıcı düzenlemelerden arındırılarak işlemişlerdir. Bunu diğer OECD ülkeleri izlemiştir. Sermaye piyasalarında küreselleşmenin arttığı 1980’li yıllar; düzenlemelerin kaldırıldığı, sermaye piyasalarının liberalleştiği, 1970’lere oranla gelişmiş ülkelerde enflasyon oranlarının düştüğü, uluslararası bankacılıkta kar marjlarının azaldığı, bankalar arası rekabetin arttığı bir dönem olmuştur.

Burada ilginç olan husus, sermaye akımlarının sadece “doğru” makro iktisadi politikaları uygulayan birkaç ülkeye göre değil, yapıları ve iktisadi politikalarında son derece farklılık gösteren birçok ekonomiye aynı kararlılık ve hızla ilgi gösterilmesidir. Bu durum küreselleşmenin boyutlarını, bir yandan da iletişim teknolojisindeki baş döndürücü gelişmeleri de arkasına alarak ulusal piyasaların birer spekülasyon çıkar alanına dönüştüğünün sinyallerini vermektedir.³⁸

Bu sürecin ana unsurunu ulusal piyasalarda faiz ve döviz kurundaki dengesizlikten kaynaklanan arbitraj ögesine dayanan kısa vadeli sıcak para akımları oluşturmaktadır. Sıcak paranın iktisadi yazında genel kabul gören tanımı olmamasına karşın “Spekülasyon” “Kısa Dönemci” ve “Aşırı Dalgalanma” gibi unsurlar içerdiği, iktisadi istikrarsızlıkların özü itibarıyla bundan kaynaklandığı bilinmektedir.³⁹

Bilindiği üzere gelişmekte olan birçok ekonomi, finansal liberalizasyon sürecini gerçekleştirmiş olsa da, bu ekonomiler geçiş sürecinde çeşitli finansal krizlerle karşılaşmışlardır. Nitekim bu dönemde Meksika gibi bazı Latin Amerika ülkelerinde faiz oranlarının yükselmesiyle borç krizleri patlak vermiş, bankacılık sistemleri çökmüştür. Tayland ve Doğu Asya ülkelerinin 1997 yılında yaşadıkları mali krizlerin yanında Rusya, Brezilya ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde spekülasyon nitelikli sıcak paranın volatil akışlarına, finansal piyasaların çökmesine ve liberalizasyon nedeniyle oluşan finansal paniğe bağlı olarak kriz yaşanmasına neden olmuştur.⁴⁰

2.4. Finansal Küreselleşme Kavramı ve Gelişim Süreci

Küreselleşme esas olarak, finansal piyasalarda kendini göstermiştir. Finansın küreselleşmesi; uluslararası sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, fon arzının talebinin ve

³⁸ Can, a.g.e., s. 22.

³⁹ Can, a.g.e., ss. 22-23.

⁴⁰ DPT, 1995, a.g.e., s. 25.

mali piyasa katılımcılarının coğrafi sınırlamalara maruz kalmadan, daha uygun mekanlarda işlem yapmasıdır. Finansal küreselleşmenin en temel gereği olan mali entegrasyon ise; değişik ülke mali piyasalarındaki getiri oranları/fon maliyetleri arasındaki farkın ortadan kalkmasıdır.⁴¹

Finansal küreselleşmenin nedenlerini incelemek için önce uluslararası sermaye hareketliliğinin bir ekonomide nasıl etkiler meydana getirdiğini, faydaları ve zararları ikileminde incelemekte yarar vardır. Klasik teorinin sermayenin hareketliliğine yönelik temel tezi şu şekildedir; Sermayenin uluslararası hareketliliği sermayesi sınırlı ülkelerin verimli yurt içi yatırımlarına olanak sağlamaktadır. Böylece sermayenin hareket yeteneği; hane halkının, firmaların ya da ülkelerin, yurt dışından borçlanmak suretiyle tüketimlerini kesintisiz devam ettirebilmeleri anlamına geldiği gibi, yurt dışından borçlanabilmek, yurt içi üretim ve geliri düşük olsa bile halkın, firmaların satın alma ve yatırım yapma imkanlarının devam etmesini sağlamaktadır. Daha özel olarak yatırımcılar açısından da, portföylerini çeşitlendirerek yatırım riskini yayma olanağı vermekte, gelecekteki fiyatlar için de, bugünden ticareti yapılması olanaklı hale getirmektedir.⁴²

Öte yandan dışarıya kredi vermek suretiyle hane halkı ve firmalar, yurt içi ekonomik konjonktür karşısındaki kırılganlıklar azaltabilir. Şirketler, yurt içindeki ani maliyet artışlarına karşı kendilerini başka ülkelere yapmış oldukları yatırımlar sayesinde koruyabilirler. Böylece sermayenin hareket kabiliyeti yatırımcılara daha yüksek riske karşı, kar oranları ayarlayabilme şansını vermektedir. Daha yüksek kar oranları da, daha hızlı ekonomik büyümeye götüren tasarrufu ve yatırımı teşvik etmektedir. Uluslararası sermaye hareketlerinin zararları ise; yabancı sermaye yatırımlarının kısa dönemde bir ülkenin gayrisafi milli hasılasında olumlu yönde etkiler meydana getirmesine rağmen, uzun dönemde karların yatırım yapan ülkeye dönmesi nedeniyle, ulusal ekonominin bütünü üzerinde olumsuz etkilere yapısal bozulmalara yol açabilmektedir.⁴³

Finansal küreselleşmenin yararları ve zararları bu şekilde özetlendikten sonra finansal küreselleşmeye yol açan faktörlere değinmekte yarar vardır. Küresel finans birkaç faktörün etkisiyle oluşmuştur. Temel faktörden bazıları; faiz oranlarının, döviz kurlarının ve varlık fiyatlarındaki dalgalanmaların artmasıdır. Ayrıca bu faktörler şu şekilde sıralanabilir:

⁴¹ M. Fatih İstemihan, “Finansal Küreselleşme ve Para Politikalarına Etkileri”, (Çevrimiçi) <http://www.akademiktisat.net/> (Erişim Tarihi: 30.06.2018), s. 2.

⁴² İstemihan, **a.g.e.**, s. 3.

⁴³ İstemihan, **a.g.e.**, s. 4.

- Finansal piyasaların deregülasyonu ve liberalizyonu yoluyla piyasalarda karşılaştırmalı avantajı sağlamak için ulusal modernizasyon projelerinin yaygınlaştırılması,
- Daha yüksek ekonomik büyüme; tasarruflarda, reel faiz oranlarında ve 1980’lerde varlıklarda uzun dönem boğa piyasasının mevcut olması,
- Enformasyon teknolojilerindeki gelişme ile birlikte finansal işlemlerin uluslaştırılmasındaki yükselmenin zaman ve mekanı yakınlaştırması,
- Lider konumundaki gelişmiş ülkelerin finansal piyasalarının çeşitli kontrollerden ve sınırlandırmalardan arındırılması,
- 1973’teki devalüasyon sonucunda kurların dalgalanmaya bırakılması,
- Finans piyasalarının uluslararası rekabete açılması,
- Dünya Bankası ve konsorsiyum bankaları gibi kuruluşların faaliyetleri çerçevesinde büyük çaplı sermaye yatırımı gerektiren projelerin desteklenmesi,
- Finansal araçların çeşitliliğindeki artış, (Futures, Opsiyon, Swap vb gibi)
- Yeni özellikle kurumsal yatırımcıların finans piyasalarındaki rollerinin artmasıdır.

44

- Finansal küreselleşmenin başlangıç dönemi olarak özellikle II. Dünya savaşından sonra Avrupa’nın yapılanma dönemi ve uluslararası finansal sisteminde uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşların yeniden kapılanması sürecinin ardından başladığı kabul edilmektedir. Küreselleşme tartışmalarında sermaye hareketleri, merkezi bir rol oynamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler de fonların kolayca hareket etmesine olanak sağlamıştır.⁴⁵ Ayrıca geçmişteki durumun tersine 1960’lardan günümüze kadar devam eden büyük küreselleşme evresinin belirleyici özelliği ise; sermaye hareketlerindeki hızlı artışın yanı sıra, ülkeler veya bölgeler itibarıyla genel karakter sergilememesi, finansal akımların yüksek hacimleri ile hangi yönde hareket ettiklerinin genel olarak tespit edilememesidir.⁴⁶

Sermaye piyasalarını birinci küreselleşme evresinde kuran ve geliştiren sanayileşmiş ülkeler, sermaye hareketlerinin liberalleşmesinden sonra merkez ülke konumuna gelmişlerdir. Çevre konumundaki ülkeler ise sermaye piyasaları, tam ulusal liberalleşme

⁴⁴ BBDK, “Küresel Finansal Yapı 2007 Dalgalanmaları”, Nisan 2018 (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari s. 5.

⁴⁵ Cahit Aydemir ve Mehmet Kaya “Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, C.6, S.20, (Çevrimiçi) <http://www.e-sosder.com/dergi/20260->

⁴⁶ BBDK, 2008, **a.g.e.**, s. 5.

evresini tamamlamadan küreselleşme sürecine girmişlerdir. Söz konusu dönemde gelişmekte olan ülkeler yabancı sermaye ihtiyacından çok, sıcak para girişi ile karşılama gayreti içerisinde olmuşlardır. Gelişmiş ülkelerdeki geniş finansal sermaye kaynaklarının yüksek kazanç beklentileri ile liberalleşmesi gelişmiş ülkelerde baskı oluşturmuştur. Bu iki unsur, dünya ekonomisinde teknolojinin ve yeni yatırım araçlarının yardımı ile son derece hızlı hareket eden uluslararası boyutta karar veren yatırımcıların oluşmasına neden olmuştur. Bu oluşum, küreselleşmenin esasen mal ve sermaye piyasalarında küresel ölçekte genişleme ve serbestleşmeden ibaret olan, ekonomik yönünü göstermektedir.⁴⁷

⁴⁷ Aydemir ve Kaya, **a.g.m.**, s. 272.

3. KÜRESELLEŞME VE SINAİ MÜLKİYET HAKLARI

Bir ülkenin ekonomisinin gelişmesinde; teknolojinin öncü güç olarak seçilmesi, kullanılan yöntemlere, zamana, uygulanan toplumun iç dinamiklerine göre farklılık gösterdiğinden toplumdan topluma değişen bir süreç izler. Bilimsel ve düşünsel alanda yetkin kişilerin yetenekleri ve çabası kadar, hükümetlerin izledikleri politikalar ve bu politikaların teknolojik alandaki izdüşümlerinin de bu süreçte çok büyük etkisi vardır. Aynı seviyeyi yakalama konusunda, ülkelerin başarı ve yakalama hızı sadece gelişmiş ülkelerle aradaki teknolojik farka bağlı değildir. Girişimcilik ruhu, eğitim düzeyi, sosyal kapasite, bunu gerçekleştirebilmek için yasal, ekonomik ve bilimsel yapısı da önemlidir⁴⁸. Aynı seviyede teknoloji transfer eden iki ülke arasında, koşullar göz önüne alındığında sürece uyumlarının farklı olması olası bir durumdur. Teknoloji transferini idare edecek, gerekli organizasyonu ve koordinasyonu sağlayacak ve süreci yönetecek sosyal yapı farklılık gösterebilir. Teknolojik transferi yönetecek yapıyı oluşturmak, teknolojik transferi gerçekleştirmekten çok daha önemlidir.

3.1. Fikri Mülkiyet Haklarının Tarihçesi

Fikri mülkiyet koruması, fikri ve zekânın ürünlerini devlet otoritesiyle korumayı amaçlayan ve yaratıcılarına ürünlerini belirli bir süre kullanma tekeli veren hakları kapsamaktadır. Gelişmiş Batı toplumlarında fikri mülkiyet hakları korumaya yönelik sistematik ve nitelikli çözüm arayışlarının tarihi kökenlerini 14 ve 15. Yüzyıla kadar dayandığını söyleyebilmek mümkündür. Özellikle 19.Yüzyıla gelindiğinde teknolojik buluşların iktisadi ve sosyal hayattaki etkileri ulusal sınırları aşma eğilimine girdiğinden, sanayileşmesini tamamlama aşamasında olan Batı ülkelerinin bu alandaki kazanımlarını korumak amacıyla uluslararası işbirliği çabalarına yönelmesi söz konusu olmuştur. Uluslararası anlaşmalar devri olarak da nitelenen bu dönemden sonra, 20. Yüzyılın sonlarına doğru küresel nitelikli düzenlemeler devrine doğru bir evrim yaşanmıştır. Bu bağlamda çalışmada genel olarak fikri ve sınai mülkiyet haklarının tanımı ve tarihsel gelişimi üzerinde durulacak, daha sonra sınai mülkiyet hakları içinden sanayi ve teknoloji politikalarının da bir aracı olan sınai mülkiyet hakları üzerinde durulacaktır. Patent sisteminin amaçları ve

⁴⁸ Fagerberg J, Verspagen B.; “Innovation, Growth and Economic Development: Why Some Countries Succeed and Others Don’t”, 2003, s. 10.

etkinliği ile ilişkili bazı saptamalarda bulunularak, buradan hareketle Türkiye gibi gelişmekte olan ÷lkeler (GO÷) için bu sistemin ne kadar yararlı olabileceği tartişılacaktır.

Matbaanın icat edilmesinden sonra fikri m÷lkiyet haklarının korunması sorunu g÷ndeme gelmiştir. Bilginin artmasıyla teknoloji hızla gelişmeye başlamış, insanların buluş faaliyetleri sonucunda kişilere patent koruması verilmiştir. Patent koruması da ÷lkelere yatırım yapılmasının yolunu açmıştır. Fikri hakların korunmasının ÷lke ekonomileri üzerinde olumlu bir etkisi vardır. Korumanın olduğu ÷lkelerde ekonomi hızla büyükmektedir. Bu nedenle ÷lkeler fikri m÷lkiyet hakları alanında hem ulusal hem de uluslararası düzenlemeler yapmaya başlamışlardır.

Genel olarak fikri m÷lkiyet hakları, fikri çaba ve zekânın ürünlerini devlet otoritesiyle korumayı hedefleyen haklardır. Fikri m÷lkiyet politikasını iki amaç arasındaki bir dengenin bileşimi olarak görmek mümkündür; yenilikte bulunan mucitleri ve yaratıcıları ödüllendirmek ya da bunlara karşılığını vermek; bilim, teknoloji ve k÷lt÷re geniş bir katılımın sağlanmasıda kamu ve özel sektör akt÷rlerinin ilgisini çekebilmektir.⁴⁹

14 Haziran 1967’de Stockholm’de imzalanan “D÷nya Fikri M÷lkiyet Örgüt÷”(WIPO) Kuruluş Sözleşmesi’nin 2. Maddesinde, fikri m÷lkiyet aşağıdaki haklarla ilişkili olarak tanımlanmıştır.

- Edebi, sanatsal ve bilimsel alışmalar,
- İcracı sanatçıların eserleri, fonogram ve radyo yayınları,
- İnsan emeğinin tüm alanlarındaki buluşlar,
- Bilimsel buluşlar,
- Endüstriyel tasarımlar,
- Ticari markalar, hizmet markaları (service marks), ticari unvan ve isimler,
- Haksız rekabete karşı koruma ve
- Sınaî, bilimsel, edebi ya da sanatsal alanlarda fikri m÷lkiyet faaliyetlerinden kaynaklanan diğer tüm haklar⁵⁰.

Fikri ve sınaî m÷lkiyet hakları genellikle altı temel grup içinde ele alınmaktadır⁵¹:

- Buluşlarla ilişkili olarak *patentler*.

⁴⁹ OECD, *Patents and Innovation in International Context*”, OCDE/ GD (97) 210, Paris, 1997, s.5.

⁵⁰ OECD, 1997, s.5,6.

⁵¹ OECD, 1997, s.5,6.

- Edebi ve sanatsal çalışmalarla ilişkili olduğu kadar, mühendislik tasarımları, bilgisayar yazılımları ve sanatın diğer alanlarını da kapsayan *telif hakları* (copyrights).
- Entegre devrelerin dizim-tasarımlarını da içeren, şekillendirme ve yapılandırmayla ilişkili olarak *tasarımlar*.
- Ürünün kaynağı ya da sponsorunu tanımlamak için hizmet veya ürünü niteleyen kelime ya da sembollerle ilişkili olarak *ticari markalar* (trademarks).
- 1978 Uluslararası Yeni Bitki Cinslerinin Korunması Birliği'ne dayalı *bitki cinslerinin korunması* (plant varieties protection).
- Gizli bilgiyi korumakla ilişkili *ticari sır korunması*.

GATT müzakereleri sonucunda yapılan, küresel nitelikli en kapsamlı düzenleme olan 31.12.1994 tarihli “WTO Kuruluş Anlaşması” ve eki “Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması’nda (TRIPS) tanımlandığı biçimiyle fikri mülkiyet hakları; “kişilerin düşüncelerinin ürünleri üzerine verilen haklardır. Bu haklar, genellikle bu düşünceyi yaratan kişiye, onu belirli bir süre münhasıran kullanma hakkı verir”. Anlaşmaya göre, geleneksel olarak bu hakların ikiye ayrıldığı belirtilmektedir: Birinci grupta bilgisayar yazılımlarını da kapsayan, telif hakkı ve telif haklarıyla ilişkili haklar bulunmakta; edebi ya da sanatsal çalışmaların yazarlarının hakları yazarı öldükten sonraki en az 50 yıllık bir süreç için telif haklarıyla korunmaktadır. İkinci grupta ise sınai mülkiyet hakları bulunmakta; sınai mülkiyete ilişkin haklar da genellikle iki alanda incelenmektedir. Birinci alan, coğrafi işaretler ve ticari markalar gibi ayırt edici işaretlerin korunmasıdır. Diğer sınai mülkiyet tipleri ise teknolojinin yaratılması, tasarım ve teknolojik yeniliği uyarmaya yönelik, öncelikli koruma sağlamayı hedeflemektedir. Bu kategoride ise patentler, endüstriyel tasarımlar ve ticari sırlar yer alır. Bu hakların sosyal amacı, yeni teknoloji geliştirmeye yönelik yatırımların ürünlerini korumayı sağlamak ve böylece Ar-Ge faaliyetlerini finanse etmek için teşvik ve araçlar sunmaktadır. Anlaşmaya göre iyi işleyen bir fikri mülkiyet rejiminin, lisans, ortaklık ve doğrudan yatırım biçimindeki teknoloji transferi biçimlerini de kolaylaştıracağı varsayılmaktadır. Bu haklarda koruma sınırlı bir süre için verilir (Örneğin; patentlerde 20 yıl)⁵². Bu çalışmada özellikle odaklanılacak olan patentler, günümüzde daha çok Ar-Ge faaliyetinin bir ürünü olarak özel sektörün kullandığı buluşlar üzerine tekel hakkı sağlamaktadır. Patentler, genellikle diğer koruma biçimleriyle beraber kullanılmakla

⁵² Uruguay Round sonucunda oluşturulan WTO ve bu oluşumla ilişkili fikri ve sınai mülkiyet haklarına yönelik düzenlemelerin gerçekleştirildiği TRIPS anlaşmasına yönelik ayrıntılı bilgi için bkz; <http://www.wto.org/wto.intellect/intell1.htm>.

birlikte, sınırlı da olsa Ar-Ge için temel teşvik mekanizmalarından biri olarak kabul edilmektedir.

3.1.1. Endüstriyel Kapitalizmde Fikri Mülkiyet Hakları

Kapitalist ekonominin sürmesi için sermayenin genişlemesi ve kendisini yeniden üretmesi gerekmektedir. Bunun için insan emeğinin ürünü olan her şeyin meta haline getirilmesi eğilimi bulunmaktadır. Fikri mülkiyet hakları bu açıdan önemli bir rol oynamakta ve daha önce üretilmeyen ya da kamu alanı içerisinde bulunan mal ve hizmetlerin piyasa için üretilmesini sağlamaktadır. Bir anlamda, fikri mülkiyet hakları fikir ve sanat ürünlerinin üretimini, dağıtımını ve tüketimini belirlerken, sermayenin genişleme mantığı ile de uyum göstermektedir. Sermaye kendisini değerlendiremediği (valorizasyon) veya üretim fazlalığı olduğu takdirde ekonomi krize girmektedir.

Kapitalizmin krizleri artı değer ve sermaye birikiminin sürdürülememesi anlamındadır. Krizler sürmekte olan yeniden üretimin toplumsal ilişkilerinde kopmalar yaratmakta ve getirilen çözümler de çoğunlukla üretimde geri dönüşü olmayan dönüşümlere yol açmaktadır.⁵³ Böylece yeni birikim düzeni, yeni toplumsal ilişkiler ve yeni düzenlemeler oluşmaktadır. Ancak krizler sermayenin yeniden yapılanmasını otomatik olarak sağlamamaktadır. Krizden yeniden yapılanmaya geçiş direnmeler içermektedir. “Kriz gerçekten de sermayenin yeniden yapılanmasına ve yeni bir hakimiyet modelinin inşasına yol açabilir fakat açmayabilir de”.⁵⁴ Kapitalizme has toplumsal ilişkilerde kopmaya neden olan kriz bir anlamda sermaye birikiminin sonunu getirmektedir.

Kapitalizm uzun dönemler biçiminde incelenmekle birlikte özellikle II.Dünya Savaşı sonrası Refah Devleti dönemi ile 1970’lerin ortalarında başlayan yeniden yapılanma süreci ve yaşanan değişim toplumsal bilimciler açısından önemli görülerek araştırılmaktadır.⁵⁵ Bu kısımda da endüstriyel kapitalizm döneminde yaşanan değişimler, fikri mülkiyet hakları da dikkate alınarak, 19.yüzyıldan II.Dünya Savaşı’na ve II.Dünya Savaşı’ndan-Yeniden Yapılanma Dönemine kadar ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

⁵³ Aglietta, 2000, s.19.

⁵⁴ Holloway, 2003, s.274.

⁵⁵ Geray, 2005, s.36.

3.1.1.1. 19.yüzyıl II. Dünya Savaşı arası fikri mülkiyet hakları

Endüstri devrimiyle çeşitlenen ve hacmi büyüyen üretim beraberinde dağıtımın ve tüketimin/talebin denetimi sorununu getirmiştir. Endüstri devriminden itibaren kapitalizmin bu krizlerini Beniger kontrol krizleri olarak adlandırmaktadır.⁵⁶ Önce buharın makineye uygulanmasıyla, daha sonra ise içten yanmalı motor, elektrik ve kimya alanlarında gerçekleştirilen endüstri devrimi kitle üretimini ortaya çıkarmıştır. O zamana kadar görülmemiş biçimde bir hız ve miktarda işlenen materyalin tüm dünyada dolaşmasıyla birlikte 19.yüzyılda, ilk kez bu hacimdeki maddi ürünlerin sistemde taşınamama tehlikesi belirmiştir. Üretim fazlası krizleri 19.yüzyılın ilk üç çeyreği boyunca Avrupa Kapitalizminin neredeyse bir özelliği olmuştur. 1873 yılında Fransız-Alman savaşının hemen ertesinde çıkan yeni bir üretim fazlası kriziyle birlikte Avrupa'nın önde gelen endüstri ülkeleri yeni pazarlara girebilmek için tüm dünyaya yayılma ve genişleme amacıyla emperyalist bir siyaset izlemişlerdir.⁵⁷

Özellikle maden işleme ve metal işçiliği gibi büyük sistemlerde ortaya çıkan üretim krizleri beraberinde kriz kontrolünü getirirken, maden sektöründen farklı olan sigara, kibrit, sabun, fotoğraf filmi, konserve gibi ürünlerin üretiminde kullanılan yeni işleme teknolojilerinin üretimin kendisi ile bütünleşmesi sonucu üretimlerinde ayrıca bir kontrol mekanizması gerektirmemiştir.⁵⁸ Bu tür sermaye yoğun teknolojilerin yol açtığı ürün fazlası için talebin/tüketimin kontrolü gerekmiştir. Bunun için fikri mülkiyet haklarının bir türü olan ticari markalar kullanılmıştır. Şirketler ürünlerinin özel biçimlerde görünmesini sağladıklarında başka bir deyişle ticari markaları kullandıklarında rekabet gücünü sürdürebileceklerini anlamışlardır. Herhangi bir özelliği olmayan markasız ürünleri üreten şirketler piyasa denetiminde başarısız kalmaktaydılar. Bu konuda en iyi örnek yulaf üreticisi Crowell'in yeni tekniklerle elde ettiği ürün fazlasını "Quaker Yulafları" markası ile eritmesidir. Yaptırdığı reklamlarla o güne kadar insanlar tarafından çok da tüketilmeyen bu tahıl ürününün kahvaltı içerisinde yer almasını sağlarken Amerikalıların kahvaltı alışkanlıklarını da büyük ölçüde değiştirmiştir.⁵⁹ Bu örnek aynı zamanda ulusal reklamlar aracılığı ile yeni tüketim kalıplarının yaratılabildiği, yeni tüketici tercihlerinin oluşturulabildiği ve bunların kontrol edilebildiğinin erken bir kanıtı olmuştur.⁶⁰ Satış ve

⁵⁶ Beniger, 1986, s.16-18.

⁵⁷ Denis, 1973, s. 610-613.

⁵⁸ Beniger, 1986, s.219 ve 236-244.

⁵⁹ Beniger, 1986, s. 219 ve 236-24.

⁶⁰ Geray, 2003, s.31.

satınalma faaliyetlerindeki gelişmeler talebin bürokratik kontrolünü de getirmiştir. Aynı örgüt içerisindeki birbirlerinden farklılaştırılmış bölümler reklamcılık, sipariş, yükleme, kredi yönetimi gibi uzmanlaştırılmış alanları ortaya çıkarmıştır.

Sadece büyük ölçekli fabrika ve imalat yerleriyle birim başına maliyetin düşürüldüğü üretim tarzı büyük yatırım maliyeti gerektirdiği için üretimin az sayıda firmada yoğunlaşmasına dolayısıyla tekelleşmeye yol açmıştır.⁶¹ Neo-klasik ekonomi tarafından “doğal tekelleşme” olarak meşrulaştırılan tekelleşme özellikle telekomünikasyon, elektrik, su, boru hattı, demiryolu gibi iletişim, enerji ve ulaşım sektörlerinde görülmektedir. Tekelleşme ile bireysel kapitalistin yerini dev şirketler almıştır. Böylece kapitalist işleyişin özü olan kâr ve birikim artışı kurumsallaşmıştır. Tekelci dev şirket piyasada ikamesi olmayan malı ürettiği için fiyat konusunda belirleyici olmaktadır. Ancak piyasada genellikle tek bir şirket yerine iki veya üç dev şirket olmaktadır. Böyle olunca fiyat konusunda bir liderin önderliğinde uzlaşmalar olabildiği gibi yok edici mücadeleler de olmaktadır. Mücadeleler sonucunda piyasada kalabilen şirketler uzun dönemde bu saldırgan fiyat stratejisinin alınan bedele değmediğini görerek fiyatlar konusunu silah olarak kullanmamakta ve pazar payını büyütmede farklı yöntemler kullanmaktadırlar⁶²

19.yüzyılın üçüncü çeyreğinde başlayan ve II. Dünya Savaşına kadar süren tekelleşme süreci rekabeti neredeyse yok etmiştir. 1870 krizinden sonra Amerika’da çıkartılan Sherman Antitröst Yasası firmaların bir araya gelerek rekabetçi olmayan eylemlerini yasaklıyor, ancak onların birleşmelerini engellemiyordu. Böylece 19. yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başı beklenmedik sayıdaki firmanın birleşerek dev kuruluşlar haline geldikleri bir dönem olmuştur. Çok büyük siyasi güç elde eden bu dev kuruluşlar kimya alanında ileri olan Alman firmalarını yakalayabilmek için rekabete girmişlerdir.

3.1.1.2. II. Dünya Savaşından neo liberal yapılanmaya kadar olan dönemde fikri mülkiyet hakları

Kitle üretimiyle birlikte tüketimin/talebin kontrol edilmesinin artan önemi beraberinde devlet müdahalesini getirmiştir. Büyük ekonomik bunalım sonrasında ortaya çıkan gelişmelerle temellenen Keynesçi politikalar II.Dünya Savaşını izleyen otuz yıl içerisinde piyasa ekonomisinde büyük refah yaratmıştır. Refah Devleti olarak anılan ve 1945-1975

⁶¹ Beniger:264; Geray, 2003, s.33.

⁶² Sweezy ve Baran, 2007, s.69-75.

yılları arasında altın çağının yaşandığı bu dönemde devletin bireylerin satın alma gücünü artıracak politikaları uygulamanın yanı sıra savunma, telekomünikasyon gibi endüstrileri destekleyip, doğrudan alıcı olması talebin kontrolünde önemli rol oynamıştır. Yüksek ücretler, sosyal güvenlik sistemi, eğitim ve sağlık hizmetlerinin devlet tarafından verilmesi ve sendikaların güçlendirilmesi satın alma gücünü artırmaya yönelik politikalar olurken, tam istihdam, gelir dağılımında adalet gibi toplumsal politika ve toplumsal refah anlayışı da bu döneme egemen olmuştur.

II.Dünya Savaşı sonrası oluşturulan ekonomi politikanın çerçevesi, istikrarı sağlamak amacıyla oluşturulan uluslararası örgütlerin faaliyetlerini ve soğuk savaş kutuplaşmasının etkilerini taşımaktadır.⁶³ Amerika'nın öncülüğünde Bretton Woods kasabasında 1944 yılında Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (WB) oluşturulmuş, onları Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) izlemiştir. IMF'in görevi sabit kur sisteminin düzenlenmesi ve ödemeler dengesinde oluşan geçici açıkları denetlemek olurken, Dünya Bankası'nın işlevi az gelişmiş ülkelere kalkınmalarını hızlandırıcı proje kredileri sağlamaktır. Bretton Woods sisteminde amaç, ulusal devletin denetim mekanizmalarıyla spekülasyon sermaye hareketlerini dolayısıyla spekülasyon sermaye birikimini önlemektir.⁶⁴ GATT serbest ticareti geliştirmek amacıyla üye ülkelerin endüstriyel ürünler üzerindeki korumalarını aşamalı olarak kaldırmalarını denetlemekteydi. Batı Avrupa'da altı ülke tarafından oluşturulan Gümrük Birliği ve benzeri serbest bölgeler de ticareti artırmayı amaçlarken Doğu Bloğuna karşı da güç birliği sayılıyordu.⁶⁵ Bu dönemde sermaye piyasalarının denetimli olması ulusal devletlerin kendi politikalarını uygulamalarına olanak vermiştir. Gelişmiş ülkeler Keynesçi ekonomi politikalarla yüksek GSYİH artış hızı, çok düşük işsizlik ve enflasyon oranları yaşarken kapitalizmin krizlerini unutmaya başlamışlardır.⁶⁶ Hem ekonomide yaşanan bu olumlu göstergeler hem de kutuplaşma gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülkelere karşı dayatmacı olmayan bir tavır içerisinde olmalarına yol açmıştı. Ancak bu dönemin sonunu getirecek olumsuzluklar da birikmeye başlamıştı.

Bu dönemde sermaye birikimi ticaret sermayesi ve üretici sermayenin uluslararasılaştırılmasıyla sağlanmıştır. Sermaye üretim kararlarını dünya ekonomisi düzeyinde alırken az gelişmiş ülkelerde sanayileşme yatırımları başlamıştır. Doğrudan yabancı yatırımların yanı sıra uluslararası para piyasaları yoluyla da yapılan sermaye ve

⁶³ Kazgan, 2000, s.90.

⁶⁴ Yeldan, 2001, s.20.

⁶⁵ Kazgan, 2000, s.91.

⁶⁶ Kazgan, s.91-92.

teknoloji aktarımı endüstri alanında yoğunlaşmıştır. Çok uluslu şirketler sermayenin uluslararasılaşmasının aktörleri olmuşlardır⁶⁷. Üretimde Fordist üretim biçimi ve Taylorcu bilimsel yönetim etkin olmuştur. Üretim hattı üzerinde çeşitli parçaların kısa sürede farklı işçi grupları tarafından birleştirilmesiyle sağlanan bu üretim tarzında verimlilik artarken emek sahibinin iş akışı üzerinde hiçbir denetimi bulunmamaktaydı. Emeğin toplu ritmi makinenin monoton biçimine uymuş, adeta makinenin bir uzantısı haline gelmiştir.⁶⁸ Mekanik hale getirilmiş emek gücünün yeniden üretiminin toplumsal maliyeti uzun dönemde düşmüş, dolayısıyla sermaye birikimi için artan bir kapasite yaratılmıştır. Her türlü farklılıkları yok ederek bir örnek hale getirilen emeğin kitle halinde gerçekleştirdiği standartlaştırılmış ürünlerin kitle tüketimiyle kontrolü gerekmiştir. Bu da tüketimin kontrolünün daha bürokratikleşmesine ve yeni ortaya çıkan iletişim teknolojilerinin ona göre biçimlendirilmesine yol açmıştır. Önceleri internet gibi karşılıklı etkileşime olanak veren radyonun daha sonra reklamların etkin biçimde dinlenebilmesi amacıyla sadece alıcı haline getirilmesi bu yönde bir örnektir.⁶⁹

1960'ların sonlarında Fordist üretim tarzının yarattığı verimlilik artışının sınırlarına gelinmesi ve çalışanların alıştıkları refah düzeyinden vazgeçmek istememeleri ekonomide durgunluk yaratmaya başlamıştır. Amerikan ekonomisinin inişe geçmesiyle ticaret dengesi de açık vermeye başlamıştır. Önde gelen iş adamları ve politikacılar ekonominin karşılaştığı bu yapısal sorunun düzeltilmesi için fikri mülkiyet haklarının sıkılaştırılmasını uygun görmüşlerdir.⁷⁰ Böylece fikri mülkiyet hakları zora düşen ekonomi için bir kez daha kurtarıcı önlem olarak görülmüştür.

Sermayeyi artırmak ve piyasa denetimini ele geçirmek için 1960'lı yıllarda ABD'de madencilik, imalat ve ticari bankacılık sisteminde şirket birleşmeleri görülmektedir.⁷¹ Yine bu dönemde nüfusun artması ve eğitimin federal hükümet tarafından desteklenmesiyle genişleyen yayıncılık endüstrisinde de, sermaye artışı gereksinimiyle firma birleşmeleri gerçekleştirmiştir. Endüstri bu yolla var olan piyasa ilişkilerini geliştirirken daha farklı ve yeni alanlara da yayılmıştır. Firma birleşmeleri endüstrinin yapısını değiştirmiş ve bağımsız yayın kuruluşlarının yerini farklı alanlarda faaliyet gösteren firmalara bağımlı olan yayıncı kuruluşları almıştır. 1958-1970 yılları arasındaki birleşmelerin %18'i elektronik,

⁶⁷ Keyder, 1979, s.31-34

⁶⁸ Aglietta, 2000, s.117,118

⁶⁹ Geray, 2003, s.46, 61

⁷⁰ Perelman, 2002, s.29

⁷¹ Boyle ve Piette, 2005, s.99

radio/televizyon yayıncılığı, magazin, gazete yayıncılığı alanında faaliyet gösteren kuruluşlarla olmuştur.⁷²

Bu dönemde piyasa denetimini ellerinde tutan büyük dev kuruluşlar ekonomik dalgalanmalara karşı gelirlerindeki istikrarı koruyabilmek için asıl faaliyetlerini geniş bir yelpazedeki pek çok sektöre bölmüşlerdir. Asıl işi otomobil parçası olmakla birlikte sigara üreticiliğinden, sigortacılık ve finansal hizmetlere, çelik ve çinko üreticiliğinden film ve televizyon programı yapımcılığına kadar çok çeşitli faaliyetlerde bulunan dev kuruluşlar bulunmaktaydı. Böylece çapraz sübvansiyon olanaklarından yararlanırken piyasa güçleriyle birlikte siyasal güçlerini de artırmışlardır⁷³.

1973 yılında ortaya çıkan petrol krizi birikmekte olan ekonomik ve siyasal olumsuzlukları somutlaştırmıştır. Sermayenin düşen kâr oranına ek olarak petrol fiyatlarının OPEC tarafından artırılması, az gelişmiş ülkelerin ABD'ye baş kaldırması, ABD'nin Vietnam yenilgisi, gelişmiş ülkelerin kendi aralarında çatışması, özellikle Japonya'nın önemli bir endüstri ve dışsatım devi olurken bir dizi "Asya Kaplanının" onu izlemesi, o dönemdeki Avrupa Ekonomi Topluluğunun serbest piyasa kurallarına aykırı hareket ederek büyümesi, giderek ulus-devlet sınırları ve kuralları dışında büyüyen fonlara plasman yaratma gereği ile ABD dolarının altın paritesinden ayrılması ABD'nin yeni bir düzen oluşturmaya yol açmıştır.⁷⁴

1950 ve 1970'lerdeki çalışmalar firmaların AR&GE patentlerini eczacılık ve kimya alanı dışında çok etkin araçlar olarak görmediğini göstermektedir⁷⁵. Uçak ve yarı iletken endüstrilerinde olduğu gibi bazı yüksek teknoloji endüstrilerindeki firmalar ilk olmanın üstünlüğünü yaşamayan yanı sıra bu teknolojileri öğrenip uygulamanın zorluğu nedeniyle öğrenme bilgisinin patentlerden daha etkin yöntemler olduğunu görmüşlerdir. Ayrıca bazı durumlarda sıkı patent korumasının araştırmacıların patent sahiplerinin haklarını ihlal etmeden teknolojiyi daha fazla geliştirmelerini zorlaştırdığı için yenilikleri kısıtladığı düşünülmektedir. Aslında firmalar patentleri daha çok piyasa güçlerini korumak ve yeni rakiplerin piyasaya girmelerini önlemek için kullanmaktadırlar⁷⁶.

Tek bir ofis içinde faaliyetlerini sürdüren Paris ve Bern Birliği 1967 yılından itibaren Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) içerisinde yerini almıştır. 1976 yılından itibaren

⁷² Lipscomb, 2001, s.307,308.

⁷³ Bettig, 1986, s.37.

⁷⁴ Kazgan, 2000b, s.41.

⁷⁵ Braga, Fink ve Sepulveda, 2004, s.267.

⁷⁶ Braga, Fink ve Sepulveda, 2004, s.267.

BM'in özel bir faaliyet kurumu olan bu kuruluş patentlerin teknoloji transferini ve yatırımları kolaylaştırdığını, üniversitelerde ve araştırma merkezlerinde AR&GE çalışmalarını cesaretlendirdiğini, yeni teknolojiler ve işler için katalizör işlevini gördüğünü belirtmektedir (WIPO, 2003).

Bu dönemdeki iktisatçıların fikri mülkiyet haklarına ilişkin düşüncelerine bakıldığında çok da olumlu olmadığı görülmekle birlikte farklı düşünenleri bulunmaktadır. 20. yüzyılın önemli iktisatçılarından olan Schumpeter'e göre her yatırım yatırımcının girişimiyle ilgili olarak sigorta ve risk azaltma gibi koruma önlemlerine gereksinim duymaktadır. Hızla değişen koşullar altında yapılan uzun vadeli yatırımlar teknik veya yeni ürünlerin etkisi ile gerçekleştirilmektedir. Bu tam olarak görünmeyen ve hareket eden bir hedefe nişan alıp ateş etmeye benzetilmektedir. Bu nedenle patent veya geçici olarak üretim sürecinin sır olarak saklanması veya bazı durumlarda uzun vadeli anlaşmaların önceden imzalanması gibi koruyucu tedbirlere başvurmak gereklidir.

Schumpeter'e göre yeni üretim yöntemleri, özellikle yeni mallar tek bir firma tarafından yapılırsa bile kendiliğinden tek el oluşturmaz. Yeni üretim yöntemi eskisi ile rekabet etmek ve talep eğrileri oluşturmak zorundadır. Patentler ve tek elci uygulamalar buna destek sağlayabilir ve patent süresi bitmeden önce sürekli bir talep eğrisi oluşturan yeni mallar piyasada egemen pozisyonu sağlayabilir. Böylece başarılı icatçıya kapitalist toplum tarafından verilen ödüller sonucunda girişim kârları gerçek tek elci kâr haline gelebilir. Tek elci strateji veya patent tarafından sağlanan tek satıcı pozisyonunun asıl değeri piyasa belirsizliği karşısında uzun dönemli bir planlama kurabilme gücüdür⁷⁷ Demiryolları, enerji ve elektrik kuruluşları bile hizmetlerini satabilmek için önce talep yaratmak zorunda kalmışlardır ve ancak bundan sonra rekabete karşı pazar paylarını koruma çabasına girmişlerdir⁷⁸

Schumpeter modern endüstri koşulları altında tam rekabetin uygulanamayacağını ve dev kuruluşların ekonomik gelişmenin motoru olduğunu belirtirken endüstrilerin devlet tarafından düzenlenmesinin savunulmasını yanlış bulmaktadır⁷⁹ Bir anlamda tek elin AR-GE çalışmalarını teşvik ettiğini belirten Schumpeter'e karşı Perelman, bu görüşlerin bazı alanlarda geçerli olabileceğini kabul etmiş, ancak tek elci hakların fikri mülkiyet haklarıyla

⁷⁷ Schumpeter, s.103.

⁷⁸ Schumpeter, s.99.

⁷⁹ Schumpeter, s.106.

sağlandığını ve şu anda geçerli olan fikri mülkiyet haklarının da gelecekteki teknolojiyi tehdit edebileceğini belirtmiştir⁸⁰

Görüşleri klasik liberal düşünceye dayanan ve Avusturya Okulunun üçüncü kuşak iktisatçılarından olan Friedrich Hayek fikri mülkiyet haklarını kölece bir uygulama olarak görmüştür. “Bireysellik ve Ekonomik Düzen” (Individualism and Economic Order) adlı kitabında maddi şeyler için üretilen mülkiyet kavramının buluşlar için verilen patentlere, telif haklarına, ticari markalara vb. ayrıcalıklara uzatılmasını tekelin güçlendirilmesi olarak görmektedir. Eğer rekabet mekanizması çalıştırılacaksa katı reformların uygulanması gerekmektedir. Ayrıca endüstriyel alanda ve özellikle risk taşıyan bilimsel araştırma yatırımlarında tekel ayrıcalığı ile bir ödüllendirmenin gerçekte en uygun ve etkin biçim olduğunun ciddi bir biçimde incelenmesi gerektiğini söylemektedir.⁸¹ Patentler açısından piyasa mantığına dönüldüğünde hükümetin koruması gereken her bir sınıfın haklarının açıkça ne olacağına karar vermesi gerekmektedir ki bu durum en azından avukatlar kadar iktisatçıların da görevi olmaktadır. Patentlerin yanı sıra ticari markalar ve özel isimlerde mülkiyetin uzantısı olarak arzulanmayan sonuçlar üretmektedir. Ticari marka bir mal cinsinin tanımlanması olarak kullanıldığında sadece ticari marka sahibi o ürünü üretebilmektedir. Oysa herkes için serbest olan tanımlayıcı isimlerle ilişkilendirilerek korunduğunda ticari markaların kullanım sorunu çözülebilmektedir.⁸²

Hayek’in fikri mülkiyet haklarıyla ilgili bu doğrudan görüşünün yanı sıra ekonomik gelişme sorununu eksik bilginin etkin kullanılamaması olarak tanımlaması beklenmedik biçimde modern fikri mülkiyet haklarıyla ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Genelde fikri mülkiyet haklarının rekabet üzerindeki etkisinin fiyatlar ve ölü kayıp (deadweigh loss) açısından olduğu düşünülürken, Hayek’ten yapılan bu alıntı ve yaşanan deneyimler fikri mülkiyet haklarının en önemli etkisinin fiyatlardan çok endüstriyel yapı üzerinde olduğunu ortaya koymuştur. Fikri mülkiyet haklarından etkilenen endüstrilerle ilgili alınan merkezi ya da dağıtılmış (decentralized) kararlar ulusların ekonomik başarıları için kilit durumda olabilmektedir. Bir anlamda fikri mülkiyet haklarının üretim geliştirmeye birlikte tüm endüstri ve gelecekteki ekonomik başarı üzerinde önemli rolü bulunmaktadır.

⁸⁰ Schumpeter, 2003, s.38.

⁸¹ Hayek,1980, s.113.

⁸² Hayek, s.114.

3.1.2. Paris Sözleşmesinden TRIPS’e uzanan süreçte fikri mülkiyet hakları

Daha öncede belirtildiği gibi ilk patent kanunu Venedik’te 1474’de kabul edilmesine karşın, sistemin kanunlaşması, yerleşmesi ve gelişmesinde İngiltere’nin öncü olması söz konusuydu. 18. Yüzyıl ortalarında, gelişen sanayi devrimi koşullarının tüm iktisadi, toplumsal ve hukuki ilişkileri yeniden biçimlendirdiği bir dönemde, 16.Yüzyıl boyunca devam eden imtiyazlar devri kapanıp, ulusal kanunlar devrine geçilmişti. Sinaî mülkiyetin temel ilkelerinin belirlendiği bu dönemde İngiltere’yi daha sonra diğer ülkeler de izledi. 19. Yüzyıla gelince, teknolojik buluşların iktisadi ve toplumsal hayata etkileri ulusal sınırları zorlamaya başladı ve özellikle sanayileşmesini tamamlama durumunda olan ülkeler, bu durumun kendilerine sağladığı üstünlükleri korumak için işbirliği zorunluluğu duymaya başladılar. Uluslararası anlaşmalar devri olarak da nitelenen bu dönemde, fikri ve sinaî mülkiyet hakları alanındaki uluslararası sözleşme ve anlaşmaların dinamiğinde işte bu gereklilik vardı ve “hukukun hiç bir sahasında uluslararası kongre ve doktrin faaliyeti gayri maddi mallar hukuku sahasında olduğu kadar gelişmiş değildi”⁸³ cümlesiyle, belki de aşağıdaki kronolojinin uzunluğu ve kapsamanın sebebini açıklayabilmek mümkündür.

- **1883...** “*Sinaî Mülkiyetin Himayesine Mahsus Milletlerarası Birlik Oluşturulması Hakkında Paris Sözleşmesi*” imzalandı.
- **1886...** “*Edebi ve Sanatsal Eserlerin Korunması Hakkındaki Bern Sözleşmesi*” imzalandı.
- **1891...** “*Malların Kaynağı ile İlgili Sahte Ve Yanıltıcı İşaretlerin Önlenmesi İçin Madrid Anlaşması*” imzalandı. Şu an 31 ülkenin üye olduğu anlaşmaya göre yanlış ve yanıltıcı kaynak bildiren ürünlere ithalatta yasak getirilir.
- **1891...** “*Markaların Uluslararası Tescili Hakkında Madrid Anlaşması*” dört ülkenin imzasıyla yürürlüğe girmiş, halen 60 ülkenin üye olması söz konusudur. Tek başvuru ile birden fazla ülkede Cenevre’de WIPO kanalıyla uluslararası marka tescili sağlanmıştır.
- **1893...** “*Fikri Mülkiyetin Korunması için Birleşik Uluslararası Büro (BIRPI)*” kuruldu. İsviçre’nin Bern şehrinde Paris ve Bern Sözleşmelerinin yürütülmesi için oluşturulmuş olan bu büro, 1960 yılında Cenevre’ye Birleşmiş Milletler Teşkilatına yakın bir adrese taşınmış, 1973 yılında WIPO kuruluş sözleşmesinin yürürlüğe girmesiyle yeni isim ve yapıya kavuşmuştur.
- **1925...** “*Endüstriyel Tasarımların Uluslararası Saklanması Hakkında La haye Anlaşması*” imzalandı. Tek başvuru ile WIPO kanalıyla birden fazla ülkede endüstriyel tasarımların korunmasını amaçlayan bu anlaşma başlangıçta 4 ülke ile imzalanmış, daha sonra üye ülke sayısı 1998’de 29’a yükselmiştir.

Çizelge 3.1. Fikri ve Sinaî Mülkiyet Haklarına İlişkin Önemli Uluslararası anlaşma ve Sözleşmelerin Kronolojisi (1883-2001)

⁸³ S. Kaçar, “Patent ve Teknoloji Transferi”, *TMMOB, Makine Mühendisleri Odası, 1976 Sanayi Kongresi*, Ankara: 1977, s.6-7.

- **1947...** “*La haye Milletlerarası Patent Enstitüsü*” kuruldu. Hollanda, Belçika, Fransa ve Luksemburg hükümetleri tarafından kurulmuştur. Avrupa Patent Ofisi kurulduktan sonra, buraya bağlanmıştır.
- **1953...** “*Berat Taleplerinde Aranan Formalitelere İlişkin Avrupa Anlaşması*” imzalandı. Patent başvurusu sırasında istenen formalitelerin uluslararası uyumlaştırılmasını hedefleyen bu anlaşma, Patent İşbirliği Anlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle uygulamadan kaldırıldı.
- **1954...** “*İhtira Beratlarının Milletlerarası Tasnifi Hakkında Avrupa Anlaşması*” imzalandı. Buluş konularının uluslararası nitelikte sınıflandırılmasını amaçlayan bu anlaşma, Patentlerin Sınıflandırılması Hakkındaki Strazburg Anlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte uygulamadan kalktı.
- **1957...** “*Marka Tescilinde Mal ve Hizmetlerin Uluslararası Sınıflandırılması Hakkındaki Niş Anlaşması*” 11 ülke tarafından imzalandı. Bu anlaşmayla marka tescilinde mal ve hizmet sınıflandırmalarının da uluslararası kurallara bağlanmasında bir adım atıldı.
- **1958...** “*Coğrafi İşaretlerin Korunması ve Uluslararası Tescili İçin Lizbon Anlaşması*” imzalandı. 1966 yılında 6 ülkenin onaylamasıyla yürürlüğe giren ve halen 18 ülkenin üye olduğu anlaşmaya göre insan ve doğa unsurları dahil belirli bir coğrafi çevrenin belirleyici özelliklerini taşıyan ürünlerin kaynaklandığı ülke, bölge ya da alan isimlerinin korunması amaçlanmaktadır.
- **1961...** “*İcracı Sanatçılar, Fonogram Üreticileri ve Yayın Kuruluşlarının Korunması Hakkındaki Roma Sözleşmesi*” imzalandı. 1964 yılında 6 ülkenin onaylaması ile yürürlüğe giren ve halen 58 ülkenin üye olduğu Anlaşmaya göre; anılan bu kuruluşlara yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu sözleşmenin yürütülmesinden WIPO’nun yanı sıra ILO ve UNESCO’da sorumludur.

Çizelge 3.1. (devam) Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarına İlişkin Önemli Uluslararası anlaşma ve Sözleşmelerin Kronolojisi (1883-2001)

3.1.3. Fikri ve Sınai Mülkiyetle ilişkili Uluslararası Anlaşmaların Oluşumu

19. Yüzyıla gelince, teknolojik buluşlar ve etkilerinin ekonomiye ve toplumun iktisadi hayatına yansımaları ulusal sınırları aşmaya başlamış ve özellikle sanayileşmesini tamamlama sürecinde olan ülkeler, bu avantajın kendilerine getirdiği üstünlükleri elde tutmak için işbirliğine gitme zorunluluğu duymuşlardır. Bu dönem uluslararası anlaşmalar devri olarak adlandırılmış, fikri ve sınai mülkiyet hakları alanındaki uluslararası sözleşme ve anlaşmalar yapılmıştır.

3.1.3.1. TRIPS anlaşması

GATT müzakereleri sonucunda yapılan, küresel nitelikli en kapsamlı düzenleme olan 31.12.1994 tarihli “WTO Kuruluş Anlaşması” ve eki “Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması”nda (TRIPS) tanımlandığı biçimiyle fikri mülkiyet hakları; “*kişilerin*

düşüncelerinin ürünleri üzerine verilen haklardır. Bu haklar, genellikle bu düşünceyi yaratan kişiye, onu belirli bir süre münhasıran kullanma hakkı verir”.

TRIPS’in fikri mülkiyet haklarını sıkılaştırması en çok ilaç ve eczacılık alanında tartışmalara yol açmıştır. Neo liberal politikalarla birlikte sağlık alanındaki temel araştırma geliştirme sisteminin kamudan özel sektöre geçmesiyle, insanlığın yararına olacak temel tıbbi ilaçların yeterince kârlı olmaması nedeniyle üretilmemesi tehlikesine karşı hükümetler büyük eczacılık kuruluşlarını fikri mülkiyet hakları ile desteklemektedirler. Yatırım maliyetinin çok yüksek olmasına karşın eşdeğerlerinin kolaylıkla üretilmesi bu ürünlerin patentlerle korunmasını gerekli kılmıştır. Ancak gittikçe sıkı bir hale getirilen bu haklar söz konusu kuruluşlara tekeli güç verirken kaynakların küresel olarak eşitsiz dağıtımına, kârların dengesiz paylaşımına ve gelecekteki buluşların hızına da engeller koymaktadır. Bu tehlikelerin bilincinde olan kamu sağlığı eylemcilerinin sıkı ilaç korumasına karşı yürüttükleri etkin faaliyetler çok yoksul ülkelerin temel ilaçlar konusunda bazı haklar elde etmelerini ve küresel eczacılık firmalarını destekleyen ABD’nin geri adım atmasını sağlamıştır.

Küreselleşenin sağladığı tek pazar stratejisinde bilgi, kaynak, sermaye ve teknoloji transferleri en iyi ve en hızlı şekilde kullanabilenler ise küreselleşmenin en etkili aktörlerinden olan ÇUŞ’dır. Bu devasal yapılar birçok ülkenin ekonomilerinden büyük gelirlere sahiptirler.

3.1.3.1.1. TRIPS anlaşmasının az gelişmiş ülkeler yönünden değerlendirilmesi

7 bölüm ve 73 maddeden oluşan TRIPS Anlaşması biraz dikkatlice bakıldığında bu bölüm ve maddelerin o güne dek fikri mülkiyet hakları kapsamına dahil olmayan alanları koruma altına alırken, korunmakta olan zihinsel ürünlerin de koruma süresini artırdığı görülmektedir. Yenilik sürecine aktif olarak katılamayan ve yüksek teknolojik altyapısı bulunmayan ekonomiler bu durumdan olumsuz etkilenmektedirler. Koruma süresi uzatılarak yirmi yıla çıkartılan patentler ile bilgisayar programları ve veri tabanlarını koruma altına alan telif hakları az gelişmiş ülkelerin yenilik yapma ve geliştirme kapasitelerini engelleyici yönde işlev görmektedir.

TRIPS anlaşmasının DTÖ’ne üye tüm ülkelere tek bir biçimde dayattığı küresel fikri mülkiyet rejimi özde yirminci yüzyılın sonunda ortaya çıkan sayısal teknoloji ve biyoteknoloji gibi en önemli iki teknolojinin sahipliğini ve denetimini amaçlarken, söz

konusu anlaşmayı imzalayarak bir şey kazanamayacak olan az gelişmiş ülkeleri buna iten şey neydi diye sorulduğunda yanıtı demokratik süreçlerin eksikliği olmaktadır.⁸⁴ Nitekim TRIPS demokratik müzakereler sonucunda değil, ABD, AB ve Japonya'ya ait üç örgütün dayatmasıyla oluşturulmuştur. Bu üç örgüt Bristol Myers, Du Pont, General Electric, General Motors, Hewlett-Packard, IBM, Johnson & Johnson, Merck, Monsanto, Pfizer, Rockwell ve Warner gibi ulusötesi kuruluşların koalisyonu olan Fikri Mülkiyet Komitesi IPC, Japonya'daki ekonomik örgütlerin federasyonu olan KEIDANREN ve AB'nin resmi iş ve endüstri sözcüsü olarak bilinen UNICE'dir.⁸⁵ Toplantı sırasında gelişmekte olan ülkelerin yanlarında fikri mülkiyet hakları ile ilgili bir uzman bulundurmada ayrıntıları anlamaları zor olurken, konuyu anlayıp direnç gösterdiklerinde de ABD'nin ticari gücü ile ezilmişlerdir. Oysa ABD'nin kendisi bir yüzyıl boyunca Avrupalı yazarların çalışmalarını izinsiz yayınlarak yayıncılık endüstrisini zengin etmiştir. Yine yurt dışında özellikle petro-kimya sektöründe patent almış teknolojinin ABD'de girişimciye serbestçe korunmadan sunulması bu ülkenin hızla endüstrileşmesini sağlamıştır ve bu konudaki bilgiler fikri mülkiyet yazınında nadiren yer almaktadır.⁸⁶ Aynı şekilde dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında bulunan Almanya, İsviçre, Fransa gibi Avrupa ülkeleri ile Japonya günümüzde en çok tartışılan ilaç ve eczacılık alanında belli bir olgunluğa geldikten sonra 1960'lı ve 1970'li yıllarda patent korumasına başlamışlardır. Aslında TRIPS ve DTÖ anlaşmasının olmadığı bir durumda her bir ülke farklı kalkınma düzeyine ve yenilik oluşturma maliyetine göre kendisi için optimal olacağını düşündüğü bir fikri mülkiyet hakları rejimini seçerek ticaret yapabilirken, bu anlaşmalarla birlikte bir ülke tarımsal ya da benzeri ihraç mallarını satabilmek için diğer ülkelerin fikri mülkiyet haklarını korumak zorundadır. Örneğin Malezya'dan bir dolara ihraç edilen pamuklu bir t-shirt üzerine Mickey Mouse ya da Bart Simpson işlenip geriye döndüğünde değeri 25 Dolar olmaktadır.⁸⁷

1990'lı yılların başına kadar ABD'nin tehditlerine aldırmadan kendi yazılım endüstrisini geliştiren ve dışsıtım başarısı sonucunda gelirini artıran Hindistan bu konuda bir örnek olarak gösterilebilmektedir. Hindistan ancak biyo teknik ve animasyon endüstrilerinin dışsıtım potansiyeli ile müzik endüstrisinin sınırlarını aşan başarısından sonra ABD telif hakkı endüstrilerinden gelen baskıları göz önüne almış ve ulusal yasalarını uluslararası standartlara uydurmaya başlamıştır.⁸⁸ Hindistan'daki yaygın korsanlıkla ilgili

⁸⁴ The Corner House, www.thecornerhouse.org.uk

⁸⁵ Thomas ve Serveas, 2006, s.13

⁸⁶ May, 2007, s.18-19

⁸⁷ Nayer, 2002, s.22.

⁸⁸ Thomas, 2006, s.176.

olarak 1999 yılında Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı rapor da küresel fikri mülkiyet hakları uygulamasının her ülkede karşılaşılabileceği sorunlar için örnek oluşturmaktadır. Raporunda cehalet, yoksulluk, yüksek fiyat düzeyi, işsizlik, zayıf uygulama ve korsanlık arasında bağlar kurulurken, kişi başına gelir açısından dünyadaki en yoksul ülkelerden birisi olan ve nüfusunun %36'sının yoksulluk sınırının altında olduğu ülkede telif hakkına sahip ürünlerin erişilmez ve lüks olduğu vurgulanmıştır⁸⁹.

Ayrıca Hindistan gibi az gelişmiş ülkelerde yaygın olan kayıt dışı ekonomi iletişim ve kültür alanındaki tekelleri kırarak erişimi sağlamakta önemli rol oynamaktadır. İşitsel kasetten sonra görsel kaset devrimiyle birlikte 1980'lerde Hint müziği tekelinin kırılarak tüm diğer çeşitlerin piyasayı sarmasının dışında kablo ve uydu devrimiyle de ulusal yayıncılık tekeli kırılmış ve inanılmaz çeşitlilikteki medya menüsü ülkeye yayılmıştır. Yine internet kulübelerindeki (kiosklarda) korsan yazılımlar enformasyon ekonomisinin popülerleşmesinde rol oynamış ve bilgisayar okuryazarlığı için bir talep yaratmıştır. Bu uygulama büyük elektronik atığın geri dönüşümünde de önemli çevresel ve bilgi kazanımlarına yol açmıştır.⁹⁰

Yeniden yapılanan küresel ekonomi ile uyum içerisinde bulunan küresel fikri mülkiyet haklarının neden olduğu diğer bir önemli sorun da var olan dengenin bozulması olmuştur. Bir anlamda yaratıcı ile devlet arasında toplumsal bir sözleşme olan fikri mülkiyet hakları yaratıcı bireyi belirli bir süre için ödüllendirirken, uzun dönemde de toplumsal kültürü ve kamu yararını korumaktadır⁹¹. TRIPS ve daha sonra yapılan WIPO anlaşmalarının ulusal yasalara yansması sonucunda bu denge bozulurken, yaratılan eserlerden, yeniliklerden endüstriler yararlanmaktadır. Telif hakkı endüstrilerinin yaptığı lobi sonucunda 1978 yılından itibaren 11 kez süresi uzatılan telif hakkı yasası bazı ürünlerin kamu alanına dahil olmasını önlemektedir. Bu konuda tipik örnek olan Donald Duck ve Mickey Mouse karakterleri tam kamu alanına dahil olurken Kongre tarafından uzatma almaktadırlar.

Bozulan denge Kuzey ve Güney olarak adlandırılan gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki serbest bilgi akışını da etkilemektedir. Kuzey sahip olduğu bilgiyi çitlerken Güney'deki destekçilerinden de benzer uygulamayı istemekte ve küresel fikri mülkiyet rejimini güçlendirmektedir.⁹²

⁸⁹ Thomas, 2006, s.181-182.

⁹⁰ Thomas, 2006, s.183-185.

⁹¹ Thomas ve Servaes, 2006, s.19.

⁹² Thomas ve Servaes, 2006, s.20.

Küreselleşen fikri mülkiyet haklarına olan eleştiriler temelde ekonomi ve egemenlik haklarının aşınması üzerine yoğunlaşırken, Kuzey ve Güney arasındaki ayırım da bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Böylece az gelişmiş ülkelerin izinsiz olarak enformasyona erişimi engellenirken egemenlik hakları daha çok uluslararası örgütlere ve sivil toplum örgütlerine doğru kaymaktadır. Bu ülkeler için egemenlik sorununa bağlı olarak erişim, eşitlik ve ekonomik kayıplar önemli olmaktadır. Bir anlamda gelişmiş Kuzey ve az gelişmiş Güney ülkeleri arasındaki kutuplaşmanın küreselleşen fikri mülkiyet hakları ile daha çok artacağı tartışılırken, tartışmalar daha çok Güney’den Kuzey’e rant transferi, teknoloji aktarımı, yabancı doğrudan yatırımlar, ticari akış ve AR&GE yatırımları konularında olmuştur. Doğrudan rant transferinin ötesinde az gelişmiş ülkelerin sahip olduğu bitki çeşitleri ve doğal kaynakların metalaştırılarak gelişmiş ülke yararına kullanılması da tartışma konusu olmuştur. Hintli eylemci Vandana Shiva’nın “biyokorsanlık” dediği ve az gelişmiş ülkelerin geleneksel bitki çeşitlerinin yanı sıra geleneksel bilgilerinin de küresel tohum ve eczacılık firmaları tarafından yağmalandığı bu durum Batı emperyalizminin yeni bir biçimi olarak düşünülmektedir. Bu düşüncede olanlara göre az gelişmiş ülkelerin kendilerine ait genetik kaynaklarına ve yerel bilgilerine telafi edilemez biçimde el konulduktan sonra bilimsel ortamlarda türetilmekte ve patentler yoluyla tekrar elde edildikleri yerlere yüksek fiyatlarla satılmaktadırlar⁹³.

TRIPS’in fikri mülkiyet haklarını sıkılaştırması en çok ilaç ve eczacılık alanında tartışmalara yol açmıştır. Neo liberal politikalarla birlikte sağlık alanındaki temel araştırma geliştirme sisteminin kamudan özel sektöre geçmesiyle, insanlığın yararına olacak temel tıbbi ilaçların yeterince kârlı olmaması nedeniyle üretilmemesi tehlikesine karşı hükümetler büyük eczacılık kuruluşlarını fikri mülkiyet hakları ile desteklemektedirler. Yatırım maliyetinin çok yüksek olmasına karşın eşdeğerlerinin kolaylıkla üretilmesi bu ürünlerin patentlerle korunmasını gerekli kılmıştır. Ancak gittikçe sıkı bir hale getirilen bu haklar söz konusu kuruluşlara tekeli güç verirken kaynakların küresel olarak eşitsiz dağıtımına, kârların dengesiz paylaşımına ve gelecekteki buluşların hızına da engeller koymaktadır. Bu tehlikelerin bilincinde olan kamu sağlığı eylemcilerinin sıkı ilaç korumasına karşı yürüttükleri etkin faaliyetler çok yoksul ülkelerin temel ilaçlar konusunda bazı haklar elde etmelerini ve küresel eczacılık firmalarını destekleyen ABD’nin geri adım atmasını sağlamıştır.

⁹³ Sell, 2003, s.140.

TRIPS’le birlikte sıkı fikri mülkiyet haklarının gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere teknoloji transferini artırdığı savunusu da mit olmaktan öteye gidememiştir. Çünkü fikri mülkiyet hakları ile teknoloji arasındaki ilişki hakların sahipliğini, sahiplik de ekonomik kontrolü sağlamaktadır. Bir anlamda bu haklar ile yaratılan teknolojiden kimlerin nasıl, ne kadar, hangi yollarla yararlanabileceği, ya da kaybedebileceği belirlenmektedir. Dolayısıyla teknoloji üretebilen ülkelerin yararına olan fikri mülkiyet haklarını meşrulaştırmak için öne sürülen teknoloji transferi daha çok ana firmalardan kendi şubelerine olmaktadır⁹⁴.

TRIPS’in iki temel ilkesi (bunlar GATT’S anlaşmasının da temel ilkelerindendir) “ulusal muamele”(national treatment) ve “en çok kayırlan ülke”(most-favoured-nation treatment)dir. Ulusal muamele ilkesi (Md3), fikri mülkiyetin korunmasında yurttaş ve yurttaş olmayan(yabancı) ayrımını kaldırarak, yabancıların haklarının da yurttaşlar kadar korunacağını belirlemiştir. “En çok kayırlan ülke” ilkesine göre (Md 4), fikri mülkiyetin korunmasında, herhangi bir yabancıya tanınan hak, ülkenin kendi yurttaşlarından daha elverişli olsa da diğer bütün anlaşmaya taraf ülke yurttaşları için geçerli olur. Anlaşmanın koruduğu fikri mülkiyet ana alanları ise, telif hakları, markalar, coğrafi işaretler, endüstriyel tasarımlar, patentler ve entegre devre topografyalardır. Genellikle yorumcuların vurguladığı gibi, anlaşmanın uygulama alanı, birkaç kitabın telif haklarını değil, trilyonlarca dolarlık ve kapitalizmin ilerleme motoru olan sınai patentlerin, ilaç gibi en temel yaşam araçlarının küresel tekeller dışında üretilmesinin önünü kapatmaktadır. Anlaşma, fikri mülkiyeti koruma yönünde ülkelere yönelik güçlü yaptırımları içermektedir.⁹⁵

Gelişmiş ülkelerin şu anki konumlarında önemli payı olan fikri ve sınai mülkiyete yönelik ulusal nitelikli kurumsal ve hukuki düzenlemeler ile yine bu ülkelerin çıkarlarını korumak amacıyla bu hakların uluslararası bir nitelik kazanmasına ve küresel çapta güvence altına alınmasına yönelik uygulamaların tarihi, görüldüğü gibi oldukça eskilere uzanmakta ve özellikle GOÜ’lerle yoğun çatışmalara sahne olmaktadır. Bu sürecin son evresi olarak bakıldığında, GATT Uruguay Round sonucunda fikri ve sınai mülkiyete yönelik olarak yapılan düzenlemeler ve TRIPS Anlaşması, bir bakıma daha önceki kısmi ve sektörel anlaşmaların belirli bir çatı altında toparlanması olarak da yorumlanabilir⁹⁶. Ancak TRIPS Anlaşması’nın fikri ve sınai mülkiyetin korunması açısından çok önemli ve ayırt edici bir

⁹⁴GAIA/GRAIN, 1998.

⁹⁵ Aslan, Onur Ender, Devlet, Bürokrasi ve Kamu Personel Rejimi,2012,s.217.

⁹⁶ E. İlyasoğlu, *Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği*, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 363, 1997, s.49.

gelişme olduğunun altını çizmek gerekir. Daha önceki Paris ve Bern sözleşmeleri gibi eski anlaşmalar her ne kadar bazı standartlar getirmişse de, bağlayıcı ya da emredici kılma konusunda herhangi bir hüküm taşımamaktadır. TRIPS'e taraf olan ülkeler ise, bu sözleşmenin içerdiği emredici nitelikteki standardı ve prosedürleri kendi ulusal hukuk düzenlerinde uygulama yükümlülüğü altına girmişlerdir⁹⁷. TRIPS Anlaşmasıyla, fikri ve sınai mülkiyete yönelik ulusal kanunların ülkeler bazındaki farklılığı tarife dışı bir engel olarak kabul edilerek, bu farklılıkların giderilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu anlaşma ile; uluslararası ticaret konusuna giren fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması, düzenlenmesi ve ticarete yönelik engellerin kaldırılması yoluyla küresel refahın artırılması hedeflenmektedir. TRIPS Anlaşması'nın gerçekleştirilmesi ve küresel ölçekte sınai mülkiyet haklarının sıkılaştırılmasının altında ABD baskısının olduğunu belirtmek gerekir. Özellikle Doğu Asya ülkelerinin taklit, uyarlama ve tersine mühendislik kanallarını etkin kullanıp, Ar-Ge faaliyetlerine görece olarak daha az yatırımda bulunarak, daha düşük olan üretim maliyetlerini biraz artırmaları ve 1970-1980'ler boyunca oldukça yüksek bir rekabet düzeyine ulaşmaları, sonuçta ABD hükümetinin fikri ve sınai mülkiyet haklarına yönelik kanunların değiştirilmesine yönelik baskısının artmasına yol açmıştır. ABD'nin, fikri ve sınai mülkiyet haklarıyla ilgili olarak getirdiği çözüm önerileri ve meydana gelen yeni yapı, bu süreci kendi lehine yönetmiş olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilmektedir. Bunun en somut örnekleri, telif hakları ve patent konusunda yapılan düzenlemelerde ortaya çıkmaktadır⁹⁸.

3.2. Sınai Mülkiyet Hakları

Spesifik olarak *sınai mülkiyet kavramı* ise; patent ve faydalı model gibi araçlarla buluşun korunmasının yanı sıra, endüstriyel tasarımların korunmasına yönelik kanunlar, ticari unvan ve ticari markalar kanunu gibi araçlarla, belirli ticari çıkarların korunmasını kapsamaktadır. Buna ilaveten haksız rekabetin sınırlandırılmasına yönelik düzenlemeleri de içermektedir.

⁹⁷ Evans, M. Yüksel, Günümüzde Fikri Mülkiyet Hakları Ve Azgelişmiş Ülkeler, <http://www.ankarabarosu.org.tr/kurultay/sunu/mehmetyuksel.asp>.

⁹⁸ G. Kazgan *Yeni Ekonomik Düzen'de Türkiye'nin Yeri*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2.Baskı, Nisan 1995, ss.74–76 ve Y. Kepenek, “Türkiye'nin 1980 Sonrası Sanayileşme Süreci”, 75. *Yılda Çarklardan Chip'lere* (içinde), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1999, s. 237.

3.2.1. Patent Tarihçesi

İlk patent, 1421 yılında Floransa Cumhuriyetinde Filippo Brunelleschi'nin mermer taşımak için tasarlanmış olan gemisine verilmiştir. Ancak gemi batmış ve ilk patent sistemi de onunla birlikte yok olmuştur⁹⁹. Daha sonra ilk patent yasası, 1474'te Venedik'te kabul edilirken, ilk telif hakkı 1486'da Marcantonio Sabellico'nun yazmış olduğu "Venedik tarihi"ne ve ilk sanat eseri telif hakkı da 1567 Venedik Senatosu tarafından Titian'a verilmiştir¹⁰⁰. Tüm bu ilklerin Venedik ile ilişkili olması tesadüf değildir. Venedik, Geç Orta Çağ boyunca İstanbul, İskenderiye ve Batı arasındaki uzun mesafe ticaretini sağladığı gibi, bankacılık ve finansın da merkezi olmuştu. Ayrıca cam işleri, tekstil gibi endüstriyel üretimde de önde gelen bir şehir devletiydi. Kapitalizm için gerekli, olan birikim sağlanmaya başlamıştı ve şehrin zengin tüccar sınıfı etkin bir biçimde Venedik cumhuriyetini denetlemekteydi. Venedik aynı zamanda Avrupa'da iş ve ticaretle ilgili basım ve yayıncılığın gittikçe önem kazandığı ilk şehirdi çünkü "tüccar kültürü" Ortaçağ'dan itibaren yazılı kültür olmuştu¹⁰¹. Bir anlamda şehir cumhuriyetinin maddi zenginliği entelektüel yaşamını da zenginleştirmişti.

1474 Venedik Patent Yasası modern patent sisteminin taslağı olarak, herkesin yeterli bilgiye ulaşmasını, yenilikçilerin fikri çabalarından yarar sağlamalarını ve bu çabalar için ödüllendirilmeleri amacını taşımaktaydı. Bu yasa ile Venedik otoriteleri açıkça şehrin ekonomisinin yönetimi ile ilgileniyordu ve teknolojik yeniliğin önemini kabul ediyordu¹⁰². Patent yasasının önsözünde yeniliklerin/ buluşların yeni, faydalı, daha önce açıklanmamış ve uygulanmaya konulabilir olduğunda onları cesaretlendirmek gibi bir amacı olduğu belirtilmekteydi. Önemli bir başarı olarak nitelendirilen yasa Venedik'te patent uygulamasını artırmıştır.¹⁰³

Patent yasasının çıkmasına destek olan loncalar teknik bilginin elde edilmesinde ve saklanmasında diğer İtalyan şehir devletleri ve Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Venedik'te de önemli rol oynamaktaydı. 11.yüzyıldan 18. yüzyıla kadar sürmüş olan lonca sisteminde ustalar deneyimlerle elde etmiş oldukları bilgiyi yüz yüze iletişim ile çıraklara aktarırken tekrar örgütlemekteydi. Açık olmayan örtülü bilginin öğrenilip sistemli bir hale getirilmesi

⁹⁹ Nard, Morris, 2006, s.223.

¹⁰⁰ Burke, 2001, s.153

¹⁰¹ Burke, 2001, s.155.

¹⁰² May, 2007, s.4.

¹⁰³ Nard, Morris, 2006, s.234-235.

hem zaman alıcı hem de maliyetli olduğu için lonca bilgileri içinden çıktığı grup içinde titizlikle korunmaktaydı.

3.2.2. Marka Tarihçesi

Marka, tam anlamıyla gerçek bir rekabet aracı olarak, ancak yirminci yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Bu şekilde, ayırt edilmeyi sağlamak üzere ürünlerin damgalanmasıyla başlayan markalama, giderek firma stratejilerinin bir parçası haline gelmiş ve firmalar, marka olgusunu bilançolarda ayrı bir kalem olarak dâhil edecek kadar değerli bulmaya başlamışlardır.¹⁰⁴

Avrupa’da ise markanın kullanılması, Ortaçağ viski üreticileri ve esnaflarında görülmektedir. 16. Yüzyılda viski üreticileri, ürettikleri viskileri tahta fiçiler içinde gemi ile dağıtmaktaydılar. Fiçilerin üzerine de üreticinin adı veya sadece “branded” (markalanmış, damgalanmış) ibaresi konulmaktaydı. Viski üreticilerinin amacı sadece viskileri üretenin kim olduğunu göstermek değil aynı zamanda taverna sahiplerinin kendi ürünlerini daha ucuz kopyalar ile değiştirmesini engellemektir.¹⁰⁵

Marka kullanımının başladığı bir diğer alan da, güzel sanatlar olmuştur. Leonardo da Vinci, Rembrandt, Stradivari gibi sanatçıların isimleri marka haline gelmiştir. Marka haline gelmiş sanatçıların ürettikleri (yarattıkları) müşterilerin tercihiydi ve ürünlerini müşterinin isteğine göre hazırlamaktaydılar. Kendi isteklerine göre hazırlanmış ürünler müşteriye daha fazla tatmin etmekteydi ve bu ürünler için daha fazla ödemeye hazırdılar.¹⁰⁶

Marka mevzuatımızın tarihini incelediğimizde, Osmanlı Devleti yıllarında 1888’de Alamet-i Farika Nizamnamesi çıkarıldığını ve 1965’e kadar uygulandığını görmekteyiz. 1965’te ise 551 Sayılı Markalar Kanunu (551MarK) kabul edilmiş ve 1995’e kadar uygulanmıştır. Son olarak 1995’te 556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname¹⁰⁷ çıkarılmıştır.

Marka mevzuatına ilişkin yukarıdaki paragrafta belirtilen iç hukuk düzenlemelerinin yanında, ülkemizin imzaladığı önemli uluslararası anlaşmalar bulunmaktadır. Bu anlaşmaları şu şekilde sayabiliriz; 1883 tarihli Sınai Mülkiyetin Himayesi İçin Bir İttihat

¹⁰⁴ Sevindik,E.;a.g.e., s. 5.

¹⁰⁵ Farquhar; a.g.e.,s.7.

¹⁰⁶ Nilson; a.g.e., s.12.

¹⁰⁷ 24.06.1995 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı doğrultusunda 27.06.1995 tarih ve 22326 sayı ile Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Teşkilî Hakkındaki Paris Sözleşmesi ve Değişiklikleri, 1994 tarihli Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması, Ticaretle Bağlantılı Fikrî Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIP's), 1957 tarihli Markaların Uluslararası Tescili ve Sınıflandırılmasına İlişkin Nis Sözleşmesi, 1973 tarihli Markaların Şekilli Elemanlarının Uluslararası Sınıflandırılmasını Tesis Eden Viyana Anlaşması, 1891 tarihli Markaların Uluslararası Tescili Konusunda Madrid Sözleşmesi, Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Anlaşmasına İlişkin 1989 Tarihli Protokol (Madrid Protokolü), 1994 tarihli Marka Kanunu Anlaşması, Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Kuruluş Anlaşması, Avrupa Topluluğu'na Üye Devletlerin Markalara İlişkin Hukuklarını Uyumlaştırmaya Yönelik 89/104 Sayılı Birinci Konsey Yönergesi ve 40/94 Sayılı Topluluk Markası Hakkında Konsey Tarafından Çıkarılan Topluluk Tüzüğü.¹⁰⁸

3.2.3. Sınai Mülkiyet Hakları Genel Tanımı

Günümüz dünyasındaki ekonomik gelişmeler sonucunda artan rekabet, işletmeler için kaynakların kullanımını daha önemli hale getirmiştir. Rekabeti arttıran unsurlar; tüketimin artması, pazarların genişlemesi, uluslararası ticaretin daha kolay bir hale gelmesi ve teknolojinin hızla değişmesidir. Bu unsurlar neticesinde tüketicilerin mal ve hizmetler karşısında alternatifleri artmış, işletmelerin ise artan rekabet koşulları altında mal ve hizmetlerine talep yaratabilmeleri için maddi olmayan duran varlıklara önem vermeleri kaçınılmaz hale gelmiştir.

İlk olarak 1980'li yıllarda artan şirket satın almaları ve birleşmeleri sonucu şirketlerin defter değerlerinin çok üstünde ödenen tutarlar, maddi olmayan duran varlıkların önemini göstermiştir.

Patent ve marka değerleri de, bir işletme için en önemli maddi olmayan duran varlıklardan biridir. Bu süreç markaların değerini belirleme çalışmalarında öncü olmuştur, çünkü elde edilmek istenen şirketin değerinin önemli bir kısmı marka değerinden oluşmaktadır. Ancak, şirket birleşme ve satın almaları ile önem kazanan marka kavramı ve marka değerlendirme çalışmalarının boyutu günümüzde farklı konularda da kendini göstermektedir. Örneğin, marka ve pazarlama performansının ölçümü, borçlanma, lisans ve “franchising” anlaşmaları, pazarlama bütçesinin dağıtımı vb. alanlarda patent ve marka değerlerinin belirleme ihtiyacını öne çıkarmaktadır.

¹⁰⁸ Arkan, S.; a.g.e., 1997, s. 13-33.

3.2.3.1. Patent tanımı

Sınırlı bir süre ve yer için patent/ faydalı model sahibine, üçüncü kişiler tarafından buluşun izinsiz olarak üretilmesini, satılmasını, kullanılmasını veya ithal edilmesini engelleme amacıyla tanınan tekel haklarıdır. Koruma süreleri başvuru tarihi itibarıyla başlar ve 20 yıl boyunca koruma devam eder.

3.2.3.2. Patentın teknoloji politikası olarak koruma fonksiyonu

Ortaçağ Avrupa'sında gerçekleşen ilk patent uygulamaları büyük ölçüde yabancı teknolojinin açıklanması ve teknoloji transferini uyarma amacını taşıyorsa da, günümüzde fikri ve sınai mülkiyet hakları ve patentlerin kullanılmasının temel sebebi ironik bir şekilde; teknolojiyi korumak ve bedeli ödenmemiş kullanımı ve yayılmayı önlemek olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzde teknoloji politikası iktisadi, patent korumasını, Ar-Ge'ye eksik yatırıma ve optimal teknolojik değişim oranının düşük olmasına neden olan piyasa yetersizliklerinin azaltılması ya da önlenmesinin bir aracı olarak bakmaktadır. Patent, teknolojik değişim sürecinin ürünlerinin mülkiyetine olanak tanıyan ve teknolojik gelişme sürecini iktisadi yapıda dinamik kılan bir araç olarak yorumlanmaktadır. Hâlbuki birçok iktisatçı patentlerin kullanımını bir politika aracı olarak yorumlarken, Ar-Ge faaliyetlerini uyarma biçimindeki sınırlı olan işlevinden ziyade, tekel hakkı sağlaması biçimindeki yaygın işlevi üzerinde durmaktadır¹⁰⁹.

Bir patent hakkı, yeni ve faydalı olmak kaydıyla herhangi bir yöntemi, makineyi ve imalat faaliyetini kapsayabilir. Patent hakkı, bu hakka konu olan şeyin yapımı, satışı veya kullanımını uzunca bir süre bu hak sahibine verdiği ve diğerlerinin rekabetinden koruduğu için, fikri ve sınai mülkiyet hakları içinde en güçlü olanıdır. Patent süresi boyunca, patente tabi olan herhangi bir şeyin kullanımı patent sahibinin iznini gerektirmekte ve geleneksel olarak bir royalti ödenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu koruma süresinin sonunda, korumaya tabi olan şey kamu alanına açılır. Bu noktada, patent sisteminin tekel yaratma ve bilgi işlevi görmesinden kaynaklanan bir çelişkiyi vurgulamak gerekir. Bu çelişki aynı zamanda bir teknoloji politikasının gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Buna göre patent; *“ilk yatırımcının gerekli yatırımı yapmasını teşvik edecek yeterli kârı elde etmesinden önce, yeni yöntemlerin yaygınlaşmasını önleyen bir araçtır. Patent sisteminin meşruluğu, teknolojik*

¹⁰⁹ Acharya, 1996, s.149-167.

yeniliklerin yaygınlaşma hızını yavaşlatarak, yaygınlaşacak daha fazla teknolojik yeniliklerin bulunmasını sağlamasıyla ilişkilidir”¹¹⁰.

3.2.3.3. Marka tanımı

Günümüzde üretilen mal ve hizmetlerin kendine has niteliklerinin var olması; bu mal ve hizmetlerin, diğer mal ve hizmetlerden ayırt edilebilmesini önemli kılmıştır. Bu bağlamda ticaret hayatının önemli ayırt edici işaretlerinden biri olan marka; kabaca bir işletmenin ürettiği mal veya hizmetleri başka işletmelerin ürettiği mal veya hizmetlerden ayırt etmeye yarayan işaret olarak tanımlanabilir.¹¹¹

Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş anlaşması eki olan Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Antlaşması’nın (TRIPS) 15. maddesinde ise marka ile ilgili; “Bir işletmenin mal veya hizmetlerini diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayıran herhangi bir işaret veya işaret kombinasyonu bir marka oluşturabilecektir. Bu tür işaretler, özellikle kişisel adlar, harfler, sayılar, mecazi unsurları içeren sözcükler, renk kombinasyonları ve bu tür işaret kombinasyonları, marka olarak tescil edilmek için uygun addedilecektir.” şeklinde tanımlama mevcuttur.¹¹²

556 Sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin (KHK) 5/1 inci maddesinde markanın dolaylı yoldan bir tanımının yapıldığı görülmektedir. Bu hükme göre marka, *bir teşebbüsün mal veya hizmetlerini bir başka teşebbüsün mal veya hizmetlerinden ayırt etmeyi sağlaması koşuluyla, kişi adları dahil, özellikle sözcükler, şekiller, harfler, sayılar, malların biçimi veya ambalajları gibi çizimle görüntülenebilen veya benzer biçimde ifade edilebilen, baskı yoluyla yayınlanabilen ve çoğaltılabilen her türlü işaretleri* içerir. 556 sayılı KHK'dan önce yürürlükte bulunan 551 sayılı Markalar Kanununun kapsamına sadece malların hangi işletme tarafından üretildiğini veya dağıtıldığını gösteren işaretler alınmışken, 556 sayılı KHK kapsamına, ayrıca belli bir malla ilişkisi bulunmayan işletmelerin hizmetlerini birbirlerinden ayırt etmeye yarayan hizmet markaları da alınmıştır.

¹¹⁰ J. Robinson, *The Accumulation of Capital*, Home-wood, III: Richard Irvin, 1956, s.87.

¹¹¹ Marka KHK m. 5., Arkan, S.; **Marka Hukuku**, Cilt 1, Ankara, 1997, s.35., Arkan, S.; **Ticari İşletme Hukuku**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 269., Tekinalp, Ü.; **Fikri Mülkiyet Hukuku**, İstanbul, 2005, s. 343., Karahan, S., Suluk, C., Saraç, T., Nal, T.; **Fikri Mülkiyet Hukukunun Esasları**, Ankara, 2009, s. 137., Dursun, H.; **Marka Hukuku**, Ankara, 2008, s. 35., Çağlar, H.; **Marka Hukuku Temel Esaslar**, 2013, s. 11., Şehirali, F., H.; **Patent Hakkının Korunması**, Ankara, 1998, s. 19., Karahan, S.; **Ticari İşletme Hukuku**, Konya, 2007, s. 157.

¹¹² Küçükali, C., **Marka Hukukunda Karıştırma Tehlikesi**, Ankara 2009, s.24.

Markanın ayırt etme fonksiyonunu öne çıkaran KHK'daki bu tanım, 2008/95 sayılı Avrupa Birliği Direktifinin 2 nci Maddesinde ve 207/2009 sayılı Topluluk Marka Tüzüğü'nün 4 üncü maddesinde de yer almaktadır.¹¹³

Marka her şeyden önce bir işaret olup, işaret ibaresi KHK'da esas itibarıyla tescil edilmemiş unsurları ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Tescil edilmiş bir işaret ise marka olarak adlandırılmaktadır.¹¹⁴

*“Marka, bir işletmenin satışa sunduğu ürünlerin üzerine konulan ve bir işletme yoluyla sağlanan belirli hizmetlerin ayırt edilebilmesi için tanıtım sırasında konulan işarettir.”*¹¹⁵

*“Marka ya da diğer deyişle alamet-i farika, aynı cins malları, bunları imal veya istihsal eden veyahut piyasaya süren müesseselere atfen, birbirinden ayırmaya yarayan işaretlerdir.”*¹¹⁶

*“Marka, ticari malların benzerlerinden ayırt edilmesine yarayan işaretler bütünüdür.”*¹¹⁷

*“Marka, üzerine konulduğu eşyanın ya da hizmetin belli bir işletmeye ait olduğunu gösteren veya eşyayı ya da hizmeti piyasadaki benzerlerinden ayırt etmeye yarayan tanıtma ve ayırt etme işaretidir.”*¹¹⁸

Marka kavramı günümüzde birçok kişi ya da kurum tarafından çok değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Markanın ticaret alanında öneminin giderek artması ve birçok

3.2.3.3.1. Markanın işlevleri

Marka ticaret alanında çeşitli işlevlere sahiptir. Başlangıçta yüklendiği kaynak (menşe) gösterme görevi, tarihin ilerleyen dönemlerinde ticari faaliyetin sürekli gelişme ve büyüme dönemine girmesiyle yeni fonksiyonlar kazanmıştır. Genel olarak markanın dört temel işlevi olduğu kabul edilir.

I. Ayırt Edicilik İşlevi

¹¹³ Çolak, U.; **Türk Marka Hukuku**, İstanbul 2012, s. 6.

¹¹⁴ Yılmaz, A. Ç.; **Türk Marka Hukuku ve Avrupa Birliği Hukukunda Mutlak Tescil Engelleri**; Ankara 2008, s. 1.

¹¹⁵ Oytaç, K.; **Son Uluslararası Değişikliklerle Mukayeseli Markalar Hukuku**, İstanbul, 1999, s. 2.

¹¹⁶ Poroy, R.; **Ticari İşletme Hukuku**, İstanbul, 1977, s. 181.

¹¹⁷ Dönmez, İ.; **Markalar ve Haksız Rekabet Davaları**, Ankara, 1997, s. 19.

¹¹⁸ Cengiz, D.; **Türk Hukukunda İktibas veya İltibas Suretiyle Marka Hakkına Tecavüz**, İstanbul, 1995, s. 1.

II. Kaynak Gösterme İşlevi

III. Garanti İşlevi

IV. Reklam İşlevi

Ayırt edicilik işlevi

Markanın temel işlevi, ticaret alanında işletmelerin mal ve hizmetlerini rekabet halinde oldukları diğer işletmelerin mal ve hizmetlerinden ayırt etmektedir. Markanın ayırt etme işlevi, pazarda bir malı veya hizmeti diğerlerinden ayırt etmeye hizmet eden, mal ve hizmete adeta kişilik (hüviyet) kazandıran, o mal ve hizmete bir ad veren temel unsur ifade eder.¹¹⁹ Markalı ürünler ve hizmetler kazandıkları ayırt edicilik sayesinde piyasada tüketiciler tarafından benzerlerinden ayırt edilerek rekabet avantajına sahip olurlar. Bu fonksiyon aslında kaynak gösterme fonksiyonu ile iç içe geçmiştir. Diğer bir ifadeyle üretici, ürününü marka ile farklılaştırırken, ona bir isim veya resim vererek, onu şahsileştirmekte ve ona kimlik kazandırmaktadır ve bunu yaparken kimin tarafından üretildiğine de bir gönderme yapmaktadır.¹²⁰

Kaynak gösterme işlevi

Markanın, malın hangi işletme tarafından üretildiğine veya hizmetin hangi işletme tarafından yerine getirildiğine işaret etmesi markanın kaynak (menşe) gösterme işlevidir. Markanın, malın hangi işletme tarafından üretildiğine ve piyasaya sürüldüğüne veya hizmetin hangi işletme tarafından yüklenildiğine işaret etmesi yani malın ya da hizmetin kaynağını göstermesi, markanın tarihi fonksiyonudur.¹²¹

Günümüzde, pazarlama ve üretim yöntemlerinin değişmesi, dağıtım sistemlerinin gelişmesi ticaretin tarzını değiştirmesi nedeniyle markanın kaynak (menşe) gösterme işlevi etkisini kaybetmiştir. Lisans sözleşmeleri, hizmet markalarına ilişkin franchising sistemleri, markanın, malın ya da hizmetin kaynağı ile olan bağıını sona erdirmiştir.¹²²

Markanın önemli işlevlerinden bir tanesi, bir malın hangi işletme tarafından üretildiğini yahut piyasaya sunulduğunu, bir hizmetin hangi işletme tarafından yürütülmekte

¹¹⁹ Tekinalp, Ü.; **Fikri Mülkiyet Hukuku**, 2005, Arıkan Yayınları, 4.Bası, s.356.

¹²⁰ Lerzan, Y.; **a.g.e.**, s.53.

¹²¹ Arseven, H.; **Nazari ve Tatbiki Alamet-i Farika Hukuku**, İstanbul, 1951, s.7.

¹²² Çamlıbel-Taylan, E.; **Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi**, Ankara, 2001, s.34.

olduğunu gösteren kaynak gösterme işlevidir. Fakat markanın kaynak gösterme işlevi, ilk zamanlarda markanın en önemli işlevi olarak kabul edilmekte iken günümüz piyasa koşulları, lisans - franchise sözleşmelerinin yoğunlaşması, ortak marka kavramının ortaya çıkması gibi faktörler sebebiyle önemini giderek kaybetmiştir.¹²³

Garanti işlevi

Tüketiciler, marka ile aralarındaki psikolojik bağ dolayısıyla, aynı kalitenin aynı markada olacağı varsayımı ile tanıdığı markaya yönelir ve ürün ya da hizmeti kalitesini kontrol etmeden alır.¹²⁴

Reklam işlevi

Marka ticari alanda işletmelerin mallarının veya hizmetlerinin reklam işlevini de yerine getirmektedir. Markanın reklam işlevi ile kastedilen, seçilen isabetli bir marka ile pazarın etkilenmesidir. Marka talep yaratmada, işletmenin isminden ve malın ya da hizmetin niteliklerinden daha etkilidir. Marka bir kez tanınmışsa, bundan sonra satın alınan markadır. Reklam edilen markalar, benzerlerinden kolaylıkla ayırt edilir ve satılır.¹²⁵

3.2.4. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Tanımı ve Kapsamı

Küreselleşme süreciyle yabancı sermaye hareketleri gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınma hedeflerini gerçekleştirmede en önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Söz konusu yabancı sermaye hareketlerinden olan doğrudan yabancı sermaye yatırımları günümüzde açık ve etkin bir ekonomik sistemin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmektedir. Çünkü doğrudan yabancı sermaye yatırımları diğer tüm yatırım türlerinden farklı olarak yatırımın yapıldığı ülkede yerli firmalara teknoloji transferi sağlama rolüyle ayrılır.

Doğrudan yabancı yatırımlar bir firmanın uzun vadeli çıkar elde etmek amacıyla başka bir ekonomide yer alan doğrudan yatırım işletmesine gerçekleştirdiği yatırımlardır. Bu

¹²³ Arkan, S.;a.g.e. 1997, s. 38.

¹²⁴ Omağ, M.K.; **Marka Hukuku ile Rekabet Hukuku Açısından Marka ve Korunması**, HA1991, C.XI, s.9.

¹²⁵ Kanbak, P.; **Marka İsmi Yaratma ve İlaç Sektöründe Uygulama**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002, s.7.

yatırımlar yatırımın yapıldığı şirketin mülkiyetinin %10'dan fazlasını elinde bulundurma ya da yönetiminde etkin olmayı gerektirir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ev sahibi ülkenin ekonomisi üzerinde sabit sermaye stokuna katkıda bulunması, istihdam yaratması, ödemeler dengesi açığını azaltması gibi olumlu etkilere sahiptir. Bununla beraber doğrudan yabancı sermaye yatırımları çokuluslu firmaların ülkeye getirdiği üstün teknoloji ve işletmecilik bilgisinin pozitif dışsallıklarla ekonomik büyümeye katkıda bulunması özelliğinden dolayı diğer tüm uluslararası yatırım türlerinden ayrılır. Bu nedenle birçok gelişmekte olan ülke yabancı yatırımcıları çekebilmek adına çokuluslu firmalar için ucuz ve kalifiye işgücü sunma, vergi muafiyetleri sağlama, altyapı desteği verme, ekonomilerinde fiyat istikrarı ve rekabetçi kur oranı sağlama çabası içine girmiştir.

Çokuluslu firmalar yurtdışındaki pazarlarda oluşan talebi karşılamak amacıyla yatay entegrasyonlar gerçekleştirerek üretimlerini yabancı ülkelere kaydardıklarında ihracat yapmaktan vazgeçerler ve dolayısıyla ihracat ile DYY (doğrudan yabancı sermaye yatırımları) birbirine ikame olur. Ancak bu firmalar üretimde maliyet avantajı sağlamak amacıyla üretim sürecini farklı ülkelere yaydıklarında ihracat ile DYY birbirine tamamlayıcı olacaktır. İhracata yönelik büyüme politikası izleyen ülkeler ithal ikamesine dayalı büyüme politikası izleyen ülkelere daha fazla DYY çekmektedirler.

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları uzun vadede ev sahibi ülkenin üretim kapasitesini arttırarak ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunurken kısa vadede yabancı firmaların üretim için gerekli üretim araçlarını yurtdışından ithal etmesiyle ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etkiye neden olabilmektedir.

DYY gerçekleştiren çokuluslu firmalar üretimde maliyet avantajı sağlamak adına ucuz işgücüne sahip ülkeleri tercih ederler. Bununla beraber işgücü faktörünün son yıllarda üretimdeki payının azalması bu firmaların DYY yapmak için ülke seçiminde işgücü maliyetlerinin etkisinin azaldığını göstermektedir. Diğer taraftan çokuluslu firmaların ev sahibi ülkede pazarlara girişiyle işgücüne olan talep artacağından genel ücret seviyesi yükselir. Bu firmalar sahip oldukları yüksek teknolojinin çalıştırdıkları işçilerin yerli firmalara transfer olmasıyla bu firmalar tarafından öğrenilmesine engel olmak amacıyla yerli firmalardan daha yüksek ücretler öderler.

Bir ülkenin çekebileceği DYY miktarını belirleyen faktörlerden biri ekonomik istikrardır. Ekonomik istikrarın önemli göstergelerinden biri ise enflasyon oranıdır. Enflasyon oranı yüksek ve değişken olduğunda yatırımcılar için belirsizlik oluşmakta ve yatırımların reel verimliliği düşmektedir. Yatırımın yapıldığı ülkede politik

DYY özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın ardından önem kazanmakla beraber bu dönemde yalnızca gelişmiş ülkelerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri bir yatırım türü olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren dünya genelinde piyasaların liberalleşmesiyle ve gelişmekte olan ülkelerin doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına olan olumsuz bakış açılarının sona ermesiyle birlikte bu ülkeler de DYY'lerden giderek artan oranda pay almaya başlamışlardır. 1980'li yıllarda imalat sektörü DYY'lerin gerçekleştiği ana sektör iken zaman içerisinde hizmetler sektörünün gerisinde kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun ilk yıllarından itibaren yabancı sermayenin ekonomik kalkınma için önemi anlaşılmış ancak yabancı devletlere tanınan kapitülasyonların kaldırılmasıyla ülkeye gelen yabancı sermaye önemli ölçüde azalmıştır. 18 Ocak 1954 tarihinde 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Yürürlüğe Konmuştur. Bu kanun oldukça liberal düzenlemelere sahip olmasına rağmen Türkiye'nin öngördüğü miktarlarda doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmesini sağlayamamıştır. 1980'li yıllara gelindiğinde dünya genelinde küreselleşme sürecinin başlamasıyla Türkiye de önemli ölçüde doğrudan yabancı yatırım çekmeye başlamıştır. Bu yıllarda Türkiye'ye gelen yatırımlar genellikle imalat sektöründe gerçekleşmiştir. 1990'lı yıllarda ise Türkiye doğrudan yabancı sermaye yatırımları çekme konusunda durgunluk yaşamıştır. 1994 ve 2001 krizlerinin etkisiyle Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımları önemli ölçüde azalmıştır. 1954 tarihinde yürürlüğe konan 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'nun dönemin değişen koşullarına uyum sağlayamaması nedeniyle 17 Haziran 2003 tarihinde 4875 sayılı Yabancı Sermaye Kanunu yürürlüğe konmuştur. Bu kanun doğrudan yabancı yatırımlar için Hazine Müsteşarlığı'ndan izin alma zorunluluğunu kaldırmış ve yatırımlar için "Bilgilendirme" sistemine geçilmesini sağlamıştır. Ayrıca yabancı yatırımcı tanımı genişletilerek yurtdışında ikamet eden Türk Vatandaşları'nın yatırımları da doğrudan yabancı yatırım kapsamına alınmıştır. 2003 yılından itibaren Türkiye daha önce hiç olmadığı kadar büyük miktarlarda doğrudan yabancı sermaye yatırımı çekmiştir. Bununla beraber ekonomik kalkınma için Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının miktarı kadar niteliği de önem taşımaktadır. Bu yatırımların uzun vadede ekonomik kalkınmaya olumlu katkıda bulunabilmesi için birleşme ve satın almalarla ziyade yeni üretim birimleri kurulması (Greenfield Investments) şeklinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

3.2.4.1. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ortaya koyduğu teknoloji akışkanlığı

Teknoloji yapısı gereği patent ve fikri mülkiyet hakkı kanunları ile geçici bir süre için korunarak kısmen dışlanabilir (partially excludable) bir mal özelliği gösterse de rekabetçi bir mal (non rival) değildir.¹²⁶ Yani teknoloji'nin birileri tarafından kullanılıyor olması başkalarının bu teknolojiyi kullanmasını engellememektedir. Teknolojiyi icat etmenin maliyetine kıyasla var olan bir teknolojiyi kullanmanın maliyeti oldukça düşüktür. Teknolojinin tüm faydaları icatçı firma tarafından sahiplenemez ve bu teknoloji bir defa icat edildiğinde az bir maliyetle uluslararası düzeyde yayılabilir. Teknolojinin başlıca yayılma kanalları uluslararası ticaret, göçler, doğrudan yabancı yatırımlar ve teknoloji lisansı anlaşmalarıdır. Genel olarak DYY'ler yoluyla teknoloji yayımları çokuluslu firmaların belirli bir sektörde varlığının (toplam istihdam ya da satışlardaki pay) yerli firmaların verimliliği (toplam faktör verimliliği ya da işgücü verimliliği) üzerindeki etkisiyle ölçülür¹²⁷.

Ekonomi literatürü, teknoloji transferinin ev sahibi ülkede pozitif dışsallıklar yaratarak ekonomik kalkınmayı olumlu etkilemesini yabancı firmaların varlığının en önemli sonucu olarak kabul etmektedir. Bunun nedeni çokuluslu firmaların çok fazla Ar-Ge harcaması yaptıkları için gelişmekte olan ev sahibi ülkeden daha yüksek teknoloji seviyesine sahip olmalarıdır. Bu durum çokuluslu firmaların DYY gerçekleştirdiklerinde ev sahibi ülke firmalarına doğru teknoloji yayımları ortaya çıkarmalarını sağlar.

3.2.4.2. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile fikri mülkiyet ilişkisi

Fikri mülkiyet haklarının doğrudan yabancı yatırımları artırdığı konusu da tartışılmaktadır. Ulus ötesi firmalar doğrudan yabancı yatırım kararı alırken yatırım yapmayı planladıkları ülkenin sadece fikri mülkiyet hakları rejimine değil tümünden yatırım iklimine bakmaktadırlar¹²⁸. Kanıtlar yabancı doğrudan yatırımların fikri mülkiyet hakları gibi uzun dönemli değişkenler yerine kambiyo kurları gibi kısa dönemli ekonomik değişkenlerden daha çok etkilendiklerini göstermektedir. Sıkı fikri mülkiyet hakları ulus ötesi şirketler için arzulanan bir durum olmakla birlikte tek koşul değildir. Başta Çin olmak üzere doğrudan

¹²⁶ Paul M. Romer, **Endogenous Technological Change**, Journal of Political Economy, Vol. 98, No. 5, Part 2, 1990, s.71.

¹²⁷ Paul M. Romer, **Idea Gaps and Object Gaps in Economic Development**, Journal of Monetary Economics, 1993, s.547.

¹²⁸ Braga, 1996, s.360.

yabancı yatırımları çeken ülkelerin hepsi sıkı fikri mülkiyet hakları şampiyonluğunu yapmamaktadırlar¹²⁹. Doğrudan yabancı yatırımlar ülkeden ülkeye değiştiği gibi sektör açısından da değişmektedir. Daha çok satış ve dağıtım ağlarına yapılan yatırımlarda teknoloji transferine veya AR&GE ye yapılan yatırımlarda olduğu kadar fikri mülkiyet hakları koruması önemli değildir. Yine metal veya yiyecek endüstrileri için ortak girişimde bulunacak bir firma için ecza ve kimya endüstrilerinde olduğu gibi ev sahibi ülkenin fikri mülkiyet hakları rejimine olan bağlılığı çok önemli olmamaktadır¹³⁰.

Fikri mülkiyet hakları korumasının daha çok sıkılaştırılmasının ticari akış üzerinde birbiriyle çatışan iki farklı etkisi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi marka gücünü artırırken, ürüne olan talep esnekliğini azaltmaktadır. İkincisi ise, korunan ürünlere artan taleple birlikte taklit ürünlerin piyasadan kaybolmasıdır. Bu etkilerden hangisi daha güçlü oluyorsa ticari akış da ona bağlı olarak değişmektedir. Ürünün piyasa gücünün piyasa genişlemesinden daha fazla olduğu birinci durumda ticari akış daralırken, piyasa genişlemesinin olduğu ikinci durumda ticari akış artmaktadır¹³¹.

Yeniliklerin firmalar tarafından yaratıldığı düşüncesi fikri mülkiyet haklarının bazı liberal ekonomi savunucuları tarafından meşrulaştırılmasına yol açmaktadır. Oysa kamu araştırması ve AR&GE harcamalarının hükümetler tarafından desteklenmesi hem gelişmiş hem de az gelişmiş ülkeler açısından çok önemli olurken fikri mülkiyet haklarının kamudan özel sektöre doğru yayılmasında önemli olmaktadır. Yarı iletkenler pek çok yeni malzeme ile birlikte ABD’de askeri araştırmalar sırasında yaratılmıştır. Yine Japonya ve Güney Kore deneyimi güçlü devlet müdahalesinin önemini göstermektedir¹³².

TRIPS dahil çok taraflı fikri mülkiyet ve ticaret anlaşmalarının çoğunun önsözünde ya da maddelerinde kamu yararı ya da benzer kavramlar bulunmakla birlikte fikri mülkiyet koruması ve ticaretin teşvik edilmesi yanında ikincil durumda kalmaktadır¹³³. 2004 yılında Arjantin ve Brezilya’nın WIPO’nun iki kuruluş hedefinden birisi olan “dünya fikri mülkiyet hakları korumasını teşvik etmek” maddesine “üye devletlerin özellikle gelişmekte olan ve en az gelişmekte olan ülkelerin kalkınma gereksinimleri göz önünde bulundurularak” cümlesinin eklenmesi önerisine 2005 yılında ABD’den gelen yanıt “fikri mülkiyet koruması

¹²⁹ GAIA/GRAIN, 1998.

¹³⁰ Braga, 1996, s.362-363.

¹³¹ Braga, 1996, s.360-361.

¹³² GAIA/GRAIN,1998.

¹³³ Bannerman, 2006, s.68.

kalkınma için bir araç olmaktadır” biçiminde olmuştur¹³⁴. Bireylerden, örgütlerden, devletlerden gelen çeşitli fikirler, ideolojiler ve söylemler üzerine gittikçe daha fazla çok taraflı anlaşmalar “kamu yararını” metinlerine yerleştirirken uluslararası telif hakkı rejimleri telif hakkı korumasını ana hedef olarak sürdürmektedir. Böylece Arjantin ve Brezilya’nın önerisine karşı ABD’nin yanıtı da göz önünde bulundurulduğunda, dünya fikri mülkiyet rejimlerinde “kamu yararı” değişmez biçimde fikri mülkiyet hakları koruması olmaktadır¹³⁵.

¹³⁴ Bannerman, s.60.

¹³⁵ Bannerman, s.74-75.

4. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SİNAİ MÜLKİYET HAKLARININ YERİ

Fikri mülkiyet haklarının yasal olarak koruması konusunda çağdaşları ile hemen hemen aynı seviyede yer almasına rağmen Türkiye, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki karışıklıklar, sanayi inkılabında geç kalınması, savaşların ağır yükleri gibi sebeplerle ekonomik ve teknolojik açıdan çağdaşlarından oldukça geride kalmıştır. Yeni ülkenin kurulmasından itibaren günümüze kadar Türkiye'nin gündeminde çok farklı konular olması ve diğer sebeplerle Türkiye istediği ivmeyi yakalayamamış, önceliği her zaman ileri teknoloji olan bir ülke konumuna yükselmek olsa da, iktisadi açıdan birçok model ve politika denemesine ve son on yılda gerçekleştirilen reformlara rağmen istediği konuma ulaşamamıştır.

Bir ülkenin kaynaklarının doğru ve etkin kullanılması, doğru politikalar üretilmesi ve uygulanan devlet teşvikleri sanayileşme açısından oldukça önemlidir. Lozan Anlaşması'nın ağır iktisadi hükümleri, yeni kurulan devletin Osmanlı Devleti'nin borçlarını yüklenmiş olması, 1929 dünya ekonomik buhranı, yetişmiş neslin savaşta kaybedilmiş olması nedeniyle yeterli seviyede teknik uzman personelin bulunmayışı, sanayi için gerekli hammaddenin eksikliği ya da yerel kaynaklardan çıkarılamayışı, çıkarılsa da işlenebilmesi için gerekli altyapı ve teçhizatın olmayışı, Kore Savaşı, 1960'lardan sonra ülkenin yaşamış olduğu askeri darbeler, muhtıralar, Kıbrıs Barış Harekatı, istikrarın bir türlü sağlanamadığı milliyetçi cephe hükümetleri, 1970 ve 1980 petrol krizleri, 1980 askeri darbesi gibi sebeplerle ülke istenilen düzeyde teknolojik ve ekonomik kalkınma gerçekleştirememiştir. 1980'li yıllardan sonra Turgut Özal hükümeti ile birlikte dışa açılma politikası ve serbest piyasa ekonomisi yoğun şekilde uygulanmış ve ekonomik ilerleme hız kazanmıştır.

4.1. Türkiye'nin Dönemsel İktisadi Politikaları

Türkiye 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte dışa dönük ihracata dayalı bir sanayileşme-kalkınma politikası uygulamaya koymuştur. Mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına izin verilmiş, ihracat ve ihracatçının desteklenmesi amacıyla 1987 yılında Eximbank kurulmuştur. 1984 - 1987 yılları arasında GSMH büyüme hızı yılda ortalama %6.7 gibi yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Cari işlemler açığının GSMH'ya oranı 1981 – 1983 yılları

arasında % 3'ten % 2.2'ye inmiş, ihracat 1983'de 5.7 Milyar Dolar'dan 1987 yılında 10.2 Milyar Dolar'a çıkmıştır.

1989-1997 yılları arasındaki dönemde, 24 Ocak 1980 kararları ile birlikte mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına izin verilmesinin ardından Türkiye kapitalist dünya sistemine uyum gösterme çabası içinde olmuştur. 1 Ocak 1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması ile Avrupa Birliği (AB) ülkelerine uygulanan gümrük tarifeleri belirli mallarda karşılıklı olarak kaldırılmış, Türkiye AB'nin üçüncü ülkelerle imzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmalarına aynen AB üyesi gibi uymak, yani gümrük duvarlarını indirmek zorunda kalmıştır.

1998 - 2009 yılları arası dönemin “Kesintisiz IMF Gözetimi ve Krizler” olarak adlandırılabilir. Bunun nedeni bu yıllar arasında Türkiye'nin makroekonomik politikaları ve reform denilen dönüşüm çabalarının IMF gözetiminde yapılmış olmasıdır. Bu politikalar boyunca Türkiye ekonomisi 2001 ve 2009 yıllarında olmak üzere iki büyük kriz ile karşılaşmıştır. 1998 - 2009 yıllarını içeren ortalama büyüme hızı % 3.5 olarak kalmıştır.

Türkiye, 1980'li yıllardan sonra dışa açık ve rekabete dayalı politikasını uygulama şansı bulmuş ve yabancı yatırımları çekmeye başlamıştır. 1990'lı yıllarda yine istikrarsızlık hüküm sürmüş, ekonomi istenilen seviyeye gelememiştir. 2001 yılında tek partili hükümetin başa gelmesi ile siyasette ve dolayısı ile ekonomide istikrar yakalanmaya başlamıştır. Ar-Ge teşvikleri özellikle son yıllarda artmış, üniversite- sanayi işbirliğini gerçekleştirecek teknokentler kurulmuştur. 2011 yılında ise Türkiye % 8.9 büyüme hızı göstererek Çin'in ardından ikinci sıraya yükselmiştir. Son dönemde Türkiye büyüme hızını ihracat odaklı gerçekleştirmeye ve iç talepten kaynaklanan büyümeyi belli bir seviyede tutma girişimlerine yönelmiştir. Yine Türkiye, aynı şekilde 2011 yılında % 7'ler seviyesinde gerçekleşen cari işlemlerin GSMH'ye oranını da belli ithal ürünler üzerinde uyguladığı kısıtlayıcı politikalar ile % 5 seviyesi altına getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin makroekonomik göstergelerinden bütçe açığı ve kamu borç stoku verileri de birçok AB üye ülkesi ile karşılaştırıldığında oldukça iyi bir seviyede olduğu görülmektedir (Bütçe açığı/GSMH oranı yaklaşık % 3, kamu borç stoku % 40 seviyelerinde).

ABD'de ortaya çıkan krizin etkisi Avrupa ülkelerinde hemen hissedilmiş ve Türkiye ihracatının neredeyse yarısını Avrupa Birliği'ne üye ülkelere yapması sebebiyle bu ülkelerde yaşanan durgunluk, Türkiye'nin dış talebini azaltıcı etki yaratarak Türkiye ihracatında önemli bir azalışa neden olmuştur.

4.1.1. Temel Politikalar ve Öncelikler

4.1.1.1. Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)

Onuncu Kalkınma Planında fikri mülkiyet haklarına dair maddeler şöyle sıralanmıştır;

707. Yargı, gümrük ve kolluk hizmetleri başta olmak üzere, kamuda fikri hakların korunması ve denetlenmesiyle ilgili birimlerde yeterli beşeri ve kurumsal kapasite oluşturulacaktır.

708. İşletmelerin fikri haklar sisteminden ve desteklerinden daha etkin yararlanmalarını sağlamak üzere teknoloji transfer ve yenilik merkezlerinde hizmet kapasitesi geliştirilecektir.

709. Fikri hakların ticarileştirilmesi konusunda mevcut mekanizmaların etkinliği artırılacaktır.

710. Fikri haklar sistemi konusunda kamuoyunun her düzeyde bilgilendirilmesine yönelik tanıtım ve eğitim faaliyetleriyle toplumsal bilincin artırılması sağlanacaktır.

711. Fikri haklara konu ürün ve eserlerin ülke ekonomisine katkısının tespiti, izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacak, bilgi ve veri altyapısı güçlendirilecektir.

Çizelge 4.1. Onuncu Kalkınma Planında Fikri Mülkiyet Haklarına Dair Maddeler

4.2. Türkiye’de Sınai Mülkiyet Koruması

Sınai mülkiyet alanında, ülkemizde, Avrupa ile benzer hukuki düzenlemeler, 19. Yüzyıla kadar dayanmaktadır. 1871 tarihli *"Eşya-i Ticariyeye Mahsus Alamet-i Farikalara Dair Nizamname"* ve 1844 tarihli Fransız kanundan esinlenerek hazırlanmış ve 13 Mart 1879 yılında yürürlüğe girmiş olan *"İhtira Beratı Kanunu"* marka ve patent konularında ülkemizdeki yasal korumanın temelini teşkil etmektedir. Sınai mülkiyet haklarında koruma sağlayan ülkelerden olan Türkiye, bu düzenlemeler ile temel taşlarını koymuştur.

Sınai mülkiyet haklarının korunmasına önem veren Türkiye, *mülkiyetin korunması için uluslararası bir birlik oluşturulması hakkındaki Paris Sözleşmesi*'ne 1925 yılında katılım sağlanmıştır. 1965 yılında 551 sayılı "Marka Kanunu"nun yürürlüğe girmesi ve 1976

yılında "Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) Kuruluş Anlaşması"na katılım, Türkiye'de sınai mülkiyet hakları koruması alanındaki önemli adımlar arasında yer almaktadır.

24 Haziran 1994 tarihinde, 544 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına bağlı, idari ve mali özerkliğe sahip Türk Patent Enstitüsü'nün (TPE) kurulması, sınai mülkiyet hakları alanında bir dönüm noktası olmuştur. Daha sonra 1995 yılında kabul edilen 551 sayılı "Patent Haklarının Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile patentlerle ilgili yeni bir kanun düzenlemesi yapılmış ve bu düzenleme İhtira Beratı Kanunu'nun yerini almıştır. Bu kanun ile ihtira beratında patentlenebilir konular arasında olmayan ilaçlar ve üretim usulleri, koruma altına alınmıştır.

544 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin günümüz koşullarına uyumlu hale getirilmesi ve kanunlaştırılması amacıyla 19 Kasım 2003 tarihinde "5000 Sayılı Türk Patent Enstitüsü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin, "Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması" ve eki "Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Antlaşması" (TRIPS) ile Gümrük Birliği'nden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesi amacıyla, TPE öncülüğünde patent, marka, endüstriyel tasarım ve coğrafi işaretler alanlarında reform niteliğinde kanun hükmünde kararnameler oluşturulmuştur.

1994 yılından günümüze kadar geçen dönem içinde 11 uluslararası anlaşmaya taraf olunmuştur. Ülke çapında güçlü bir sınai mülkiyet sistemi oluşturulması amacıyla ihtisas mahkemeleri kurulmuş, sistemin kullanıcılarına yönelik verilen eğitim ve düzenlenen tanıtım faaliyetleriyle kamunun bilinçlendirilmesine yönelik önemli çalışmalar yürütülmüştür.

Ayrıca, uluslararası anlaşmalara taraf olunması nedeniyle gerekli olan ve uygulamadan doğan sorunları gidermeye yönelik mevzuat değişiklikleri de bu dönem içerisinde gerçekleştirilmiştir. Son yıllar ise TPE'nin yurt içinde ve uluslararası ilişkilerde dışa açıldığı, tanıtım ve kurumsal gelişme alanlarında büyük ilerleme gösterdiği, bunların yanında iş hacminde de büyük artışların gerçekleştiği bir dönem olmuştur.

1995 yılında ayrıca, o güne dek Türk hukukunda bulunmayan tasarım koruması, 554 sayılı "Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile, ve coğrafi işaret koruması, 555 sayılı "Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile kabul edilmiştir.

Türkiye'de son olarak 2004 yılında, yeni bir bitki çeşidini bulan veya ıslah edenlere koruma sağlamayı amaçlayan "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarına İlişkin Kanun"

ile, entegre devrelerin üç boyutlu görünümünü koruyan "Entegre Devre Topografyalarının Korunması Hakkında Kanun" kabul edilmiştir.

10 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunuyla; marka mevzuatı piyasanın güncel ve değişen ihtiyaçları doğrultusunda yeniden düzenlenmiş, AB mevzuatına tam uyum sağlanmış ve Marka Kanunu Anlaşması (TLT) ile taraf olduğumuz diğer uluslararası anlaşmalara uyum artırılmıştır. Bu kapsamda, yıl içerisinde Sınai Mülkiyet Kanununa ilişkin uyum ve bilgilendirmelere yönelik yoğun bir şekilde toplantılar gerçekleştirilmiş ve çalışmalar yürütülmüştür.

Türkiye'nin inovasyon performansı, ABD, Japonya ve AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bir hayli düşük kalmaktadır¹³⁶. Bununla birlikte Türkiye, son yıllarda diğer birçok gelişmekte olan ülke gibi ABD örneğini izleyerek bir inovasyon atılımı içerisine girmiştir. Bu atılımın yansımaları arasında TÜBİTAK tarafından Vizyon 2023 çalışmasının hazırlanması, Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun çıkarılması ve Üniversitelerin bünyesinde Teknoparkların kurulması, Ar-Ge faaliyetleri ile ilgili vergi avantajlarının öngörülmesi sayılabilir. İnovasyon performansı açısından önemli bir gösterge teşkil eden üçlü patent ailesi (aynı buluş için ABD, AB ve Japon patent otoriteleri nezdinde başvuru yapılması) sayısında Türkiye yedi patent ile Avrupa Birliği üyelerinden Polonya, Portekiz ve Yunanistan ile yaklaşık aynı düzeyde yer almaktadır¹³⁷.

Türkiye'nin fikrî mülkiyet haritasına bakıldığında, aralarında Sınai Haklara İlişkin Paris Sözleşmesi'nin ve Fikir ve Sanat Eserlerine İlişkin Bern Sözleşmesi'nin de bulunduğu birçok uluslararası anlaşmaya taraf olduğu görülür. Bu anlaşmalardan Paris ve Bern Sözleşmesi gibi bazıları fikrî mülkiyet hakları konusunda diğer taraf ülkelerin vatandaşlarına Türk vatandaşlarıyla eşit muamele edilmesini öngörürken, Madrid Protokolü ve Avrupa Patent Konvansiyonu gibi anlaşmalar da marka, patent gibi farklı alanlarda tek uluslararası mercie başvuru ile birden fazla ülkede hukuki korumadan yararlanma olanağı sağlamaktadırlar.

Diğer yandan, Türkiye, Dünya Ticaret Örgütü üyeliği dolayısıyla, Dünya Ticaret Örgütü'nü Kuran Anlaşmaya Ekli Fikrî Mülkiyet Haklarının Ticaretle Bağlantılı Yönlerine Dair Anlaşma'ya (TRIPS) taraftır. TRIPS, taraf ülkelerin öngörmesi gereken fikrî mülkiyet haklarını, bu hakların asgari kapsamını, bu hakların sınırlandırılabilmesinin koşullarını,

¹³⁶ Karaata, 2006,s.22.

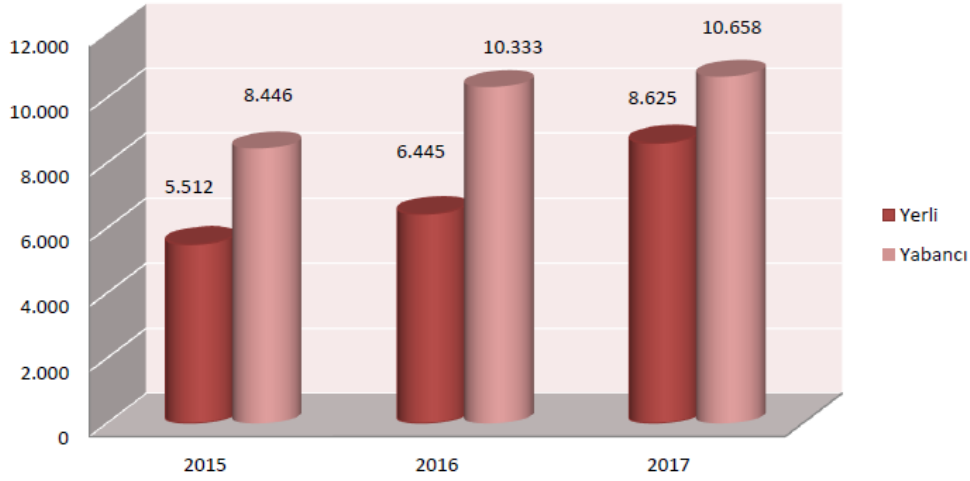
¹³⁷ OECD Statistics, 2007.

hakların etkin şekilde korunabilmesi için alınması gereken idari ve yargısal önlemleri belirlemektedir. Türkiye, ayrıca 1995 tarihli Türkiye-AT Ortaklık Konseyi Gümrük Birliği Kararı ile fikrî mülkiyet alanında bir takım düzenlemeler yapmayı taahhüt etmiştir. Hem TRIPS'ten hem de Gümrük Birliği Kararı'ndan kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla 1995'ten beri fikrî mülkiyet alanında bir dizi reform gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Türk Patent Enstitüsü kurulmuş ve faaliyete geçirilmiş, telif, marka ve patent düzenlemeleri değiştirilmiş, coğrafi işaretlerin, endüstriyel tasarımların, entegre devre topografyalarının ve yeni bitki çeşitlerinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler öngörülmüştür. Ayrıca bu düzenlemelerde yapılan değişikliklerle özellikle taklit ürünlerin önlenmesine yönelik olarak gümrüklerde el koyma gibi idari önlemlerle birlikte ağır ceza yaptırımları getirilmiştir. Fikrî ve Sınaî Haklar alanında ihtisas mahkemelerinin kurulması da fikrî mülkiyet haklarının daha etkin şekilde korunmasını hedeflemektedir.

4.2.1. Türkiye'nin Patent ve Faydalı Model Göstergeleri

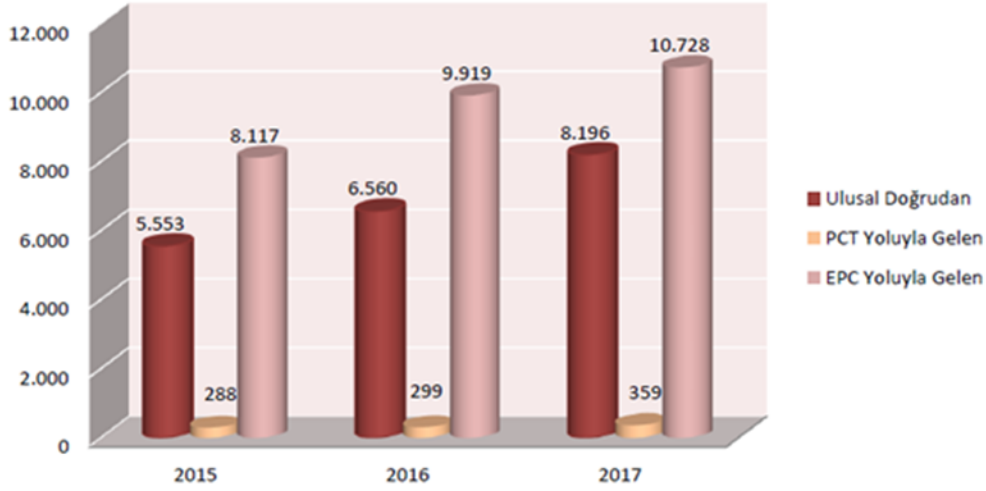
Yürütülen iktisadi politikalarda, yatırım ve Ar-Ge faaliyetlerine her ne kadar öncelik verilse de; ülke ekonomisinde yaşanan istikrarsızlık ve global etkilenmelere açık bir ekonominin varlığı nedeniyle üretilen politikalardan yeterince sonuç alınamamıştır. Patent başvuru sayıları her yıl artmış ise de, istenilen ivme yakalanamamıştır.

Patent başvuru sayısında yakalanamayan ivme, sanayimizde, var olan teknolojinin geliştirilmesi, iyileştirilmesi veya sisteme entegre edilmesi şeklinde bir yönleniş olduğunu, inovasyona dayalı bir seyir izlemediğinin göstergesidir.

Şekil 4.1. Yerli Yabancı Patent Başvuru Sayıları

2017 yılında 8.625 yerli, 10.658 yabancı patent başvurusu yapılmış olup, bir önceki yıla göre yerli başvuru sayısı %34 artmıştır. Toplam patent başvuru sayısı bir önceki yıla göre %15 artarak 19.283'e ulaşmıştır.

Şekil 4.2. Farklı Sistemlerden yapılan Patent Başvuruları

Patent ve faydalı model başvuruları birlikte değerlendirildiğinde; 2016 yılında 20.312 olan toplam başvuru sayısı, 2017 yılında %11 artarak 22.603'e ulaşmıştır. Toplam başvurular içinde yerli başvuru oranının 2017 yılı için %53'tür.

4.2.1.1. Patentlere ait istatistikler

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yerli	170	189	203	207	276	277	337	414	490	685	935	1090	1838	2268	2588	3250	4087	4543	4528	4861	5512	6445	8625
Yabancı	1520	713	1328	2276	2744	3156	2877	1460	662	1577	2526	4075	4351	4869	4653	5093	6154	7056	7527	7514	8446	1033	1065
Toplam	1690	902	1531	2483	3020	3433	3214	1874	1152	2262	3461	5165	6189	7137	7241	8343	1024	1159	1205	1237	1395	1677	1928

Çizelge 4.2. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı

	2015	2016	2017
Patent Başvuruları	13.958	16.778	19.283
-Yerli	5.512	6.445	8.625
-Yabancı	8.446	10.333	10.658
Faydalı Model Başvuruları	3.583	3.534	3.320
-Yerli	3.451	3.457	3.256
-Yabancı	132	77	64
Yerli Patent ve Faydalı Model Başvuruları	8.963	9.902	11.881
Yabancı Patent ve Faydalı Model Başvuruları	8.578	10.410	10.722
PATENT VE FAYDALI MODEL BAŞVURULARI TOPLAMI	17.541	20.312	22.603

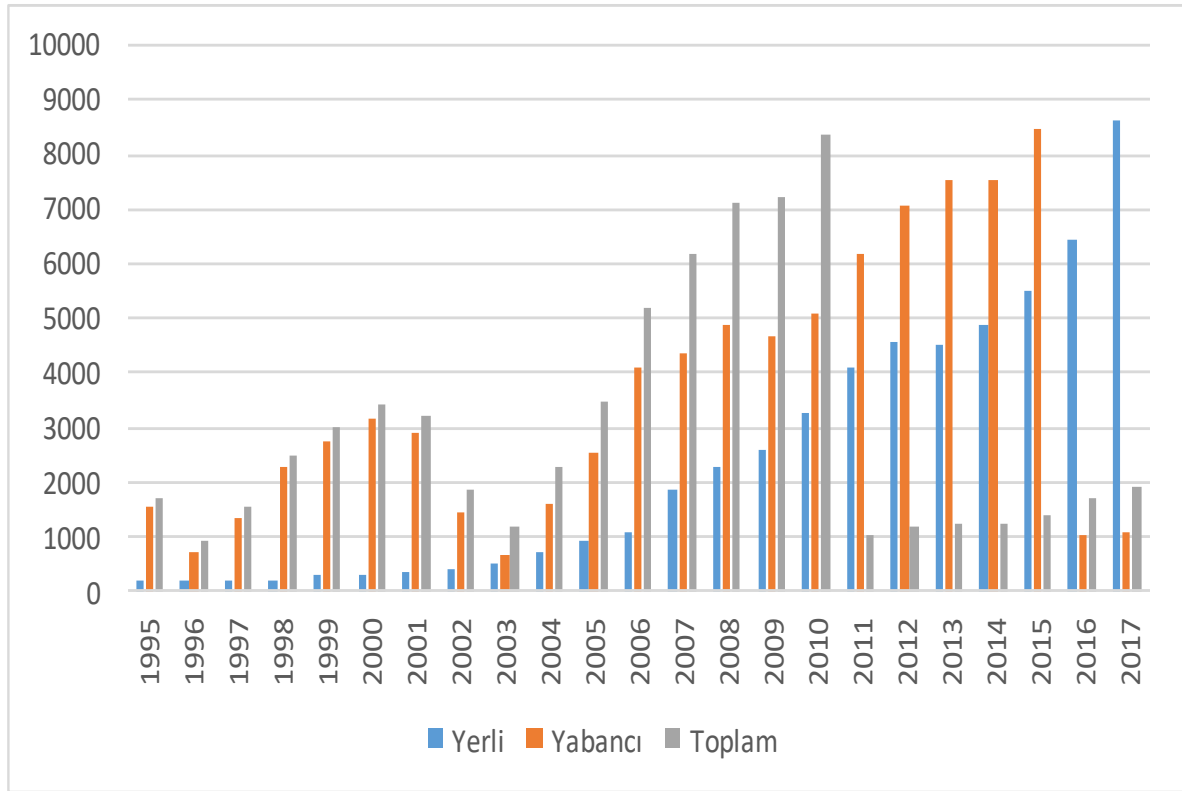
Çizelge 4.3. Patent ve Faydalı Model Başvuru İstatistikleri

Yıl	Yerli				Yabancı				Genel Toplam
	TÜRKPATENT	PCT	EPC	Toplam	TÜRKPATENT	PCT	EPC	Toplam	
2015	1.471	96	163	1.730	33	123	8.214	8.370	10.100
2016	1.563	48	183	1.794	64	91	9.125	9.280	11.074
2017	1.713	44	207	1.964	47	96	10.317	10.460	12.424

Çizelge 4.4. Patent Belgesi İstatistikleri

Yıl	Yerli			Yabancı			Genel Toplam
	TÜRKPATENT	PCT	Toplam	TÜRKPATENT	PCT	Toplam	
2015	2.680	1	2.681	75	11	86	2.767
2016	2.345	2	2.347	84	10	94	2.441
2017	2.013	1	2.014	59	15	74	2.088

Çizelge 4.5. Faydalı Model Belgesi İstatistikleri

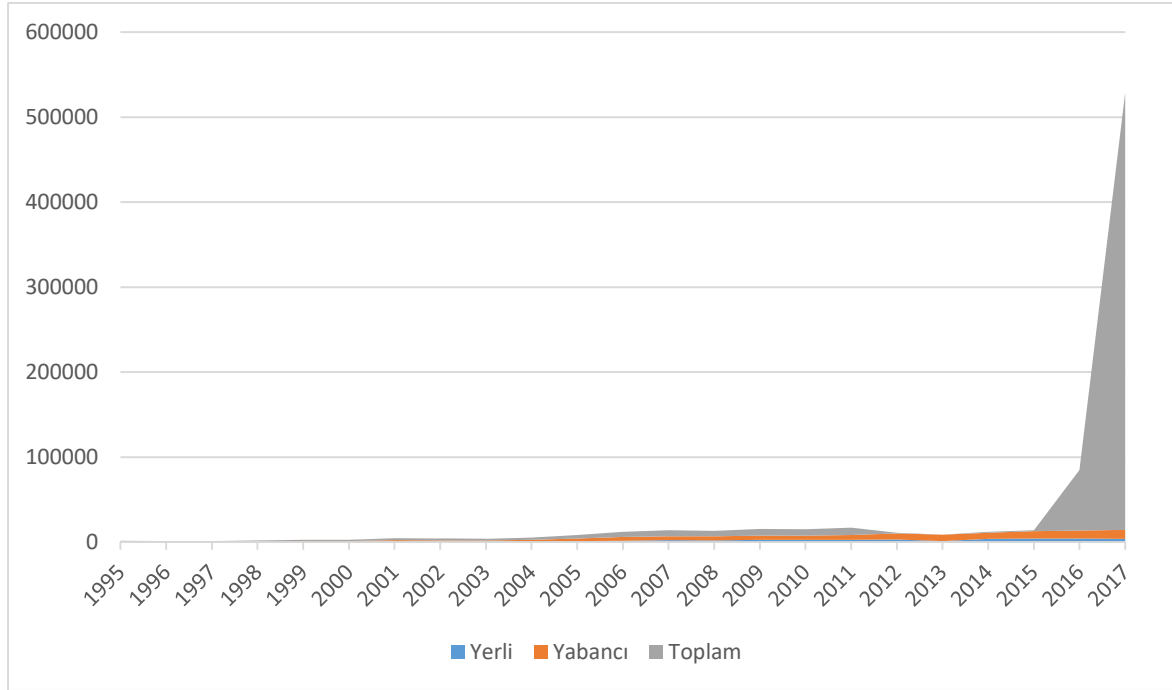

Şekil 4.3. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı

Şekil 4.3'deki grafiğe baktığımızda yabancı patent başvurularının yerli patent başvurularından fazla olduğu görülmektedir.

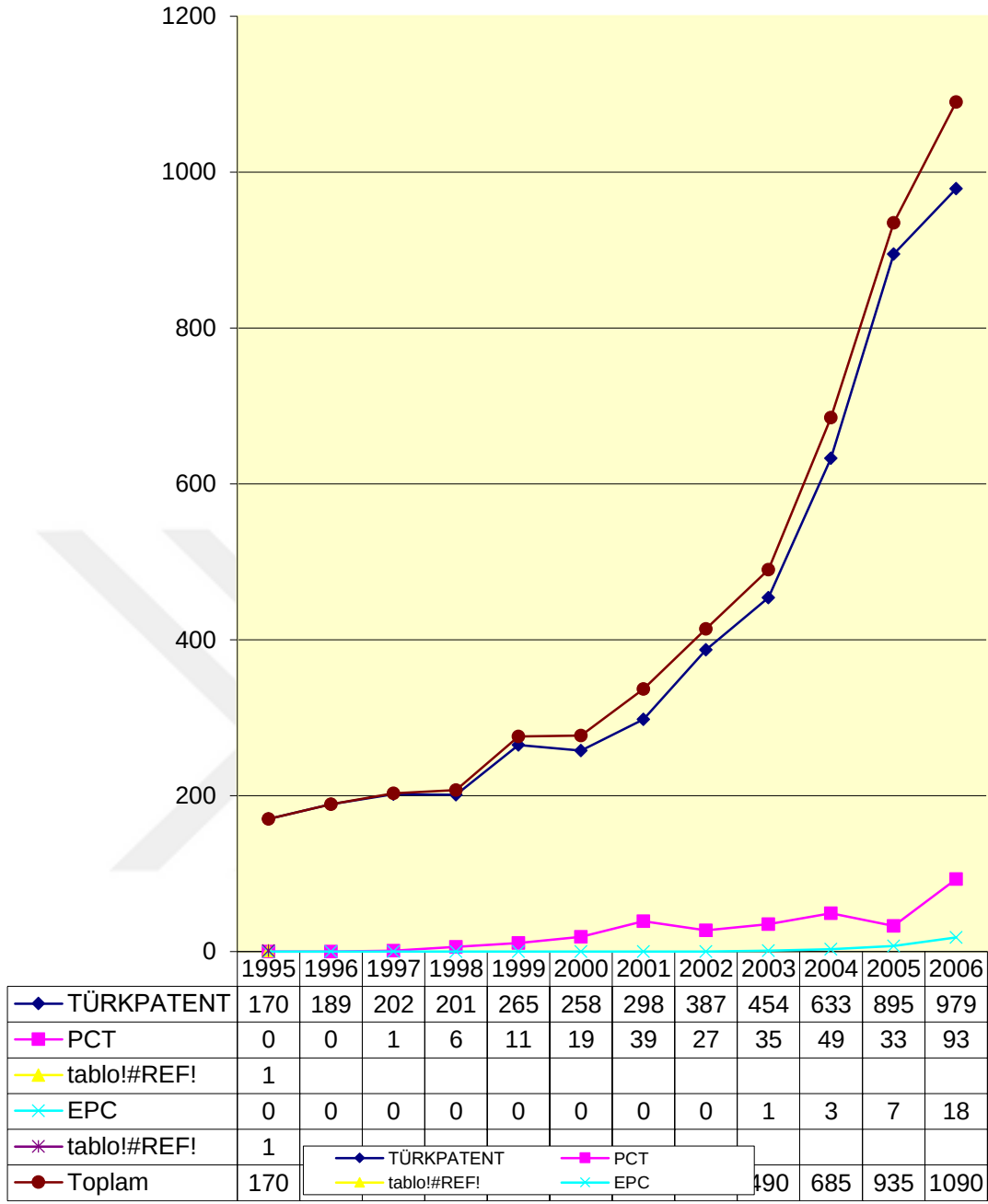
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yerli	58	47	120	172	188	168	315	449	797	746	1059	1787	2466	2171	2607	2664	2795	3270	1244	3724	4411	4141	3978
Yabancı	705	554	447	751	1108	1117	2062	1724	1103	1877	3090	4208	4505	4567	5182	4895	5720	6845	7681	7356	8456	9374	10534
Toplam	763	601	567	923	1296	1285	2377	2173	1900	2623	4149	5995	6971	6738	7789	7559	8515	10115	8925	11080	12867	13515	14512

Çizelge 4.6. Patent ve Faydalı Model Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı

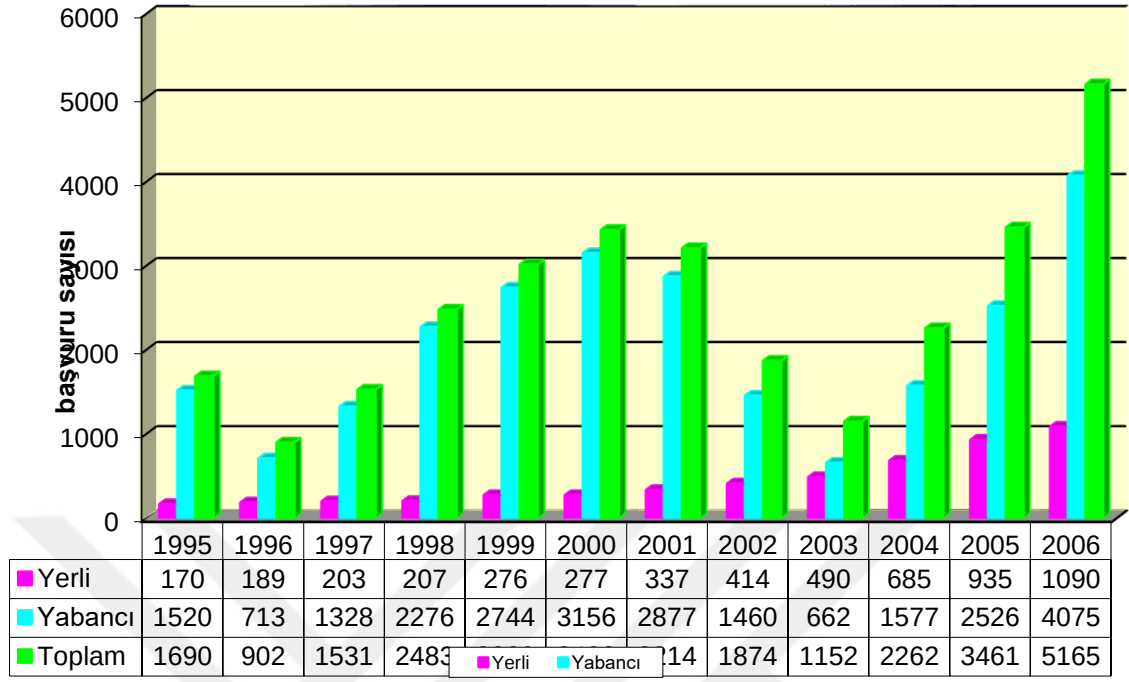

Şekil 4.4. Patent ve Faydalı Model Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı

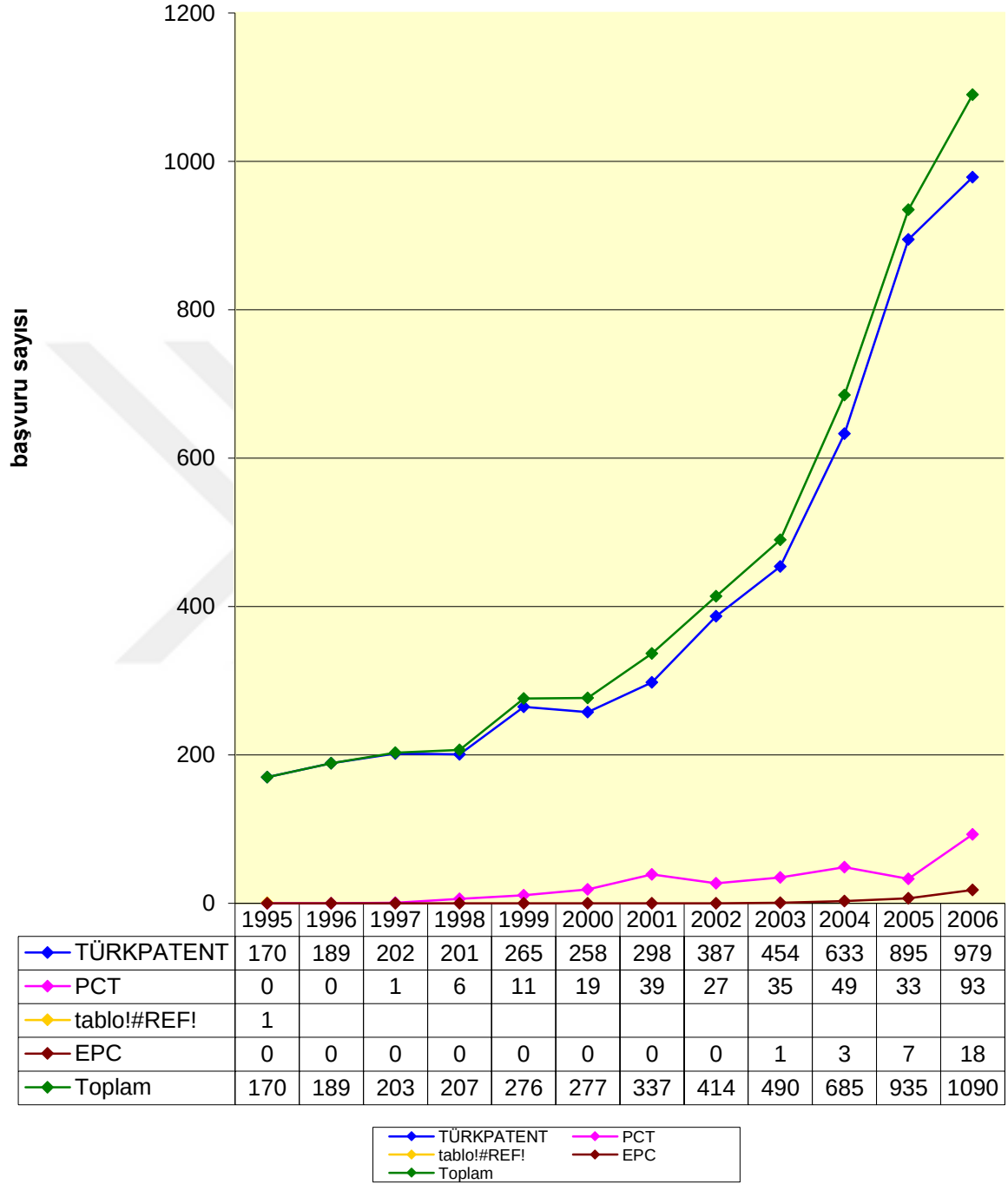
Patent ve faydalı model tescillerinin yıllar bazında artış gösterdiği ve yabancı menşeli başvuruların yerli başvurulardan fazla olduğu görülmektedir.

Şekil 4.5. Ulusal Patent Başvurularının Başvuru Biçimlerine göre Dağılımı

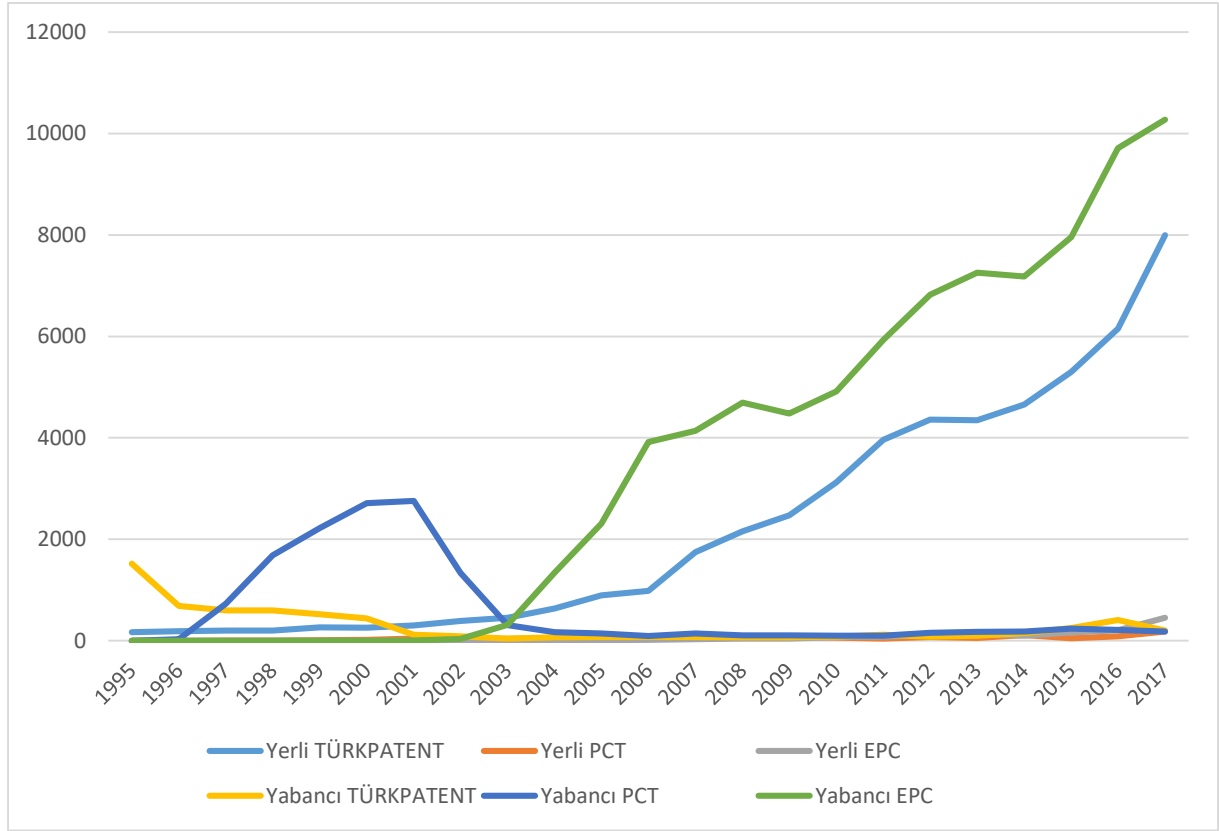
Şekil 4.6. Patent Başvurularının Orijine Göre Dağılımı

Şekil 4.7. Ulusal Patent Başvurularının Başvuru Biçimlerine Göre Dağılımı

Yıl	Yerli			Yabancı		
	TÜRKPATENT	PCT	EPC	TÜRKPATENT	PCT	EPC
1995	170	0	0	1520	0	0
1996	189	0	0	687	26	0
1997	202	1	0	598	730	0
1998	201	6	0	596	1680	0
1999	265	11	0	524	2220	0
2000	258	19	0	442	2714	0
2001	298	39	0	119	2756	2
2002	387	27	0	88	1335	37
2003	454	35	1	43	305	314
2004	633	49	3	68	167	1342
2005	895	33	7	75	143	2308
2006	979	93	18	71	89	3915
2007	1747	60	31	71	139	4141
2008	2159	69	40	68	107	4694
2009	2473	74	41	69	105	4479
2010	3120	60	70	77	100	4916
2011	3962	43	82	120	100	5934
2012	4360	74	109	78	154	6824
2013	4345	54	129	95	175	7257
2014	4654	112	95	149	183	7182
2015	5302	50	160	251	238	7957
2016	6153	88	204	407	211	9715
2017	7994	181	450	202	178	10278

Çizelge 4.7. Patent Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı

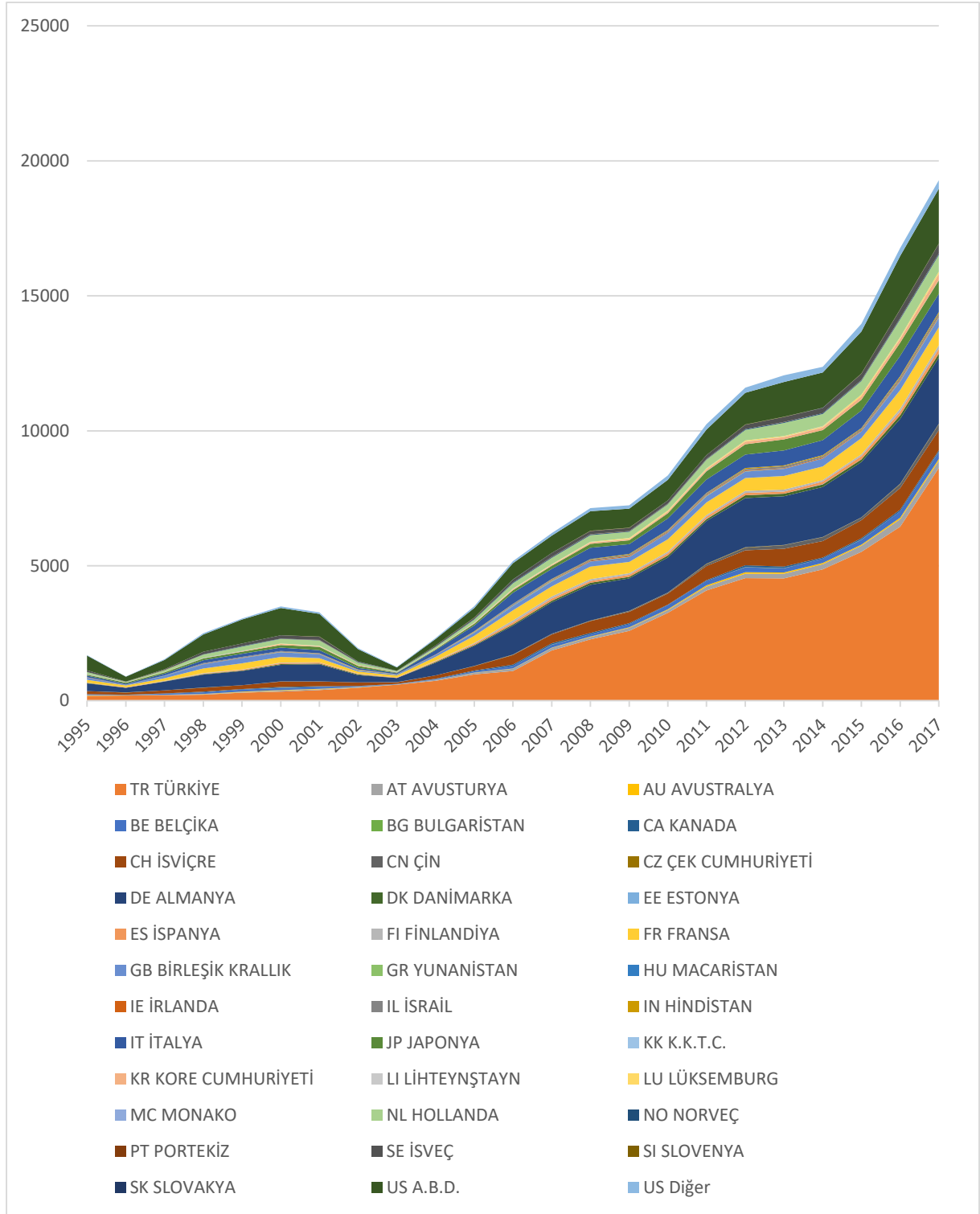

Şekil 4.8. Patent Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı

Ülke Kodu	Ülkeler	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR	TÜRKİYE	170	189	206	220	294	338	393	480	589	739	974	1100	1863	2268	2588	3250	4087	4543	4528	4861	5512	6445	8625
AT	AVUSTURYA	17	8	12	22	26	36	30	21	11	37	56	88	91	88	115	111	137	165	171	195	227	277	261
AU	AVUSTRALYA	14	4	6	11	17	20	20	11	5	1	8	8	15	16	20	27	46	51	52	52	39	57	66
BE	BELÇİKA	31	15	32	58	71	80	62	20	11	19	53	96	107	94	110	148	164	186	155	155	188	241	262
BG	BULGARİSTAN	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	0	1	5	0	3	0	2	2	6	1	2	2	6
CA	KANADA	8	5	16	24	19	30	32	15	8	13	23	41	49	45	40	22	32	72	60	41	54	58	58
CH	İSVİÇRE	117	78	111	144	147	204	172	128	60	125	163	357	325	434	420	413	525	552	659	614	665	798	744
CN	ÇİN	0	2	1	2	1	4	4	2	3	3	7	11	22	14	23	24	63	98	129	135	94	148	219
CZ	ÇEK CUMHURİYETİ	0	2	0	3	1	1	1	4	2	0	1	4	6	13	8	9	22	14	11	14	13	19	25
DE	ALMANYA	289	179	319	483	524	612	636	268	152	469	744	1070	1158	1320	1204	1300	1583	1823	1799	1849	2046	2400	2444
DK	DANİMARKA	10	0	11	20	20	32	30	29	4	26	35	48	59	73	58	76	68	107	96	97	93	128	144
EE	ESTONYA	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	2	2	0	1	1	0	0	3	3	1	3
ES	İSPANYA	17	15	16	18	21	35	30	13	12	28	45	76	85	68	78	88	89	87	79	99	123	136	178
FI	FİNLANDİYA	0	4	1	15	15	18	15	16	7	17	34	74	75	69	58	55	63	73	76	57	72	118	132
FR	FRANSA	100	67	104	176	229	215	155	71	77	148	259	372	373	470	415	456	462	482	504	510	596	680	674
GB	BİRLEŞİK KRALLIK	80	18	84	146	185	172	138	43	31	61	121	158	187	173	180	229	232	233	255	278	249	317	340
GR	YUNANİSTAN	0	0	1	5	4	4	3	3	1	1	4	6	10	5	8	3	15	9	7	7	9	15	17
HU	MACARİSTAN	1	1	3	6	10	5	5	6	0	6	9	15	11	10	9	14	14	9	10	10	4	14	10
IE	İRLANDA	11	0	4	16	8	5	8	6	1	7	9	15	20	26	26	28	27	26	15	26	29	35	42
IL	İSRAİL	7	3	7	22	27	33	14	7	3	8	12	33	35	44	47	37	44	53	74	58	54	85	95
IN	HİNDİSTAN	0	2	0	3	0	0	7	12	11	4	19	16	19	17	30	32	26	38	27	33	26	48	54
IT	İTALYA	55	44	71	107	122	119	121	62	36	158	210	404	364	415	361	428	492	499	555	558	649	753	675
JP	JAPONYA	36	30	45	64	73	96	116	72	20	28	66	99	115	150	141	189	309	380	414	373	406	489	504
KK	K.K.T.C.	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2	0	0	1	0	0	1
KR	KORE CUMHURİYETİ	11	9	11	7	14	38	25	26	10	10	16	42	34	45	41	59	59	94	87	93	125	145	235
LI	LİHTEYNŞTAYN	4	1	2	1	1	4	4	1	0	3	8	5	8	5	7	9	5	6	5	5	5	23	6
LU	LÜKSEMBURG	1	1	1	4	5	13	12	4	2	6	9	9	18	22	35	41	38	39	29	46	60	44	74
MC	MONAKO	1	0	0	4	5	1	1	0	1	0	2	3	2	1	1	2	2	2	1	4	1	1	1
NL	HOLLANDA	79	24	62	128	169	173	197	94	41	68	119	202	241	245	229	224	316	386	485	448	501	655	626
NO	NORVEÇ	4	0	5	8	11	10	13	6	4	8	15	21	28	31	26	24	23	29	32	31	32	43	44
PT	PORTEKİZ	0	0	1	2	0	2	4	0	0	1	1	6	1	6	9	4	6	3	5	4	9	11	9
SE	İSVEÇ	65	7	35	92	102	120	123	26	6	45	54	103	146	115	114	115	143	165	185	185	223	308	349
SI	SLOVENYA	2	0	0	2	0	1	3	1	1	1	4	4	3	7	4	4	3	6	6	4	11	9	12
SK	SLOVAKYA	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	1	2	3	2	2	0	1	1	3	3	0	5
US	A.B.D.	545	179	339	639	884	1016	846	459	124	239	357	603	635	731	707	762	941	1175	1286	1308	1557	1977	2029
	Diğer	15	14	27	43	34	55	50	37	20	36	62	83	100	112	124	156	200	191	248	216	278	298	314
	TOPLAM	1690	902	1534	2496	3041	3494	3270	1944	1253	2316	3500	5175	6214	7137	7241	8343	10241	11599	12052	12374	13958	16778	19283

Çizelge 4.8. Patent Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

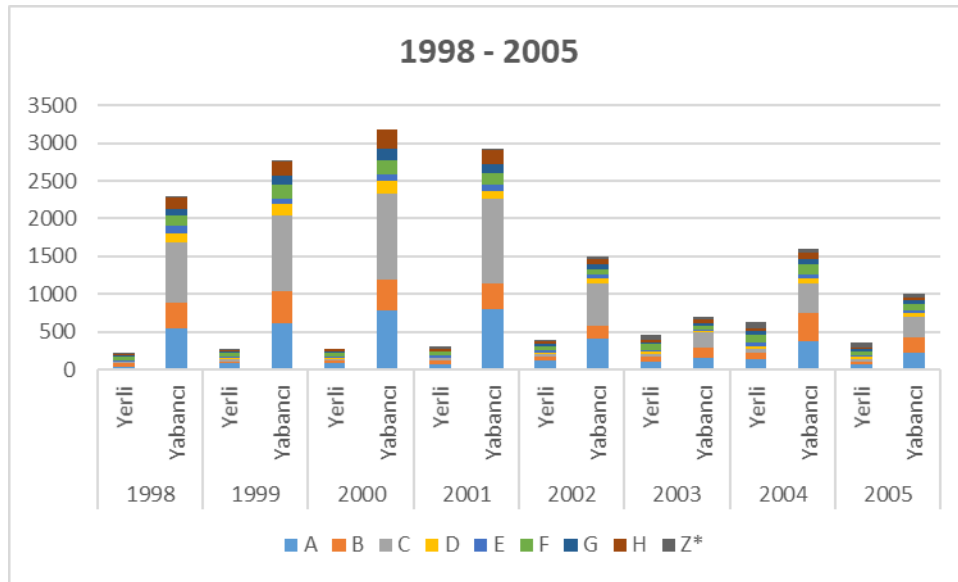
Türk Patent ve Marka Kurumu'na patent başvurularının en çok ABD VE Avrupa ülkelerinden olduğu görülmektedir.

Şekil 4.9. Patent Başvurularının Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	41	539	80	620	83	782	77	798	118	409	102	160	142	367	61	216
B	40	349	30	414	34	417	46	345	60	163	73	128	88	375	49	217
C	21	789	24	1010	18	1138	24	1114	28	561	33	207	39	395	30	262
D	6	135	14	146	12	159	10	109	23	82	23	24	37	73	24	49
E	18	86	22	77	25	90	27	80	22	39	31	16	44	56	19	40
F	49	144	53	182	52	194	48	150	60	81	73	49	117	127	58	88
G	18	87	19	125	23	149	11	131	32	60	28	35	40	75	31	42
H	18	148	16	180	19	249	22	190	40	72	32	43	43	73	21	39
Z*	3	3	15	1	-	-	34	3	5	24	70	35	83	51	70	51

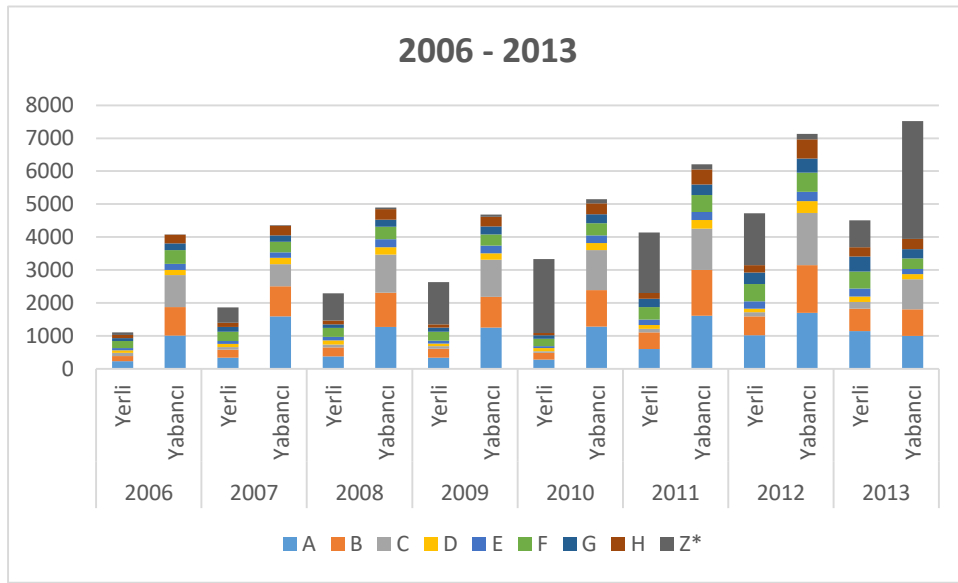
Çizelge 4.9. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (1998-2005)

Şekil 4.10. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı

	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	235	1005	338	1588	381	1272	341	1253	281	1282	601	1608	1022	1700	1141	1000
B	152	865	240	923	271	1035	267	933	205	1106	509	1397	572	1448	688	806
C	93	981	85	662	85	1161	83	1131	50	1212	107	1250	121	1588	204	915
D	85	153	97	199	128	225	75	193	90	214	117	264	110	356	164	155
E	63	182	88	167	101	242	90	233	63	240	160	239	225	281	241	155
F	215	417	282	314	276	375	269	334	227	371	378	515	526	583	513	317
G	87	207	138	201	106	221	125	248	102	269	260	326	344	430	456	287
H	100	262	128	287	117	314	101	293	67	332	169	457	227	579	288	308
Z*	80	5	469	17	823	49	1284	65	2252	126	1833	151	1574	164	810	3579

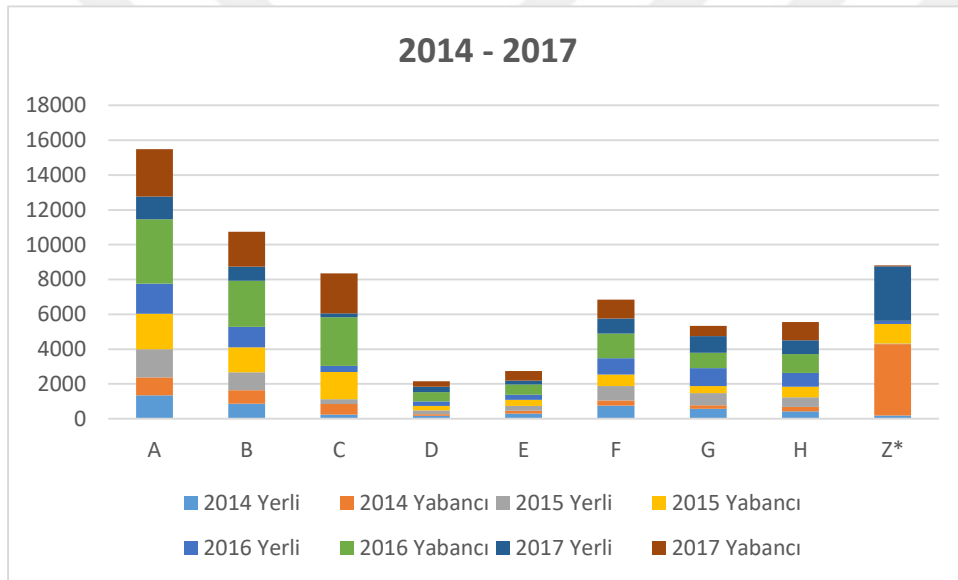
Çizelge 4.10. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)

Şekil 4.11. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)

	2014		2015		2016		2017	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	1349	1021	1623	2046	1719	3701	1300	2723
B	863	769	1033	1446	1162	2650	815	1999
C	235	607	283	1565	345	2793	218	2309
D	161	105	215	257	262	534	300	314
E	295	160	286	339	306	578	219	560
F	749	310	821	664	937	1407	874	1078
G	580	200	700	400	1037	869	963	589
H	432	250	552	601	794	1092	783	1044
Z*	192	4092	37	1132	170	2	3138	51

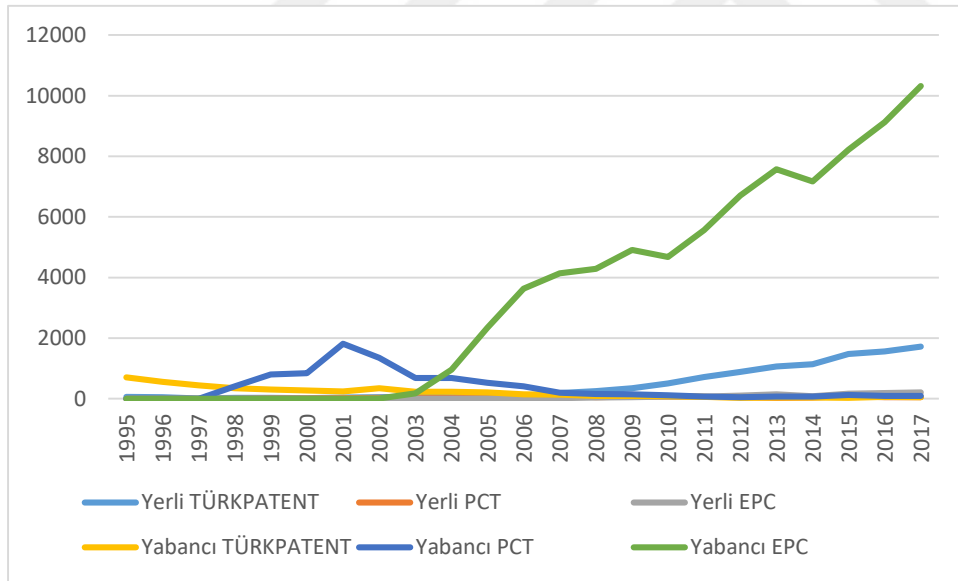
Çizelge 4.11. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)

Şekil 4.12. Patent Başvurularının İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)

Yıl	Yerli			Yabancı		
	TÜRKPATENT	PCT	EPC	TÜRKPATENT	PCT	EPC
1995	58	0	0	705	0	0
1996	47	0	0	554	0	0
1997	7	0	0	443	0	0
1998	31	0	0	340	403	0
1999	23	5	0	301	796	0
2000	17	6	0	267	846	0
2001	41	17	0	237	1814	0
2002	44	28	1	349	1351	11
2003	74	18	1	226	685	176
2004	52	16	0	225	686	957
2005	59	29	7	210	525	2342
2006	89	18	15	142	410	3631
2007	183	114	21	130	202	4140
2008	253	48	37	96	154	4281
2009	341	68	47	93	149	4912
2010	507	66	69	83	110	4675
2011	714	59	74	56	67	5569
2012	879	44	102	28	53	6710
2013	1068	33	143	43	68	7570
2014	1141	34	76	40	66	7173
2015	1471	96	163	33	123	8214
2016	1563	48	183	64	91	9125
2017	1713	44	207	47	96	10317

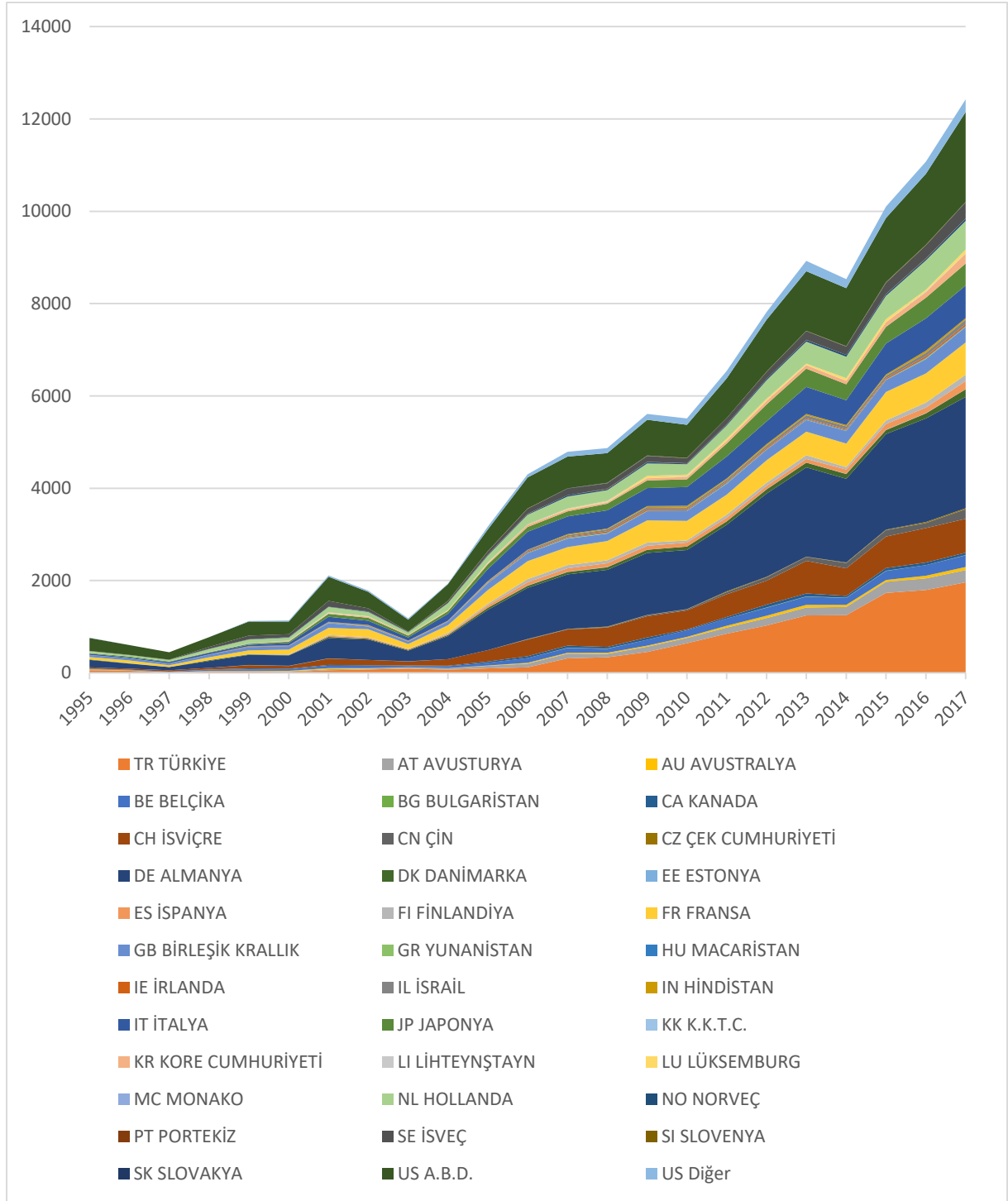
Çizelge 4.12. Patent Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 4.13. Patent Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı

Ülke Kodu	Ülke Adı	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR	TÜRKİYE	58	47	7	31	28	23	58	73	93	68	95	122	318	338	456	642	847	1025	1244	1251	1730	1794	1964
AT	AVUSTURYA	10	6	5	10	12	14	25	17	21	32	62	81	103	77	114	115	135	161	175	178	242	255	261
AU	AVUSTRALYA	7	3	0	6	4	9	19	11	4	1	6	13	13	20	22	26	40	51	57	47	39	54	68
BE	BELÇİKA	8	7	11	19	32	37	53	55	29	42	53	105	107	89	125	139	155	177	175	150	200	231	256
BG	BULGARİSTAN	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	6	1	2	0	1	1	4	1	3	2	6
CA	KANADA	6	4	6	7	21	9	14	9	13	13	28	42	44	39	48	18	33	64	68	40	57	54	47
CH	İSVİÇRE	29	27	29	37	72	60	140	114	89	141	247	360	349	416	461	413	495	518	701	600	684	745	739
CN	ÇİN	0	0	0	0	0	1	2	3	2	1	3	7	7	12	23	23	42	75	86	114	137	109	204
CZ	ÇEK CUMHURİYETİ	0	0	0	0	1	0	4	1	1	0	1	3	6	12	6	8	18	12	9	13	10	23	23
DE	ALMANYA	162	108	67	151	220	223	433	442	230	499	868	1108	1179	1228	1343	1277	1440	1797	1934	1808	2072	2244	2412
DK	DANİMARKA	10	4	1	13	10	10	29	14	16	21	48	49	56	59	66	73	75	97	99	107	88	113	162
EE	ESTONYA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	2	1	1	0	1	0	2	4	1	3
ES	İSPANYA	3	3	2	5	2	3	22	24	19	27	52	72	74	79	84	85	82	71	84	96	124	121	179
FI	FİNLANDİYA	0	2	0	4	7	11	20	13	7	20	36	67	72	68	71	50	61	67	82	49	78	111	133
FR	FRANSA	49	61	40	53	76	104	157	169	103	169	294	388	391	414	485	422	439	487	506	511	617	631	703
GB	BİRLEŞİK KRALLIK	42	41	32	57	70	73	102	59	50	73	153	176	185	165	196	214	232	230	254	274	259	309	331
GR	YUNANİSTAN	1	0	1	0	2	1	2	6	0	2	5	5	7	9	5	4	11	7	8	8	7	16	15
HU	MACARİSTAN	0	0	0	0	5	2	9	6	2	3	7	11	13	13	10	12	16	9	10	9	6	13	7
IE	İRLANDA	0	1	0	1	10	3	5	8	6	6	7	21	18	29	28	25	25	28	17	23	29	34	44
IL	İSRAİL	2	3	4	10	7	15	10	11	10	8	13	28	35	37	44	39	41	45	71	60	51	76	94
IN	HİNDİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	2	4	4	12	7	20	18	24	36	24	34	28	26	29	43	35
IT	İTALYA	28	16	28	31	31	52	112	94	67	152	260	393	384	398	389	406	476	494	582	540	668	704	708
JP	JAPONYA	15	20	11	13	23	28	63	65	45	54	102	103	112	141	169	166	280	367	399	344	361	445	472
KK	K.K.T.C.	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0
KR	KORE CUMHURİYETİ	2	1	2	1	2	8	11	21	13	12	23	42	33	32	44	52	59	71	73	78	99	119	215
LI	LİHTEYİNŞTAYN	0	3	2	1	0	3	4	4	1	1	7	5	7	7	8	9	4	7	3	6	6	20	9
LU	LÜKSEMBURG	4	1	0	1	3	5	14	5	0	8	10	4	17	21	42	37	39	40	29	47	62	34	80
MC	MONAKO	0	0	0	2	2	3	1	1	2	1	1	3	3	1	1	2	2	3	1	4	1	1	1
NL	HOLLANDA	35	27	32	66	79	68	115	93	49	148	148	207	258	230	268	225	287	396	480	466	507	632	622
NO	NORVEÇ	1	0	0	2	6	9	9	9	5	8	19	19	29	27	32	21	19	30	30	35	32	38	46
PT	PORTEKİZ	0	0	0	0	2	1	1	1	1	1	2	7	1	7	7	5	6	1	5	5	9	10	6
SE	İSVEÇ	3	4	9	40	82	63	123	67	13	41	72	109	146	117	126	107	132	156	193	178	240	282	347
SI	SLOVENYA	1	0	0	0	1	1	0	1	1	2	5	5	1	8	5	4	3	5	5	5	10	8	10
SK	SLOVAKYA	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	1	3	2	1	1	1	1	1	3	0	5
US	A.B.D.	278	211	158	211	300	276	521	355	257	361	471	668	691	646	777	719	857	1125	1288	1257	1389	1538	1940
	Diğer	8	1	3	2	14	21	27	31	27	17	62	73	103	105	126	134	162	162	224	197	247	263	277
	TOPLAM	763	601	450	774	1125	1136	2109	1784	1180	1936	3172	4305	4790	4869	5610	5510	6539	7816	8925	8530	10100	11074	12424

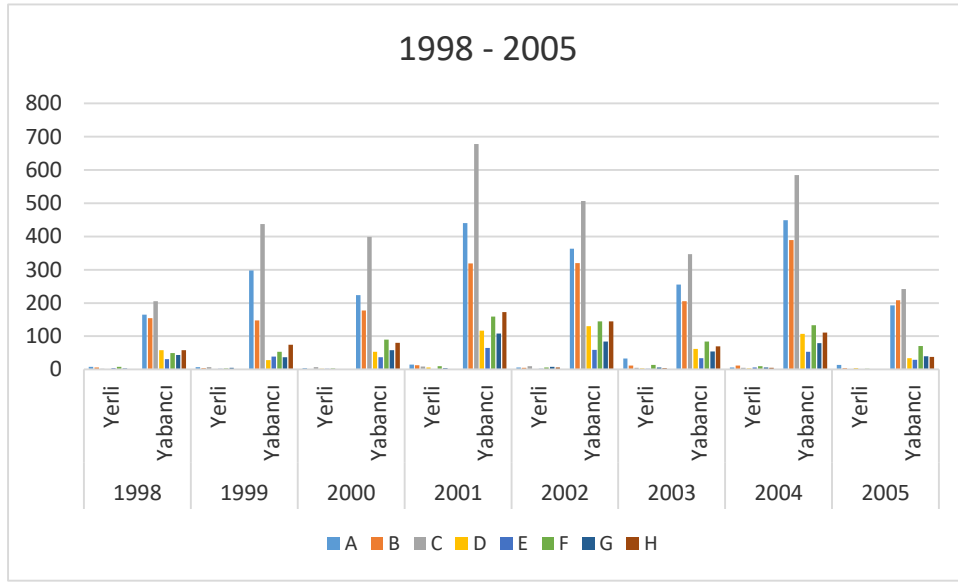
Çizelge 4.13. Patent Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

Şekil 4.14. Patent Tescillerinin Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

	1998		1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	8	165	7	298	4	224	15	440	6	363	33	255	6	449	14	193
B	6	154	4	148	1	177	13	319	5	320	12	205	12	389	4	208
C	2	205	7	437	7	399	9	678	10	507	5	347	5	585	1	242
D	1	58	-	28	2	53	6	117	1	130	3	62	3	107	4	34
E	4	31	2	39	2	37	-	65	2	59	2	34	6	53	1	29
F	8	49	3	53	3	90	10	159	6	145	14	84	10	133	2	71
G	3	44	5	37	1	58	4	108	8	84	6	54	6	79	-	40
H	-	58	-	74	1	80	1	173	6	145	4	70	5	111	-	38

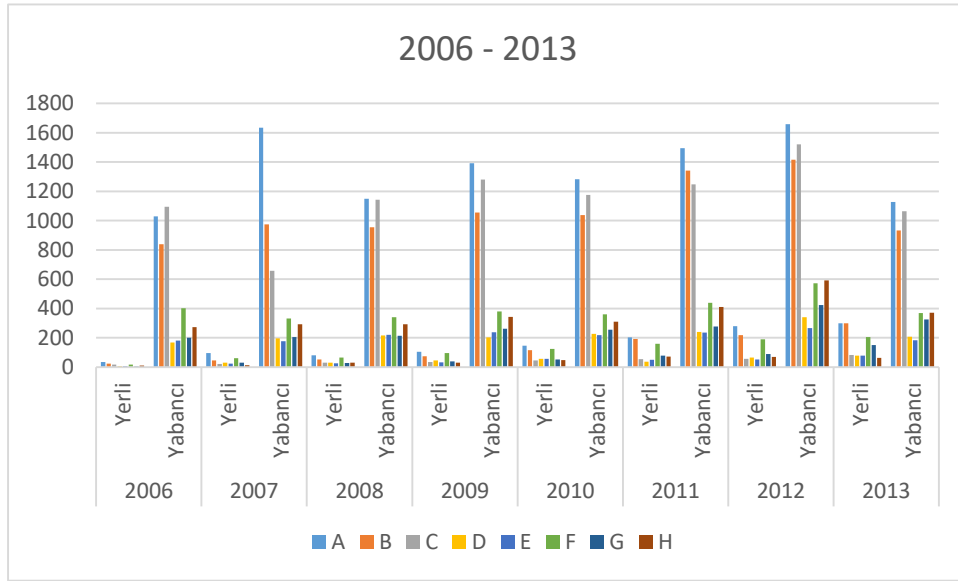
Çizelge 4.14. Patent Tescillerinin İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (1998-2005)

Şekil 4.15. Patent Tescillerinin IPC sınıflarına göre Dağılımı (1998-2005)

	2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012		2013	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	34	1029	95	1634	80	1150	104	1392	145	1283	203	1494	280	1658	299	1127
B	23	838	45	975	51	954	74	1055	115	1037	192	1341	219	1416	300	933
C	16	1095	21	658	29	1144	35	1281	46	1176	55	1248	56	1522	83	1065
D	6	167	29	197	30	215	45	203	56	226	37	239	66	340	78	208
E	7	181	24	177	25	221	32	238	57	219	49	236	52	266	79	184
F	17	401	61	332	65	340	95	380	123	361	160	438	190	572	204	368
G	4	200	30	206	27	214	38	261	51	256	79	277	89	423	150	325
H	11	272	13	292	31	292	31	342	48	310	71	411	70	593	62	371

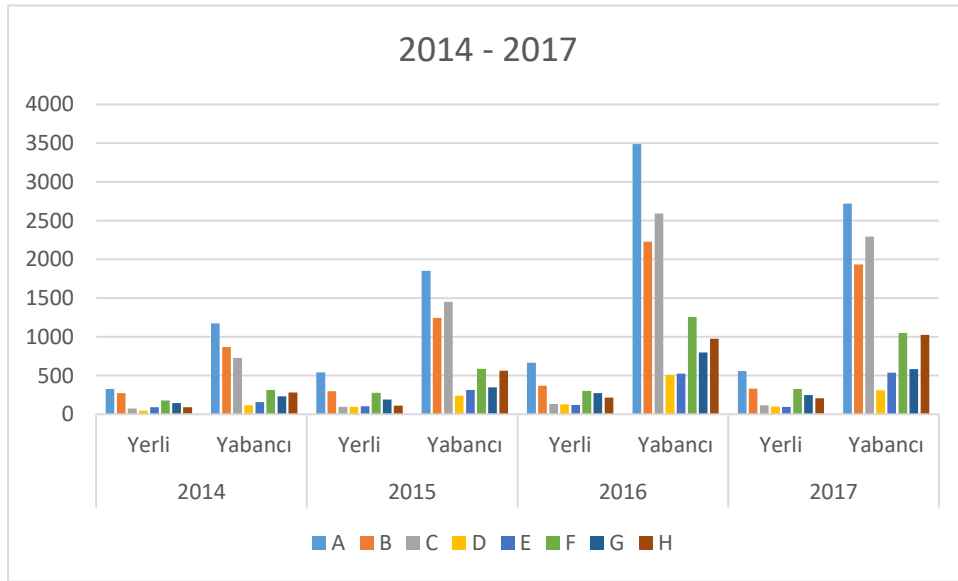
Çizelge 4.15. Patent Tescillerinin İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)

Şekil 4.16. Patent Tescillerinin İpc Sınıflarına Göre Dağılımı (2006-2013)

	2014		2015		2016		2017	
	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı	Yerli	Yabancı
A	328	1174	542	1851	666	3490	558	2721
B	275	870	300	1245	368	2229	333	1934
C	75	727	95	1452	135	2594	119	2294
D	46	118	96	240	131	510	99	312
E	93	158	104	315	123	527	96	539
F	177	316	278	590	302	1259	327	1051
G	146	231	192	350	273	800	251	583
H	91	283	111	565	215	975	208	1027

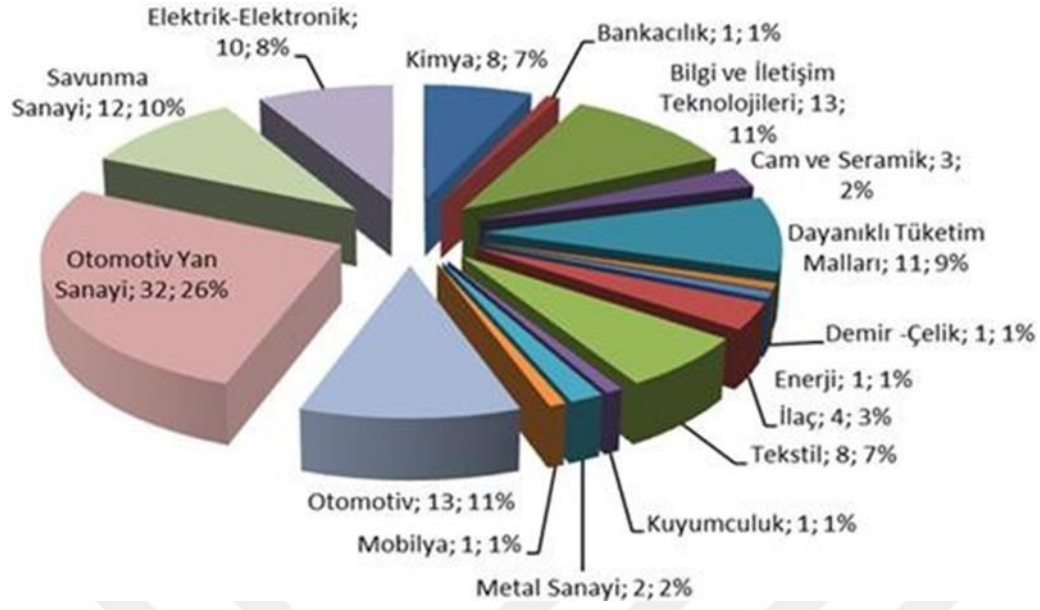
Çizelge 4.16. Patent Tescillerinin Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)

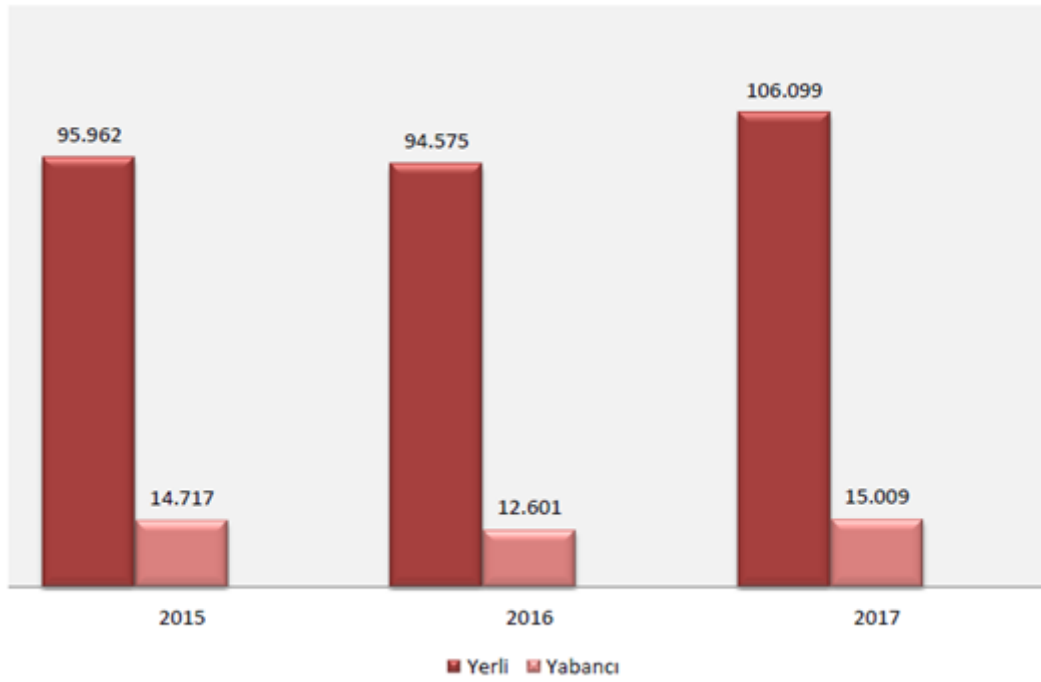
Şekil 4.17. Patent Tescillerinin Ipc Sınıflarına Göre Dağılımı (2014-2017)

4.2.2. Türkiye'nin Marka Göstergeleri

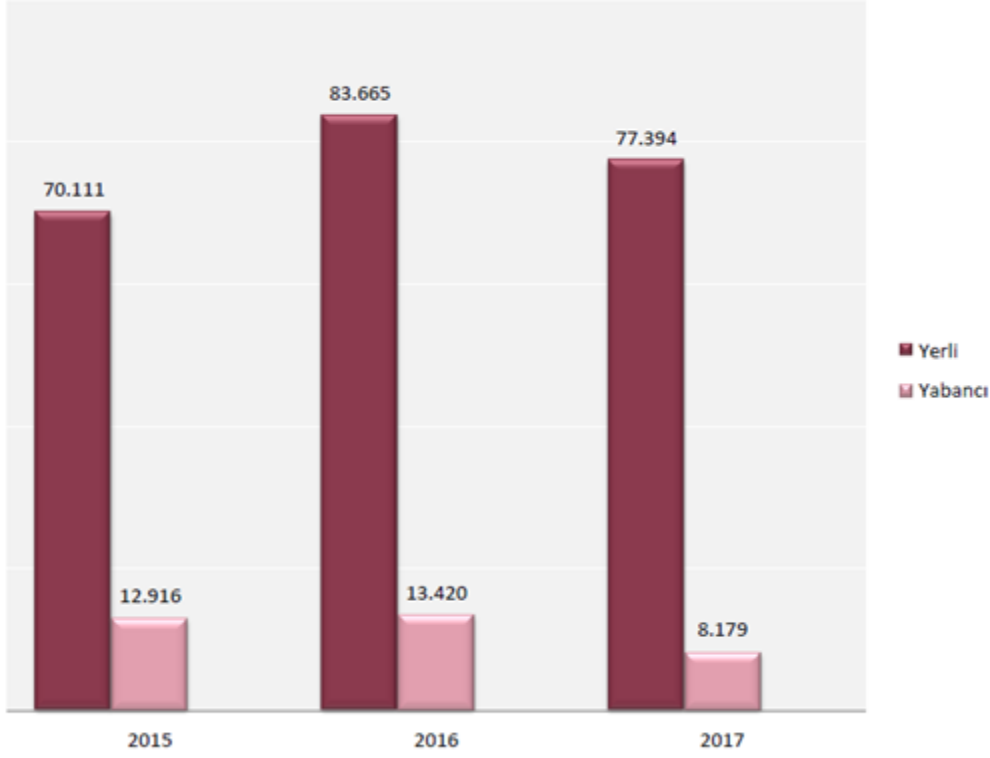
2017 yılında toplam marka başvurularında bir önceki yıla göre %13'lük bir artış olduğu görülmektedir. 2017 yılında gerçekleşen toplam marka başvuru sayısı 121.108 olmuştur.

Şekil 4.18. Marka Başvurularının Sektörel Dağılımı

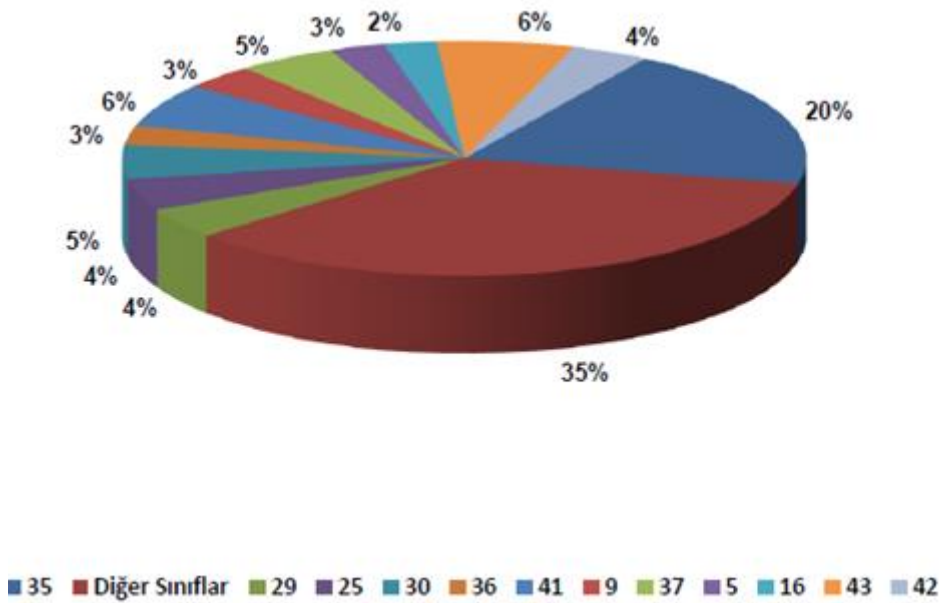

Şekil 4.19. Yerli Yabancı Marka Başvuru Sayıları

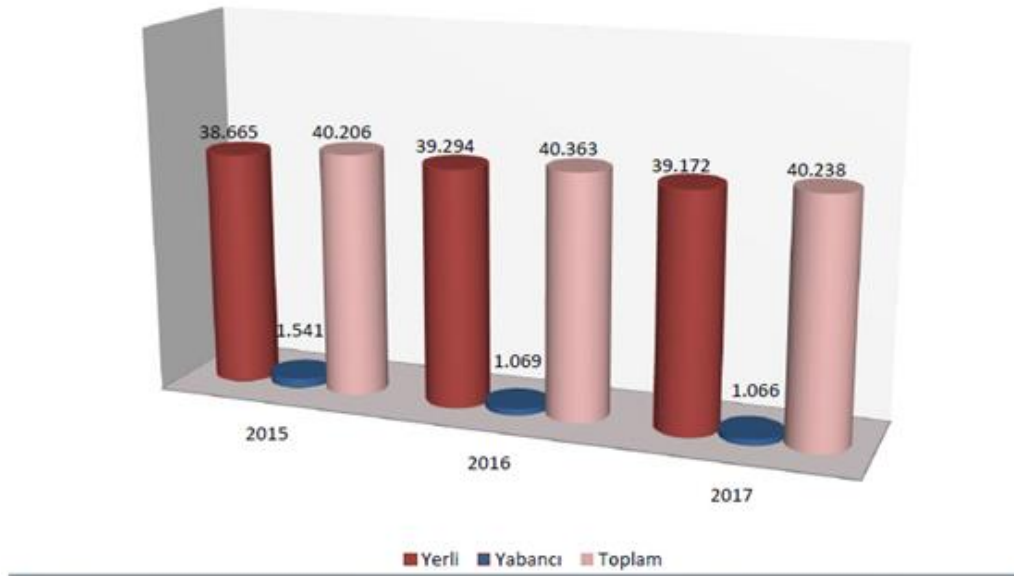
Şekil 4.20. Yerli Yabancı Marka Tescil Sayıları

2015-2017 yılları arasında tescil edilen marka sayılarının verildiği Şekil 12 incelendiğinde, 2016 yılında tescil edilen marka sayısı 97.085 iken, 2017 yılında bu sayı %12 azalarak 85.573 olarak gerçekleşmiştir.

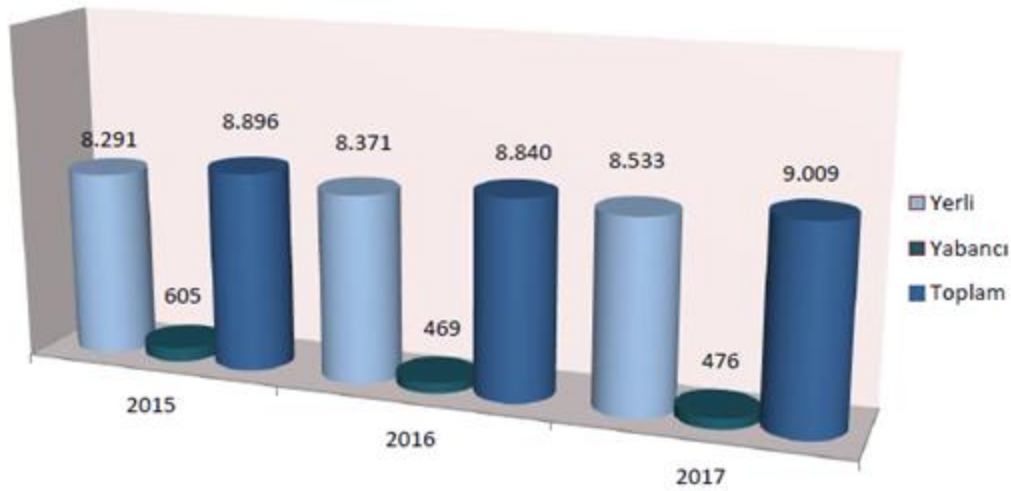

Şekil 4.21. Yerli Marka Başvurularının Sınıfsal Bazda Dağılımı

2017 yılı içerisinde yapılan yerli marka başvurularının sınıfsal bazda dağılımını gösteren Şekil 13 incelendiğinde, en çok başvurunun yaklaşık %20’lik oranla 35. sınıfta yapıldığı görülmektedir. Gıda ürünlerinin yer aldığı 29. ve 30. sınıflarda yapılan başvurular ise, yerli marka başvurularının yaklaşık %10’luk bölümünü oluşturmaktadır. Giyim eşyalarının yer aldığı 25. sınıf için yapılan başvuruların ise yerli marka başvurularının %4’ünü oluşturduğu görülmektedir. 41. sınıfta yer alan hizmetlerde yapılan marka tescil başvuruları da toplam yerli marka başvurularının yaklaşık %6’lık kısmına tekabül etmektedir.

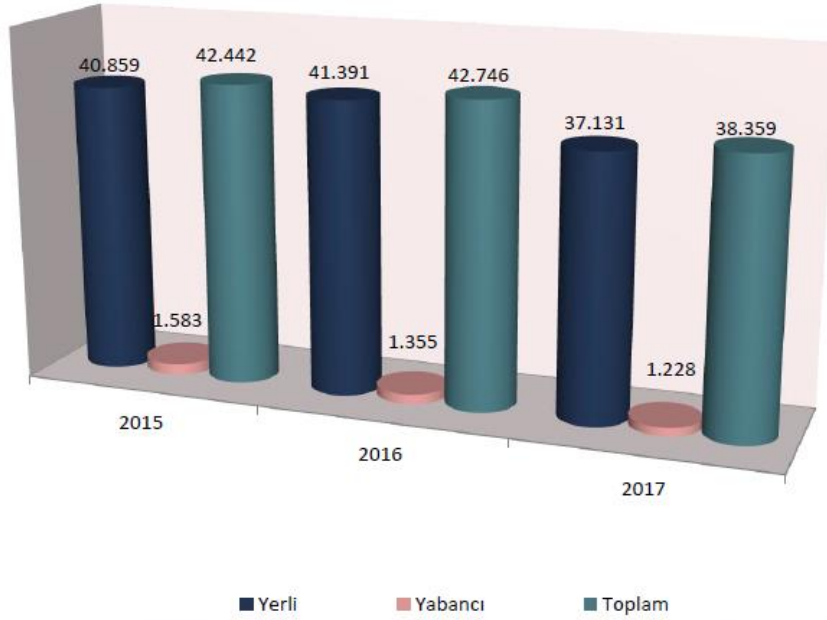

Şekil 4.22. Yerli Yabancı Tasarım Başvuru Sayıları

Şekil 4.23. Dosya Bazlı Başvuru Sayıları

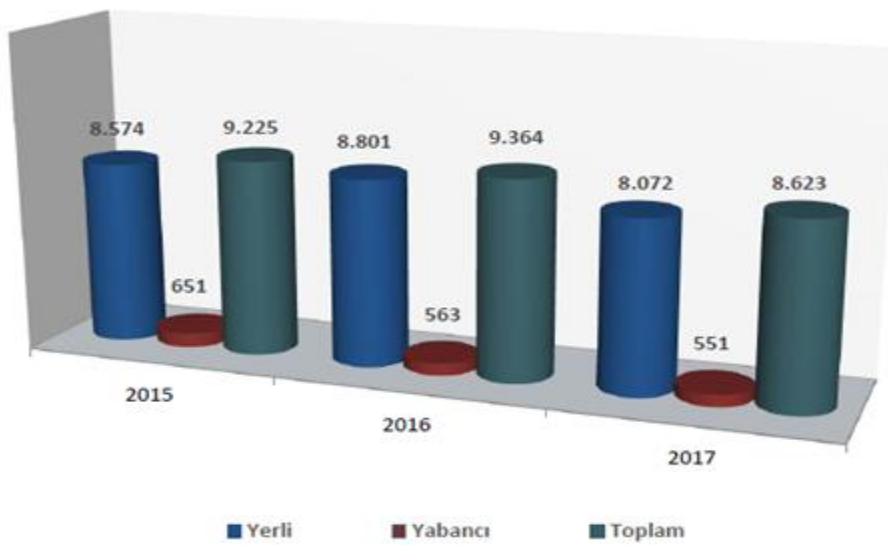
Dosya bazlı başvuru sayılarının verildiği Şekil 18 incelendiğinde, 2017 yılında başvuru sayısının 2016 yılına göre %2 oranında bir artışla 9.009'a ulaştığı görülmektedir.

Şekil 4.24. Tasarım Bazlı Tescil Sayıları

Tasarım Bazlı Tescil Sayıları

Tasarım bazlı tescil sayılarının verildiği Şekil 19 incelendiğinde, 2017 yılında toplam tescil sayısının 2016 yılına göre %10 azalarak 42.807 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

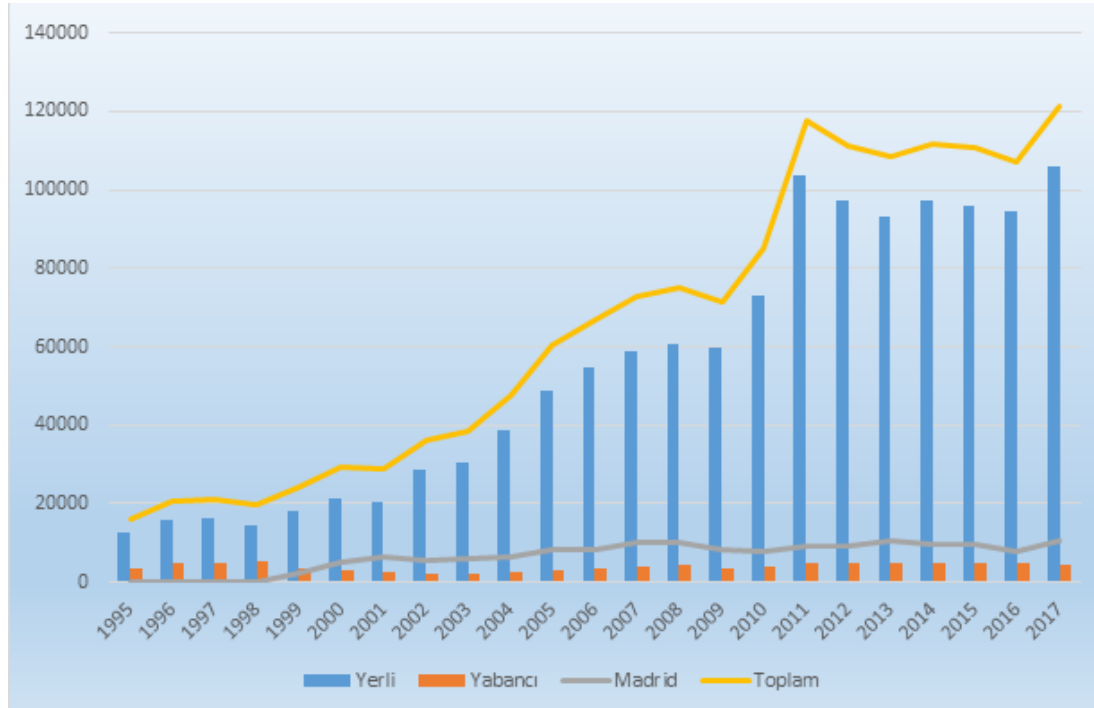
Şekil 4.25. Dosya Bazlı Tescil Sayıları

Dosya bazlı tescil sayılarının verildiği Şekil 25 incelendiğinde, 2017 yılında tescil sayısının 2016 yılına göre %8 oranında azalarak 8.623 olduğu görülmektedir. Dosya bazlı tescil sayılarının verildiği Şekil 20 incelendiğinde, 2017 yılında tescil sayısının 2016 yılına göre %8 oranında azalarak 8.623 olduğu görülmektedir. Dosya bazlı tescil sayılarının verildiği Şekil 20 incelendiğinde, 2017 yılında tescil sayısının 2016 yılına göre %8 oranında azalarak 8.623 olduğu

4.2.2.1. Markalara ait istatistikler

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yerli	12815	15860	16118	14632	18277	21188	20289	28534	30507	38524	48981	54788	58713	60597	59838	73142	103747	97311	93320	97145	95962	94575	106099
Yabancı	3379	4802	4982	5158	3659	3237	2417	2244	2174	2388	3096	3530	3925	4229	3624	4083	4724	4731	4869	4936	5033	4785	4614
Madrid	0	2	1	0	2396	4958	6399	5651	6033	6547	8340	8537	9995	10165	8142	7903	9252	9101	10419	9463	9684	7816	10395
Toplam	16194	20664	21101	19790	24332	29383	29105	36429	38714	47459	60417	66855	72633	74991	71604	85128	117723	111143	108608	111544	110679	107176	121108

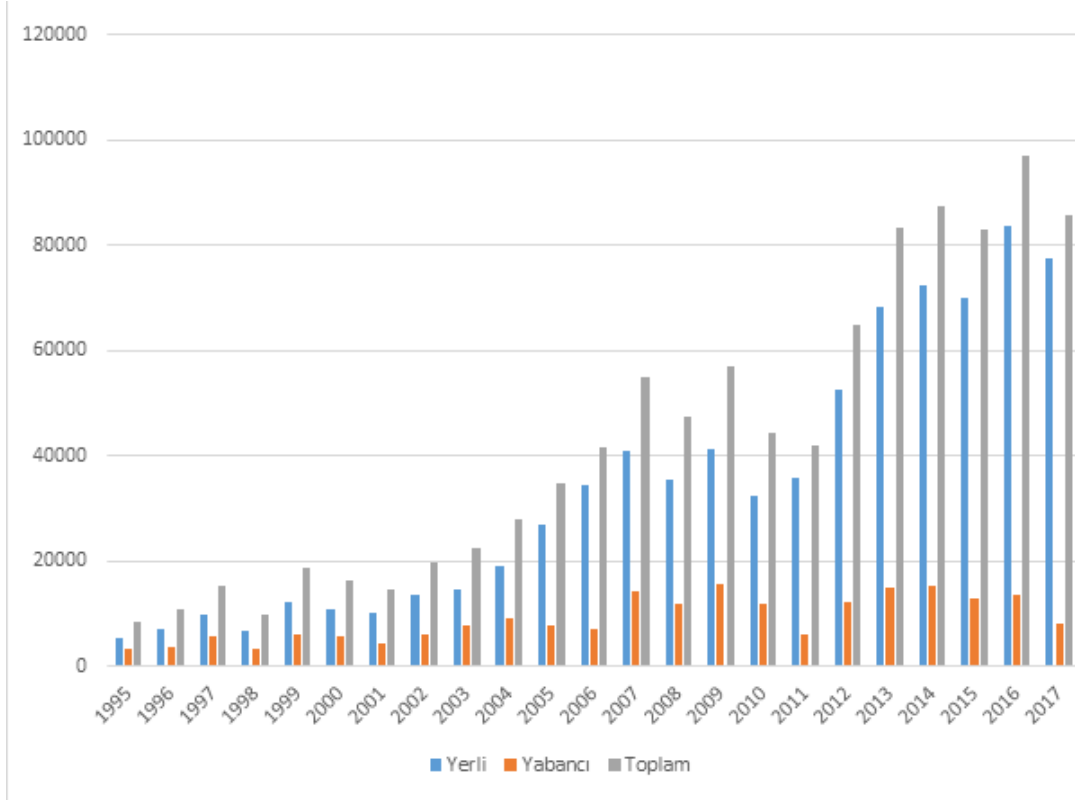
Çizelge 4.17. Marka Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 4.26. Marka Başvurularının Yıllara Göre Dağılımı

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yerli	5259	7190	9778	6676	12355	10668	10150	13502	14542	18931	26963	34543	40757	35543	41414	32397	35858	52386	68391	72334	70111	83665	77394
Yabancı	3241	3589	5590	3241	6184	5706	4416	6134	7768	9003	7709	7044	14263	11782	15507	11767	6201	12335	14798	15211	12916	13420	8179
Toplam	8500	10779	15368	9917	18539	16374	14566	19636	22310	27934	34672	41587	55020	47325	56921	44164	42059	64721	83189	87545	83027	97085	85573

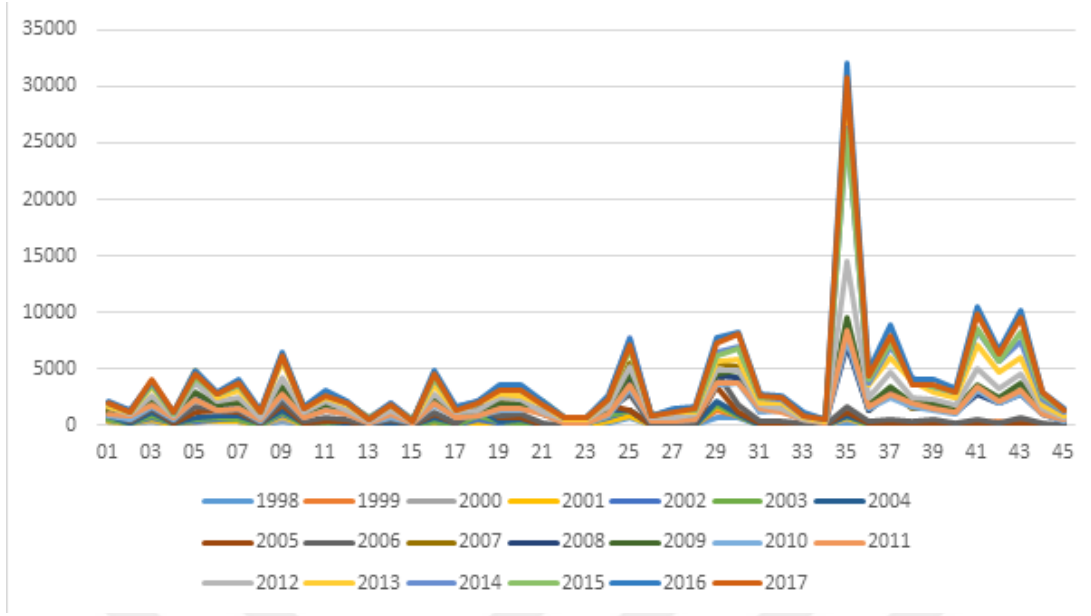
Çizelge 4.18. Marka Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı

Şekil 4.27. Marka Tescillerinin Orijine Göre Dağılımı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
01	292	503	375	428	568	573	776	1412	1512	1392	1019	1100	780	941	1572	1693	1930	1994	2071	1985
02	184	229	196	241	212	268	258	311	411	743	662	737	504	810	1088	1111	1253	1211	1255	1139
03	381	712	424	525	750	814	1092	1473	1510	2130	1713	2098	1661	1843	2654	3429	3826	3566	3973	4000
04	51	76	68	61	139	129	137	212	381	718	601	706	524	668	867	960	1049	1069	1207	1127
05	388	315	204	312	428	505	629	1104	1680	2694	2397	3015	2321	2287	3764	4913	4648	4210	4804	4613
06	322	542	494	384	579	609	891	1255	1433	1939	1658	1827	1296	1353	2059	2406	2762	2836	2997	2745
07	305	629	408	420	501	595	869	1177	1351	2134	1827	1988	1474	1564	2395	3125	3659	3649	4095	3781
08	103	104	70	95	107	119	152	219	228	656	504	551	424	518	699	1215	1233	1245	1301	1191
09	315	615	567	778	1021	1095	1310	1766	2088	3244	2845	3378	2652	2846	4254	5647	6087	6090	6542	6147
10	43	237	107	91	127	104	168	261	293	957	745	847	656	750	1150	1545	1511	1597	1696	1437
11	110	274	181	164	244	259	335	431	609	1840	1574	1779	1285	1330	2091	2487	2807	2856	3031	2665
12	66	153	81	101	138	123	247	433	546	1410	1184	1252	963	946	1363	1789	1981	2014	2169	2001
13	15	13	7	5	16	19	15	27	56	304	220	283	202	196	387	516	716	628	606	558
14	87	184	105	111	180	191	262	450	537	1124	927	1140	754	971	1366	1887	2010	1744	1923	1743
15	1	9	6	7	14	12	12	15	34	227	188	248	160	154	291	390	482	508	430	411
16	141	282	299	269	407	440	667	962	1148	2303	2104	2413	1790	1906	2796	3616	4282	4282	4872	4627
17	58	71	59	71	62	83	124	156	204	947	813	878	635	726	1138	1316	1582	1519	1612	1405
18	241	446	316	280	574	898	1493	2060	1357	1335	1073	1247	842	870	1368	1919	2145	1996	2085	1931
19	142	292	302	261	281	288	381	613	793	1932	1769	1990	1328	1514	2401	2799	3227	3186	3555	3034
20	133	290	201	235	304	278	450	691	997	2119	1751	1806	1291	1493	2258	2663	3085	3157	3572	3051
21	24	63	40	35	43	41	84	121	171	1248	960	1278	1314	937	1247	1844	2087	2055	2121	1845
22	33	58	37	24	29	35	83	105	111	396	349	371	243	228	448	565	686	634	709	627
23	98	183	113	99	176	251	301	352	307	516	461	472	239	258	472	606	728	650	697	610
24	275	471	339	348	625	927	1266	1779	1326	1766	1304	1445	902	995	1629	2227	2362	2322	2665	2297
25	632	1256	884	879	1272	1373	1393	1319	2699	5528	4196	4627	3333	3564	5140	6876	7748	6742	7616	7058
26	20	27	15	15	27	34	47	78	115	664	495	570	368	386	660	825	879	892	918	830
27	27	44	42	44	35	34	65	122	243	818	574	677	384	425	762	1125	1337	1274	1420	1135
28	30	38	29	22	23	40	80	127	192	750	588	749	581	542	943	1182	1395	1391	1612	1502
29	717	1352	1922	1648	1955	1790	2070	3424	4782	5498	4423	4552	3579	3763	4893	5746	6432	6213	7728	7256
30	672	786	1248	773	865	845	978	1221	1786	5158	4274	4813	3820	3823	4846	5781	6888	6879	8311	8027
31	49	114	106	73	93	106	104	207	355	1484	1129	1451	1241	1467	1785	1942	2442	2467	2709	2582
32	58	107	129	106	117	137	195	261	379	1947	1799	1690	1277	1164	1487	1959	2354	2524	2612	2380
33	13	16	12	21	17	24	63	127	195	957	622	656	488	450	584	767	791	985	1112	808
34	14	8	8	6	14	10	25	49	37	383	284	359	217	215	325	440	510	509	519	504
35	275	768	535	629	833	808	895	1199	1581	7705	7142	9538	7603	8378	14547	28147	26342	26155	32075	30851
36	86	187	107	89	136	87	146	223	400	1373	1319	1803	1414	1584	2426	3538	3681	3990	4813	4419
37	89	213	167	95	156	112	193	273	462	3025	2878	3400	2480	2726	4702	6046	6898	7276	8822	7989
38	35	105	66	86	86	72	115	154	285	1532	1585	2045	1698	1943	2524	3831	4262	3863	4120	3600
39	67	158	115	93	104	163	181	254	451	1650	1495	1988	1382	1557	2308	3003	3463	3466	4127	3531
40	28	81	26	27	36	49	68	103	161	1406	1185	1501	1080	1212	1877	2493	2942	2996	3206	2860
41	73	127	118	109	113	114	159	224	469	2919	2806	3662	3023	3444	5090	7128	8423	8497	10476	9882
42	80	310	206	184	243	107	45	89	176	2260	2023	2499	1916	2175	3310	4725	5661	5654	6688	6367
43	11	4	2	0	0	78	191	278	699	3152	2830	3776	2795	3098	4554	5942	7439	8242	10102	9601
44	1	6	0	0	0	18	39	63	225	1272	1029	1284	954	995	1475	1877	2310	2555	2911	2939
45	0	0	0	0	0	2	4	12	37	373	439	574	413	451	725	909	1124	1398	1474	1368

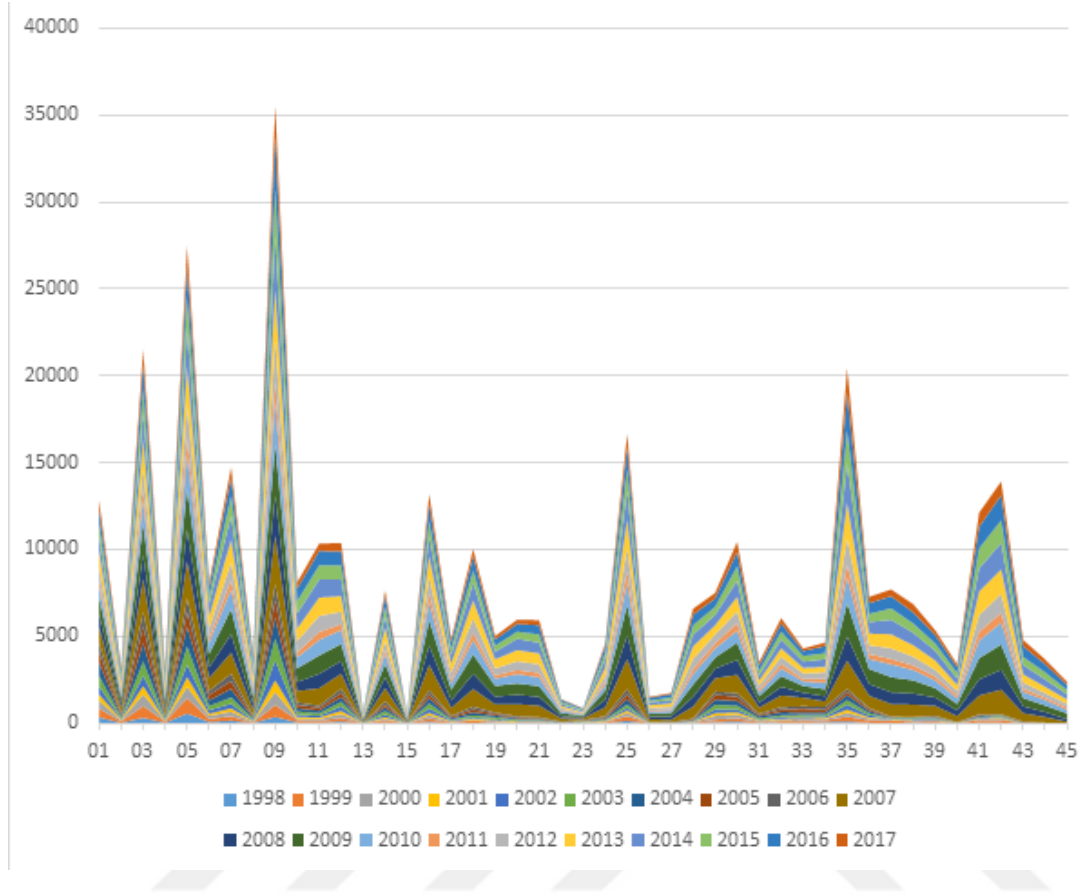
Çizelge 4.19. Yerli Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

Şekil 4.28. Yerli Marka Tescillerinin Sınıflarına Göre Dağılımı

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
01	342	493	454	366	462	603	760	608	507	907	776	929	656	333	766	915	832	743	812	529
02	33	86	68	37	47	73	81	99	82	307	248	295	215	112	239	299	253	228	268	141
03	319	672	670	484	581	835	1060	952	851	1869	1389	1792	1309	645	1224	1648	1548	1331	1448	881
04	38	68	42	35	39	56	71	69	46	281	218	333	228	117	243	307	256	239	320	187
05	564	876	663	555	726	1044	1133	854	787	2116	1841	2382	1952	995	1875	2183	2180	1834	1765	1142
06	80	175	180	120	202	240	318	313	236	730	627	770	631	277	583	684	698	464	515	266
07	149	255	257	199	260	367	496	445	436	1197	1073	1448	1131	529	1032	1302	1377	1142	1062	570
08	22	29	52	33	37	64	65	52	67	342	340	379	341	172	272	360	396	315	389	169
09	368	681	760	665	1153	1259	1213	990	935	2770	2298	2954	2425	1197	2401	2883	3089	2719	3030	1757
10	53	134	87	88	136	187	181	189	155	649	522	788	622	289	658	717	864	709	709	372
11	41	102	106	85	95	150	155	160	124	1001	828	1059	894	459	923	1056	1038	825	824	415
12	108	195	228	185	256	258	273	240	256	851	741	971	798	346	721	894	965	798	815	479
13	9	10	6	3	3	3	12	7	2	43	54	74	57	36	44	54	55	54	63	30
14	58	115	87	92	141	215	213	164	176	762	621	785	566	246	528	741	662	555	621	285
15	3	3	3	3	4	3	6	12	3	52	53	71	50	17	41	43	63	39	52	24
16	94	176	189	144	247	296	302	238	234	1437	1111	1453	1025	527	954	1166	1143	889	984	568
17	19	37	36	34	53	49	79	75	52	452	437	609	365	201	413	537	483	368	381	201
18	36	110	56	49	76	129	172	172	161	1008	889	1102	820	426	842	1019	1019	707	808	429
19	13	39	60	63	69	107	103	94	67	476	445	619	415	193	394	525	438	350	359	191
20	11	31	34	32	40	70	76	51	67	692	539	649	533	241	502	645	656	407	448	240
21	17	33	41	25	46	46	46	50	50	660	514	615	504	250	498	636	615	474	523	296
22	4	10	15	9	6	8	15	18	23	176	122	166	137	59	113	114	125	113	120	45
23	8	16	33	24	14	26	19	33	30	86	62	103	52	37	46	49	67	60	66	29
24	30	39	34	29	30	58	78	46	62	513	442	520	332	173	350	473	494	334	404	166
25	132	276	196	138	157	186	310	267	305	1727	1357	1750	1248	702	1320	1638	1656	1240	1290	763
26	6	6	5	5	13	10	5	15	19	159	142	170	138	63	137	150	160	104	152	62
27	0	4	4	1	12	9	13	11	11	137	186	201	138	69	150	200	191	158	191	65
28	37	28	29	16	18	27	53	45	34	668	568	714	602	287	590	721	666	548	607	339
29	78	133	216	159	206	270	303	271	183	772	556	641	523	294	508	528	600	458	484	320
30	109	171	212	144	169	208	277	233	216	1051	863	988	688	431	687	827	943	823	830	577
31	23	50	71	35	29	84	118	69	73	355	290	362	231	164	230	281	303	260	310	195
32	56	68	86	57	91	102	187	156	137	663	494	621	435	251	414	497	514	450	459	316
33	44	106	79	64	80	114	140	199	158	487	288	388	271	136	315	323	362	325	278	148
34	83	97	75	47	84	109	129	155	171	306	302	401	374	210	381	318	453	337	406	214
35	118	259	230	189	270	266	289	185	173	1618	1397	1922	1486	758	1484	2048	2254	1900	2214	1369
36	37	137	113	54	118	120	140	110	66	687	678	866	568	292	508	671	662	469	621	358
37	32	128	57	25	27	29	27	30	27	729	677	869	736	318	608	810	833	652	704	391
38	29	56	61	47	57	60	23	17	20	703	640	760	592	267	505	661	720	537	638	469
39	25	74	41	45	70	53	44	37	50	566	482	535	448	223	388	537	554	427	479	279
40	7	20	9	6	4	4	8	4	10	335	334	368	328	166	263	335	376	315	324	172
41	42	126	69	41	44	32	76	48	44	1075	937	1221	1008	513	955	1350	1348	1141	1248	814
42	34	153	85	49	59	60	33	23	23	1409	1150	1455	1258	565	1098	1407	1527	1298	1435	802
43	3	2	1	0	0	8	25	29	31	489	390	477	353	197	344	469	531	468	614	368
44	0	0	0	0	0	4	14	12	7	327	286	373	311	141	262	365	424	405	478	270
45	0	0	0	0	0	0	3	1	0	90	134	336	212	137	193	270	284	257	293	173

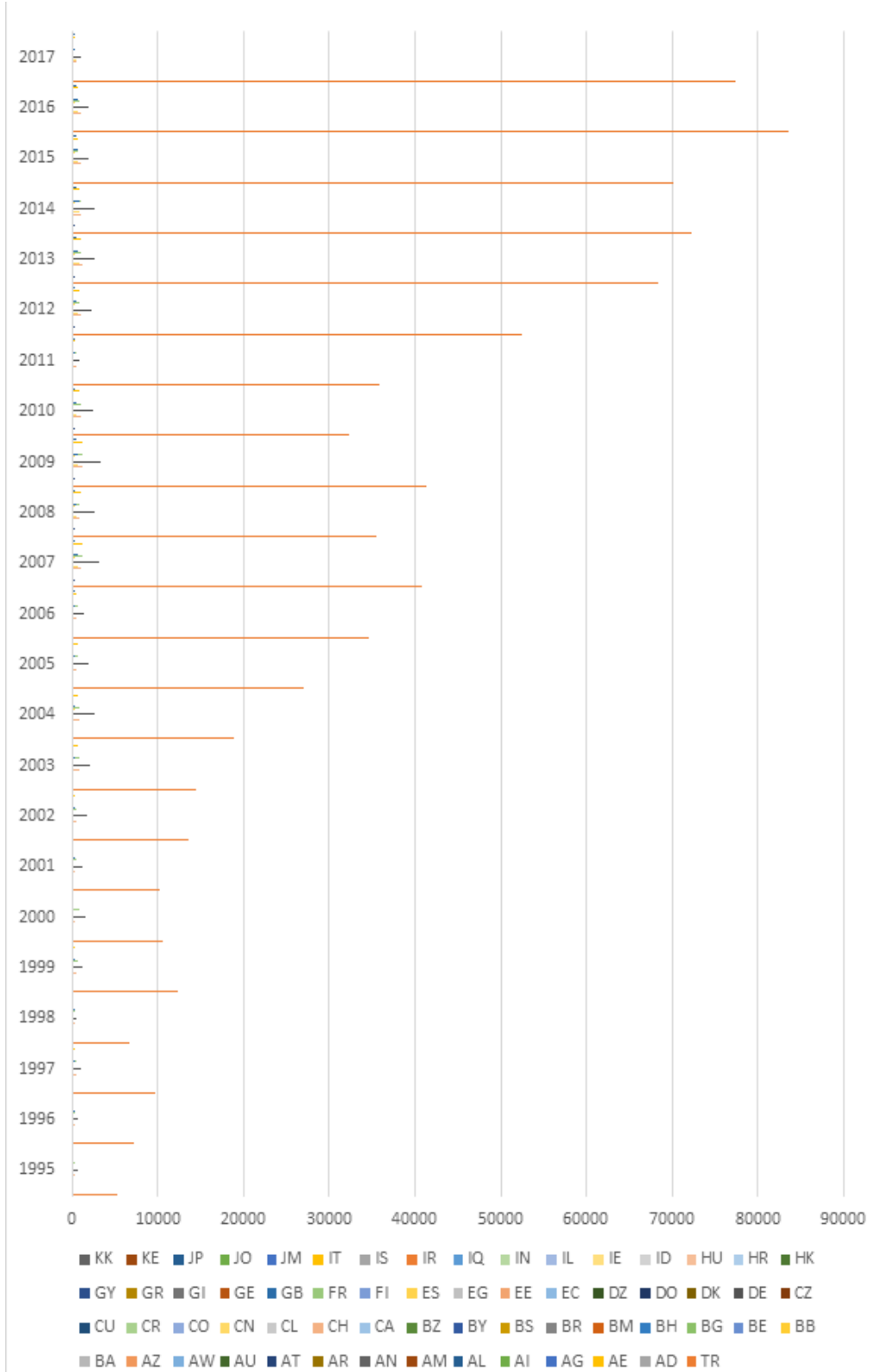
Çizelge 4.20. Yabancı Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

Şekil 4.29. Yabancı Marka Tescillerinin Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ülke kodu	Ülke Adı																							
TR	TÜRKİYE	5259	7190	9778	6676	12355	10668	10150	13502	14542	18931	26963	34543	40757	35543	41414	32397	35858	52386	68389	72334	70111	83665	77394
AD	ANDORRA	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0	2	0	1
AE	BİRLEŞİK ARAP E.	0	1	4	2	5	11	3	2	2	5	13	29	51	52	69	28	32	95	63	150	99	181	112
AG	ANTİGUA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	0
AI	ANGİLLA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0
AL	ARNAVUTLUK	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	1	6	0	0	0	0	0	0	1	3	2	0
AM	ERMENİSTAN	0	0	0	0	0	1	1	9	1	1	1	0	1	1	0	1	1	0	3	0	4	0	1
AN	HOLLANDA ANT.	8	3	4	0	10	2	3	5	1	5	3	4	14	16	16	10	5	10	2	8	3	0	0
AR	ARJANTİN	0	0	2	1	5	3	4	2	5	2	13	8	6	9	3	4	3	6	2	3	8	6	4
AT	AVUSTURYA	23	28	47	10	35	66	103	137	185	185	136	115	309	264	330	285	96	266	306	332	221	167	107
AU	AVUSTRALYA	9	1	19	13	24	4	5	9	18	35	36	31	70	71	110	63	30	47	85	75	48	93	34
AW	ARUBA	0	0	0	0	0	1	2	0	1	7	8	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AZ	AZERBAYCAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	3	3	2	11	6	8	10	10	5
BA	BOSNA-HERSEK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	7	4	1	19	6
BB	BARBADOS	2	1	2	0	13	1	1	4	0	2	0	2	3	2	5	2	3	0	1	6	5	7	7
BE	BELÇİKA	35	37	49	33	82	107	76	109	176	167	103	94	199	163	200	182	105	119	206	188	173	135	60
BG	BULGARİSTAN	3	2	3	0	27	18	21	14	9	46	73	71	150	90	121	64	36	69	75	80	64	66	26
BH	BAHREYN	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	4	0	0	1	11	7	1	1	8	6
BM	BERMUDA	0	13	8	0	4	0	2	4	1	0	6	4	4	3	14	6	3	27	4	13	13	19	14
BR	BREZİLYA	5	3	11	1	3	7	8	6	6	11	20	39	21	13	24	6	13	22	22	26	12	15	12
BS	BAHAMA ADALARI	2	2	3	0	3	0	3	0	2	0	1	4	4	7	13	3	2	2	6	3	5	14	2
BY	BELARUS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	4	2	3	8	7	6	10	17	21	10	6	4
BZ	BELİZE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0	1	5	0	2	3	1
CA	KANADA	9	10	18	13	30	19	12	15	19	23	38	44	31	38	54	41	26	71	47	61	66	95	87
CH	İSVİÇRE	276	289	528	289	532	410	349	516	927	799	591	525	1038	895	1301	1104	520	1121	1233	1113	1059	967	496
CL	ŞİLİ	1	1	0	0	2	0	0	0	1	7	3	12	5	0	3	5	1	2	1	1	2	3	4
CN	ÇİN	6	16	41	9	49	59	34	74	102	163	243	185	676	484	718	526	235	722	798	883	666	696	485
CO	KOLOMBİYA	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	1	2	4	0	5	2	2	0	3	15	3	2	4
CR	KOSTA RİKO	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
CU	KÜBA	2	2	1	0	4	1	2	0	1	5	5	1	0	1	2	3	3	2	3	1	4	4	5
CZ	ÇEK CUM.	11	32	17	12	6	13	4	17	30	104	65	49	102	120	195	106	25	83	123	127	97	55	36
DE	ALMANYA	680	741	1003	549	1184	1509	1128	1727	2168	2602	1955	1412	3149	2595	3306	2496	940	2322	2608	2560	1850	1874	975
DK	DANİMARKA	28	31	47	27	71	47	62	65	107	99	107	68	144	90	158	143	66	93	146	160	132	152	102
DO	DOMİNİK CUM.	0	0	4	0	1	6	0	0	1	0	1	0	3	0	0	1	0	0	1	0	0	0	1
DZ	CEZAYİR	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	5
EC	EKVADOR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	2	0	1	1	3
EE	ESTONYA	0	0	0	0	0	0	3	1	5	6	3	1	6	2	11	4	4	3	10	5	4	4	0
EG	MISIR	0	0	1	0	2	1	1	7	1	1	5	3	6	6	4	4	4	16	8	13	11	49	17
ES	İSPANYA	43	34	90	58	143	158	131	143	232	264	207	181	389	280	330	228	101	258	310	314	293	255	179
FI	FİNLANDİYA	12	11	22	9	72	36	29	50	58	66	39	14	47	66	71	70	31	66	77	92	59	79	27
FR	FRANSA	308	356	547	359	637	800	481	590	824	877	745	617	1210	950	1190	1010	426	876	1126	1045	754	816	402
GB	BİRLEŞİK KRALLIK	216	285	383	245	352	237	259	278	311	380	306	315	684	578	663	475	290	552	662	820	693	747	418
GE	GÜRCİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	3	0	3	3	6	3	8	2	3	4
GI	CEBELİTARİK	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0	2	8	3	2	0	5	1	1	1	2	1
GR	YUNANİSTAN	4	4	9	8	11	4	14	11	18	22	39	33	43	39	53	51	20	58	48	50	38	30	20
GY	GUYANA	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
HK	HONGKONG	5	1	0	1	8	5	2	2	7	4	10	27	19	24	31	21	25	30	42	67	61	102	34
HR	HRVATİSTAN	0	0	0	0	1	1	0	3	0	1	4	5	13	6	5	10	6	12	11	9	9	12	6
HU	MACARİSTAN	3	3	15	7	6	9	7	6	21	24	32	26	53	39	116	124	32	84	90	121	105	52	7
ID	ENDONEZYA	0	0	1	1	2	5	5	4	1	1	4	4	3	8	4	9	3	4	15	11	10	11	11
IE	İRLANDA	10	19	17	8	13	28	18	16	18	24	35	47	79	58	50	86	84	62	81	94	88	82	50
IL	İSRAİL	7	3	12	5	25	10	26	12	12	16	38	14	19	25	29	27	13	17	59	55	56	46	48
IN	HİNDİSTAN	4	2	2	4	7	6	10	7	11	7	4	11	26	59	48	45	63	28	31	63	62	86	48
IQ	İRAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	4	3	16	5	20	26	31	41
IR	İRAN	2	1	0	0	0	7	2	2	0	2	0	7	20	15	22	21	16	23	26	27	29	35	28
IS	İZLANDA	0	0	1	0	0	1	3	1	1	0	3	1	11	46	75	9	2	3	1	24	20	1	10
IT	İTALYA	185	188	338	192	395	220	174	379	632	723	634	543	1272	1002	1283	846	420	822	977	915	733	731	392
JM	JAMİKA	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	0	0
JO	ÜRDÜN	0	2	0	0	1	5	2	0	0	3	1	2	21	4	9	9	14	20	18	23	19	55	37
JP	JAPONYA	157	127	190	125	188	146	111	124	167	185	237	274	366	368	540	340	249	395	455	578	555	538	291
KE	KENYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	2	1	0	0	1
KK	KK.T.C.	0	2	10	9	7	2	3	4	4	24	8	8	8	8	14	13	8	15	26	17	25	35	37

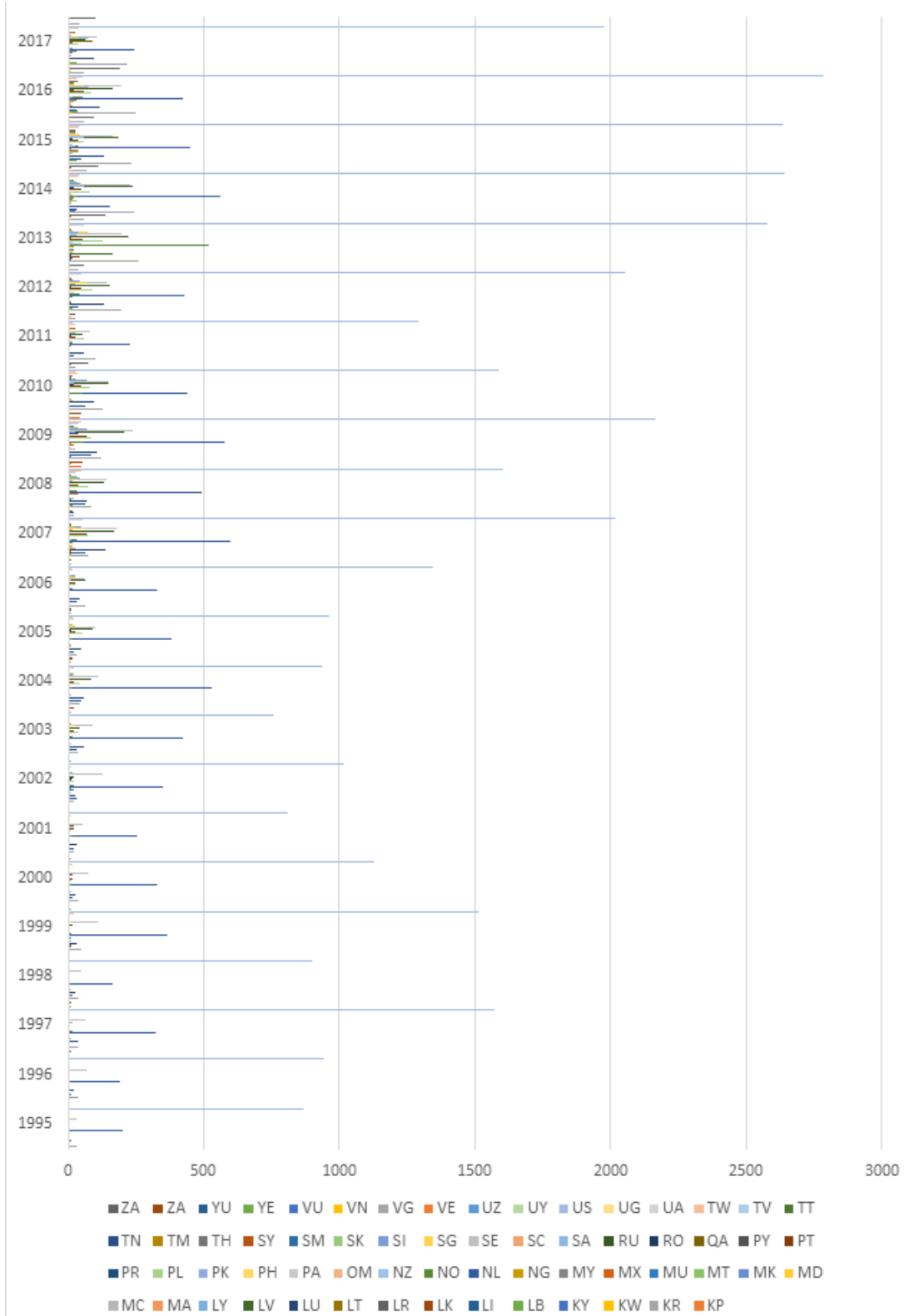
Çizelge 4.21. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

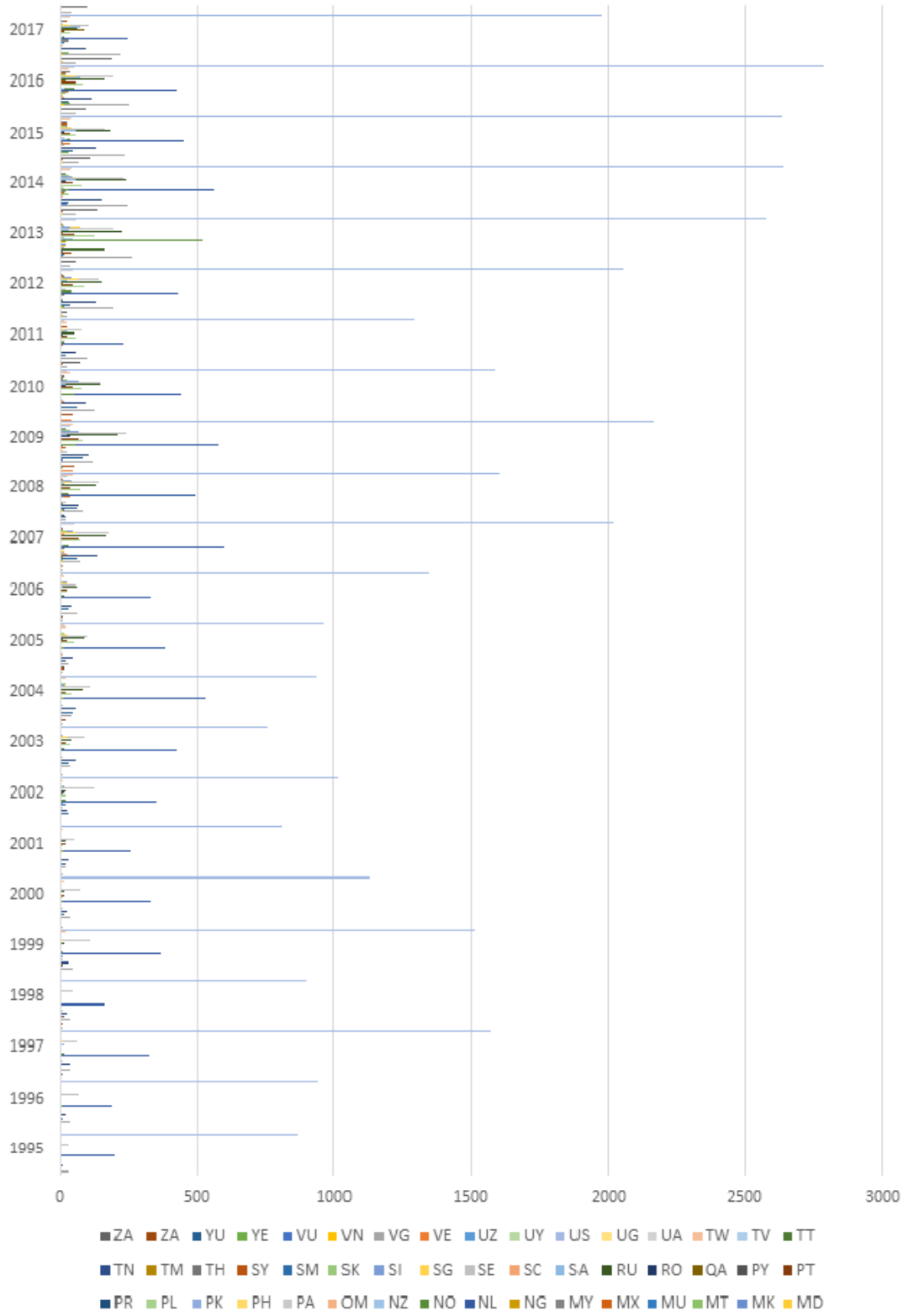
Şekil 4.30. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ülkere Göre Dağılımı

KP	KUZEY KORE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	0	0	0	0	0	0
KR	KORE	29	38	38	35	45	34	19	19	36	44	33	61	76	84	120	127	99	194	257	244	234	250	219
KW	KUVEYT	0	1	1	0	0	0	1	1	0	2	5	8	11	11	4	4	10	11	0	7	17	12	
KY	KAYMAN ADALARI	3	3	1	1	1	1	1	1	6	4	7	12	16	12	7	6	5	9	27	17	26	19	
LB	LÜBNAN	0	0	0	0	2	2	3	1	0	1	4	6	9	9	6	12	7	15	1	20	32	35	
LI	LİHTENŞTAYN	4	11	4	14	11	15	18	33	32	45	22	32	61	65	84	62	18	35	17	32	46	31	
LK	SRI LANKA	1	0	3	8	8	1	1	0	1	0	0	3	2	0	0	4	7	3	42	4	4	5	
LR	LİBERYA	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	0	
LT	LİTVANYA	0	0	0	0	0	1	1	2	2	4	1	0	10	3	10	4	0	5	1	7	0	4	
LU	LÜSEMBURG	12	21	34	24	33	28	33	25	60	59	46	42	136	69	104	94	55	132	12	151	133	118	
LV	LETONYA	0	0	0	0	0	0	2	0	4	3	6	5	11	10	4	5	2	9	163	6	4	3	
LY	LİBYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	0	2	
MA	FAS	0	0	0	0	0	0	0	0	7	7	8	4	27	12	14	14	5	5	0	10	4	13	
MC	MONAKO	7	6	10	8	12	12	5	9	12	11	9	2	15	19	24	11	2	12	13	8	17	8	
MD	MOLDOVA CUM.	0	0	0	0	1	1	1	1	2	6	1	4	14	5	8	3	1	5	18	7	5	10	
MK	MAKEDONYA	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	3	5	5	2	1	5	2	13	3	2	
MT	MALTA	0	0	0	0	0	6	0	1	1	0	1	0	4	7	7	3	0	3	12	29	35	18	
MU	MORİTYUS	0	0	6	0	9	6	0	18	1	0	3	5	0	2	2	1	1	2	22	2	6	3	
MX	MEKSİKA	0	3	2	2	4	1	1	4	4	1	4	3	10	36	21	6	12	12	2	15	36	31	
MY	MALEZYA	0	0	1	1	3	1	1	11	0	1	4	5	16	15	12	7	5	16	14	18	12	20	
NG	NİJERYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	1	0	0	0	0	2	18	1	0	2	
NL	HOLLANDA	203	189	320	165	366	329	251	351	425	527	378	327	599	491	576	439	227	430	1	558	449	423	
NO	NORVEÇ	7	8	15	3	10	11	13	22	17	17	14	16	32	29	55	50	14	41	517	32	36	54	
NZ	YENİZELANDA	1	4	4	6	2	2	1	1	1	3	0	4	12	7	6	2	6	4	48	14	27	17	
OM	UMMAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	1	2	0	
PA	PANAMA	2	0	3	2	1	0	1	1	0	0	0	4	2	3	2	16	19	16	8	13	6	1	
PH	FİLİPINLER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	3	9	4	5	
PK	PAKİSTAN	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	3	1	1	0	0	4	2	1	4	0	
PL	POLONYA	0	4	4	2	4	10	11	21	37	40	54	28	76	71	86	81	59	89	126	77	55	86	
PR	PORTORİKO	0	0	2	4	7	0	1	7	0	4	0	1	3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	
PT	PORTEKİZ	0	5	4	5	5	15	20	12	23	19	24	24	68	37	69	48	26	48	50	47	36	59	
PY	PARAGUAY	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
QA	KATAR	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	5	7	0	9	10	9	13	14	20	
RO	ROMANYA	0	2	0	1	0	1	3	14	22	14	9	7	33	30	36	22	8	12	21	18	15	29	
RU	RUSYA FEDERASYONU	1	4	2	3	14	14	22	18	42	82	88	65	171	132	204	147	51	153	224	236	185	161	
SA	SUDİ ARABİSTAN	1	2	14	1	6	3	2	4	2	1	6	10	17	16	24	21	27	26	32	57	56	72	
SC	SEŞEL	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	15	0	1	0	0	5	1	1	4	2	
SE	İSVEÇ	33	66	62	45	110	72	54	128	91	111	99	57	177	141	240	147	78	142	193	225	164	194	
SG	SİNGAPUR	2	2	8	1	9	2	3	3	25	19	27	25	58	39	35	38	22	68	72	47	43	59	
SI	SLOVENYA	1	4	1	1	0	4	3	13	12	17	6	24	45	41	66	70	5	44	38	44	24	15	
SK	SLOVAKYA	0	0	0	0	3	2	6	9	3	20	16	9	26	33	35	26	6	12	15	31	19	19	
SM	SAN MARİNO	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	8	5	1	3	2	3	2	
SY	SURİYE	0	1	0	2	3	0	3	1	1	5	1	3	10	8	16	8	24	13	11	13	24	21	
TH	TAYLAND	0	0	0	0	4	7	0	4	1	4	1	3	12	2	21	14	7	11	5	18	24	38	
TM	TÜRKMENİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	
TN	TUNUS	0	0	0	1	2	0	0	0	0	1	2	2	5	3	6	1	0	0	2	5	2	1	
TT	TRİNİDAD-TOBAKO	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	
TV	TUVALU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	28	38	0	0	0	0	0	0	0	
TW	TAYVAN	2	0	4	4	18	13	9	10	2	20	18	16	30	48	45	38	27	39	57	37	39	31	
UA	UKRAYNA	0	0	0	0	0	0	1	2	6	12	16	8	51	0	0	28	13	47	55	42	42	53	
UG	UGANDA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	
US	A.B.D.	868	944	1572	897	1512	1128	810	1015	759	937	962	1346	2017	1606	2167	1589	1290	2052	2577	2644	2636	2784	
UY	URUGUAY	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	5	0	2	0	0	1	1	1	2	4	1	0	
UZ	ÖZBEKİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	
VE	VENEZUELA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	3	49	44	0	0	1	0	0	0	0	
VG	İNGİLİZ VİRJİN ADL.	3	6	12	6	10	9	6	12	9	11	10	12	18	1	7	26	27	34	60	70	59	58	
VN	VIETNAM	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	1	0	0	7	8	7	8	8	5	8	
VU	VANUATU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	4	1	0	0	0	0	0	0	0	
YE	YEMEN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	1	12	1	0	0	0	0	7	2	0	
YU	SİRBİSTAN VE KARADAĞ	1	3	2	0	0	0	0	1	3	14	11	6	20	6	8	0	0	0	1	1	0	2	
ZA	GÜNEY AFİRKA	2	1	9	1	2	3	1	2	18	17	8	8	12	52	45	11	14	7	12	10	14	8	
	DİĞER	1	9	1	2	3	1	1	1	9	15	11	5	15	0	0	71	24	57	137	113	93	191	
	TOPLAM	8500	10778	15367	9917	18539	16373	14566	19636	22310	27934	34672	41587	55020	47325	56921	44164	42059	64721	83186	87545	83027	97085	

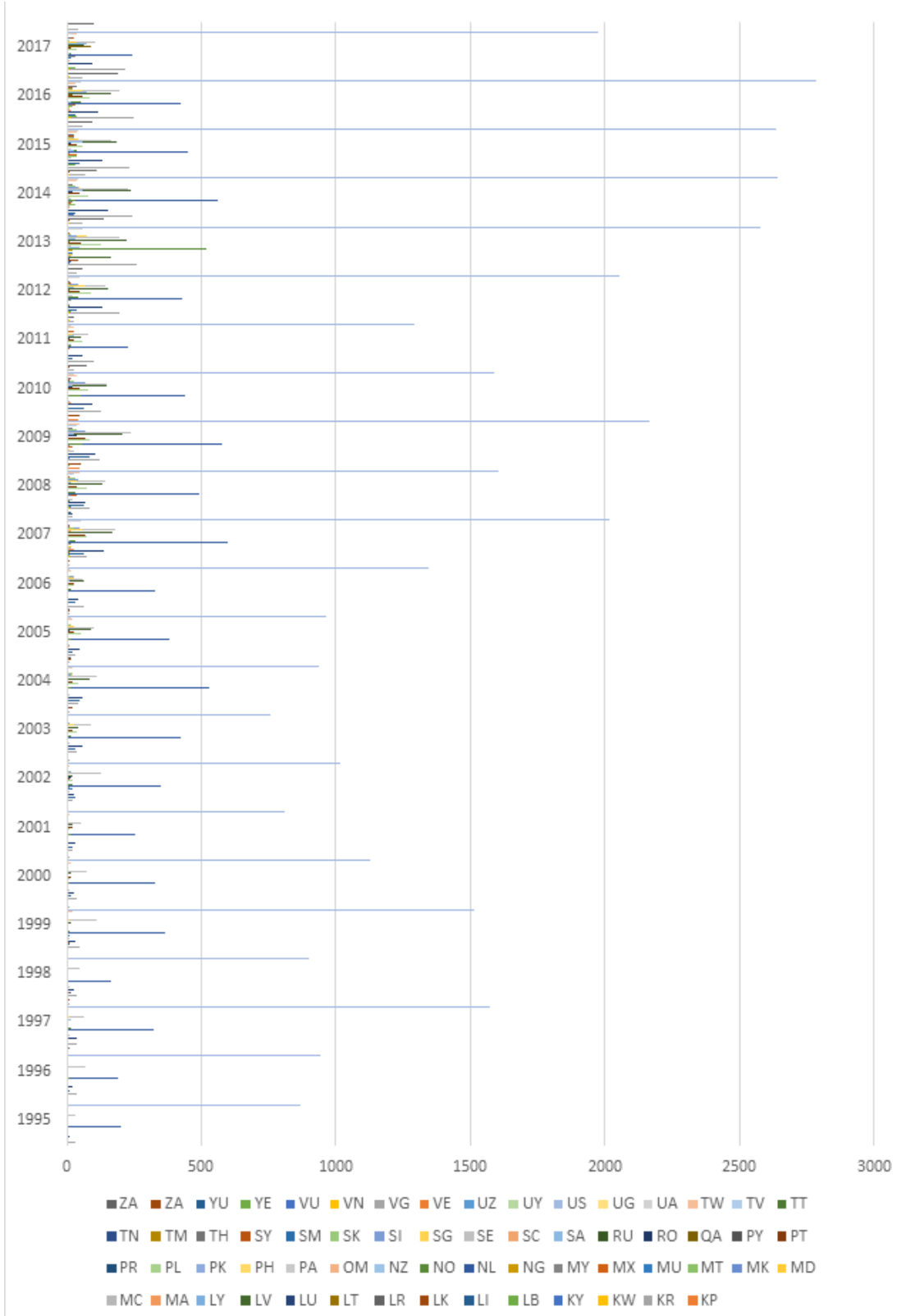
Çizelge 4.22. Marka Tescillerinin Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

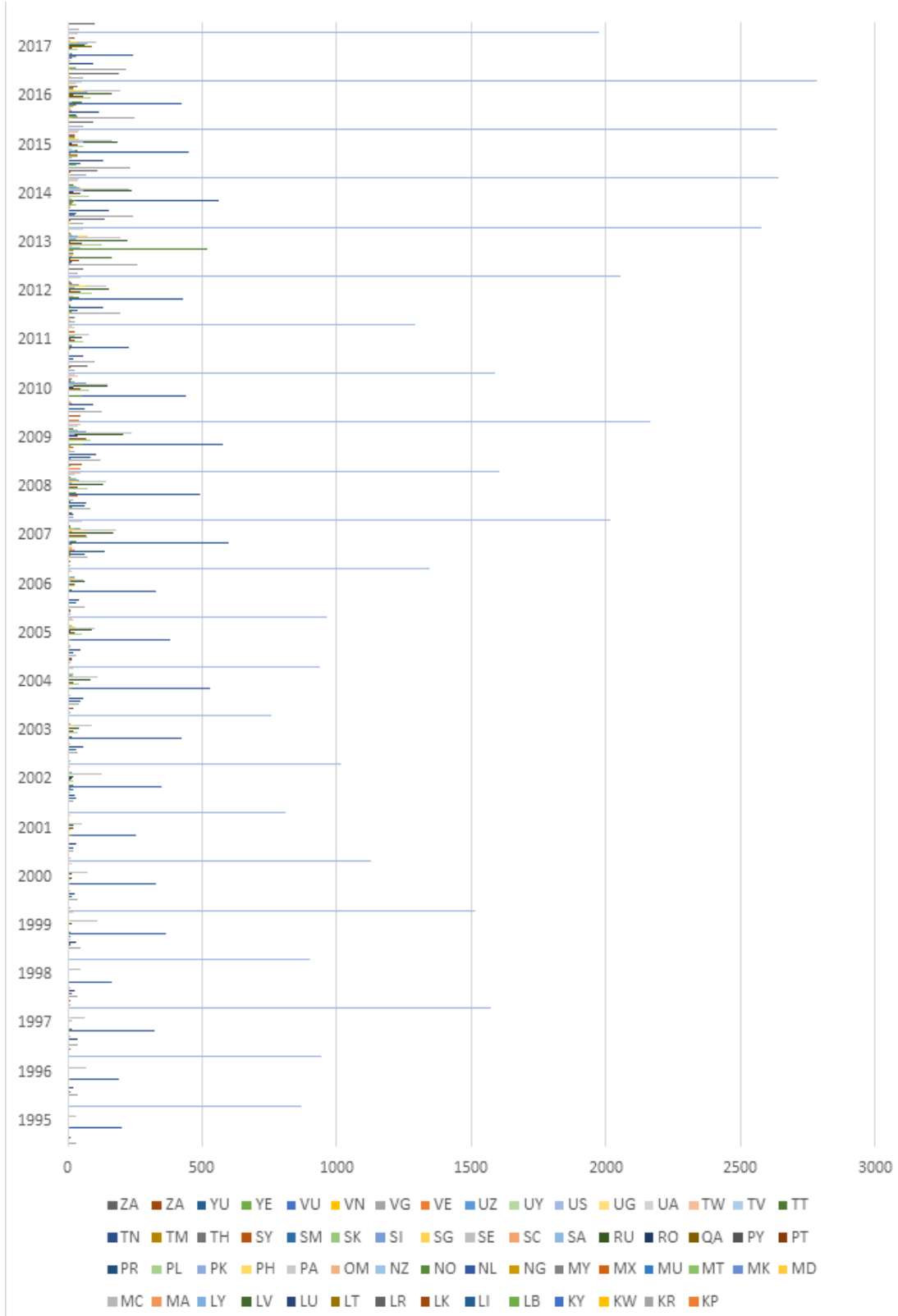
Şekil 4.31. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı

Şekil 4.32. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu'na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı

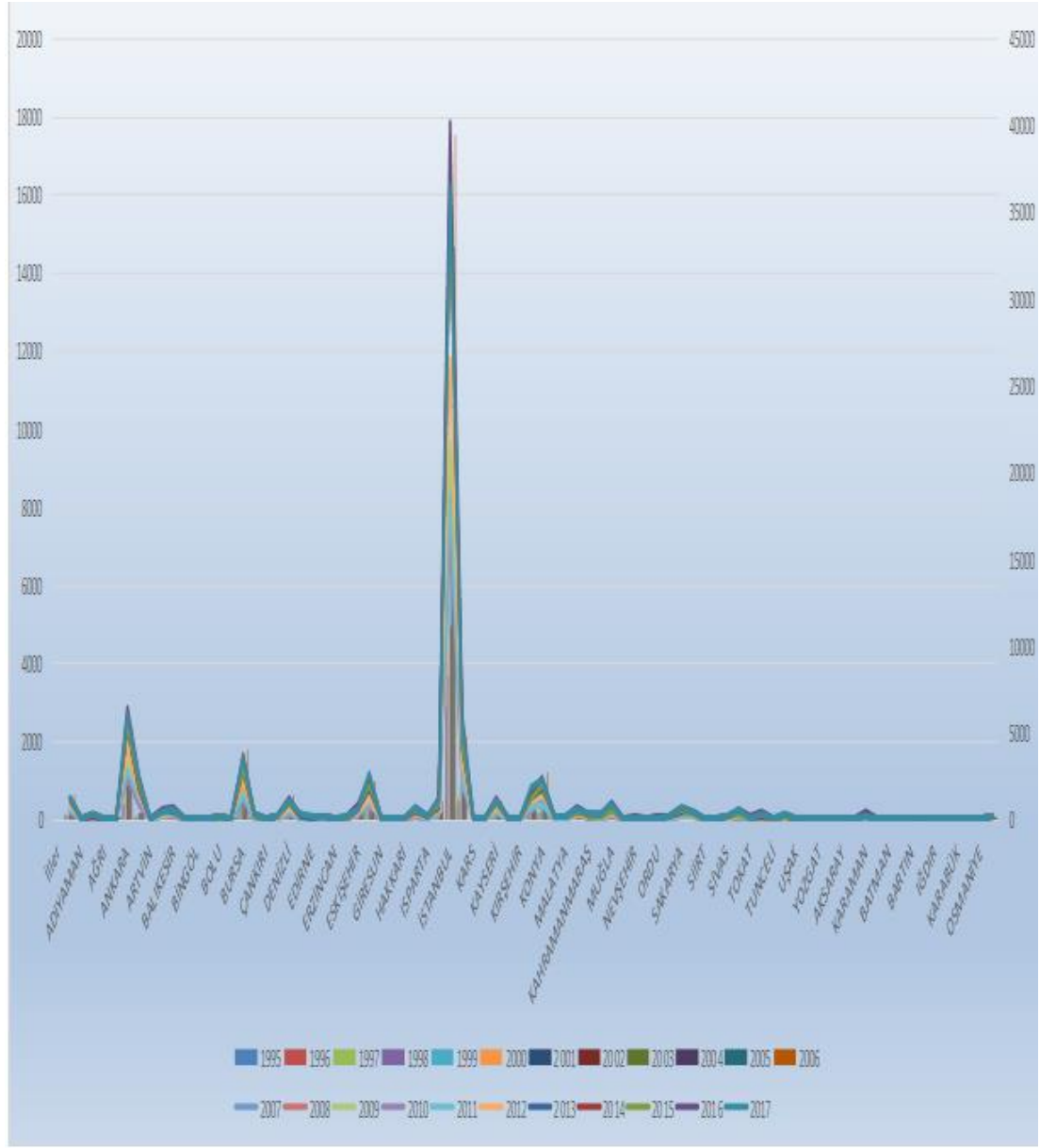

Şekil 4.33. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu’na Başvuran Ükelere Göre Dağılımı

Şekil 4.34. Marka Tescillerinin Türk Patent ve Marka Kurumu’na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
İl Kodu	İller																							
01	ADANA	98	104	143	121	147	131	128	175	229	241	462	641	700	638	690	497	574	892	1178	1149	1057	1230	1267
02	ADIYAMAN	0	2	3	12	6	11	7	24	17	9	17	25	32	25	52	21	41	28	46	60	79	116	84
03	AFYONKARAHİSAR	18	39	44	24	37	88	51	50	67	61	117	151	171	128	135	130	145	219	199	223	262	340	267
04	AĞRI	0	0	0	0	1	4	1	2	0	6	8	9	10	9	11	7	16	17	22	37	26	33	31
05	AMASYA	3	5	4	1	9	20	6	21	12	18	43	33	69	45	39	29	29	35	62	70	62	74	59
06	ANKARA	335	380	676	402	956	739	840	1069	964	1253	1673	2363	2924	2608	3339	2460	2782	4114	5403	5316	5358	6411	6087
07	ANTALYA	34	82	95	63	88	173	154	158	197	317	477	603	976	996	1235	894	1191	1517	1776	1939	2019	2501	2409
08	ARTVİN	0	0	0	1	1	1	4	0	5	1	4	2	10	7	12	8	8	15	15	29	20	26	28
09	AYDIN	22	31	49	25	68	93	53	65	47	77	144	204	284	208	194	175	192	324	405	461	466	538	506
10	BALIKESİR	42	40	58	30	95	133	112	136	107	164	193	267	302	257	317	261	309	425	513	605	597	692	560
11	BİLECİK	5	5	4	1	8	17	11	14	10	12	17	23	34	20	16	17	18	29	38	64	57	56	43
12	BİNGÖL	0	0	0	0	0	4	0	1	0	5	6	5	8	14	9	8	13	14	25	19	16	14	27
13	BİTLİS	0	0	0	0	1	1	0	2	1	1	3	11	7	8	10	3	8	8	17	19	22	17	23
14	BOLU	5	16	24	19	47	37	20	22	30	22	43	48	68	41	52	45	48	85	117	153	76	148	136
15	BURDUR	14	13	13	5	13	16	6	17	16	14	12	53	64	52	26	35	41	43	60	64	75	59	67
16	BURSA	231	358	548	337	664	607	583	712	712	881	1216	1782	1873	1565	1506	1111	1329	2113	2749	2902	2925	3722	3546
17	ÇANAKKALE	13	9	44	44	24	44	32	36	29	43	56	72	106	79	93	86	111	147	188	265	240	364	307
18	ÇANKIRI	19	6	4	3	5	10	3	17	9	7	13	22	26	26	14	18	19	17	28	34	26	36	22
19	ÇORUM	29	29	23	17	32	32	27	22	31	52	76	117	108	112	90	79	71	113	137	199	141	166	164
20	DENİZLİ	33	66	63	22	83	78	83	123	185	260	476	658	604	463	489	388	421	700	1023	1034	979	1243	1115
21	DİYARBAKIR	6	8	4	1	15	13	7	18	10	20	39	93	90	102	116	74	116	201	212	246	269	252	325
22	EDİRNE	5	5	8	6	15	54	44	42	24	31	34	80	68	57	87	84	72	105	114	176	151	162	172
23	ELAZIĞ	6	11	8	6	18	24	25	22	22	27	45	107	99	83	119	72	142	205	151	198	154	179	199
24	ERZİNCAN	4	1	2	0	5	8	8	5	12	10	10	33	44	25	23	21	24	38	63	58	50	56	52
25	ERZURUM	7	8	11	13	9	20	35	35	25	29	37	66	104	76	90	57	84	94	97	125	125	150	160
26	ESKİŞEHİR	106	79	107	54	91	152	157	138	129	260	278	333	471	354	355	329	279	504	636	630	695	829	586
27	GAZİANTEP	155	203	229	152	263	211	221	214	193	406	730	963	957	898	1080	819	938	1290	1710	2236	1984	2512	2631
28	GİRESUN	6	2	2	26	13	19	24	35	24	50	28	20	47	32	29	26	50	86	104	90	87	104	98
29	GÜMÜŞHANE	0	1	1	0	0	5	0	2	1	2	1	5	14	9	14	15	5	8	8	10	17	15	21
30	HAKKARİ	0	0	0	0	1	2	1	0	0	0	2	7	5	6	15	18	10	10	11	24	29	21	20
31	HATAY	14	13	30	19	42	45	33	40	47	74	124	160	207	172	206	223	264	380	514	566	576	748	689
32	ISPARTA	10	11	15	7	15	28	27	23	19	38	54	83	112	88	100	84	120	143	157	145	155	178	218
33	MERSİN	37	30	36	44	109	118	80	119	86	161	242	447	518	479	433	398	406	626	774	744	862	1200	1055
34	İSTANBUL	2895	4046	5477	3709	6879	4881	4962	7392	8309	10676	14668	17531	20845	18307	21770	16906	18532	26516	35857	37639	35798	40212	36570
35	İZMİR	327	546	656	449	792	853	747	874	838	1119	1740	2124	2493	1983	2302	1931	2146	3234	4102	4361	4323	5928	5398
36	KARS	0	0	0	1	2	0	4	4	3	4	2	30	22	11	8	15	16	21	20	17	18	21	11
37	KASTAMONU	3	4	3	1	6	34	16	12	5	22	10	38	36	40	37	22	42	49	66	79	60	90	77
38	KAYSERİ	122	153	200	125	203	183	208	234	222	277	379	488	632	591	668	463	470	728	1084	975	1023	1260	1097
39	KIRKLARELİ	8	8	5	6	17	60	37	27	19	23	35	45	69	54	93	81	81	85	90	83	114	122	109
40	KIRŞEHİR	1	2	3	0	6	10	25	12	5	5	11	7	24	24	12	19	11	38	25	48	73	50	41
41	KOCAELİ	87	166	211	148	248	180	154	186	201	257	366	573	701	670	853	629	767	1076	1205	1316	1203	1593	1867
42	KONYA	179	178	204	170	397	409	336	346	430	476	866	1184	1309	1313	1170	950	845	1554	1761	2026	1960	2369	2233
43	KÜTAHYA	8	6	10	9	44	80	43	27	41	64	167	174	186	131	138	110	129	160	197	202	192	219	189
44	MALATYA	10	6	15	13	25	60	26	21	42	43	82	127	164	117	153	106	113	194	213	200	235	224	214
45	MANİSA	22	42	78	33	80	141	101	91	125	123	211	368	416	266	291	349	266	370	460	520	486	669	577
46	KAHRAMANMARAŞ	9	22	17	10	27	53	34	54	67	76	96	149	164	116	158	132	132	229	276	333	238	365	344
47	MARDİN	2	3	1	8	25	11	8	12	25	12	36	51	65	46	77	72	93	135	137	149	154	270	295
48	MUĞLA	1	6	26	10	24	61	56	49	71	95	155	229	282	253	300	322	296	392	534	569	648	928	789
49	MUŞ	0	0	0	0	2	4	0	1	2	4	5	11	8	5	20	7	8	19	15	26	14	24	17
50	NEŞEHİR	9	8	11	11	11	51	20	18	13	24	26	46	56	39	41	54	47	105	116	109	128	157	104
51	NİĞDE	1	5	2	3	5	3	9	15	6	16	12	28	18	33	38	18	33	44	51	50	50	59	111
52	ORDU	5	6	6	7	11	25	7	11	15	18	33	62	87	80	83	64	61	91	119	100	132	140	127
53	RİZE	46	42	22	29	28	24	82	218	190	206	252	191	98	90	129	88	114	157	196	204	169	181	160
54	SAKARYA	36	44	53	43	65	79	62	58	67	121	183	270	284	307	339	227	258	428	502	486	561	721	674
55	SAMSUN	29	37	42	41	44	49	70	84	73	104	146	154	295	218	247	164	224	317	432	432	371	511	500
56	SİİRT	0	0	1	0	11	2	0	3	4	2	4	4	11	11	14	4	10	8	13	17	27	28	31
57	SİNOP	1	6	2	7	3	4	11	6	12	4	19	15	23	12	13	12	14	27	30	29	23	32	43
58	SİVAS	9	7	11	8	22	14	12	19	18	24	43	98	68	69	73	74	78	106	136	151	159	144	136
59	TEKİRDAĞ	15	25	26	20	27	105	54	50	69	96	120	191	209	184	222	119	151	278	423	439	375	572	528
60	TOKAT	6	7	15	12	25	28	17	12	20	25	24	73	108	109	145	90	71	94	83	85	76	144	66
61	TRABZON	11	24	25	21	60	38	51	38	62	54	91	116	141	132	157	118	168	261	356	240	345	460	360
62	TUNCELİ	0	0	1	2	1	0	0	1	0	3	3	6	6	3	1	6	2	4	9	10	10	14	5
63	ŞANLIURFA	5	28	51	15	30	45	14	31	24	44	64	91	121	75	99	150	147	196	237	247	259	349	306
64	UŞAK	4	17	19	6	16	22	13	8	11	24	38	57	53	65	43	52	46	57	84	88	90		

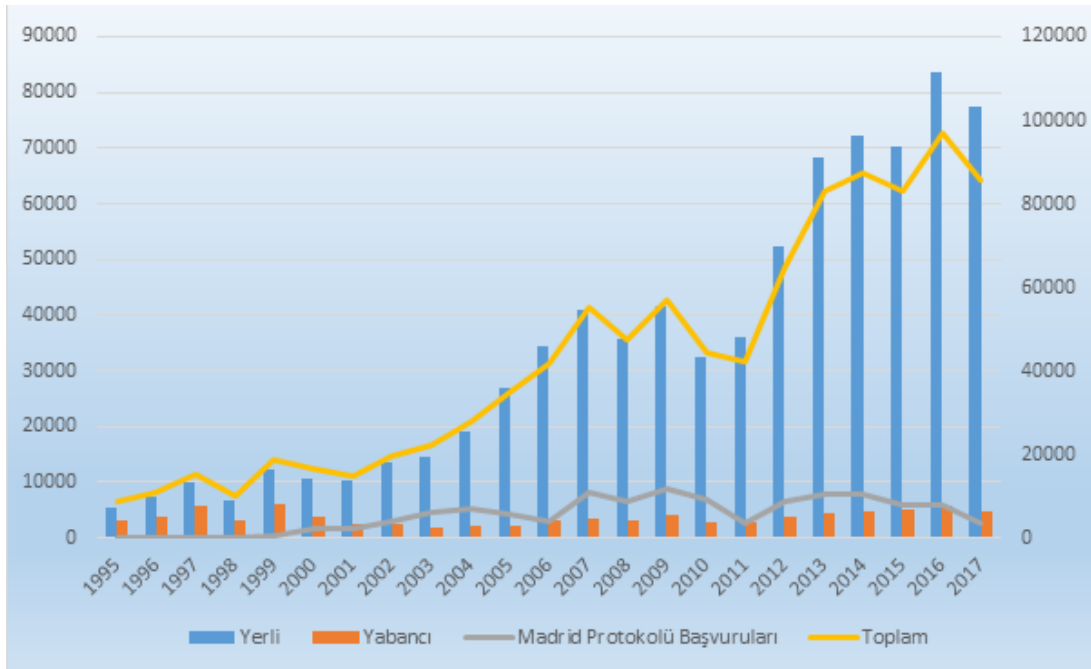

Şekil 4.35. Marka Tescillerinin İllere Göre Dağılımı

Türkiye’de marka tescillerinin en çok İstanbul ilinden yapılan marka başvurularında gerçekleştiği saptanmıştır.

	Yerli	Yabancı	Madrid Protokolü Başvuruları	Toplam
1995	5259	3241	0	8500
1996	7190	3589	0	10779
1997	9778	5589	1	15368
1998	6676	3241	0	9917
1999	12355	5876	308	18539
2000	10668	3678	2028	16374
2001	10150	2282	2134	14566
2002	13502	2337	3797	19636
2003	14542	1715	6053	22310
2004	18931	2094	6909	27934
2005	26963	2227	5482	34672
2006	34543	2953	4091	41587
2007	40757	3537	10726	55020
2008	35543	3195	8587	47325
2009	41414	3918	11589	56921
2010	32397	2806	8961	44164
2011	35858	2788	3413	42059
2012	52386	3680	8655	64721
2013	68391	4287	10511	83189
2014	72334	4829	10382	87545
2015	70111	4901	8015	83027
2016	83665	5646	7774	97085
2017	77394	4709	3470	85573

Çizelge 4.24. Marka Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı

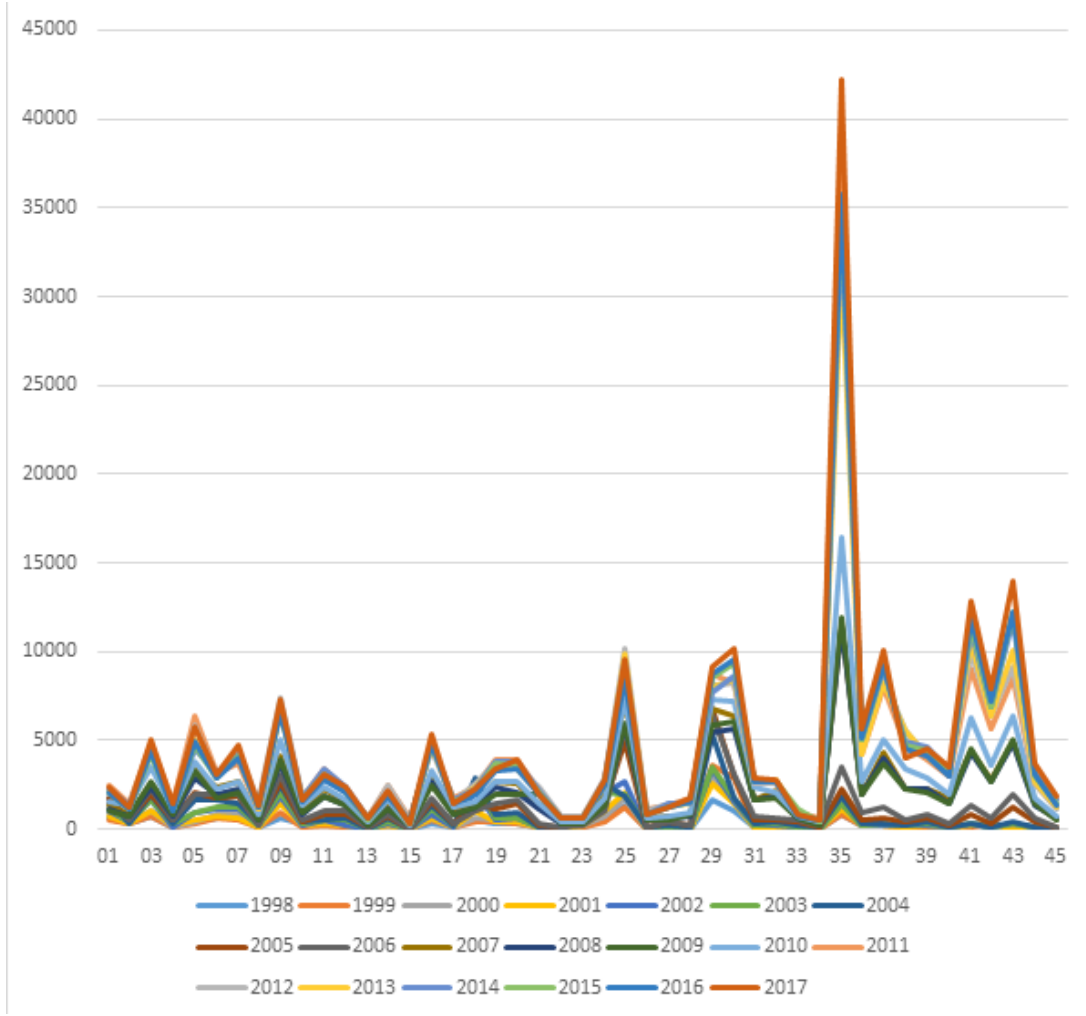

Şekil 4.36. Marka Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı

Marka tescillerinin 1995 yılından 2017 yılına kadar olan artışı şekil.36 Marka Tescillerinin Yıllara Göre Dağılımı grafiğinden görülmektedir. 1995 yılında 8500 adet olan toplam marka tescil sayısı 2017 yılı itibariyle 85573 adet olmuştur. Türkiye'nin Madrid protokolüne taraf olmasından dolayı yapılan Madrid başvuruları 1995 yılında sıfır iken 2017 tarihi itibariyle 3500 civarlarındadır.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
01	595	553	822	741	1044	1174	1750	1792	1439	1334	1124	1041	1568	2433	2042	2127	2300	2029	2015	2386
02	297	266	421	318	380	375	353	573	511	854	720	706	1357	1474	1298	1239	1357	1174	1180	1274
03	765	714	1022	1060	1629	1628	1954	1929	2251	2539	2324	2668	3484	4793	4692	4644	4464	4232	4415	5040
04	69	94	140	205	151	282	351	489	515	829	689	788	1154	1417	1200	1136	1150	1121	1082	1472
05	373	362	469	570	885	883	1610	2083	1962	3361	2909	3254	3764	6372	5831	5090	4566	4777	4941	5713
06	645	664	866	740	1149	1216	1642	1781	1952	2381	1966	1779	2286	3214	3052	3014	3186	2888	2899	3082
07	655	554	801	644	1135	1262	1482	1819	1949	2701	2261	2105	2668	3716	4334	4114	4206	4165	3971	4688
08	96	83	163	127	239	216	270	290	258	678	480	537	845	1152	1550	1164	1262	1203	1193	1295
09	663	908	1805	1474	1878	2023	2478	2694	3102	4144	3743	3914	5062	6911	7363	6619	7016	6659	6595	7280
10	296	133	172	174	218	294	371	395	472	987	832	927	1336	1789	1855	1659	1724	1651	1576	1656
11	307	256	374	354	472	510	549	818	995	2257	1865	1850	2347	3379	3211	3025	3427	3115	2830	3115
12	180	132	217	237	211	507	627	802	998	1597	1392	1322	1630	2217	2224	2140	2377	2081	2100	2376
13	28	6	25	22	27	35	32	81	131	277	225	249	371	599	621	669	614	509	600	575
14	186	184	259	240	322	442	588	777	858	1314	1125	1107	1701	2466	2460	2098	2053	1957	1898	2124
15	9	7	17	14	27	24	25	41	37	232	193	171	258	600	523	418	457	359	411	352
16	357	507	606	647	866	1138	1374	1570	1780	3004	2674	2502	3335	4610	4534	4713	4815	4846	4885	5329
17	65	81	128	99	140	190	215	273	346	1069	866	813	1227	1757	1599	1573	1699	1547	1407	1489
18	490	380	607	1063	2130	2716	2915	1401	985	1495	1255	1212	1534	2416	2554	2370	2287	2086	1974	2316
19	364	456	525	404	539	574	856	1103	1478	2638	2332	1937	2722	3878	3661	3732	3808	3740	3299	3426
20	326	356	468	386	628	621	933	1486	1625	2527	2049	1969	2645	3902	3448	3390	3790	3600	3412	3910
21	64	63	70	73	87	132	161	245	336	1248	1149	1930	1473	2144	2388	2026	2178	2039	2009	1943
22	49	46	45	37	86	108	160	106	157	429	282	303	398	712	736	615	574	575	634	640
23	156	144	169	262	407	548	453	372	234	597	384	320	443	736	764	609	628	596	615	640
24	503	464	738	986	2015	2071	2576	1492	1079	1953	1483	1320	1774	2822	2879	2504	2780	2674	2428	2765
25	1311	1216	1755	2076	2678	2002	1810	4961	5725	7187	5829	5950	7299	9309	10136	9839	9474	8791	8427	9532
26	26	18	39	38	50	70	95	136	137	653	523	492	672	1109	986	868	865	813	812	867
27	83	53	81	39	78	93	191	423	454	773	634	525	736	1341	1444	1376	1487	1247	1266	1204
28	33	57	46	39	114	120	137	253	245	767	731	808	959	1761	1524	1419	1490	1556	1585	1781
29	1628	3569	3020	2570	3393	3523	5377	6797	6461	6758	5429	5829	7310	8755	8075	8024	7730	8531	8690	9122
30	1071	2903	1544	1480	1502	1772	1747	2955	3103	6345	5632	6085	7247	8242	8258	8393	8650	9398	9599	10154
31	109	156	120	146	170	218	313	522	708	1682	1611	1695	2337	2883	2540	2672	2713	2706	2645	2893
32	152	208	248	159	249	309	469	551	617	2122	1842	1798	2076	2540	2549	2756	2686	2648	2673	2781
33	17	22	30	43	70	130	198	428	497	809	631	619	709	935	981	827	975	1183	762	785
34	8	11	15	26	18	49	70	74	192	365	329	247	375	583	504	498	454	438	535	567
35	812	824	1332	1173	1436	1493	1809	2263	3462	11495	11407	11903	16427	39796	34344	31898	34409	35533	35757	42236
36	200	168	232	174	196	201	343	522	919	1988	1934	2004	2675	4204	4511	4211	5006	4994	5119	5706
37	264	191	201	216	256	273	364	662	1202	4323	3992	3657	5052	8017	8465	8261	9007	9222	9221	10074
38	139	101	220	142	170	164	250	429	531	2302	2233	2311	3354	4757	5549	5531	4899	4698	4573	4003
39	189	156	204	185	252	297	398	649	813	2314	2216	2084	2849	3961	4162	4119	4578	4431	4152	4492
40	77	43	67	69	80	104	136	197	274	1759	1428	1419	1978	3006	3261	3130	3337	3051	3014	3469
41	191	136	220	180	265	269	321	814	1293	4432	4277	4527	6285	9066	9989	10628	11191	11529	11937	12849
42	381	345	405	312	59	84	107	292	581	2811	2655	2639	3567	5654	6349	6326	6861	6878	7231	7910
43	0	0	0	0	296	344	436	1287	1988	4907	4848	5001	6385	8573	9149	10022	11820	12187	12197	13975
44	0	0	0	0	61	74	139	384	616	1498	1375	1413	1713	2569	2580	2673	3140	2939	3130	3680
45	0	0	0	0	8	7	23	64	85	618	581	539	754	1251	1168	1194	1655	1401	1379	1814

Çizelge 4.25. Yerli Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

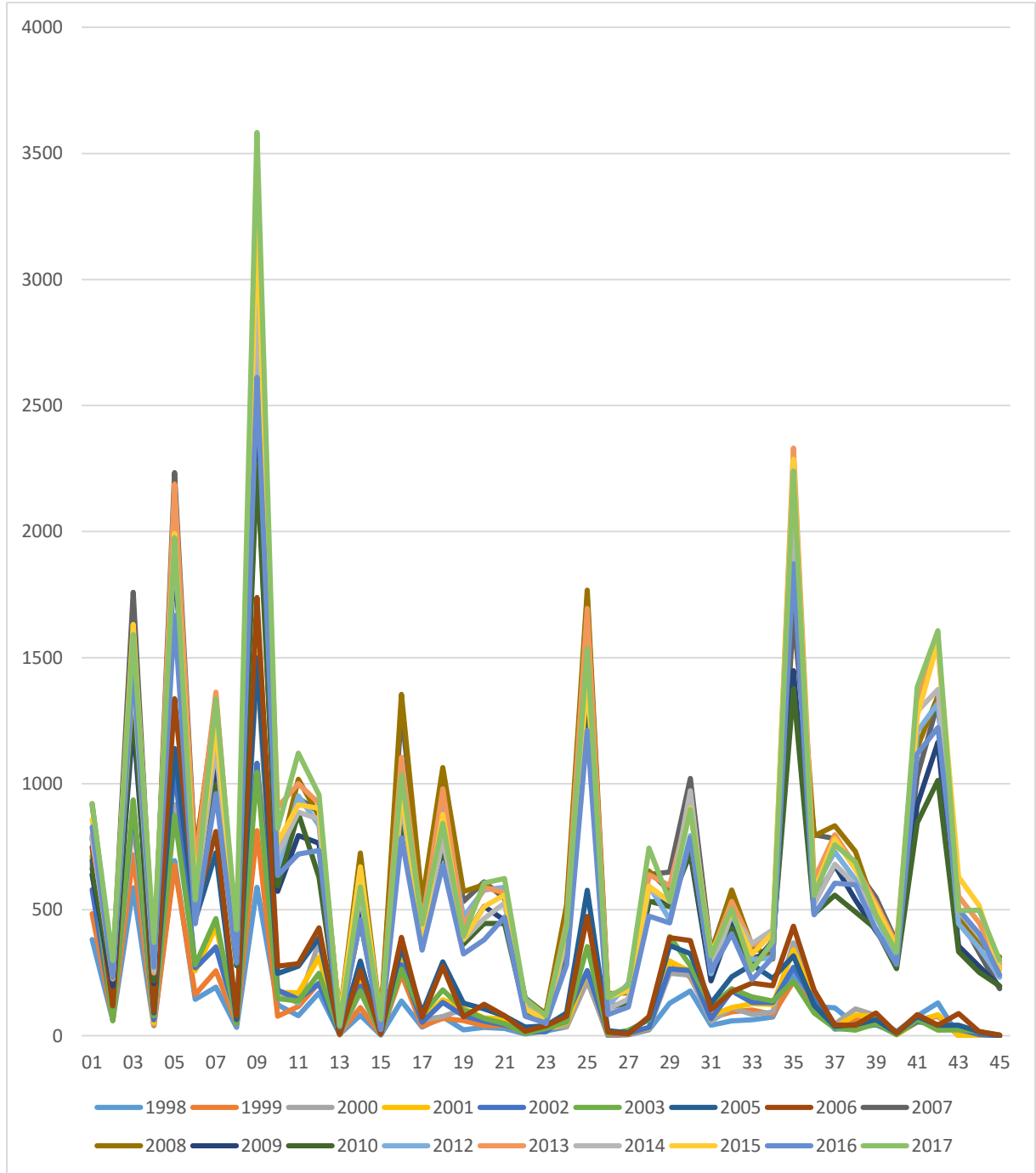

Şekil 4.37. Yerli Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

Yerli sermayenin ise marka başvurularını en çok perakendecilik sektörü, yiyecek içecek sağlama hizmetleri, eğitim öğretim hizmetleri, inşaat hizmetleri, yiyecek içecek mallarının üretimi sınıflarında olmuştur.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017
01	382	484	678	642	579	712	695	749	919	783	639	664	786	795	785	859	828	922
02	62	63	71	72	80	59	141	119	274	256	197	224	259	225	247	284	232	299
03	587	718	860	927	911	936	1375	1368	1759	1573	1247	1306	1517	1592	1427	1632	1472	1592
04	40	42	48	50	63	79	90	97	267	321	207	218	270	249	257	330	273	370
05	695	676	917	1082	1072	874	1140	1337	2234	2047	1916	1980	1961	2189	1990	1992	1667	1976
06	144	164	265	258	270	281	461	503	704	713	592	482	595	671	539	583	444	539
07	193	258	354	432	351	465	726	810	1322	1337	1083	998	1256	1363	1151	1230	960	1336
08	33	48	57	71	76	51	65	79	378	364	309	277	321	371	333	398	289	421
09	589	814	1467	1517	1081	1046	1499	1739	2698	2728	2328	2267	2685	3086	3003	3262	2612	3583
10	123	77	177	172	181	148	247	276	697	676	573	594	666	906	720	767	635	822
11	80	116	128	170	146	138	276	286	943	1018	794	883	952	1000	887	916	721	1121
12	170	210	372	312	207	248	388	428	887	871	764	629	834	921	860	902	735	956
13	6	9	3	4	6	10	9	6	67	74	53	48	56	52	59	70	35	41
14	82	112	173	214	197	178	297	258	680	725	500	455	664	631	564	670	461	590
15	3	4	5	4	5	9	9	8	56	62	48	36	48	66	28	58	25	65
16	138	244	307	326	282	264	353	391	1291	1354	915	862	1007	1105	927	973	786	1035
17	34	39	62	62	54	85	90	73	522	533	347	382	452	439	390	384	340	443
18	75	69	76	143	133	182	293	275	1013	1064	749	754	926	980	778	878	678	843
19	24	60	105	109	80	103	129	75	533	572	384	364	473	430	381	383	325	395
20	33	40	57	71	58	69	107	125	611	600	514	445	578	588	465	512	381	606
21	29	41	54	68	43	48	79	80	545	557	457	446	589	569	527	559	470	624
22	7	16	12	10	16	9	34	18	150	143	124	91	110	118	119	106	77	146
23	19	33	33	25	16	29	40	40	86	88	53	62	61	70	49	65	51	80
24	35	36	36	52	80	55	90	77	490	518	299	326	439	450	385	419	281	433
25	227	222	216	257	259	354	577	474	1735	1768	1273	1408	1659	1695	1474	1420	1212	1537
26	0	5	12	13	11	7	20	15	135	167	119	110	118	159	107	152	84	152
27	4	6	8	12	10	21	12	7	192	170	127	134	208	186	145	180	114	199
28	24	28	30	31	33	63	71	76	640	654	531	534	595	639	582	593	475	744
29	129	297	248	295	265	394	358	389	649	573	534	512	461	596	533	533	448	534
30	178	232	240	256	259	278	326	377	1021	900	722	728	794	925	972	902	786	898
31	42	71	57	81	68	117	129	103	332	322	218	261	246	320	271	329	258	317
32	59	95	111	112	178	187	234	175	574	578	446	426	483	533	482	493	404	504
33	63	102	85	127	133	154	283	209	309	357	282	276	303	360	366	325	222	262
34	74	85	94	124	131	138	228	198	327	304	375	367	310	390	421	408	312	374
35	241	215	369	341	272	217	317	435	1672	1898	1448	1377	1987	2331	2108	2287	1872	2240
36	116	111	117	145	141	90	121	181	797	793	531	483	585	619	521	573	480	557
37	111	42	46	34	27	30	37	43	782	833	676	558	729	797	681	781	605	757
38	44	64	107	82	31	22	44	42	662	731	538	491	619	673	598	661	599	690
39	69	51	81	78	44	48	64	90	549	494	415	424	474	527	492	512	422	479
40	17	7	10	4	9	4	10	10	372	359	303	266	311	364	341	352	283	331
41	78	59	62	54	56	64	76	84	1030	1143	916	845	1207	1326	1286	1268	1118	1383
42	130	77	81	84	44	22	42	42	1322	1348	1164	1013	1320	1551	1374	1562	1223	1607
43	0	1	0	0	26	23	42	88	477	467	356	333	444	554	495	630	501	496
44	0	0	0	0	5	17	16	16	329	363	275	251	348	448	397	516	405	498
45	0	0	0	0	0	3	0	3	186	313	196	197	232	284	268	261	241	299

Çizelge 4.26. Yabancı Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

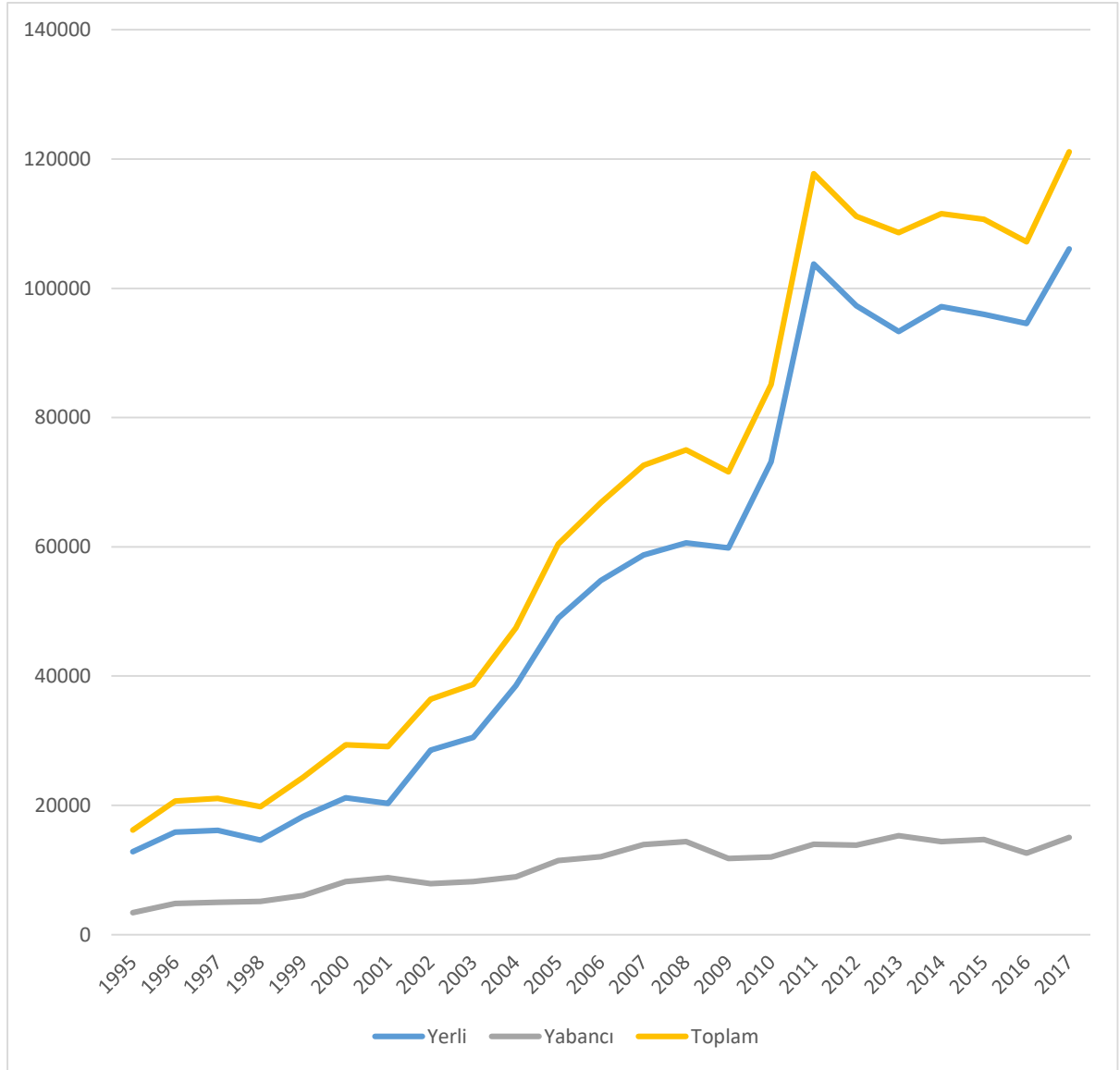
Şekil 4.38. Yabancı Marka Başvurularının Nice Sınıflarına Göre Dağılımı

Yabancı sermayenin Türkiye’de en çok marka başvurusunda bulunduğu sınıflar sırasıyla; elektronik ve bilişim sektöründeki mallar, perakendecilik sektörü, ilaç sektörü, giyim ve mühendislik hizmetleri sınıflarıdır.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Yerli	12815	15860	16118	14632	18277	21188	20289	28534	30507	38524	48981	54788	58713	60597	59838	73142	103747	97311	93320	97145	95962	94575	106099
Yabancı	3379	4804	4983	5158	6055	8195	8816	7895	8207	8935	11436	12067	13920	14394	11766	11986	13976	13832	15288	14399	14717	12601	15009
Toplam	16194	20664	21101	19790	24332	29383	29105	36429	38714	47459	60417	66855	72633	74991	71604	85128	117723	111143	108608	111544	110679	107176	121108

Çizelge 4.27. Marka Başvurularının Orijine Göre Dağılımı

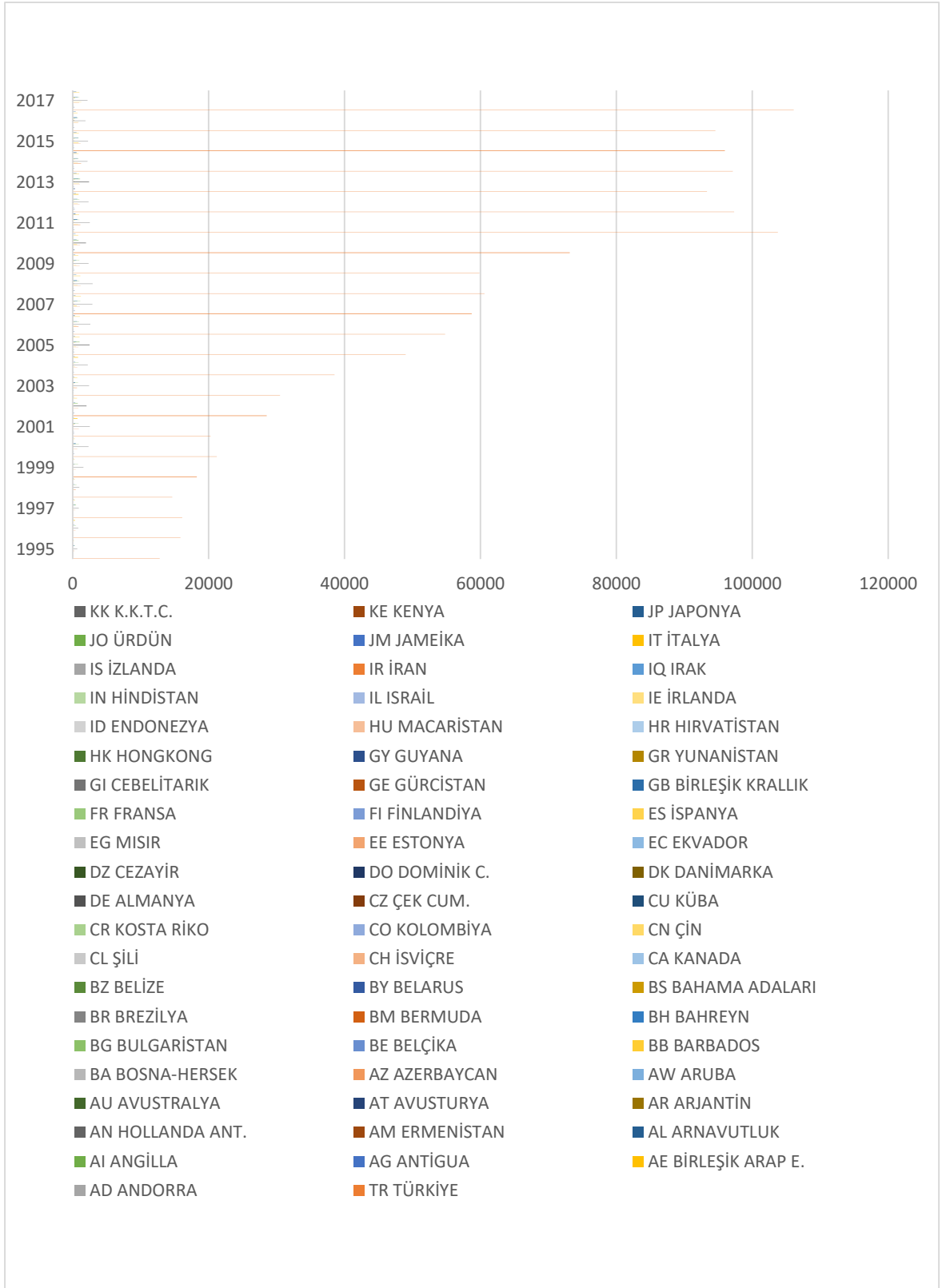
Yabancı sermayenin Türkiye’deki marka başvuru sayıları 1995 yılından 2017 yılına kadar artış göstermiştir. 3379 adet marka başvurusu ile başlayan süreç 2017 yılına gelindiğinde 15009 adede çıkmıştır. Bu rakamlar genel olarak yıllar bazında toplam marka başvurularının %12 ile 21 arasında yabancı sermayenin marka başvurularında bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 4.39. Marka Başvurularının Orijine Göre Dağılımı

Ölçe Kodu	Ülkeler	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
TR	TÜRKİYE	12815	15860	16118	14632	18277	21188	20289	28534	30507	38524	48981	54788	58713	60597	59838	73142	103747	97311	93316	97145	95962	94575	106099
AD	ANDORRA	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0
AE	BİRLEŞİK ARAP E.	0	7	5	3	14	2	3	12	7	26	28	65	71	80	33	50	139	107	126	113	184	117	117
AG	ANTİGUA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
AI	ANGİLLA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	0	0	0	1	0	1	0	0	1
AL	ARNAVUTLUK	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	7	0	0	0	0	0	0	1	0	5	2	1	1
AM	ERMENİSTAN	0	0	0	0	1	1	13	0	1	1	0	1	1	0	1	1	2	3	0	4	0	2	19
AN	HOLLANDA ANT.	4	4	6	8	1	2	7	5	2	3	9	11	18	10	17	6	9	3	3	8	1	0	0
AR	ARJANTİN	0	3	8	4	2	6	2	7	11	5	6	10	6	3	5	6	6	1	6	10	4	3	2
AT	AVUSTURYA	30	38	33	36	59	201	201	194	118	175	234	235	315	305	255	255	270	273	343	234	218	202	243
AU	AVUSTRALYA	4	22	21	15	8	11	11	27	42	32	55	65	79	115	59	66	60	81	76	69	112	74	90
AW	ARUBA	0	0	0	0	1	6	0	7	7	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AZ	AZERBAIJAN	0	0	0	0	0	0	1	0	5	2	0	0	2	8	4	10	9	10	11	16	12	4	17
BA	BOSNA-HERSEK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	5	8	5	5	9	24	5
BB	BARBADOS	2	2	14	1	2	5	3	1	3	1	1	4	1	5	2	3	2	4	7	3	9	6	5
BE	BELÇİKA	43	50	47	65	111	154	178	146	154	107	178	157	227	171	183	154	150	207	205	185	172	126	153
BG	BULGARİSTAN	2	4	0	46	15	19	15	39	57	94	162	112	99	108	68	69	84	77	93	81	82	50	63
BH	BAHREYN	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	3	6	0	13	9	1	1	2	2	14	5
BM	BERMUDA	6	7	0	5	0	4	5	0	1	10	5	1	6	14	7	13	19	7	8	11	12	16	13
BR	BREZİLYA	3	11	2	5	6	9	5	13	14	33	35	15	17	29	11	19	24	22	28	20	10	9	13
BS	BAHAMAS ADALARI	2	5	1	3	3	3	0	2	1	1	5	7	7	11	4	3	2	7	4	8	10	4	1
BY	BELARUS	0	0	0	0	0	0	0	1	1	7	2	2	6	6	8	12	5	20	26	11	10	6	12
BZ	BELİZE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	3	1	0	3	2	3	3
CA	KANADA	17	15	20	37	17	30	35	38	24	26	55	25	49	58	45	47	76	44	69	63	102	81	96
CH	İSVİÇRE	225	390	368	426	447	659	899	803	642	674	828	861	1048	1148	1024	1094	1125	990	1052	1245	1146	783	946
CL	ŞİLİ	2	0	0	3	0	1	1	7	2	3	13	5	0	3	5	3	3	0	2	2	3	3	4
CN	ÇİN	19	55	47	51	58	87	112	87	202	315	472	563	584	689	510	625	788	746	917	726	852	856	1254
CO	KOLOMBİYA	0	0	0	2	0	1	0	3	0	0	3	4	1	6	1	14	4	1	5	4	1	2	3
CR	KOSTA RİKO	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	0
CU	KÜBA	2	0	3	1	1	2	1	3	5	2	2	0	1	3	3	3	2	2	0	5	3	3	4
CZ	ÇEK CUM.	6	13	8	9	9	13	31	50	90	81	85	84	188	134	113	80	84	118	123	129	66	64	70
DE	ALMANYA	653	805	894	958	1590	2311	2523	2008	2385	2226	2482	2579	2893	2946	2306	1956	2528	2332	2413	2182	2242	1891	2180
DK	DANİMARKA	23	45	40	74	42	98	129	90	69	144	118	102	120	152	129	100	153	126	164	140	162	173	152
DO	DOMİNİK C.	0	4	0	1	6	0	1	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	1	1
DZ	CEZAYİR	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	7
EC	EKVADOR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	2	2
EE	ESTONYA	0	0	0	0	0	4	4	4	6	3	2	6	4	12	3	8	5	5	9	3	6	1	11
EG	MISİR	0	2	0	3	1	5	7	0	9	2	5	6	6	4	9	16	13	14	17	15	11	82	18
ES	İSPANYA	45	107	117	117	172	211	256	210	255	230	328	308	287	312	230	205	310	258	338	327	275	317	330
FI	FİNLANDİYA	17	15	36	29	58	60	59	67	61	27	22	48	75	67	62	68	66	72	91	63	96	72	103
FR	FRANSA	331	488	481	548	780	887	846	754	790	870	1007	933	1137	976	951	861	970	967	1082	849	853	791	968
GB	BİRLEŞİK KRALLIK	232	258	317	267	252	429	362	351	340	354	508	627	670	622	519	563	681	661	857	746	824	623	739
GE	GÜRCİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	4	2	0	4	4	8	7	6	3	4	4	11
GI	CEBELİTARİK	0	0	0	0	0	1	0	1	2	0	3	6	5	0	1	6	1	1	4	2	3	1	1
GR	YUNANİSTAN	7	19	4	5	6	39	24	18	34	50	36	51	54	56	58	39	58	48	56	43	37	39	40
GY	GUYANA	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
HK	HONGKONG	4	1	0	17	4	2	5	7	2	24	31	15	26	34	22	38	36	48	70	72	101	40	49
HR	HRİVATİSTAN	0	0	0	1	1	2	2	0	1	9	4	12	10	4	16	11	11	9	11	13	13	15	9
HU	MACARİSTAN	4	11	5	5	10	10	21	18	28	37	41	53	54	113	112	93	74	88	111	129	84	16	35
ID	ENDONEZYA	0	1	2	2	6	8	5	1	2	3	5	6	8	5	15	4	10	22	15	6	5	21	3
IE	İRLANDA	16	14	9	12	29	25	23	18	24	45	62	82	58	45	102	108	60	69	76	101	80	90	62
IL	İSRAİL	6	19	16	25	11	37	13	15	45	13	19	15	30	36	25	18	32	71	53	60	55	56	75
IN	HİNDİSTAN	4	9	6	5	7	14	15	8	9	8	20	33	58	67	57	64	39	38	68	73	93	44	88
IQ	İRAK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	5	6	5	26	12	28	40	41	40	37
IR	İRAN	4	0	4	1	7	7	3	3	1	1	21	14	26	23	21	40	29	20	28	47	41	39	59
IS	İZLANDA	0	0	0	0	1	4	0	1	2	5	10	10	52	80	7	6	1	2	30	40	27	10	3
IT	İTALYA	177	314	318	302	245	282	703	626	651	768	1012	1046	1213	1105	820	809	933	855	919	874	880	687	968
JM	JAMAYKA	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	2	1	0	2	0	0
JO	ÜRDÜN	1	1	1	2	4	3	0	0	4	1	1	23	10	8	26	22	16	24	14	28	62	36	36
JP	JAPONYA	104	121	170	149	138	153	182	172	178	295	314	301	407	522	365	395	420	489	573	544	558	453	533
KE	KENYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	3
KK	KK.T.C.	0	3	0	12	2	6	4	36	12	4	10	10	14	17	24	14	29	42	27	28	25	39	42

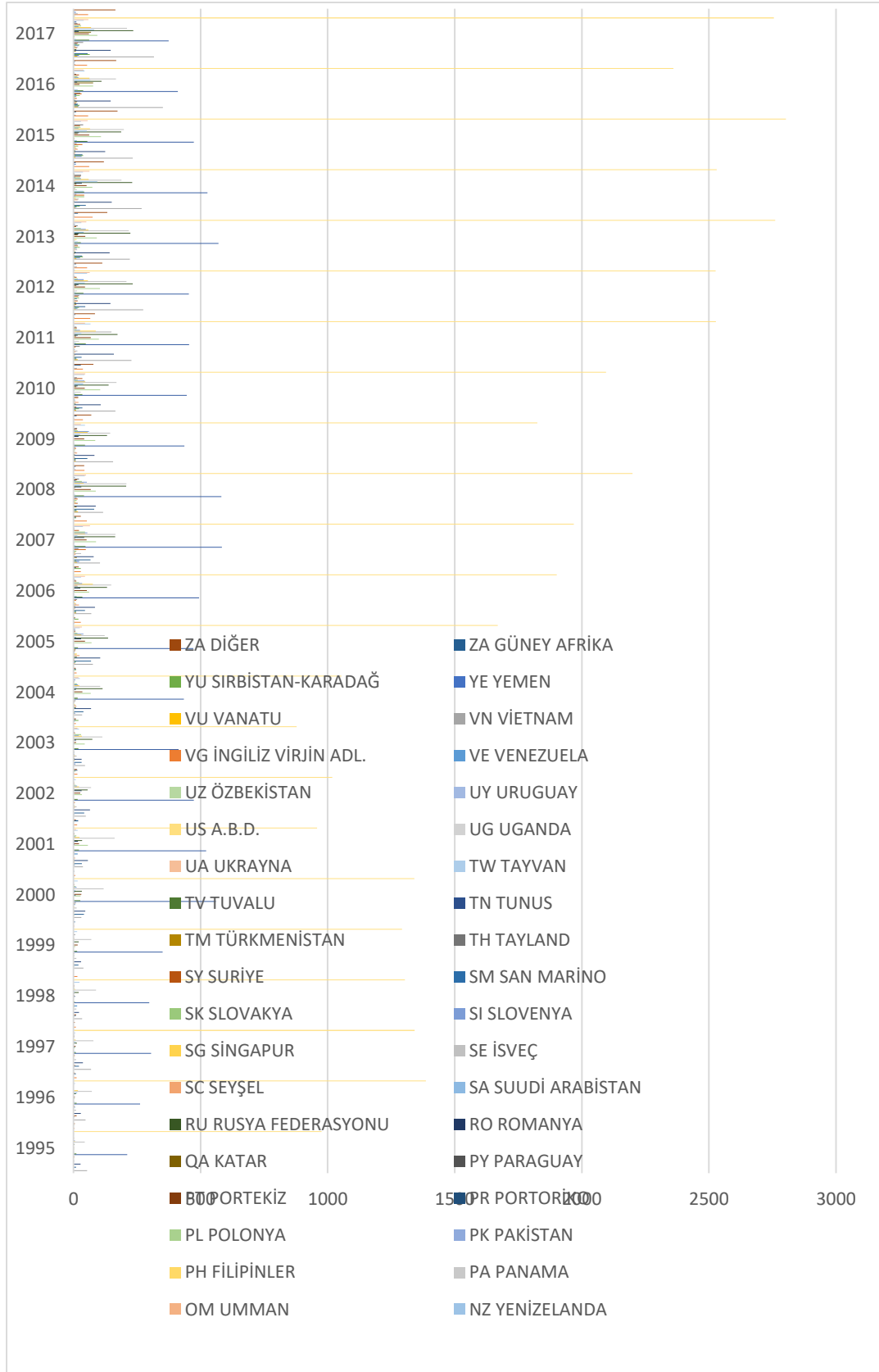
Çizelge 4.28. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

Şekil 4.40. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

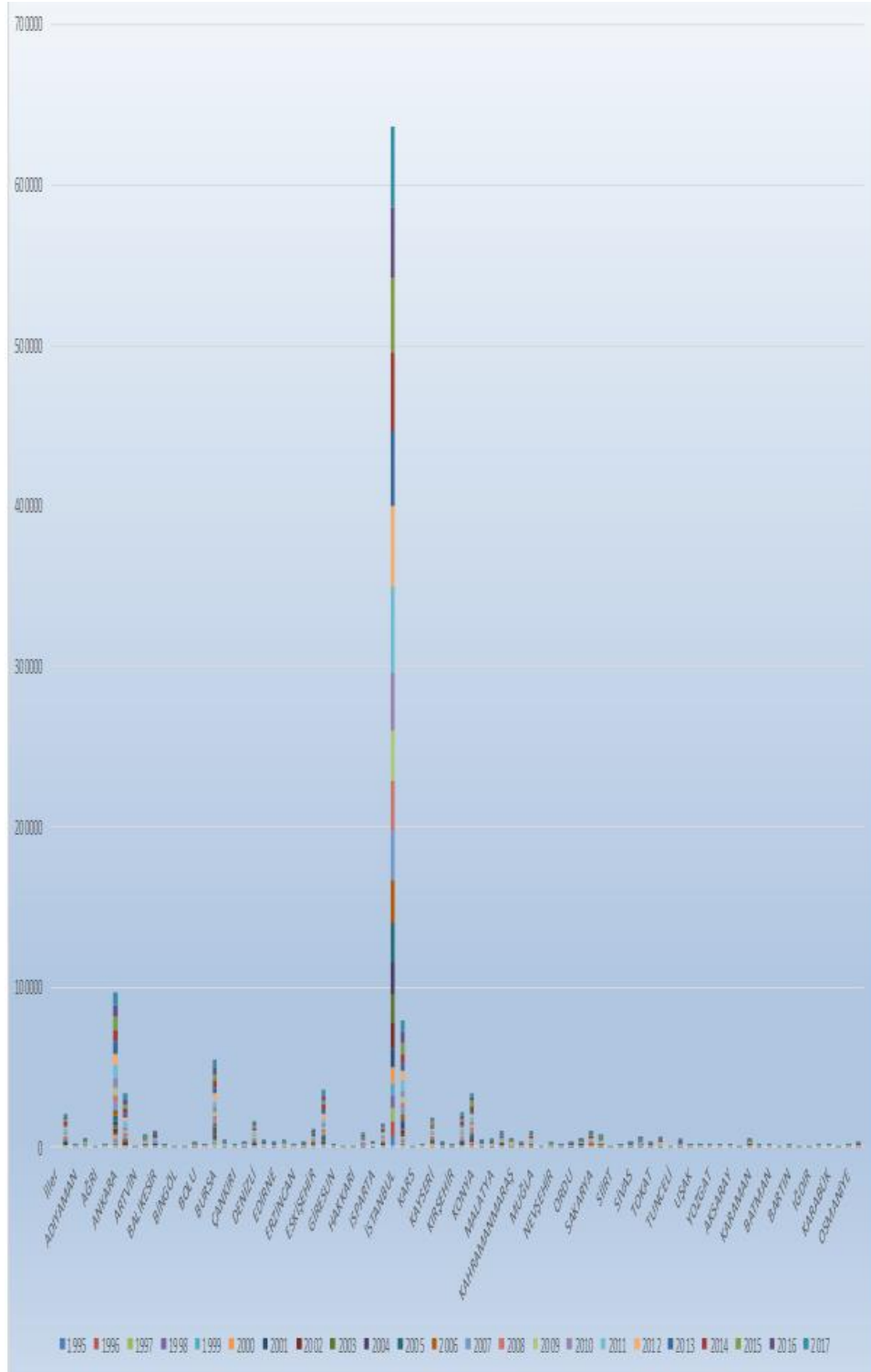
		1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ülke Kodu	Ülkeler																							
KP	KUZEY KORE	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
KR	KORE	53	47	69	34	39	31	37	48	45	34	76	70	104	116	155	165	228	274	221	268	233	351	316
KW	KUVEYT	0	0	0	1	0	1	0	1	0	2	5	10	14	17	8	10	16	8	11	6	7	17	15
KY	KAYMAN ADALARI	1	0	2	1	2	0	5	3	7	6	6	10	22	12	8	8	11	15	25	12	32	20	21
LB	LÜBNAN	0	0	0	2	2	3	3	2	1	4	9	10	10	11	8	21	11	21	37	24	38	23	64
LI	LİHTEYNSİYİN	10	3	21	9	19	41	33	42	32	39	69	45	67	81	54	35	32	46	34	48	35	16	55
LK	SRI LANKA	0	12	6	10	2	0	3	1	0	1	4	2	0	1	5	11	3	6	3	2	5	9	0
LR	LİBERYA	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
LT	LİTVANYA	0	0	0	0	0	3	4	0	5	1	4	6	13	12	4	2	6	11	5	2	6	14	9
LU	LÜKSEMBURG	27	29	37	21	30	46	56	65	32	69	105	84	79	87	82	107	158	145	142	150	124	146	146
LV	LETONYA	0	0	0	0	0	2	3	2	4	9	13	6	3	2	5	8	3	9	8	4	7	6	11
LY	LİBYA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	2	1
MA	FAS	0	0	0	0	0	0	6	5	4	11	23	21	8	16	14	19	8	16	5	16	16	13	13
MC	MONAKO	4	10	10	11	11	12	5	12	12	8	8	11	30	16	9	8	15	16	14	20	12	12	17
MD	MOLDOVA CUM.	0	0	0	0	1	3	0	5	5	6	13	8	7	8	4	4	4	5	6	8	9	6	7
MK	MAKEDONYA	0	0	0	0	0	0	1	2	4	1	5	3	5	4	2	6	5	13	13	0	5	11	21
MT	MALTA	0	0	0	4	2	0	2	1	0	2	0	4	11	12	6	4	3	21	24	42	18	24	23
MU	MORİTİYUS	0	6	0	14	2	6	16	0	3	2	4	0	2	3	3	2	0	2	3	6	4	11	13
MX	MEKSİKA	4	4	5	3		4	2	5	1	4	6	10	48	16	10	18	8	18	17	42	35	32	17
MY	MALEZYA	0	1	4	2	3	9	4	2	3	8	7	14	19	12	7	18	24	22	15	11	12	26	38
NG	NİJERYA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	2	1	2	0	3	1	0
NL	HOLLANDA	211	262	305	298	350	560	522	473	413	434	471	494	584	582	436	445	455	454	570	527	473	410	374
NO	NORVEÇ	11	12	9	5	14	26	21	16	19	16	17	35	47	41	45	35	48	39	28	42	54	38	62
NZ	YENİ ZELANDA	3	6	7	0	1	2	0	3	1	1	5	12	7	7	5	7	9	8	16	39	13	16	9
OM	UMMAN	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	2	1	0	0	0
PA	PANAMA	2	1	1	0	0	1	1	0	0	0	3	4	3	3	2	28	21	14	6	13	5	1	2
PH	FİLİPİNLER	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	0	4	12	6	4	1	5
PK	PAKİSTAN	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	1	3	4	0	0	4	0	2	3	6	1	0	4
PL	POLONYA	3	5	6	0	7	27	56	33	44	68	71	62	88	87	85	105	100	104	91	74	108	77	93
PR	PORTORİKO	0	2	5	6	1	8	4	0	4	0	1	3	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
PT	PORTEKİZ	2	5	8	3	16	31	21	26	10	35	45	52	51	68	42	44	68	45	46	51	61	23	60
PY	PARAGUAY	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
QA	KATAR	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2	6	6	1	11	10	11	16	11	16	77	69
RO	ROMANYA	0	0	1	3	0	5	17	32	10	9	30	26	42	31	19	16	16	19	19	33	21	14	20
RU	RUSYA FEDERASYONU	4	9	13	20	20	33	34	55	74	114	136	132	164	207	132	138	173	233	224	231	187	110	235
SA	SUDİ ARABİSTAN	1	14	8	5	3	7	3	4	3	12	10	16	15	25	25	38	31	44	40	93	52	66	81
SC	SEYŞEL	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	15	1	1	0	2	5	0	1	6	2	2	6
SE	İSVEÇ	44	72	78	88	70	118	162	69	113	105	122	148	165	208	144	169	149	208	217	188	198	167	210
SG	SİNGAPÜR	5	17	8	6	3	4	23	21	33	22	31	76	45	40	55	46	87	56	58	59	65	63	69
SI	SLOVENYA	5	0	1	2	2	12	7	14	20	17	39	34	54	52	60	43	25	40	48	30	19	19	19
SK	SLOVAKYA	0	0	0	3	0	8	11	8	30	13	15	21	45	33	16	16	12	16	29	25	27	15	30
SM	SAN MARİNO	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	8	5	6	2	0	2	6	3	1	0
SY	SURİYE	2	1	3	3	0	3	3	3	6	2	7	11	21	14	13	35	13	12	10	27	25	21	26
TH	TAYLAND	0	0	4	3	6	2	4	2	4	3	7	8	4	21	14	13	11	5	16	30	38	10	15
TM	TÜRKMENİSTAN	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1	2	3	3
TN	TUNUS	0	0	2	1	0	0	0	1	0	6	6	3	3	5	2	0	2	0	5	3	2	2	11
TV	TUVALU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TW	TAYVAN	2	6	7	23	14	16	16	9	21	24	24	30	37	44	45	43	67	53	31	37	30	43	40
UA	UKRAYNA	0	0	0	0	0	1	10	3	15	19	33	45	65	49	28	46	45	64	50	63	55	39	58
UG	UGANDA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
US	A.B.D.	976	1386	1342	1304	1293	1341	958	1018	878	1054	1669	1901	1968	2200	1825	2095	2528	2527	2761	2531	2803	2361	2756
UY	URUGUAY	1	1	0	0	0	0	2	1	2	2	1	1	1	1	3	0	1	5	0	2	0	0	0
UZ	ÖZBEKİSTAN	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	1	0	1	1	6
VE	VENEZUELA	0	0	0	0	0	2	0	0	0	3	4	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
VG	İNGİLİZ VİRJİN ADL.	4	12	9	15	3	7	14	15	9	12	29	28	52	43	37	37	66	53	75	61	57	53	57
VN	VİETNAM	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	1	3	8	4	13	4	13	5	3	8	7	16
VU	VANATU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
YE	YEMEN	0	0	0	0	0	0	0	0	5	3	0	2	1	4	0	0	0	1	1	9	0	4	9
YU	SİRBİSTAN-KARADAĞ	2	0	0	0	0	0	2	7	19	10	19	29	10	0	0	0	0	1	1	0	2	1	1
ZA	GÜNEY AFRIKA	1	9	1	1	6	3	18	15	8	9	5	10	10	8	12	28	7	10	17	8	10	6	3
	DİĞER	5	5	5	1	1	1	9	13	9	8	6	20	29	42	70	78	84	113	133	119	173	168	165
	TOPLAM	16193	20663	21101	19790	24331	29383	29105	36429	38714	47459	60417	66855	72633	74991	71604	85128	117723	111143	108603	111544	110679	107176	121105

Çizelge 4.29. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' Na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

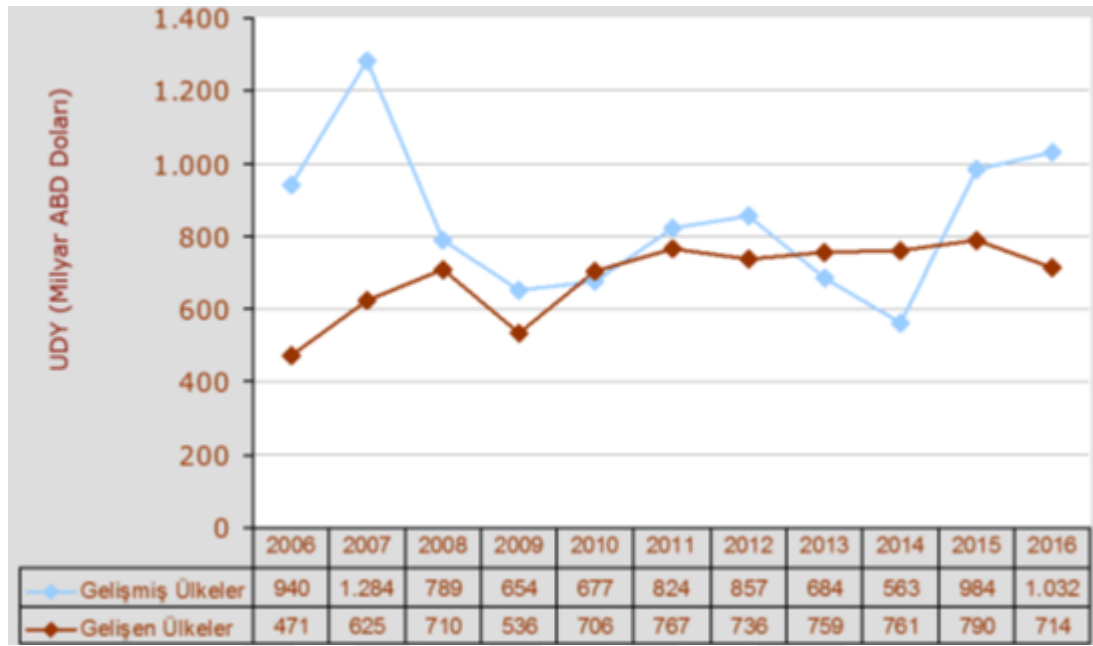
Şekil 4.41. Marka Başvurularının Türk Patent Ve Marka Kurumu' na Başvuran Ülkelere Göre Dağılımı

İl Kodu	İller	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
01	ADANA	255	268	268	173	204	282	263	411	419	706	970	1002	983	1041	963	1180	1803	1609	1622	1433	1535	1475	1757
02	ADIYAMAN	5	14	9	11	15	44	29	21	14	30	48	66	62	70	55	87	94	77	92	105	133	140	129
03	AFYONKARAHİSAR	33	55	57	63	232	94	101	84	105	213	245	210	253	233	281	279	384	315	283	370	391	311	392
04	AĞRI	1	3	2	4	4	5	2	1	12	10	19	16	21	16	20	36	35	52	47	40	38	36	51
05	AMASYA	14	8	13	11	37	20	29	14	54	46	43	86	95	43	42	49	83	111	90	92	81	70	99
06	ANKARA	865	1065	1266	1178	1324	2010	1531	2075	2142	2584	3552	3979	4536	4585	4472	5588	8630	7261	7370	7682	7579	7440	8536
07	ANTALYA	128	257	165	132	355	252	268	434	416	712	858	1411	1550	1885	1670	2363	2838	2646	2697	3057	3071	2978	3443
08	ARTVİN	1	0	1	4	11	23	2	38	24	14	2	21	21	21	12	25	31	31	35	35	31	32	42
09	AYDIN	43	68	81	82	298	158	90	108	137	233	340	398	371	319	381	471	648	570	634	590	649	578	775
10	BALIKESİR	87	81	91	96	306	234	162	219	247	261	377	377	417	509	416	602	908	806	748	808	887	662	826
11	BİLECİK	10	3	1	3	57	30	9	11	19	22	38	35	31	24	34	43	54	84	63	40	59	79	102
12	BİNGÖL	1	0	1	2	4	2	0	3	11	9	9	15	20	12	17	28	27	31	27	20	21	31	55
13	BİTLİS	0	0	2	0	1	0	2	3	3	3	17	11	8	11	9	21	16	36	37	34	20	21	42
14	BOLU	24	31	62	38	45	49	33	52	46	47	77	100	68	74	79	139	152	160	178	112	148	152	217
15	BURDUR	36	26	26	26	33	27	22	12	16	25	61	78	72	47	70	75	107	61	76	92	78	63	99
16	BURSA	537	695	679	676	949	1063	969	1369	1248	1646	2502	2591	2562	2383	2159	3051	4174	4031	3940	4185	4179	4348	4847
17	ÇANAKKALE	18	54	79	24	104	62	70	50	55	85	119	126	127	134	185	220	273	311	364	304	420	356	431
18	ÇANKIRI	19	6	21	13	11	17	9	13	28	20	42	35	21	36	36	36	36	37	41	47	42	34	37
19	ÇORUM	48	36	47	49	50	54	41	61	90	100	165	139	176	131	136	129	251	222	257	182	184	198	206
20	DENİZLİ	118	138	85	105	108	194	197	348	397	844	779	844	827	749	695	866	1473	1334	1217	1212	1344	1340	1548
21	DIYARBAKIR	18	5	11	15	23	18	23	24	32	86	132	140	179	187	233	267	345	416	314	443	358	362	493
22	ERİRNE	11	5	9	17	157	92	46	44	58	43	110	106	88	116	152	150	188	180	234	240	215	219	269
23	ELAZİĞ	18	15	19	41	77	33	33	37	55	61	139	142	142	180	205	351	337	258	286	232	240	223	306
24	ERZİNCAN	5	8	7	4	15	11	12	24	17	9	78	74	55	37	47	65	97	126	72	72	60	71	61
25	ERZURUM	19	24	18	18	45	61	46	59	40	53	115	167	151	129	138	154	168	174	195	200	190	197	232
26	ESKİŞEHİR	95	115	150	138	255	270	173	393	284	352	469	637	543	488	516	581	908	792	752	937	826	780	830
27	GAZİANTEP	354	397	464	405	326	419	300	599	768	1155	1513	1366	1441	1771	1780	2126	2560	2897	2971	2954	2804	3439	3496
28	GİRESUN	6	8	40	18	48	29	40	65	64	24	27	70	41	54	38	109	158	125	118	119	126	84	146
29	GÜMÜŞHANE	2	1	3	5	7	3	5	5	1	2	17	24	20	21	22	19	22	18	13	20	22	26	31
30	HAKKARİ	0	0	2	1	2	1	0	0	0	2	12	8	14	41	22	19	22	22	23	37	25	18	22
31	HATAY	45	52	54	69	73	66	101	140	125	159	232	325	273	331	395	500	781	798	763	848	900	887	970
32	İSPARTA	14	24	23	25	56	37	32	43	94	47	137	134	163	128	177	242	295	167	225	213	191	245	319
33	MERSİN	69	77	173	94	197	206	143	192	267	443	738	852	752	801	838	926	1281	1075	997	1224	1325	1368	1412
34	İSTANBUL	7194	8552	8729	7842	7348	10677	11459	16131	17365	20382	24011	27140	30286	31500	30832	37150	53161	50030	47021	49028	46187	44782	49683
35	İZMİR	890	1164	1010	1063	1653	1473	1139	1769	1761	2613	2996	3200	3383	3295	3508	4339	6088	5868	5541	5938	6638	6546	7060
36	KARS	1	1	2	5	4	3	10	3	6	8	58	29	20	21	34	48	35	38	28	28	24	29	39
37	KASTAMONU	8	7	8	12	143	14	14	27	24	29	60	46	74	61	52	73	92	93	114	89	81	100	96
38	KAYSERİ	344	403	295	253	368	379	337	389	403	565	765	825	927	938	786	929	1627	1315	1264	1256	1435	1320	1517
39	KIRKLARELİ	12	13	36	21	187	105	43	55	62	54	76	87	110	116	160	159	184	142	156	136	135	173	140
40	KİRŞEHİR	1	3	9	9	23	47	14	8	8	14	19	29	34	23	32	33	81	37	68	98	56	45	63
41	KOCAELİ	194	320	257	287	275	260	279	383	377	492	777	913	962	1158	1061	1394	1801	1743	1511	1544	1718	1940	2408
42	KONYA	372	377	553	396	616	681	441	696	735	1104	1567	1900	1460	1621	1554	1692	2683	2442	2747	2496	2450	2548	2852
43	KÜTAHYA	31	21	29	68	143	72	53	66	119	216	270	242	201	141	239	261	303	290	260	252	249	213	197
44	MALATYA	20	65	29	53	91	42	39	69	71	113	222	295	254	264	215	274	404	334	315	344	313	280	349
45	MANİŞA	66	128	128	87	312	181	136	202	219	323	625	581	489	395	473	527	710	661	618	629	716	677	744
46	KAHRAMANMARAŞ	32	42	20	41	83	88	94	108	108	152	250	202	200	258	286	302	452	444	409	373	450	432	464
47	MARDİN	8	7	30	29	23	12	30	34	38	34	71	83	96	106	156	187	260	187	238	192	297	287	406
48	MUĞLA	12	40	40	24	137	99	97	142	165	248	321	403	485	475	596	640	751	806	763	991	1088	1054	1035
49	MUŞ	0	0	2	4	4	1	4	10	8	12	21	14	14	46	19	33	37	36	17	26	31	20	22
50	NEVŞEHİR	9	16	20	17	131	27	24	32	36	47	70	82	61	61	93	106	190	170	188	215	186	167	162
51	NİĞDE	9	4	3	6	5	18	17	9	12	25	39	31	45	59	36	56	83	68	72	77	69	106	165
52	ORDU	21	23	29	26	163	27	20	52	30	71	107	119	137	122	129	137	187	144	168	168	160	275	
53	RİZE	48	43	25	45	73	170	354	247	352	352	187	175	137	182	171	227	342	235	286	220	205	210	254
54	SAKARYA	78	94	88	133	102	96	95	150	219	380	329	381	572	497	478	562	796	745	631	825	767	888	977
55	SAMSUN	52	65	85	56	83	150	120	130	170	188	229	464	450	376	333	470	668	702	632	559	606	611	825
56	ŞİRT	0	1	8	4	4	0	4	4	5	5	10	25	16	19	13	20	23	28	23	40	53	33	30
57	SİNOP	8	3	22	7	19	17	8	18	8	29	23	33	19	30	23	33	46	62	48	31	53	71	38
58	SİVAS	16	14	22	22	25	32	31	28	49	73	143	114	124	112	123	155	207	209	215	219	176	164	204
59	TEKİRDAĞ	36	46	42	28	212	101	89	106	139	170	272	247	362	303	243	329	477	603	561	502	592	693	730
60	TOKAT	10	31	23	33	62	32	21	49	27	52	131	155	143	190	143	130	146	114	116	112	155	104	108
61	TRABZON	46	37	63	56	78	100	80	98	96	129	196	225	214	239	234	417	546	574	323	603	550	475	520
62	TUNCELİ	1	2	3	0	0	2	2	0	7	10	5	9	6	2	8	4	15	11	12				

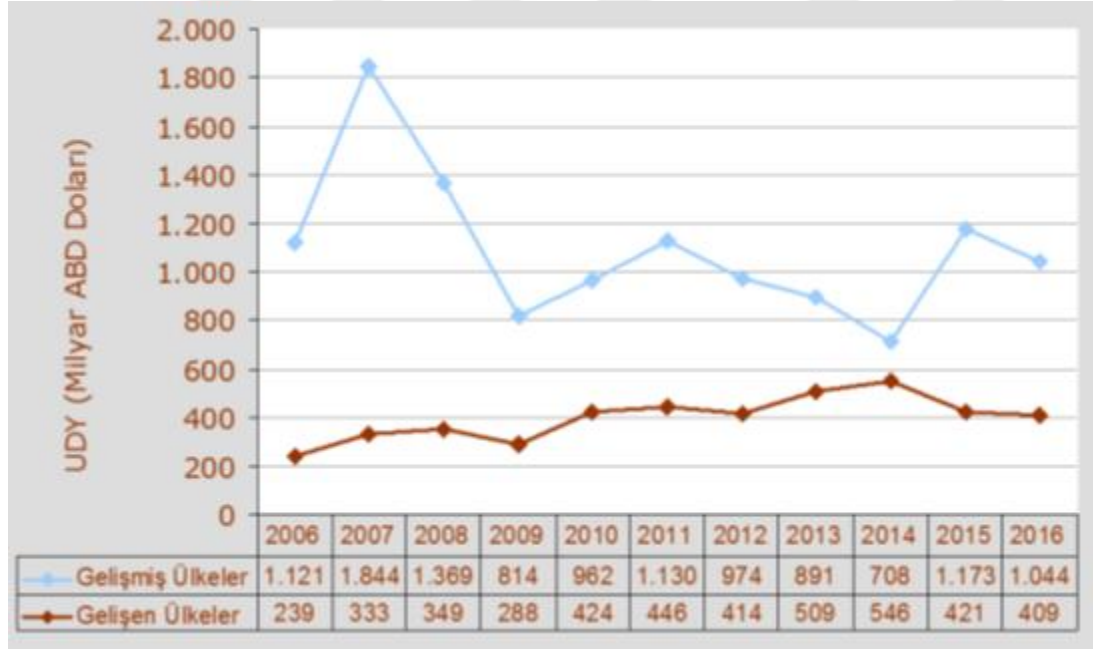

Şekil 4.42. Marka Başvurularının İllere Göre Dağılımı

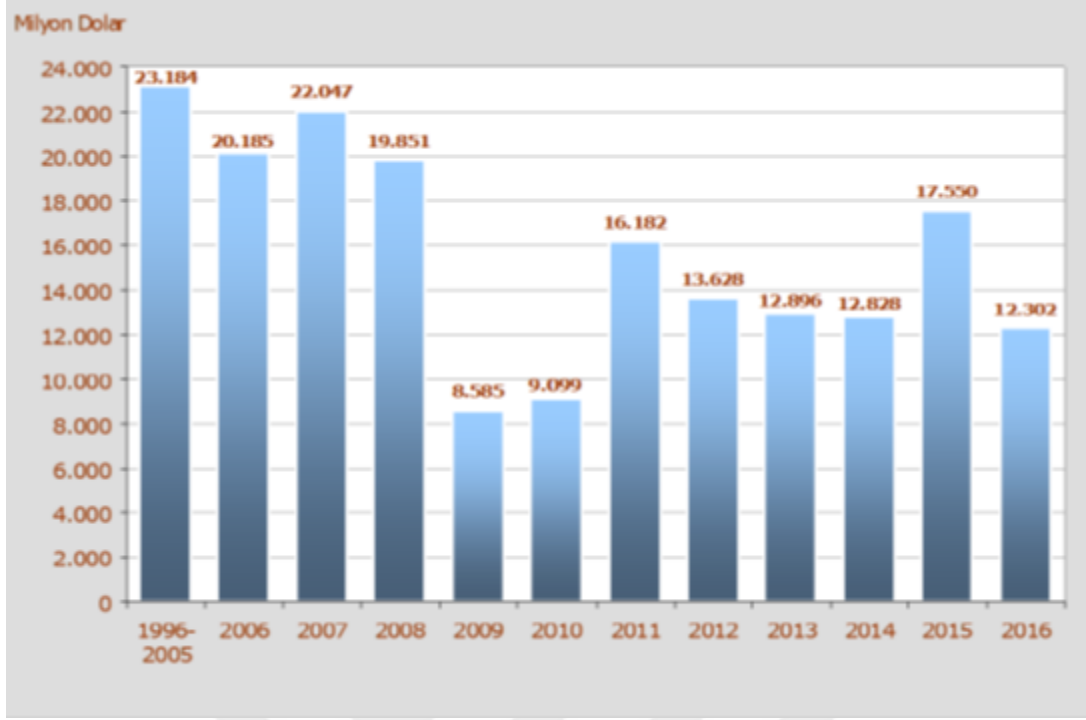
4.2.3. Türkiye'nin Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları Göstergeleri

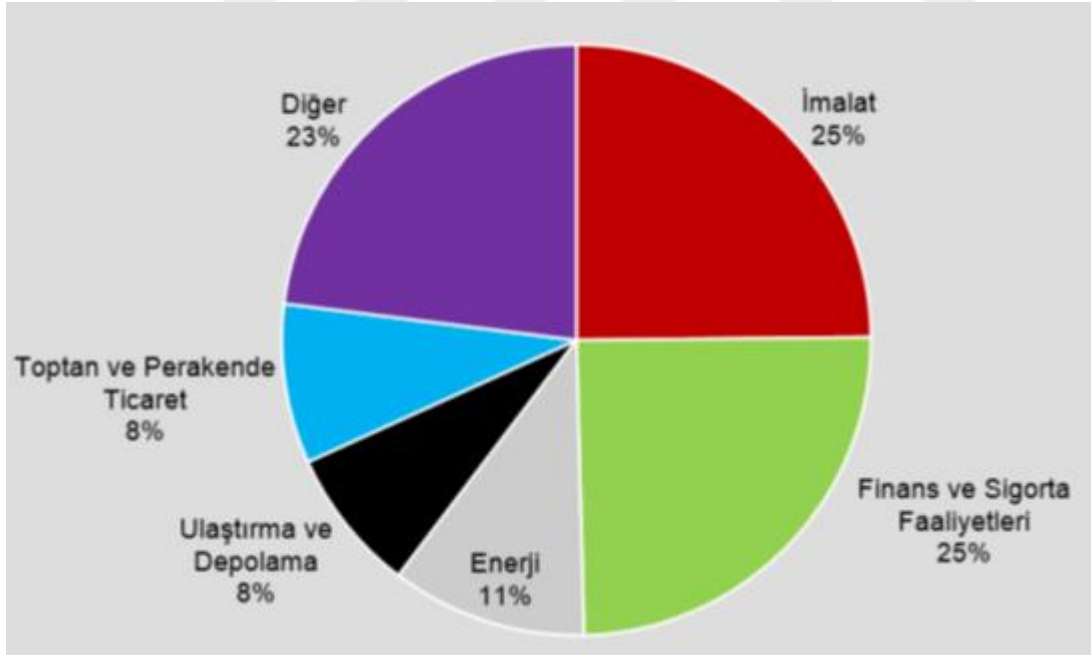
Şekil 4.43. Yurt İçi Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

Şekil 4.44. Yurt Dışı Uluslararası Doğrudan Yatırımın Ülke Gruplarına Göre Dağılımı

Şekil 4.45. 1996-2016 Döneminde Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar

Şekil 4.46. Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişinin Sektörel Dağılımı

Şekil 3.46 ya bakıldığında Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişinin finans ve sigorta faaliyetleri, imalat sektörlerinde en çok olduğu görülmektedir.

Sektörler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Toplam
İmalat	4.131	3.972	1.640	924	3.599	4.519	2.209	2.742	4.225	1.711	29.672
Finans ve Sigorta Faaliyetleri	11.717	6.136	817	1.621	5.883	2.084	3.415	1.470	3.516	1.705	38.364
Enerji	567	1.055	2.153	1.824	4.293	773	1.795	1.131	1.338	740	15.669
Toptan ve Perakende Ticaret	234	2.088	389	435	707	221	379	1.136	598	602	6.789
Ulaştırma ve Depolama	679	96	230	183	221	130	364	594	1.524	544	4.565
İnşaat	287	337	209	310	301	1.427	178	232	106	308	3.695
Gayrimenkul Faaliyetleri	448	453	210	241	300	174	128	252	171	277	2.654
İnsan Sağlığı ve Sos. Hizm. Faaliyetleri	176	147	105	112	232	546	106	204	58	273	1.959
Konaklama ve Yiyecek Hizm. Faaliyetleri	33	25	55	113	122	16	59	24	11	235	693
Madencilik ve Taşocakçılığı	336	145	89	136	146	188	717	382	207	216	2.562
Toplam	19.137	14.748	6.266	6.256	16.136	10.761	9.890	8.631	12.074	6.888	121.253

Kaynak: TCMB

Çizelge 4.31. Sektörlere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri 2007-2016 (Milyon ABD Doları)

2015			
Sıra	Ülke	Sermaye Girişi	Oran (%)
1	İspanya	2.305	19,1
2	ABD	1.619	13,4
3	Lüksemburg	1.252	10,4
4	Hollanda	1.184	9,8
5	Azerbaycan	839	6,9
6	Belçika	767	6,4
7	Rusya	747	6,2
8	İngiltere	585	4,8
9	Çin	451	3,7
10	Almanya	355	2,9
	Toplam	12.074	100,0

Kaynak: TCMB

2016			
Sıra	Ülke	Sermaye Girişi	Oran (%)
1	Hollanda	955	13,9
2	İngiltere	950	13,8
3	Azerbaycan	652	9,5
4	Almanya	430	6,2
5	İspanya	409	5,9
6	ABD	390	5,7
7	Katar	375	5,4
8	Avusturya	361	5,2
9	İsviçre	350	5,1
10	Japonya	329	4,8
	Toplam	6.888	100,0

Kaynak: TCMB

Çizelge 4.32. Ülkelere Göre Uluslararası Doğrudan Yatırım Girişleri 2015-2016 (Milyon Dolar)

2016 yılında uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin ülkelere göre dağılımında ilk üç sırada Hollanda, İngiltere ve Azerbaycan yer almaktadır. 2015 yılında Avrupa ülkelerinin yanı sıra, son dönemde devam eden Asya ülkeleri ilgisinin yine devam ettiği görülmektedir. Ancak, diğer bölgelerden gelen uluslararası yatırımlarda artış yaşanmasına rağmen, AB üyesi ülkeler ve ABD Türkiye'ye yapılan uluslararası doğrudan yatırımlardaki ağırlığını korumaktadır. Bunun yanında 2016 yılı özelinde yatırımcı ülkelerin doğrudan yatırım tutarlarının birbirlerine yakın seyretmesi, yatırımcı ülke çeşitliliğinin doğal bir sonucu olup, bu durum orta vadede doğrudan yatırım seyrinin dalgalanmasını azaltmaktadır.

4.2.3.1. Türkiye’de Uluslararası Sermayeli Şirketler

2016 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de 53.156 adet uluslararası sermayeli şirket faaliyette bulunmaktadır. Bu şirketlerin 46.478 adedi uluslararası sermayeli şirket ve şube kuruluşu, 6.678 adedi ise yerli sermayeli şirketlere yapılan uluslararası sermaye iştirakidir.

Yıl	Yeni	İştirak	Şube	Toplam
1954-2011 (Birikimli)	23.235	5.272	737	29.244
2012	3.595	569	87	4.251
2013	3.480	205	93	3.778
2014	4.420	205	78	4.703
2015	5.292	222	85	5.599
2016	5.277	205	99	5.581
Genel Toplam	45.299	6.678	1.179	53.156

Gecici Veriler, Kaynak: Ekonomi Bakanlığı

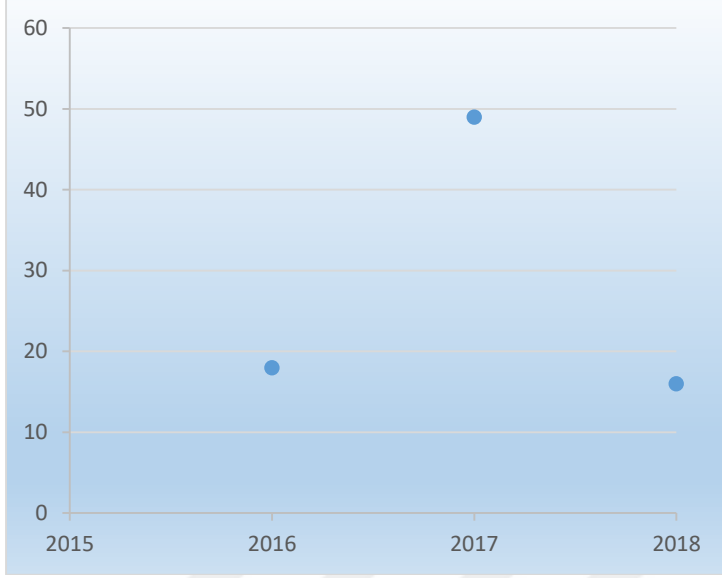
Çizelge 4.33. Yıllar İtibariyle Kuruluş Türlerine Göre Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı

Uluslararası sermayeli şirket sayısında; 2013 yılındaki %11’lik düşüşün ardından takip eden iki yıl boyunca %24,5 ve %19 oranlarında artış gerçekleşmiş ve 2015 yılında son beş yıldaki en yüksek seviyeye ulaşılmıştır. 2016 yılında %0,3 oranında bir düşüşle bu seviye korunmuştur.

2016 yılı sonu itibarıyla Türkiye’de faaliyette bulunan 53.156 ¹³⁸adet uluslararası sermayeli şirketin %79’u limited şirketlerden, %18,8’i anonim şirketlerden, geri kalan %2,2’lik bölümü ise komandit, kolektif, adi şirket, iş ortaklığı ve adi komandit şirketlerden oluşmaktadır.

¹³⁸ Uluslararası sermayeli şirket sayıları tasfiye, %100 yerli sermayeli şirket statüsüne geçiş gibi nedenlerle değişmektedir. Bu rakamlar belli dönemlerde revize edilmektedir.

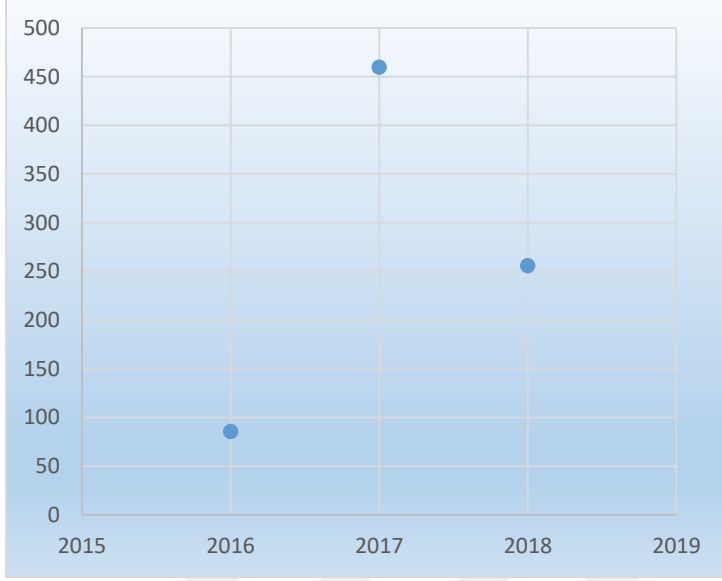
Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Devir	
YIL	SAYI
2018	16
2017	49
2016	18

Şekil 4.47. Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Devir

Yabancı yatırımcıdan Türk yatırımcıya 2016 yılında 18, 2017 yılında 49, 2018 yılında 16 adet şirket devri gerçekleşmiştir.

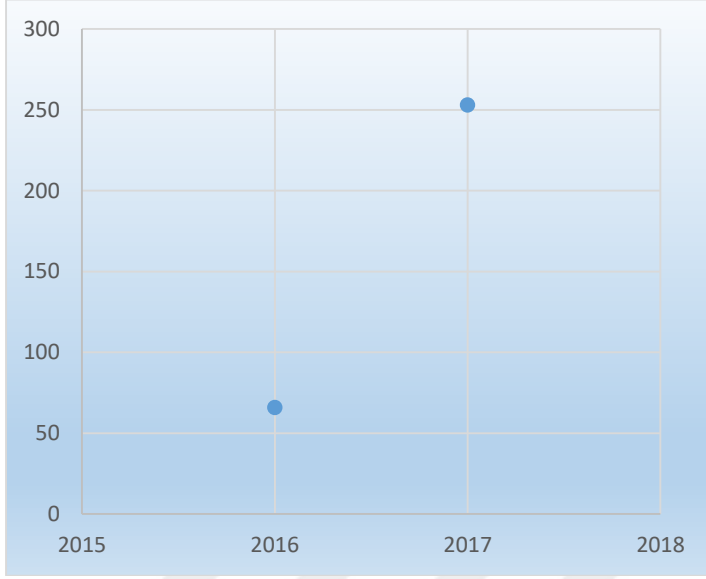
Türk Yatırımcıdan Yabancı Yatırımcıya Devir	
YIL	SAYI
2018	256
2017	460
2016	86

Şekil 4.48. Türk Yatırımcıdan Yabancı Yatırımcıya Devir

Türk yatırımcıdan yabancı yatırımcıya şirket devir sayısı; 2016 yılında 86, 2017 yılında 460, 2018 yılında 256 olmuştur.

Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Lisans Verme	
YIL	SAYI
2017	253
2016	66

Şekil 4.49. Yabancı Yatırımcıdan Türk Yatırımcıya Lisans Verme

2016 yılında yabancı yatırımcıdan Türk yatırımcıya lisans verme sayısı 66 iken, 2017 yılında yine yabancı yatırımcıdan Türk yatırımcıya lisans verme sayısı 253 olmuştur.

TÜRK YATIRIMCIDAN YABANCI UYRUĞA LİSANS VERME	
YIL	SAYI
2016	5

2016 yılında Türk yatırımcıdan yabancı yatırımcıya lisans verme sayısı 5 iken, 2017 yılında bu sayı sıfırdır.

4.3. Türkiye'nin Sınai Mülkiyet Alanında Yürüttüğü Uluslararası İlişkiler

Türkiye'de sınai mülkiyet haklarının koruma altına alındığı tek kurum, Türk Patent ve Marka Kurumu (TÜRKPATENT)'dur. Kurumun en önemli faaliyet alanlarından birisi de

uluslararası ilişkiler ve uluslararası işbirlikleridir. TÜRKPATENT, Türkiye'nin üye olduğu başta Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Avrupa Patent Ofisi (EPO) ve Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi (EUIPO) olmak üzere uluslararası kuruluşlarla olan mevcut ilişkilerinin geliştirilmesine büyük önem vermekte ve bu kuruluşlarla ilişkilerini güçlendirmektedir. Bu çerçevede, uluslararası kuruluşlarla ülkemizde ve bölge ülkelerde sınai mülkiyet haklarının korunması ve bilincinin yaygınlaşması için bu alandaki işbirliğinin artırılmasına yönelik olarak sempozyum, çalıştay ve konferanslar olmak üzere pek çok etkinlik düzenlenmekte ve ortak projeler yürütülmektedir.

4.3.1. Uluslararası Kuruluşlar ve Anlaşmalar Kapsamında Yürütülen Faaliyetler

Türkiye, sınai mülkiyet haklarının korunması çerçevesinde Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO) başta olmak üzere uluslararası teşkilatlarla işbirliği yapmaktadır. Yapılan birçok uluslararası anlaşmaya taraf olan Türkiye, bu anlaşmaların getirdiği yükümlülükleri yerine getirmeye çalışmaktadır.

4.3.2. Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO)

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO-World Intellectual Property Organization), fikri hakların korunması için ülkeler arasında işbirliğini sağlamak amacıyla 1970 yılında kurulmuştur. Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü' nün kuruluşunda 1883 yılında imzalanan Endüstriyel Hakların Korunmasına Dair Paris Konvansiyonu ve 1886 yılında imzalanan Edebi ve Sanatsal Eserlerin Korunmasına Dair Bern Konvansiyonu rol oynar. Uluslararası konvansiyonal anlaşmalar, fikri hakların etkin bir biçimde korunmasını sağlamak amacıyla bir sekreteryanın kurulmasını öngörmüştür.

Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü de bu oluşumun bir ürünüdür. Örgütün kuruluş amacı fikri hakların dünya çapında korunmasını sağlamaktır. Örgüt ayrıca, fikri hakları hukuki ve idari yönden düzenleyen çok taraflı anlaşmalarca oluşturulan fikri haklar birliklerinin arasında koordinasyon sağlama görevini de üstlenmiştir. Örgüt çalışmalarını fikri hakların korunması için uluslararası kurallar oluşturulması konusunda yoğunlaştırmıştır.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

1980'lerden sonra kapitalizmin yeniden yapılanmasıyla enformasyonun hem sermaye hem de güç açısından büyüme kaynağı olarak görülmesi denetim ve sahipliğini de gündeme getirmiştir. Böylece günümüzün neo- liberal ekonomilerinde fikri mülkiyet hakları birincil konuma gelmiş ve başta ABD olmak üzere bu konuda önde gelen ülkeler fikri mülkiyet hakları sisteminin yenilenmesi için uluslararası anlaşmalar yapmışlardır. Bir dönüm noktası olarak görülen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bünyesindeki Fikri Mülkiyet Haklarıyla Bağlantılı Ticaret Anlaşması (Trade Related Aspects of Intellectual Properties/ TRIPS) ve daha sonra Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) İnternet Anlaşmaları bu konudaki önemli düzenlemelerdir. Nitekim fikri mülkiyet hakları tarih boyunca ayrıcalıklar ve tekeller biçiminde verilmiş, bir anlamda toplumsal olarak inşa edilmiş ve zaman içerisinde gelişmişlerdir

Yeniden yapılanmayla birlikte, üretim tarzı ve ilişkileri değişmiş, enformasyonun mantığı üretimin hemen her alanına yayılmıştır. Böylece enformasyon ve enformasyon ağları toplumsal, ekonomik ve siyasal gücün kaynağı olurken, enformasyonun sahipliği ve denetimi fikri mülkiyet hakları ile sağlanmaya başlamıştır. Dolayısıyla, yeni üretim tarzı ve ilişkilerinin gereksinim duymuş olduğu yenilik ve yaratıcılığın metalaştırılması sadece fikri mülkiyet hakları ile sürdürülebilmektedir. Ekonomi yeniden yapılanma ile küreselleştikçe, fikri mülkiyet haklarının da küreselleşmesi gerekmiştir. TRIPS Anlaşması bu açıdan köşetaşı olurken, fikri mülkiyet haklarının, -özellikle patentlerin ve telif haklarının- süresi ve kapsamı genişletilmiştir.

Küreselleşenin sağladığı tek pazar stratejisinde bilgi, kaynak, sermaye ve teknoloji transferleri en iyi ve en hızlı şekilde kullanabilenler ise küreselleşmenin en etkili aktörlerinden olan çok uluslu şirketlerdir. Bu devasal yapılar birçok ülkenin ekonomilerinden büyük gelirlere sahiptirler.

TRIPS'le birlikte sıkı fikri mülkiyet haklarının gelişmiş ülkelerden az gelişmiş ülkelere teknoloji transferini artırdığı savunusu da mit olmaktan öteye gidememiştir. Çünkü fikri mülkiyet hakları ile teknoloji arasındaki ilişki hakların sahipliğini, sahiplik de ekonomik kontrolü sağlamaktadır. Bir anlamda bu haklar ile yaratılan teknoloji kimlerin nasıl, ne kadar, hangi yollarla yararlanabileceği, ya da kaybedebileceği belirlenmektedir. Dolayısıyla teknoloji üretebilen ülkelerin yararına olan fikri mülkiyet haklarını

meşrulaştırmak için öne sürülen teknoloji transferi daha çok ana firmalardan kendi şubelerine olmaktadır¹³⁹.

TRIPS'in iki temel ilkesi (bunlar GATT'S anlaşmasının da temel ilkelerindendir) "ulusal muamele"(national treatment) ve "en çok kayırlan ülke"(most-favoured-nation treatment)dir. Ulusal muamele ilkesi (Md3), fikri mülkiyetin korunmasında yurttaş ve yurttaş olmayan(yabancı) ayrımını kaldırarak, yabancıların haklarının da yurttaşlar kadar korunacağını belirlemiştir. "En çok kayırlan ülke" ilkesine göre (Md 4), fikri mülkiyetin korunmasında, herhangi bir yabancıya tanınan hak, ülkenin kendi yurttaşlarından daha elverişli olsa da diğer bütün anlaşmaya taraf ülke yurttaşları için geçerli olur. Anlaşmanın koruduğu fikri mülkiyet ana alanları ise, telif hakları, markalar, coğrafi işaretler, endüstriyel tasarımlar, patentler ve entegre devre topografyalardır. Genellikle yorumcuların vurguladığı gibi, anlaşmanın uygulama alanı, birkaç kitabın telif haklarını değil, trilyonlarca dolarlık ve kapitalizmin ilerleme motoru olan sınai patentlerin, ilaç gibi en temel yaşam araçlarının küresel tekeller dışında üretilmesinin önünü kapatmaktadır. Anlaşma, fikri mülkiyeti koruma yönünde ülkelere yönelik güçlü yaptırımları içermektedir.¹⁴⁰

Gelişmiş ülkelerin şu anki konumlarında önemli payı olan fikri ve sınai mülkiyete yönelik ulusal nitelikli kurumsal ve hukuki düzenlemeler ile yine bu ülkelerin çıkarlarını korumak amacıyla bu hakların uluslararası bir nitelik kazanmasına ve küresel çapta güvence altına alınmasına yönelik uygulamaların tarihi, görüldüğü gibi oldukça eskilere uzanmakta ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoğun çatışmalara sahne olmaktadır. TRIPS'in fikri mülkiyet haklarını sıkılaştırması en çok ilaç ve eczacılık alanında tartışmalara yol açmıştır. Neo liberal politikalarla birlikte sağlık alanındaki temel araştırma geliştirme sisteminin kamudan özel sektöre geçmesiyle, insanlığın yararına olacak temel tıbbi ilaçların yeterince kârlı olmaması nedeniyle üretilmemesi tehlikesine karşı hükümetler büyük eczacılık kuruluşlarını fikri mülkiyet hakları ile desteklemektedirler.

Çok uluslu şirketler ve küresel sermaye, küreselleşmenin görece daha çok etkilediği gelişmekte olan ülkelerin pazarlarına devlet eliyle güçlendirilen sınai mülkiyet haklarını kullanarak girmektedir. Yeni düzenin tasarlayıcıları ve uygulayıcıları başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkeler, uluslararası örgütler ve çok uluslu şirketler olmuştur. Amaç sermayenin hiçbir engelle karşılaşmadan tüm dünya pazarlarına girerek kârını artırmasıdır. Yeni ekonomi politikalarla ulus devletin gücü aşındırılmaya çalışılmıştır. Bunun için II.

¹³⁹GAIA/GRAIN, 1998

¹⁴⁰ Aslan, Onur Ender, Devlet, Bürokrasi ve kamu Personel Rejimi

Dünya Savaşı sonrasında kurulan ancak yeniden yapılanmayla birlikte az gelişmiş ülkeler üzerinde daha güçlü yaptırım içeren uygulamalarda bulunan IMF, Dünya Bankası ve GATT etkin olmuştur.

Bu bağlamda özellikle sürdürülebilir ve Türkiye'yi yakın bir gelecekte gelişmiş ülkeler statüsüne taşıyabilecek bir büyüme olgusunun salt sanayileşmeden geçtiği fikri artık çok geçerli değildir. Yapılacak sanayileşme yatırımlarının katma değeri yüksek, yüksek teknolojiye dolayısıyla önemli bir Ar-Ge faaliyeti gerektiren ihracata dönük sanayi ürünleri üretilmesinden geçtiği açıktır. Bu üretim yapısının sağlanması için ise Ar-Ge harcamalarına milli gelirden daha fazla pay ayrılması gerekmektedir. Ayrıca yüksek nitelikli işgücünün yetiştirilmesine yönelik eğitim düzenlemeleri gibi faaliyetlerin uzun dönemli bir plan çerçevesinde yürütülmesi faydalı olacaktır.

Fikri mülkiyet hakları, sosyal ilişkilerin zaman ve mekana göre değişen bir yansımasıdır. Bu haklar, sahip olanlar ile olmayanlar arasında bir dengenin kurulmasını amaçlar. Bu haklara yönelik toplumsal ilişkileri yansıtan yasaların oluşturucusu ve uygulayıcısı devlettir. Devletin bu yasaların uygulanmasına yönelik bir yaptırım gücü olmadığında mülkiyet kurumundan da bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde devlet, fikri mülkiyet haklarını yasalaştırarak sahip olanların bireysel faydası ile sahip olmayanların toplumsal faydası arasında bir dengeyi kurmayı amaçlar. Bu dengenin hangi taraf lehine olacağı ise, zaman ve mekana göre farklılık gösterir. Farklı toplumsal ilişkilerin varlığı bu dengenin yönünü belirleyecektir.

Fikri mülkiyet haklarının yasalarla korunmasını sağlayan en önemli unsur, bu hakların toplumsal ilişkilerin içinde kabul edilmesidir. İşte bu noktada bu hakların toplumda nasıl meşrulaştırıldığı/meşrulaştırılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunu aşmak için özellikle batı toplumlarında maddesel mülkiyeti meşrulaştıran çeşitli yaklaşımlar kullanılmıştır. Ancak fikri mülkiyete konu olan bilgi ve enformasyonun kendine özgü doğası, bu yaklaşımlara özellikle gelişmekte olan dünyadan önemli karşı çıkışların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Sınai mülkiyet haklarının tarihsel perspektifte izlediği süreç, farklı toplumsal ilişkilerin gerekleri çerçevesinde ulusal, uluslararası ve küresel düzenlemeler olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Küresel düzenlemeler dönemini ulusal ve uluslararası düzenlemeler döneminden ayıran en önemli özellik, dünya ticaret akımlarının neredeyse tamamını oluşturan bir bölgede fikri mülkiyet haklarına yönelik uygulanması gereken minimum standartların belirlenmesi ve bu standartların DTÖ yaptırımlarına tabi tutulmasıdır.

Sınai mülkiyet haklarının DTÖ çatısı altına alınmasında ve uluslararası ticaret ile ilişkilendirilmesinde başı çeken aktörlerin gelişmiş ülkeler ve ÇUŞ'lar olduğu görülmektedir. Bir tarafta gelişmiş batı toplumlarında bilgi ve enformasyon üretimine yönelik korumanın artan önemi, diğer taraftan küresel üretim yapısına paralel olarak ÇUŞ'ların değişen üretim ve pazarlama stratejileri, fikri mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemelerin küresel ölçekte sıkılaştırılmasına yönelik talepleri arttırmıştır. Bu çerçevede Uruguay Görüşmeleri'nin bir sonucu olarak imzalanan TRIPS Anlaşması, bu taleplerin hayata geçtiğinin en önemli kanıtıdır.

TRIPS Anlaşması, ulusal, uluslararası/küresel alanda oyunun kurallarının yeniden belirlenmesi açısından bir milat olarak değerlendirilebilir. Eskiden devletlerin, kalkınma, toplumsal adaletin sağlanması ve ulusal güvenlik gibi asli görevlerini hayata geçirirken bir araç olarak kullandığı fikri mülkiyet hakları koruması, şimdilerde küresel anlamda bir amaç haline gelmiştir. Bunun en önemli kanıtlarından birisi, TRIPS Anlaşmasını savunanların ortaya koyduğu tezlerdir. Bu tezlere göre, devletlerin asli görevlerini gerçekleştirmesini sağlayan faktörler arasında fikri mülkiyet haklarının korunması yer almaktadır. Oysa, çeşitli göstergeler incelendiğinde bu tezlerin en azından kısa dönemde doğru olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin TRIPS Anlaşması'nı imzalaması, bu anlaşmaya direnç göstermedikleri anlamına gelmektedir. Devletler, bir taraftan küresel yapısal kısıtlara uyum sağlarken, diğer taraftan bu yapısal kısıtları aşabilecek stratejileri belirleyen hem ulusal hem de uluslararası aktörsel güce sahiptirler. Bu çerçevede devletin diğer devlet dışı aktörlerle kurduğu ilişkiler, devletin ulusal ve uluslararası aktörsel gücünü etkilemektedir.

TRIPS Anlaşması'nın ortaya çıkan/çıkarılabilecek olan etkilerinin belki de en fazla tartışıldığı alan, kamu sağlığı ve ilaç sektörü üzerine etkileridir. Bir taraftan küresel üretim yapısında genel dönüşüm, diğer taraftan dünya ilaç sektörünün kendi içsel dinamiklerinde yaşanan dönüşüm, gelişmiş ülkelere ve çok uluslu ilaç firmalarından fikri mülkiyet haklarının küresel ölçekte sıkılaştırılmasına yönelik taleplerin gelmesine neden olmuştur. Dünya ilaç piyasalarında, hem üretim hem de tüketim yapıları açısından var olan dengesizlik, TRIPS Anlaşması'nın imzalanmasından bu yana artmış, özellikle 2000'li yıllarda oluşan kamuoyu baskısının önemli nedenlerinden birisi olmuştur.

Devletin TRIPS Anlaşması'na direnç göstermeyi bir politik öncelik olarak belirlemesinde ve bu politik önceliği hayata geçirmesinde ikinci önemli faktör, yerli ilaç firmaları, yabancı ilaç firmaları, diğer devletler, iktisadi entegrasyonlar ve sivil toplum gibi

devlet dışı aktörlerle kurduğu ilişkilerin niteliğidir. Ayrıca sağlık ve ilaç politikalarının oluşturulması ve yönetimi ile yakından ilişkili olan devletin altyapısal gücü ve yoğunlaşma derecesi ilaç özelinde TRIPS Anlaşması'na yönelik belirlenecek stratejide devletin politika üretme kapasitesini yakından etkilemektedir.

Bu tez çalışmasının tablo ve grafikler şeklinde 3. bölümde ifade edilen, sınai mülkiyet haklarına dair Türk Patent ve Marka Kurumu'na yansıyan ve ticari hayatta karşılık bulan sayısal verileri ışığında iki temel sonuçtan bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki; küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkeler yönünden gelişmekte olan ülkeler yönüne doğru bir teknoloji transferi söz konusudur. Bu transfer gelişmiş ülkeler lehine ulus pazarlarında koruma adına devlet üstü bir otorite ile sağlamlaştırılan sınai mülkiyet hakları ile korunmaktadır. 3. Bölümde verilen tablolar incelendiğinde, ABD ve Avrupa devletleri menşeli özel ve tüzel kişilerce yapılan patent başvuru, patent tescil sayılarının, yerli firmalarca yapılan patent başvuru, patent tescil sayılarından fazla olduğu görülmektedir. İkincisi; sınai mülkiyet haklarını korumaya yönelik başvuruların daha çok elektronik ve otomotiv sanayi ve ilaç sektöründe olduğunu, Türkiye'de yapılan marka başvurularının ve marka tescillerinin sayısal olarak çok fazla olduğunu ancak ticari hayatta artı değer yaratabilecek marka sayısının beklentinin altında olduğu kanaatine varılabilir.

Sonuç olarak; ülkelerin kendi politik ekonomik yapıları çerçevesinde farklı fikri mülkiyet türlerine yönelik farklı stratejiler belirledikleri/belirleyebilecekleri görülecektir. Benzer şekilde, bu tez çalışmasında konuyu ve analizleri sınırlandırmak amacıyla Türkiye'de yabancı ve yerli sermayenin patent, faydalı model, marka olarak sınırlandırdığımız sınai mülkiyet hakları çerçevesinde yaptıkları başvurular, tescile giden başvurular, bu başvuruların tescil kapsamı, ülkeler ve başvurunun yapıldığı sınıflar bazında Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde yapılan işlemler analiz edilmiştir. İleriki dönemlerde benzer ülke analizleri yapacak araştırmacıların sektör özelinde büyük yerli ve uluslararası sermaye grupları, DTÖ ve WIPO gibi uluslararası kurumlar vs devlet dışı aktörlerin devletlerle kurduğu ilişkileri daha kapsamlı ele almasının, farklı ülke analizlerinde yararlı olması beklenebilir.

KAYNAKLAR

- Acharya, R. (1996). "Intellectual Property Rights And Information Technology: The Impact Of The Uruguay Round On Developing Countries". *Information and Communications Technology Law*, 5(2), 149-167.
- Aglietta, M. (2000). *A Theory of Capitalist Regulation, The US Experience*. New York: Verso.
- Akdel, M. (2003). *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Aktan, C. C. ve Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. Ankara: TOSYÖV Yayınları.
- Aktan, C.C ve İstiklal Y.V. (2004). *Globalleşme Fırsat mı Tehdit mi*. Ankara: Zaman Kitabevi, 242-314.
- Aktan, C.C. (2003). *Değişim Çağında Devlet*. Konya: Çizgi Kitabevi, 93-426.
- Aktan, C.C. ve Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. Ankara: Tosyöv Yayınları, 10-35.
- Amin, S., (2000). Değişim Halindeki Dünya Sistemi (çev. F. Başkaya). *Özgür Üniversite DeFTERleri-1*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı.
- Arın, T. (1996). *Yeni Dünya Düzeni ve Uluslararası Kuruluşların Kalkınma Stratejileri Ekonomiyi Soldan Bakış* (1.Baskı). İstanbul: Alan Yayınları, 20-23.
- Arkan, S. (1997). *Marka Hukuku* (Cilt I). Ankara.
- Arkan, S. (1997). *Marka Hukuku* (Cilt I). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Arseven, H. (1951). *Nazari ve Tatbiki Alamet-i Farika Hukuku*. İstanbul.
- Aslan, O. E. (2012). *Devlet, Bürokrasi ve kamu Personel Rejimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Aydemir, C. ve Kaya, M. (2007). "Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 260-282.
- Balay, R. (2004). "Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Bannerman, S. (2006). Copyright and the global good? An examination of the 'public interest' in international copyright regimes. N.P. Thomas, J. Servaes, (Der.). *Intellectual Property Rights and Communications in Asia: Conflicting Traditions*, London: Sage, 58- 78.
- Beniger, J.R. (1986). *The Control Revolution: Technological and Economic Origins of the Information Society*, England: Harvard University Press.
- Bettig, R. (1986), *Copyrighting Culture*. USA: Westview Press.

- Boyle, E.S., ve Piette, J.M.,(2005), “An Interindustry Analysis of Merger Activity” *Review of Industrial Organizations*, 3, 99-111.
- Bozkurt, V. (2000). *Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar, Küreselleşmenin İnsani Yüzü*. Bursa: Alfa Yay.
- Braga, C. A. P., Fink, C. (1998). “The Relationship Between Intellectual Property Rights and Foreign Direct Investment”, *Duke Journal of Comparative and International Law*, 9, 163-187.
- Braga, C. A. P., Fink, C., Sepulveda, C. P. (2000). *Intellectual Property Rights and Economic Development*. World Bank.
- Braga, C.A.P. (1996). Trade-Related Intellectual Property Issues: The Uruguay Round Agreement and its Economic Implications. Will Martin ve L.Alan Winters (der) içinde, *The Uruguay Round and the Developing Countries*, Cambridge: Cambridge University Press, 341-379.
- Braga, C.A.P., Fink, C., Sepulveda, C.P. (2004), “Intellectual Property Rights and Economic Development”. *The WTO, Intellectual Property Rights and the Knowledge Economy*, 245-292.
- Burke, P. (2001), *Bilginin Toplumsal Tarihi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Correa, C. M. (1994). “The GATT agreement on trade-related aspects of intellectual property rights: new standards for patent protection”. *European Intellectual Property Review*, 16, 327-327.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). “Küreselleşme Bilgi Toplumu ve Eğitim”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çamlıbel, T. E. (2001). *Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çeken, H., Ökten, Ş. ve Ateşoğlu, L. (2008). “Eşitliği Derinleştiren Bir Süreç Olarak Küreselleşme ve Yoksulluk”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(2), 79-95.
- Çolak, U. (2012). *Türk Marka Hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayınevi, 6.
- Denis, H. (1973), *Ekonomik Doktrinler Tarihi 2*, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Dönmez, İ. (1997). *Markalar ve Haksız Rekabet Davaları*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 19.
- DPT. (2001). *Türkiye-Avrupa Topluluğu Ortaklık Konseyi Kararları Cilt 1 1964-2000*. Ankara: DPT Yayın No:2596.
- Fagerberg J., Verspagen B. (2003). “Innovation, growth and economic development: Why some countries succeed and others don’t”, Conference paper.
- Farquhar, P.H. (1990). “Managing Brand Equity”. *Journal of Advertising Research*, 30(4), 7.

- Geray, H. (2003). *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Geray, H. (2005). “İktisat ve İletişim İlişkisi Üzerine”, Başaran, F., Geray, H., (der) içinde *İletişim Ağlarının Ekonomisi*, Ankara: Siyasal Kitabevi, 9-33.
- Hayek, F.A. (1980), *Individualizm and Economic Order*. USA Chicago: The University of Chicago Press,
- Held, D. ve McGrew, A. (2008). *Küresel Dönüşümler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Holloway, J. (2003), *İktidar Olmadan Dünyayı Değiştirmek*, (çev. P. Sıral). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlyasoğlu, E. (1997). *Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği*. Ankara, T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, Yayın No: 363.
- İnternet: BDDK. “Küresel Finansal Yapı 2007 Dalgalanmaları”. Nisan 2018. (Çevrimiçi) http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Calisma_Raporlari, İnternet: Can, C. “Küreselleşme Rüzgarında Global Bir Köy: Türkiye”. (Çevrimiçi) www.iibf.ogu.edu.tr/contest/3.pdf. Son Erişim Tarihi: 10.06.2017.
- İnternet: Dilmen Emel, N. “Bireyselleşen Küre”. (Çevrimiçi) <http://www.sertacogut.com/blog/wp-content/uploads/2009/03/bireysellesen-kure.pdf>, Son Erişim Tarihi: 10.06.2018.
- İnternet: DPT, (2000). *Küreselleşme özel ihtisas komisyonu raporu* <http://ekutup.dpt.gov.tr/dunya/oik560.pdf> Son Erişim Tarihi: 06.06.2017
- İnternet: GAIA/GRAIN. (1998). “Intellectual Property Rights and Biodiversity: The Economic Myths”, *Global Trade and Diversity in Conflict*, 3:1-20, <http://www.grain.org/publications/gtbc/issue3.htm>. Son Erişim Tarihi: 18.01.2018.
- İnternet: Güldiken, N. ve ASLAN, M. “Küreselleşme ve Ulusallığın Diyalektik Etkileşimi I”.C.Ü İ.İ.B.F Dergisi. C.7. S.2. (Çevrimiçi) www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/1337.pdf, Son Erişim Tarihi: 06.06.2017.
- İnternet: İstemihan, M. F. “Finansal Küreselleşme ve Para Politikalarına Etkileri”. (Çevrimiçi) <http://www.akademiktisat.net/>. Son Erişim Tarihi: 30.06.2018.
- İnternet: Kırgız, T. ve Uzunoğlu, S. ”Küreselleşmenin Olumsuz Etkilerinden Korunmak İçin Avrasya’da Entegrasyon”. (Çevrimiçi) <http://sadiuzunoglu.trakya.edu.tr/dosyalar/entegrasyon.pdf> , Son Erişim Tarihi:12/05/2017.
- İnternet: MÜSİAD. (2009). *Çerçeve Dergisi*. 49.. (Çevrimiçi) www.musiad.com.tr.
- İnternet: Nayyer, K. (2002). “Globalization of Information: Intellectual Property Law Implications, *First Monday*, v.7,no.1. <http://www.firstmonday.org/issues/issue71/nayyer>.

- İnternet: OECD. (1997). “Industry and Services, Structural Analysis (STAN)”, Source OECD veri tabanı, OECD, OECD/GD(97)210, “Patents And Innovation In The International Context”, <http://www.oecd.org/science/inno/2101372.pdf>.
- İnternet: Özgür, G. ve Özel, H. “ Kapitalizm, Küreselleşme ve Yerelleşme: Sermayenin Gerçek Boyunduruğu”.(Çevrimiçi). www.econt.metu.edu.tr/Arsiv/KapitalizmKuresellesmeYerellesme.pdf. (Erişim:06.07.2009).
- İnternet: Tağraf, H. (2002). “Küreselleşme Süreci ve Çokuluslu İşletmelerin Küreselleşme Sürecine Etkisi”. *Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 3(2), 43. (Çevrimiçi)<http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/146.pdf>.(Erişim:07.08.2018)
- İnternet: The Corner House, (2003). “Who Owns the Knowledge Economy: Political Organizing Behind TRIPS”, <http://www.thecornerhouse.org.uk>.
- İnternet: Yeldan, E. “Neoliberal Küreselleşme İdeolojisinin Kalkınma Söylemi Üzerine Değerlendirme”. S.7. (Çevrimiçi) www.praksis.com.tr. Son Erişim Tarihi: 06.04.2017.
- Kaçar, S. (1977). *Patent ve Teknoloji Transferi*. TMMOB, Makine Mühendisleri Odası, 1977 Sanayi Kongresi, Ankara.
- Kanbak, P. (2002). *Marka İsmi Yaratma ve İlaç Sektöründe Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler, İstanbul.
- Kazgan, G. (1995). *Yeni Ekonomik Düzen’de Türkiye’nin Yeri* (2.Baskı). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kazgan, G. (2000). *Küreselleşme ve Ulus Devlet*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (2000a), *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kazgan, G. (2000b), *Küreselleşme ve Ulus Devlet*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (2002). *Küreselleşme ve Ulus-Devlet Yeni ekonomik Düzen*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kepenek, Y. (1999). “Türkiye’nin 1980 Sonrası Sanayileşme Süreci”, *75 Yılda Çarklardan Chip’lere* (içinde), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 229-240.
- Keyder, Ç. (1979). *Emperyalizm Azgelişmişlik ve Türkiye*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Lipscomb, E.C. (2001). “Merges in the Publishing Industry”, *Bulletin of the Medical Library Association*, 89(3), 307-308.
- May, C. (2007). “The Hypocrisy of Forgetfulness: The Contemporary Significance of Early Innovations in Intellectual Property”. *Review of International Political Economy*, 14(1), 1-25.

- McDowell, D. S., ve Hong, M. (2006). "United States' Trade Policy and the Reshaping of Intellectual Property Rights Protection in the APEC Region". N.P. Thomas, & J. Servaes, (Ed), *Intellectual Property Rights and Communications in Asia*. London: Sage, 38- 57.
- Nard, C. A., Morriss, A. P. (2006). "Constitutionalizing patents: from Venice to Philadelphia". *Review of Law & Economics*, 2(2), 223-321.
- Nilson, T.H. (2003). *Customize The Brand*. İngiltere: John Wiley&Sons Ltd.
- OECD. (1997). *Patents and Innovation in International Context*, OCDE/ GD (97) 210, Paris.
- Omağ, M.K. (1991). "Marka Hukuku ile Rekabet Hukuku Açısından Marka ve Korunması". *Hukuk Araştırma Dergisi*, XI, 9.
- Oytaç, K. (1999). *Son Uluslararası Değişikliklerle Mukayeseli Markalar Hukuku*. İstanbul: Hukukmarket Yayınevi, 2.
- Perelman, M. (2002), *Steal This Idea: Intellectual Property Rights and the Corporate Confiscation of Creativity*. New York: Palgrave.
- Poroy, R. (1977). *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayınevi, 181.
- Robinson, J. (1956). *The Accumulation of Capital*, Home-wood. III: Richard Irvin.
- Romer, P. M. (1986). "Increasing Returns and Long-Run Growth", *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-1037.
- Romer, P. M. (1990); "Endogenous Technological Change" *Journal of Political Economy* 98(5), 71-102.
- Schumpeter, J. A. (1942); *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper & Row.
- Schumpeter, J. A. (1954); *History of Economic Analysis*. Britain: Allen& Unwin,
- Sevindik, E. (2007). *Marka Değeri Ölçümleme Metotları ve Lastik Endüstrisinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Sweezy, M. P. ve Baran, P., (2007), *Tekelci Sermaye* (Çev. G. Akalın). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Tekinalp, Ü. (2005), *Fikri Mülkiyet Hukuku*. İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd.Şti.
- Thomas, N.P. ve Servaes, J. (2006), "Introduction", *Intellectual Property Rights and Communications in Asia*" N.P. Thomas, & J. Servaes, (Ed). London: Sage, 11-24.
- Yeldan, E. (2002), *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeldan, E. (2002). "Neoliberal küreselleşme ideolojisinin kalkınma söylemi üzerine değerlendirmeler". *Praksis Dergisi*, 19-34.

Yeldan, E. (2003). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yılmaz, A. Ç. (2008). *Türk Marka Hukuku ve Avrupa Birliği Hukukunda Mutlak Tescil Engelleri*. Ankara: Pozitif Yayınevi, 1.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : İLİK, Sinem
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 20/04/1980
Medeni hali : Evli
Telefon : 0 312 303 15 11
e-mail : sinem.ilik@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Üniversitesi / Hukuk Fakültesi	2014
Lisans	Gazi Üniversitesi / Mühendislik Mimarlık Fakültesi	2002
Lise	Sinop Anadolu Lisesi	1998

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2010	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Yapı Denetim ve Yapı Malzemeleri Şube	Yapı Denetim Mühendisi
2011	Orman Ve Su İşleri Bakanlığı	Uzman
2011	Türk Patent Enstitüsü	Marka Uzmanı
2017	Türk Patent Ve Marka Kurumu	Sınai Mülkiyet Uzmanı

Yabancı Dil

İngilizce
Almanca

le.ahbv.edu.tr

le.ahbv.edu.tr